

Ca. I.

(S)ic dōme adnat̄ x̄mū in euāgeliū scī Jobis.

Duine visionis sublimitate illustrat̄. Isaías ppheta dixit: *Vidi dñm sedētē sup solū excelsum et eleatum: et plena erat dominus a maiestate ei⁹: et ea que sub ipso erat replebat templū.*
HIERO. sup Isaiah: *Quis fit iste dñs qui videt: in euangelista iohanne plen⁹ dīscim⁹: qui ait: Hec dicit Isaia q̄n̄ videt gloriā dei: et locut⁹ est de eo: hanc dubiū quin dñlū significet.* **GLO.** *Qui ex vbiis istis materia bu⁹ euāgeliū qđ sūm̄ iohannē describit̄: designatur euāgeliā historia: q̄n̄ natuuitate saluatoris scđm̄ carē vel matthe⁹ vel lucas descripsérat: retinuit h̄ iohannes: et a theologia atq; ab ipsa ei⁹ diuinitate sum̄ erodid: q̄ p̄ fine dubio ipsi velut eximio p̄ sp̄riū sc̄i reseruata ē.* **ALCV In⁹.** *Qui cū oib⁹ dīvine scripture paginis euāgeliū excellat: qz qđ lex et pphēre futur⁹ pdixerūt hoc cōpletū dicit euāgeliū.* *Inter ipsos aut euāgeliōz scriptores iohannes emi⁹ net in diuinoz mysterioz p̄funditatem: qui a tpe dñi c̄ascensionis p̄ annos. lxxv. vbi⁹ dei absq; adminicul⁹ lo scribēt vsc̄ ad ultima domiciiani tpa pdicauit: s̄ post occasionē domiciiani cū nerua p̄mittente de ex illo redisset ephesum: cōpuslus ab epis asie de coēt na p̄ dīnitatem christi scripsit aduersus hereticos: q̄ christū ante mariā fuisse negabat. vñ merito in figura quatuor aīaliū aquile volatī p̄parant: q̄ volat alius cūcūs aīib⁹: et solis radios irreuerberatis aspīc luminib⁹.* **AVGV.** sup io. *Trāscendit. n. iohannes oia cacumina terræ: transcedit oēs campos aeris: transcedit oēs altitudines fidex: trāscendit oēs choros et legiones angeloz. nisi enī trāscēderet ista oia que creata sunt: nō p̄ueniret ad eū p̄ quē sc̄a sūt oia.* **AVGV.** de cō.euā. *Ex quo intelligi dat si diligētē adiūtas: tres euāgelistas tpa lia sc̄a dñi et dicta q̄ ad insomādos mores vite p̄tis maxie valerent circa actuā vñtē fuisse vñtatos: iohannem vō sc̄a dñi m̄to pauciora narrantē: dicta vō eius p̄serti q̄ trinitatis unitatē et vite eterne felicitatē iñsuaret̄ diligētis et vberi⁹. Ascribentē: in virtute contēplatiua cōmēdā: suā intentionē p̄dicationēq; tenuisse. vñ aīalia tria p̄ que tres alij euāgelistē designant̄: siue leo sine bō siue vñt⁹ in terra gradium⁹: qz tres euāgelistē in bis marie occupati sūt q̄ christus in carne opatus est: et que p̄cepta mortalis vite exercēde carnam portantib⁹ tradidit. At vō iohannes sup nubila infirmariis hūane velut aquila volat: et luce incomparabilis vñtatis acutissimis atq; firmissimis oculis cordis intuef. ipsa enī maxie diuinitatē dñi q̄ p̄tē equalis intēdit: eāq; p̄cipue suo euāgilio quātū int̄ boles sufficere credidit cōmēdare curauit.* **GLO.** *P̄tiḡis euāgelistā iohannes cū Isaia ppheta dīscit: Vidi dñm sedētē sup solū excelsum et eleatum: in quaū acutissime visus sui christum in dīnitatis maiestate regnante insperat̄: q̄ qđē etiā sua natura excul-*

sa est: et sup oīa alia eleuata. *Dicat etiā euāgelistā iohannes: Et plena erat dom⁹ a maiestate ei⁹: qz p̄ ip̄z narrat oia esse sc̄a: et suo lumine omēs hoies in hic mūdū veniētes illustrari.* *Dicat etiā q̄ ea q̄ sub ipso erat, replebat templū: qz dīcit: vñbū caro sc̄i est: et vidi mus glam ei⁹ glam q̄s vñigeniti a p̄te plenū ḡre et veritatis: s̄z q̄ de plenitidine ei⁹ nos oēs accipim⁹.* *Sic igit̄ p̄missa vñba materiā bu⁹ euāgeliū ostinent: in quo iohannes osim sup solū excelsum sedētē iñnuat: diuinitatē christi osidens: et terrā ab eius maiestate ipleri oñdit: dū oia p̄ eūs vñtē in esse p̄ducta oñdit: et p̄p̄is p̄tectionib⁹ repleta: et inferiora ei⁹. I. bu manitatis mysteria: templū. i. ecclaz replere docet: dū in sacris hūanitatis et ḡram et glaz fidelib⁹ reprobrit̄.* **CHRY.** *Qui igit̄ barbar⁹ hic et indisciplinatus talia loq̄: que null⁹ eoz q̄ in terra sunt hōim nouit vñq;: si hic sol⁹ eēt miraculū magnū eēt. Nūc aut̄ cū bis et aliud isto maius tribuit argumētū: q̄ a deo in spirātū sūt ei q̄ dicūt hīc. s. q̄ oēs audiūt: et suader oībus p̄ omne tps. Quis ḡ nō admirab̄ habitatē in eo vñtē?* **ORIGE.** in ho. *Johannes interpt̄at ḡra dei: siue in quo est ḡra vel cui donatū est. Qui aut̄ theologoz donatū est: ita abscondita summi boni penetrare mysteria: et sic humanis mētib⁹ int̄imare:*

Capitulū. I.

¶ P̄ncipio erat uerbu⁹.

THE P̄ncipio erat uerbu⁹. **CHRY.** *Oibus alijs euāgelistis ab incarnatione cōcipiētib⁹: iohannes trāsc̄rre cōceptoz: natuuitatē: educationē: augmentationē: mox de eterna nobis generatiōe narrat dīces: In p̄ncipio erat vñbū.* **AVGV.** lxxiiii. que. *Quod grece logos dī: latine et rōnē et vñbū significat: sed hoc loco meli⁹ vñbū interpretat̄: ut significet nō solū ad p̄rem respect⁹: s̄z ad illa etiā q̄ p̄ vñbū sc̄a sūt opatiua potētia.* **Kō** aut̄ nihil p̄ eā fiat: recte rō dī. **AVGV.** sup io. *Quotidie aut̄ dicēdo vñba viluerūt nobis: qz sonādo et trāscēndo viluerūt. Est vñbū et in ipso hoie qđ manet itus. nā son⁹ p̄cedit ex ore. Est vñbū qđ vere spāliter dī illud qđ intelligis de sono: nō ipē son⁹.* **AVGV.** xv. de trini. *Quisq; aut̄ p̄t intelligere verbū: nō solū anteq; sonet: vez etiā anteq; sonoz ei⁹ imagines cogitatione voluant: iā p̄t videre p̄ hoc speculū atq; in hoc enigmate aliquā verbi similitudinē: de quo dīctum est: In p̄ncipio erat vñbū.* *Necessē est enī cū id quod sc̄im⁹ loquimur: ex ipsa sc̄ia quā memoria testēt̄ nascat̄ verbū: qđ eiusmōdī fit oīno cuiusmodi est illa sc̄ia de qua nascit̄.* *Formata quippe cogitatio ab ea re quā sc̄im⁹ verbū est: quod in corde dici mus: qđ nec grecū est: nec latinū: nec lingue alicui⁹.* *Sed cū id op̄s est in eoz quibus loquimur p̄ferre noticiā: aliquō signū quo significet assumit̄.* *Proinde verbū qđ foris sonat: signū est verbi qđ int̄ latet cui magis verbi cōpetit nomē. nā illō qđ p̄ferre carnis ore: vox verbi est: verbūq; et ipm dīcīt ppter illō a quo vt foris appareat sūptū ē.* **BASI.** in home. *Doc aut̄ verbū nō est hūanū verbū.* **Q**uo. n. erat i p̄ncipio hūanū verbū: ultimo loco accipiētē hoie generationis p̄ncipii: nō igit̄ in p̄ncipio verbū erat hūanū: sed nec angeloz. *Q*is enī creatura infra se seculoz terminos est: a creatore eēdi sumens p̄ncipii. *Sed audi euāgeliū decenti: Ip̄m enī vñgenitus*

Johannes

verbū dixit **CHRY.** Si autē quis dixerit cur p̄t̄
dūmittēs: mox nobis de filio loquī: Quā ille qđem
manifest⁹ oībus erat: t̄ si nō vt p̄t̄: sed vt de⁹: vniq̄e
nīt̄ aut̄ ignorabat: id decenter eā q̄ de isto ē cogni
tionē festim in initio studuit ip̄onē his q̄ nesciebat
eū: sed neq̄ p̄tem in his q̄ de filio sūt̄ simonib⁹ tacu
it. Prop̄t̄ hoc autē t̄ verbū eū vocauit. Quia enī do
ct̄ur⁹ erat q̄p̄t̄ hoc verbū vñigenit⁹ est fili⁹ dei: vt non
passibile estmet̄ q̄s generatōem p̄ueniēs verbi nun
cupatione: destruit p̄nitosam suspicionē esse ex deo
filiū ip̄assibiliter oīndēs. Secūda vero rō est: q̄ ea q̄
sunt p̄t̄s nobis annūciare debebat. nō simpl̄r vero
eū verbū dixit: sed cū articuli adiectione a reliq̄s ip̄z
separās. Lōsuetudo enī est scripture verba vocare
leges dei t̄ p̄cepta. hoc aut̄ verbū substātia qđaz est
hypostasis ens: ex ip̄so p̄ueniēs ip̄assibilit̄ p̄t̄.
BASIL. Quare iḡis verbū q̄ ip̄assibilit̄ natū est: q̄a
est generatīs imago: totū in seip̄o generantē demō
strans nihil inde sepans: sed in scip̄o p̄fectū existēs.
AVGV. xv. de trini. Sicut enī scia n̄ra illi scie dei
sic t̄ n̄rm verbū q̄o nascit ex n̄ra scia: dissimile ē illi
verbo dei: q̄o natū est de p̄t̄s cēntia. Tale est autē
ac si dicerē de p̄t̄s scia: de p̄t̄s sapia: vel q̄o est ex
pressus de p̄t̄ scia: de p̄t̄ sapia. Verbū ḡ dei p̄t̄s
vñigenit⁹ fili⁹: p̄ oia p̄t̄similis t̄ equalis: hoc enim
est oīno q̄o pater: nō t̄i p̄t̄: q̄z iste fili⁹: ille p̄t̄. ac per
hoc nouit oia q̄ nouit p̄t̄: si ei nosse de p̄t̄ est: sicut
esse: nosse enī t̄ eē ibi vñū est: t̄ iō p̄t̄: sicut eē nō est
a filio: ita nec nosse. Proinde tanq̄s seip̄m dicēs: p̄t̄
genuit verbū sibi eq̄le p̄ oia. nō enī seip̄m itegre per
fecteq̄s dixisset: si aliqd min⁹ aut̄ ampli⁹ eēt̄ in eius
verbo q̄ in scip̄o. Nost̄ aut̄ verbū iteri⁹ q̄o inueni
mus eē vñcūq̄ illi simile: q̄st̄u sit etiā dissimile nō pi
geat itueri. Et enī verbū mētis n̄re q̄nq̄ formabile
nōdū formatum qđem mentis n̄re: q̄o hac atq̄ hac
volubili quadā motione iactam⁹: cū a nobis nūc id
nūc illō: sicut iuentū fuerit vel occurrit cogitat: t̄
tūc fit vez verbū: q̄n illud q̄o nos diximus volubili
motione iactare ad id q̄o scim⁹ p̄cūnit atq̄z for
mat: ei⁹ oīmodā similitudinē capiēs: vt quo res q̄q̄
scitur: sic etiā cogiteſ. Quis nō videat quāta sit hec
dissimilitudo ab illo dei verbo q̄o in forma dei sic ē
vt nō ante fuerit formabile postq̄s formatū: non alī
q̄n possit eē informe: sed sit forma simplex equalis
ei⁹: de quo est. Quapropter ita dī illud dei verbū vt
dei cogitatio nō dicat: ne aliqd esse q̄st̄ volubile dis
cas in deo q̄o nūc: habeat nūc accipiat formam: vt
verbū sit eāq̄ possit amittē atq̄z informiter quoddā
modo vñlūtari. **AVG.** de ver. dñi: Est enī verbū
dei forma quedā non formata: sed forma oīum for
marū forma incōmutabilis: sine lapsu: sine defectu:
sine tpe: sine loco: superās oia: existens in oībus: sū
damentū quoddā in quo sunt: t̄ fastigium sub quo
sunt. **BASIL.** Habet aut̄ t̄ vñū n̄rm exteri⁹ dñi
nī vñī similitudinē quandā. nā n̄rm vñū totā decla
rat mētis cōceptionē: q̄nāq̄ mētē cōcipim⁹: ea ver
bo p̄serim⁹. Et qđem cor n̄rm q̄st̄ sons qđā est: vñū
vñ platū quasi qđā riui⁹ manas ex ip̄so. **CHRY.**
Lōsidera etiā in euāgelista prudētiā spirilem. noue
rat boles id q̄o antiqui⁹ est: t̄ q̄o est an̄ oia maxime
honorātes t̄ ponētes dñi: ppter hoc p̄mū dicit p̄n
cipiū: In p̄cipio inquit erat vñū. **ORIG.** Plura

autē sunt signata ab hoc noīe p̄ncipiū. Est enī p̄n
pium: sicut itineris t̄ longitudinis: sūm illō: Imū
boni itineris iustorū exercitū: est autē p̄ncipiū t̄ ge
nerationis: iuxta illud: Hoc est p̄ncipiū creature do
mini: sed etiā dñi nō enormiter asseret aliq̄s omnī
p̄ncipiū. Illud etiā ex quo sicut ex piacente materia
alia fuit: p̄ncipiū est penes eos q̄ credit illā ignū.
Est etiā p̄ncipiū sūm spēm: sicut christ⁹ p̄ncipiū eoū
est q̄ sūm imaginē dei formati sunt: est etiā p̄ncipiū
discipline: sūm illud: Cū deberetis cē magistrū ppter
t̄ps: rursus indigetis vt doceamini que sunt elemen
ta exordiū sermonū dei. Duplex enī est documentū p̄n
cipiū: hoc qđē natura: boe vñ quo ad nos: vt si dica
tur initū sapie fore. Natura qđā christū in quaū
sapia t̄ vñū dei est: quo ad nos vñ in quaū vñū ca
ro scīn est: tot iḡis significatis ad p̄t̄s nobis de p̄n
cipio occurretib⁹ pot̄ accipi illō: ex quo qđ ē agēs.
Lōdito: enī christ⁹ ē velut p̄ncipiū: sūm qđ sapia est
vt vñū in p̄ncipio q̄st̄ in sapia sit: plura enī bona de
saluatorē dicunt̄. velut iḡis vita in vñō est: sic vñū
in p̄ncipio. i. in sapia erat. Lōsidera vñ si passibile est
sūm hoc significatū accipere nos p̄ncipiū: p̄t̄ sūm sa
pientā: t̄ exēpla q̄ in ea sunt sūt̄ oīa: vel q̄ p̄ncipiū
filiū p̄t̄ est: t̄ p̄ncipiū creaturāz t̄ oīz entū p̄ illud
In p̄ncipio erat vñū: verbūz filiū itelligas i p̄ncipio
i. in p̄t̄ dñi fore. **AVG.** vi. de trini. Qui i p̄ncipio
sicut dcīn est: ac si diceret an̄ oia. **BASIL.** Prudēt̄
enī spūssanc⁹ futuros quodā inuidetēs gl̄ vñgen
nīt̄ q̄ p̄ferret sophismata ad subuersiōne auditōi:
q̄z si genit⁹ est: nō erat: t̄ anteq̄ genit⁹ eēt̄: non erat:
ne iḡis talia garrire presūmat̄: p̄ūscūs ait: In p̄ncipio
erat vñū. **HYLA.** ii. de trini. Trāsūt̄ tpa: trans
seūt̄ secula: tollūnt̄ etates: pone aliqd q̄o voles tue
op̄ioni p̄ncipiū: non tenes tpe: erat enī vñ tractat̄.
CHRY. Sicut aut̄ q̄s cū stat in nauī secus littū:
videt ciuitates t̄ por̄z: cū vñ eū aliq̄s in mediū p̄la
gi duxerit a p̄zib⁹ qđē desistere facit: nō t̄i alicubi
desigit ei oculū: ita euāgelista hic sup̄ oēm nos ou
cens creaturā: suspēsum dumitrit oculū: nō dans sup̄
spicere aliquē sūt̄ ad sup̄iora: hoc enim in p̄ncipio
erat: semp̄ t̄ infinitē eēndi significatiū est. **AVG.**
de vñbis dñi: Sed dicit̄. Si fili⁹ est: nat⁹ est: hoc fate
mur. adiungūt̄ deinde si nat⁹ est p̄t̄ fili⁹: erat p̄t̄ an
teq̄ ei fili⁹ nascereſ: hoc respuit fides: ḡ ait: Rōnem
mīhi redde: quo t̄ fili⁹ nasci potuit p̄t̄: vt coe⁹ eēt̄
ei a quo nat⁹ est. Post p̄tem enī nascit̄ fili⁹ vñiq̄: p̄t̄
morituro successiōns. similitudines adhibet de crea
turis: t̄ nobis laborandū est vt t̄ nos inueniam⁹: simili
tudines eāp̄ rez quas astruim⁹. Sed qđ possi
mus in creatura inuenire coeternū: q̄i i creatura nī
inuenim⁹ eternū: Sed si p̄t̄ inueniri hec duo coena
generatīs t̄ generatū: ibi intelligim⁹ eterna. Ipa qđē
sapia dcā est in scripturis candor lucis eterna: dcā ē
imago p̄t̄s. Sic capiam⁹ similitudinē: vt inueniam⁹
coeuia: ex q̄bus itelligam⁹ coeterna. Nemo aut̄ ou
bitat q̄ splēdoz de igne erit. ponam⁹ ḡignē p̄tem il
līus splēdoz: mox quidē vt lucernā accendēdo: si
mul cū igne t̄ splēdoz existit. Ha mihi bic ignē sine
splendore: t̄ credo tibi p̄tm fine filio fusile. Imago
existit de speculo: hōis itūtēs speculū existit imago
mox vt aspercor extiterit: sed ille qui inspīcit erat an
teq̄ accederet ad speculū. Ponam⁹ ḡ aliqd natū ē

Ca. I.

¶ aqua: ut virgultum aut herbam: nonne cum imagine sua nascit? Si ergo semper est virgultum: semper est et imago de virgulto: quod autem de alio est vitiosum natum est. Sed ergo semper est generans et semper cum illo quod de eo natum est filius: in sanctum effusum splendorum minus igne lucet: aut sicut effusam imaginem minus quam virgultum existet: dici mus non: sed equalitas omnino est. Non credo autem: quod non invenisti similitudinem. Fortassis autem inuenimus in creatura quo intelligamus filium et coeternum prius: et nequaquam maior: sed non illud possumus inuenire in uno genere similitudinum. Jungamus ambo genera: unum videtur ipsi dant similitudines: et alterum vel nos dedimus. Dederit enim illi similitudines ex his quod proceduntur tamen ab his a quibus nascuntur: sicut hoc de homine: sed tam hoc: et hoc eundem substantie. Laudamus ergo in ista similitudine equalem nature: deest equalitas temporis. In illo autem genere similitudinum quod nos dedimus de splendoris ignis et de imagine virgulti equalitatem nature non invenimus: ut coequitur. Tunc ergo ibi quod hic ex parte singularis et rationibus singulis inuenimus: et non hoc solus quod in creaturis totum inuenio ibi: sed tanquam in creatore. EX gestis concilii Ephesini: Propterea alicubi quod filium appellat prius: alicubi autem virbum nostrarum: alicubi autem spiritu doceat scriptura divina singula horum nominum de ipso vicente: ut intelligas ea quod de christo dicuntur esse blasphemiam. Quia enim tu filius eiusdem tibi naturae sit volens in ostendere unam substantiam patris et filii dicit filius patris qui ex eo natus est virginem. Deinde quoniam naturitas est filii apud nos ostentatione probent passim ideoque hunc filium appellant et virbum: impossibilitatem naturae ei nomine isto demonstrans. Sed quoniam pater quippe fecit et homo dubitans senior filio suo demonstrat: ne hoc ipsum etiam de divinitate natura putaretur. Splendor enim nascitur quod ex sole: non autem intelligitur sole posterior. Coquente ergo semper priori filio splendor tibi denunciet: impossibilitatem naturae ostendat virbum: substantiam naturae filii non est infinitus. CHRY. Sed dicit illi quoniam hoc in principio non eternitate ostendit simpliciter: Etenim et de celo istud et de terra dicitur est: In principio iunctus fecit de celo et terra: sed quod coe habet erat ad fecit: sicut enim quod est: cum de hoie quod est: tempus prius significat. Quia autem de deo id quod est semper et eterniter est et terra. Deinde infra quidem cum dicit natura: posterior significat quod cum deo eternitate ostendit. ORIGENES. In hoc enim virbum duplice habet significatio: aliquis enim tales mortales sunt analogia aliorum voborum declarat: aliquis substantiam omniscientis regni de qua predicat sine tali motu vello designat: ideo et substantium vocatur. HYLIA. ii. de trini. Respicere igitur ad mundum: intellige quod de eo scriptum est: In principio fecit deus celum et terram. Sit ergo in principio quod creavit: et etates continet quod in principio crevit et fieret. Piscator autem illitterat: indocitus: liber a tamen: solutus a seculis est: vicit omnes principia: erat enim quod est: neque in tamen aliquo cocludit et ceperit quod erat potius in principio quam siebat. ALQUINUS. Extra eos ergo quod per tamen natum et in principio crevbat non semper fuisse: incipit evangelista de eternitate virbi dicens: In principio erat verbum.

Et verbum erat apud deum.

CHRY. Quia maxime dei hoc est: ppter eternus et sine principio esse: hoc primum posuit: deinde ne quis audiens: In principio erat verbum: ingenitum verbum dicat: confessum hoc remouit dices: Et verbum erat apud deum. HYLIA. iij. de trini. Sine principio enim est apud deum et quod abest a tamen: non abest ab auctore. BASI. Cur sus hoc dicit ppter blasphemates quod non erat: ubi ergo erat verbum: non in loco incircumscripibili continet: sed ubi erat apud deum: neque per loco neque filius circumscriptione aliqua continet. ORIGENES. Utile est etiam inducere quod verbum dicit ad aliquos fieri: puta ad osee vel isaiah aut bieremiā: ad deum aut non fit: quod prius non ens apud ipsum: ex eo igitur quod in igitur est in eo dicitur. Et verbum erat apud deum: quod nec a principio a parte separatus est. CHRY. Non etiam dicit: In deo erat: sed apud deum erat: ea quod sum hypostasis ei eternitatem nobis ostendens. THEO. Vide autem mibi quod fabellius ex hoc dicto subuerit: Ipse enim dicebat quod prius et filius et spissus una est persona quod aliquis et per apparuit: alius quoniam filius: aliquis et spissus. Manifeste vero ostendit ex hoc verbo: Et verbum erat apud deum. Dic enim euangelista aliud declarat et filium: aliud deum: s. patrem. ¶ Et deus erat verbum.

HYLIA. iij. de trini. Dices verbum sonus vocis est: enunciatio negotiorum et elocutio cogitationum: hoc verbum in principio apud deum erat: quod sum cognitionis ens est: cum quod cogitat sit eternus: sed quod in principio erat: quod neque anno tempore neque post tempore est: Et nescio an ipsum possit esse in parte. Loquenter enim sum neque est anquam loquatur: et cum locuti erit: non erit. In eo enim ipso quod loquitur: dum fuiusmodi iam non erit id unde ceperit. Sed si per meam suam rudis auditor admiseras: In principio erat verbum: de sequenti quod quereris: Et verbum erat apud deum: Numquid audieras de deo ut sumone res condite cognitionis acciperes: aut sefellerat hominem quid est momenti iter inesse et adesse. Id enim quod in principio erat: non in altero esse: sed cum altero predicat. statu igitur verbi et nomen expecta: dicit namque: Et deus erat verbum. Cessat sonus vocis et cogitationis eloqui: Verbum hic res est non sonus: natura non sermo: deus non ianitas est. HYLIA. vii. de trini. Simplex autem nuncupatio est et dare offendiculo affectionis alienae. ad moysen dictum est: Dedi te deum pharaoni: sed nunquam adiecta nominis causa est: cuius dicit pharaoni: Moyses enim pharaoni deus datus est: dum timetur: dum oratur: dum punitur: dum medetur. Et aliud est deum dari et aliud deum esse. Memini quoque et alterius nuncupationis ubi dicit: Ego dixi dum eras: sed in eo indulti nominis significatio est. Et ubi reserat ego dixi: loquenter potius sermo est quam rei nomine: cum autem audio: Et deus erat verbum: non dictum solum audio verbum: sed demonstratum esse intelligo quod deus est. BASI. Sic igitur excludens accusationem blasphematum querentium quid est verbum respondet. THEO. Et deus erat verbum. Uel aliter continet: Postquam verbum erat apud deum: manifestum est quod due persone erat quoniam una natura duab' existat. Unde dicit: Et deus erat verbum: ita ut una natura sit patri et filio: cum sit una deitas. ORIGENES. Adscendit etiam quod verbum in eo quod sit ad prophetas illustrat prophetas sapientiae lumine apud deum vero est verbum obtinens ab eo quod sit de

Johannes

us. unde plocanit hoc quod est: Verbu*s* erat apud deum: ei quod est deus erat verbu*s* **CHRY.** Et nō vt plato hic qdem intellectum quedā: hic vero aiam mundi esse dicens. hec enī pcul sunt a oīna natura: sed dicunt: pater cum articuli adiectione dictus est deus: filiū autē sine hac: qd ergo apostol*s* dicit: Magi dei et saluatoris nostri iesu christi. et rursus: Qui est sup oīa deus: sed et romanis scribēs dicit: Gratia vobis et pax a deo p̄e nostro: sine adiectione articulatiorē et supflu*s* erat hic apponere supius contine adiectū. nō igi*s* tñ nō est adiect*s* filio articulus ppter hoc filius minor deus est.

Hoc erat i principio apud deū*s*.

HYL A. iij. de trini. Quia dixerat deus erat verbu*s* trepidō in dicto: et me in sole*s* fmo cōmouit: cu*vnu* deu*p*phete nūcianerūt: sed ne quo vltra trepedatō mea: p*gredi* possit reddit sacramēti tanti p*scator* di spensionē: et refert ad vnu omnia: sine cotumelia: sine abolitione: sine tpe dicens. **E**t hoc erat i principio apud deū*s*: apud vnu ingenitū deū*s*: ex quo ip*e* vnu vniogenit*d* esse p*dcical*. **THEO.** Et rursus ne spicio diabolica aliquos sturbaret: ne forte cu*vnu* deus sit: insurrexit ē p*rem*: vt aliqui famulā tur gentiliū: et separat*s* a patre fuerit ipsi patri ūrius dicit: **H**oc erat in principio apud deū*s*. q.d. hoc dei verbum nūc*s* a deo extitit separatum. **CHRY.** Uel ne audiens: In principio erat verbu*s*: euēternū qdem el̄times: seniorē vero spatio aliquo patris vitā suscipias induit: **H**oc erat in principio apud deū*s*. non enī fuit vnu*s* solitari*s* ab illo: sed semp deus apud deū*s* erat. vel q*r* dixerat. **D**e*e* erat verbu*s*: vt nō estmet q*s* minorē esse deitatis filii: confessi cognoscitua p*prie* deitatis ponit: et eternitatē assūmēt cum dicit: **H**oc erat in principio apud deū*s*. et hoc sc̄iū ē adiectēs. **O**mnia per ip*m* sc̄iū sunt. **ORIG.** Uel aliter: Postq*s* p*miserat* tres p*positiones* euangelista: resumit tria in vnu dicens: **H**oc erat in principio apud deū*s*. In p*rimo* enī triū didicim*s*: in quo erat vnu*s*: q*r* i principio erat: in secundo apud quē*s*: q*r* apud deū*s*: in tertio q*d* erat verbu*s*: q*r* deus. vel ergo demōstrans verbu*s* p*dictū* deum: per hoc q*r* dicit hoc: et colligens in p*ositionē* quartā: hoc quod est: In principio erat verbum: et vnu*s* erat apud deū*s*: et deus erat verbu*s*: ait **H**oc erat in principio apud deū*s*. Querat autē aliquis: cur nō est dictum: In principio erat verbu*s* dei: et vnu*s* dei erat apud deum: et deus erat verbu*s* dei: Quisq*s* autem vnicam veritatē fatebit*s* esse: palam est q*nū* et demonstratio eius q*r* est sapia vna est. Sed si vitas vna et sapia vna: vbo quoq*s* quod vritatem enunciat sapiam expandit in his qui suscep*tibiles* sūt: vnu*s* si quidem erit. nec hoc dicim*s* inficiantes vnu*s* dei fore sed ostēdentes vtilitatem omissionis huius vocabuli dei. Ipse quoq*s* iohannes in apocalyp*s* dicit: Et no men ei*s* vnu*s* dei. **ALCVI.** Qualiter autē ponit substantiū vnu*s* erat: vt intelligeres oīa tempora p*euuenisse* coeternū deo patri verbum.

Omnia per ipsiū facta sūt.

ALCVI. Postq*s* dixit de natura filiū: de opera*tione* ei*s* subiungit dicens: Oīa per ipsum facta sūt: i. quicquid est sine in substātia sine in aliqua p*prie* tate. **HYL A.** iij. de trini. Uel aliter: Erat quidē ver-

bum in p*incipio*: sed potuit nō esse ante p*incipio*, sed quid ille: Omnia p*ipsum* facta sūt. Infinitus est p*quod* fit omnē quod factum est: et cu*m* ab eo sīnt omnia: et tempus ab eo est. **CHRY.** Moses quidē incipiens scripturā veteris testamenti de sensibilib*o* nobis loquit*s*: et hoc enumerat p*multa*: In p*incio*. n. ait fecit deus celum et terrā. deinde inducit: quoniam et lux facta est: et firmamentū: et stellarum nature: et genera animaliū. **E**uāgelista vero hec oīa excedens vnu*s* vbo comprehendit: vt cognita auditoribus ad altiorem festinans materiā totum hunc librum istu*s* tuens non de operibus: sed de cōditore. **AVGV.** i. sup genesim ad l*ram*: **L**umi enī dicit: Omnia p*ipsum* facta sūt. satis oīndit et lux per ip*m* sc̄a: cu*dixit de* **F**iat lux: et similiter de aliis: quod si ita ē eternū est quod ait deus fiat lux: quia vnu*s* dei: deus apud deum patri coeternus est: quāuis creatura temporal sc̄a sit. **C**ū enī verba sint temporis cu*m* dicimus: q*nū* et aliqui eternū tamē est in verbo dei: q*nū* aliquid fieri debeat: et tunc fit q*nū* fieri debuisse in illo vbo est: in quo nō est q*nū* et aliqui q*s* totū illud verbu*s* eternū est. **AVGV.** sup iohāne*s*: **L**ui ergo potest fieri vt verbum dei sc̄iū sit: q*nū* deus per vnu*s* fecit oīa: si et verbum ip*m* factu*s* est per q*d* aliud verbu*s* sc̄iū est: Si hoc dicas q*r* est vnu*s* verbi: per q*d* sc̄iū ē illud: ip*m* dico ego vniogenitū filiu*s* dei. si autē nō dicas verbum dei: concede nō sc̄iū verbu*s* per quod facta sūt oīa. **AVG.** i. de trini. **E**t si factū nō est: creatura non est si autē creatura non est eiusdē cu*m* p*re* substātia est: omnis enī substātia que deus nō est: creatura est: et que creatura nō est deus est. **THEO.** Solēt autem arriani dicere q*r* sicut p*serrā* ostū heri dicim*s*: quasi p*organū*: sic et p*filiū* oīa sc̄a fuisse dicunt: nō q*r* ip*s* sit factor: sed organū: et sic facturā aut filium tanq*s* sc̄iū ad hoc vt p*eu* oīa fierent. Nos autē ad huiusmōi factores mēdaciū simpliciter r*ridem*? si. n. vt dicitis p*re* creasset ad hoc filiu*s*: vt eo tanq*s* organo vteret*s* videret q*r* in hono*rabilio* sit filius q*s* q*r* facta sūt: sicut ea q*r* per ferram sunt facta: ipso organo nobiliora existunt. nā serra: ppter ipsa facta est: sic et p*pter* ipsa que facta sūt: vt aiut pater creauit filium: tanq*s* nō deberet deus cuncta creare nequaq*s* filiu*s* pdurisset: q*d* his vnu*s* insanius: sed aiunt: quare nō dixit q*r* oīa vnu*s* fecit: sed vnu*s* est bac p*ositione* per: ne filium ingenitū intelligeres et sine p*incipio* et de conditore. **CHRY.** Sed si p*positio* per: conturbat te: et queris in scriptura q*r* ip*m* vnu*s* oīa faceret: audi dauid: Initio tu dñe terra fundasti: et opa marituum tuarū sunt celi. Quod autē hoc de vniogenito dixerit addiscit ab apostolo vtente hoc vbo in epila ad hebreos de filio. **S**i vbo de p*re* hoc p*phētā* dixit: dicens: Paulū vero filium adaptasse idē fit rursus. Negi enim filio conuenire dixiſſer: nisi rebementer considerer: quoniam que sunt dignitatis cohonorabili sunt vtricq*s*. **S**i rursus per p*positio* aliqui subiectiōnē tibi videſ induceſ: cur paulus eā de patre ponit: Fidelis inquit dñs: per quē vocati sum*s* in societātē filiu*s* eius. Et iterū paulus apostol*s* per voluntatē dei. **ORIG.** Errauit etiā in hoc valentinus: dicens verbu*s* esse quod mundane creationis p*st̄tit* cām creatori. sed si sic se habet veritas rerum put ip*s* intelligit: oportebat scriptū fore per creato

rem vniuersa confidere a verbo: non autem econtra per verbum a creatore.

Et sicut ipso factum est nihil.

CHRY. Ut non estimes cum dicit **O**ia per ipsum factum sunt: illa oia solum dicere ei: que a moysi dicta sunt: convenienter inducit: Et sine ipso factum est nihil quod dicit: **O**ia per ipsum factum sunt: de signis suspicere cit: Et sine ipso factum est nihil. **H**YL A. Uel aliter di modi: est ingenitum qui factum a nemine est: est et ipse genitus ab innato: reddidit auctor et socius pessus est dicere: Sine ipso factum est nihil. cui enim nihil sine eo intelligi: non esse soli: quod alius est per quem: alius sine quo non. **O**RIG. in ho. Uel aliter: Ne existimas ea que per vobum facta sunt per se existentia: non contemta a vobis ait: Et sine ipso factum est nihil. hoc est: nihil factum est extra ipsum: quod ipse ambiens oia conservans ea AVG. de que. no. et ve. testa. Uel dices: Sine ipso factum est nihil: nullo modo ipsum facturam esse suspicari debere edocuit. Quo enim potest dici: Ipse est factura cum nihil dicitur de fine ipso fecisse. **O**RIG. sup iohannem: Potest autem sic punctari: Quod factum est in ipso. et postea dicat: Vita erat. ergo totum vita est: si sic pronuncianerim: quod enim non in illo factum est: ipse est enim sapientia dei. et dicit igitur in psalmo: Oia in sapientia fecisti: oia sicut per illum: ita in illo facta sunt. si ergo quod in illo factum est vita est: ergo et terra vita est: et lapis vita est. in honestum est sic intelligere: ne nobis subrepat secta manicheorum et dicat: quod habet vitam lapis: et huius vitam paries. solent enim ista delirantes dicere: et cu reprehensi fuerint ac repulsi: quasi de scripturis perfici dicentes: ut quod dictum est: Quod factum est in ipso vita erat: Pronuncia ergo sic: Quod factum est hic subdistingue et deinde infer: In ipso vita erat. Facta est enim terra: sed ipsa terra que facta est non est vita. est autem in ipsa dei sapientia spiritualiter recte quedam qua terra facta est. hec vita est. sicut arca in omni opere non est vita: arca in arte vita est: quod vivit aia artificis. sic ergo quod sapientia dei per quam facta sunt oia: sed artem continet omnia quae sunt per ipsum artem: non hec continuo sunt vita: sed quod factum est: vita est in illo. **O**RIG. in ho. Potest autem et sic distingui sine errore: Quod factum est in ipso. et postea dicat: Vida erat. ut sit sensus: Oia quod per ipsum et in ipso facta sunt: in ipso vita sunt: et vnu sunt. Erat enim: hoc est in ipso subsistit causaliter: prout sunt in se metipsis effectus. Sed si quis: quod et quod ratione oia quod per vobum facta sunt: in ipso vitaliter et uniformiter et causaliter subsistit: accipe exempla ex creaturaru natura. Loscipe quod omnium rerum quas mundi huius sensibilis globositas comprehendit: cause finitum et uniformiter in isto sole quod est maximum mundi luminare subsistit: quod numerositas herbarum et fructuum in singulis seminibus simul continet: quod multiplices reguli in arte artificis vnu sunt: et in animo disponentis vivunt: quod infinitus linearum numerus in uno punto vnum subsistit. et huius varia proprie exempla: ex quibus velut physice theorie penitus poteris arcana verbis mentis acie inspicere: et quantum das humanis rationibus vide re quod oia que per vobum facta sunt in ipso vivunt et facta sunt. **H**YL A. Uel aliter potest intelligi: In eo quod dixerat: Sine ipso factum est nihil: posset aliquis per turbatus dicere: est ergo aliquid per alterum factum quod non sit sine eo factum: et si aliud per alterum: id non sine eo iam non per eum oia: quod alius est fecisse: alius est iterum nisse facienti. Enarrat ergo euangelista quod non sine eo

Si non venissem et essenti illis locutus peccatum non haberetur. quilibet enim excusatio deficit volenti dare responsum de crimen: dum verbo prius ac iudicante quod est agendum non obedit quod illi: nec propter hoc tecum pandum est vobis: sicut nec magister per cuius disciplinam non remanet locutus excusationis discipulo delinquenti velut de ignorantia. omnia ergo per verbū facta sunt: non solum naturalia: sed etiam que ab irrationalibus sunt.

Quod factum est in ipso uita erat.

BED A: Quia euangelista dixit oem creaturam factam esse per verbū: ne quod forte crederet mutabilem ei per voluntatem quod subito vellet facere creaturam: quā ab eterno nunquam nisi fecisset: ideo docere curauit. factam quidem creaturam in tempore: sed in eterna creatoris sapientia: quā et quos crearet semper fuisse dispositum. vñ dicit: Quod factum est in ipso vita erat. **A**VG. sup iohannem: Potest autem sic punctari: Quod factum est in ipso. et postea dicat: Vida erat. ergo totum vita est: si sic pronuncianerim: quod enim non in illo factum est: ipse est enim sapientia dei. et dicit igitur in psalmo: Oia in sapientia fecisti: oia sicut per illum: ita in illo facta sunt. si ergo quod in illo factum est vita est: ergo et terra vita est: et lapis vita est. in honestum est sic intelligere: ne nobis subrepat secta manicheorum et dicat: quod habet vitam lapis: et huius vitam paries. solent enim ista delirantes dicere: et cu reprehensi fuerint ac repulsi: quasi de scripturis perfici dicentes: ut quod dictum est: Quod factum est in ipso vita erat: Pronuncia ergo sic: Quod factum est hic subdistingue et deinde infer: In ipso vita erat. Facta est enim terra: sed ipsa terra que facta est non est vita. est autem in ipsa dei sapientia spiritualiter recte quedam qua terra facta est. hec vita est. sicut arca in omni opere non est vita: arca in arte vita est: quod vivit aia artificis. sic ergo quod sapientia dei per quam facta sunt oia: sed artem continet omnia quae sunt per ipsum artem: non hec continuo sunt vita: sed quod factum est: vita est in illo. **O**RIG. in ho. Potest autem et sic distingui sine errore: Quod factum est in ipso. et postea dicat: Vida erat. ut sit sensus: Oia quod per ipsum et in ipso facta sunt: in ipso vita sunt: et vnu sunt. Erat enim: hoc est in ipso subsistit causaliter: prout sunt in se metipsis effectus. Sed si quis: quod et quod ratione oia quod per vobum facta sunt: in ipso vitaliter et uniformiter et causaliter subsistit: accipe exempla ex creaturaru natura. Loscipe quod omnium rerum quas mundi huius sensibilis globositas comprehendit: cause finitum et uniformiter in isto sole quod est maximum mundi luminare subsistit: quod numerositas herbarum et fructuum in singulis seminibus simul continet: quod multiplices reguli in arte artificis vnu sunt: et in animo disponentis vivunt: quod infinitus linearum numerus in uno punto vnum subsistit. et huius varia proprie ex exempla: ex quibus velut physice theorie penitus poteris arcana verbis mentis acie inspicere: et quantum das humanis rationibus vide re quod oia que per vobum facta sunt in ipso vivunt et facta sunt. **H**YL A. Uel aliter potest intelligi: In eo quod dixerat: Sine ipso factum est nihil: posset aliquis per turbatus dicere: est ergo aliquid per alterum factum quod non sit sine eo factum: et si aliud per alterum: id non sine eo iam non per eum oia: quod alius est fecisse: alius est iterum nisse facienti. Enarrat ergo euangelista quod non sine eo

Johannes

factū sit dicens: **Q**uod factū est in eo. hoc igit̄ non si ne eo qđ in eo sc̄m̄ est. nā id qđ in eo sc̄m̄ est etiam p̄ eum factū est. omnia enī per ipsum & in ipso crea ta sunt. **I**n ipso autē creata qđ nascebat creator de⁹ sed ex hoc sine eo nihil factū est: quia nascens deus vita erat: & qui vita erat: non posteaq̄ natus erat sa ctus est vita. nihil ergo sine eo siebat ex his qđ in eo siebant: & de⁹ qui ab eo nat⁹ est: nō posteaq̄ natus est: sed nascendo quoq̄ extitit. **C**HRY. Uel aliter **N**ō apponem⁹ finale punctū vbi dicit: **S**ine ipso fa ctum est nihil: fm̄ hereticos. Illi enī volētes spiritū sanctū creatū dicere aiunt: **Q**uod factū est in ipso vi ta erat. sed ita nō pōt intelligi. pm̄ qđem neḡ ips⁹ erat hic sp̄us sc̄i meminisse: sed si de sancto sp̄u hoc dictū est: age. sed eoz interim legamus modū: ita n. nobis hoc incōueniēt erit. cū enī dicit: **Q**o factum ē in ipso vita erat: sp̄i sanctū dicunt dictū esse vitā: sed vita hec & lux iuuenīt esse. **I**nducit enī **V**ita erat lux hominū. quo circa fm̄ eos lucem omniū hunc sp̄m̄ dicit. qđ autē sup̄ius vbi dixit: hic vñter & deū & vitā & lucem nominat. Verbu aut̄ caro factum est erit igit̄ sp̄us sc̄i incarnatus: non filius: iō dimitten tes hunc modū legendi ad decentē veniam⁹ lectio nem & expositionē. hec aut̄ est cum dī: **O**ia p̄ ipsum sc̄m̄ sunt: & sine ipso sc̄m̄ est nihil qđ factū est. ibi qui escere fac finitem. deinde ab ea que deinceps ē di cione incipe que dicit: **I**n ipso vita erat. ac si dicat: **S**ine eo factū est nihil qđ factū est. i. factibilium. vi des qualiter hac breui adiectione oia correxit super uenientia incōuenientia. **I**nducēs enī sine eo factū est nihil: & adiiciens **Q**o factū est: & intelligibilia cō prehendit: & sp̄i sanctū exceptit. Sp̄us enim sanctus factibilis nō est. bec igit̄ que dicta sunt de cōditiōe rerum dixit iohānes. **I**nducit aut̄ & ei qui est de p̄ tudentia fm̄one dicens: **I**n ipso vita erat. quēadmo dum in fonte qui generat abyssus: & in nullo mino ratur fons: ita & i operatione vnigeniti quecuq̄ cre das p̄ eū sc̄m̄ esse non minor ipse factus est. nomē at hic nō solū cōditionis est: sed & p̄uidēte rerū: que ē f̄z p̄manentia eoz. cū aut̄ audis qm̄ in ipso vita erat nō cōpositū estimes. sicut enī p̄ haber vitā in seipso ita dedit & filio vitā habere: ergo sicut p̄ez nō vñiq̄ dices cōpositū esse: ita nec filiu. **O**RIGE. Uel ali ter: Oportet scire q̄ saluator: quedā dicit nō sibi eē sed alijs: quedā vero & sibi & alijs. In hoc ḡ q̄ dicit **Q**o factum est in vbo vita erat. scrutandū est: an sibi & alijs vita est: vel alijs tm̄: & si alijs: qbus alijs: idez autē est vita & lux: Lux autē hominū est. sit itaq̄ ho minū vita quor̄ est lux: & sic in eo q̄ dicit vita salua tor: non sibi sed alijs. bec quidē vita vbo p̄istenti dicit: ex eo q̄ expiata a peccatis aia sit: serena vita infer̄ ei: q̄ vbi dei se susceptibile statuit. vñ vbi q̄ dicit in p̄incipio non dixit sc̄i: non enī erat quando p̄incipiū vbo carceret. **V**ita autē hominū nō semper era in verbo: sed hec vita hominū sc̄m̄ est eo q̄ vita est lux hominū: cū enī homo non erat: nec lux ho minū erat: luce f̄z habitudinē ad homines intellexa & iō dicit: **Q**o factum est in vbo: vita erat. non autē qđ erat in verbo vita erat. Iuuenī autē alia lsa non in congrue bñs: **Q**o factum est in eo vita est. Si autes intelligamus vitaz hominū que in vbo fit euz esse q̄ dicit: Ego sum vita. fatebimur neminē infidelū cb̄i

sti vivere: sed cunctos esse mortuos: qui nō vivunt i deo. Et vita erat lux hominū. **T**HEO. Dixerat. **A**n ipso vita erat: ne putares q̄ absq; vita sit verbus: sed vita sit spiritualis & lux rationalib⁹ cunctis. vñ dicit: **E**t vita erat lux: hominum. q. d. lux ista non est sensi bilis sed intellectualis illuminat ipsam animam. **A**VG. super io. **F**ix ipa enī vita illuminat̄ homines: pecora nō illuminat̄: qđ non hñt rationabiles mē tes: que possunt videre sapientiam. homo autē fac⁹ ad imaginē dei: habet rationale mētem per quā posse p̄cipere sapientiam: ergo illa vita per quā facta sunt omnia: lux est: & non quoq̄cūq̄ aialium sed dominus. **T**HEO. Nō autem dixit lux est solum iudeis: sed omniū hominū. Omnes enī hoīes iniquitatē ielle etiū & rationē recipiunt ab eo qđ nos cōdidiit verbo intantū ab eo illuminari dicimur: nam ratio nobis tradita p̄ quā rōnales dicimur: lux est ad opera da nos dirigēs & non opaonda. **O**RIGE. Nō est autē p̄termittendū ḡ vitam p̄mittit luci hominū: incōle quens enī erat illuminari nō videntē: & aduenire il luminationi vitam. si autē idē est: **V**ita erat lux hominū: qđ solū hominū erit christ⁹ lux: arg⁹ vita loz hominū: hoc aut̄ opinari hereticū est. Nō igit̄ qđquid dicit aliquoq̄ illoz solum est. Scriptū ē enī de deo qđ si de⁹ abraā isaac & iacob: nō tamē istouz triū patrū dictus est deus: non ḡ ex eo q̄ dicit. **L**ux hominū. excludit qm̄ sit alioq̄: alios vero cōtinēt eo qđ ē: **F**aciam⁹ homē ad imaginē nr̄am: qđquid ad imaginē ac similitudinē dei factū est intelligi debet per hominē: **S**ic igit̄ lux hominū: lux cuiuslibet rationalis creatura est.

Et lux i tenebris lucet & tenebre eam non comprehendenterunt.

AVG. sup io. Omnia vita illa est lux hominum: sed stulta corda capere istā lucē non p̄nt: qđ peccati suis aggrauant: vt eā videre nō possint: ne iō cogitent quasi absentem eē lucem: qđ eam videre non p̄nt. **E**sequit̄: Et lux in tenebris lucet: & tenebre eam nō cōprehenderunt. Quo enī hō positus in sole cecus p̄nt est illi sol: sed ipsi soli absens est: sic oī stultus cecus ē: & p̄nt ē illi sapia. Sed cū ceco p̄nt ē: oculis ei⁹ absens ē: nō qđ illi absens ē: sed qđ ipse absens ē ab illa. **O**RIGE. Tenebre aut̄ buiūmōi hominū nō natura sunt: f̄z illud pauli: **Eram⁹** aliqui tenebre nūc aut̄ lux in dñō. **O**RIGE. in homē. Uel alit̄: Lux in tenebris fideliū aīarū lucet a fide inchoans: ad spēm trabēs. Imperitoz vō cordiū p̄fidia & igno rantiā lucē vbi dei in carne fulgentis nō cōprehen derunt: sed iste sensus moralis ē: **P**hysica vō hōz ver boz theoria talis ē: humana natura: si nō peccaret suis p̄p̄is virib⁹ lucere nō posset. Non enī naturalis lux ē: sed particeps lucis: capax: siquidē sapientē est nō ipsa sapia. Sicut ḡ aer p̄ semetipm nō lucet: sed tenebraz vocabulo nūcupat: ita nr̄a natura dū p̄ seipz cōsiderat: quedā tenebrofa substātia ē: capar ac particeps lucis sapie: & sicut aer dū solare radiz os participat: nō dicit̄ p̄ se lucere: sed solis splendor in eo apparere: ita rōnabilis nr̄e nature p̄s dū p̄ntā verbi dei possidet: nō p̄ se res intelligibiles & decum suū sed p̄ istū sibi diuinū lumen cognoscit. **L**ux itaq̄ in tenebris lucet: qđ dei verbū vita: & lux hominum

in nostra natura que per se intellestita et considerata est formis quedam tenebrositas invenitur: lucere non definiuntur: et quoniam ipsa lux omni creature est incomprehensibilis. **CHRY.** Tunc aliter. **Lotum** ab illo loco: Et vita erat lux hominis: prius nos de conditione docuerat: deinde videt et que finis aiam bona prebuit nobis venies verbum. viii dicit: Et vita erat lux hominum. Non dicit lux iudeorum: sed universaliter hominum: non enim in dei solum: sed et gentiles ad hanc venerant cognitionem. Non autem adiecit Et angelorum: quoniam ei de natura humana sermo est quibus verbis venit euangelizans bona. **ORIGE.** Querunt autem quare non verbum lux hominum dictum est: sed vita que in verbo sit: quod respondemus: quia vita ad prius non ea que consideratur est rationalius et irrationalius dicitur: sed que adiungitur verbo quod in nobis sit per participationem verbi patiens ad discernendum apparentem vitam et non veram et cupiendam veram vitam. **PRIUS** ergo participamus vitam que apud quosdam quidem est potentia non actu: qui si non sunt audi pquiringere que ad scientiam pertinet: apud quosdam vero et actu lux efficit: qui scilicet apostolum emulans dona meliora: sicut verbum sapientie et tunc idem est vita et lux hominum: nullum manens in tenebris psecere vivere comprobatur: nec quoniam visus consistit in tenebris. **CHRY.** Vita enim adveniente nobis soli est mortis imperium: et luce lucem te nobis non ultra sunt tenebre: sed semper manet vita quam mors superare non potest: nec tenebre lucem. Unde sequitur: Et lux in tenebris lucet. Tenebras mortem et errorum dicitur: nam lux quidem sensibilis non in tenebris lucet: sed sine illis. Predicatio vero Christi in medio erroris regnantis fulsit: et cum disparere fecerat et in vitam mortem fecit mortuus Christus: ita eam superans ut eos qui detinebant reduceret. **NUNCIUS** igitur neque mors eam supauit: neque error: sed fulgida est eius predicatio: et lucet cum propria fortitudine propterea subdit. Tenebre nam non comprehendunt. **ORIGE.** Est etiam sciendum quod sicut lux hominum nomine est diuinum spirituum: sic et tenebre. **PICUM** enim hominum lucez possidentem opera lucis persicere: et etiam cognoscere quasi illustratum lumine scientie: et ex contrario tenebras dicimus illicitos actus: et ea que videantur: non est autem. **SICURUS** autem pater lux est et in eo tenebre non sunt velles sic et salvator. Sed quod similitudinem carnis peccati subiicit: non incongrue de eo dicitur quod tenebre in eo sunt aliquae: ipso in se suscipiente nostras tenebras ut eas dissiparet. **HEC** igitur lux quae est vita hominum: radiat in tenebris ariani nostrarum: et venit ubi praecepit tenebra cum genere bellat humano. **PANC** lucem psecute sunt tenebre: quod patet ex his quod saluator et eius filii sustinet: pugnatibus tenebris contra filios lucis. **VERG** deus patrocinat non inualescunt. viii non approbatur lucem. vel quod celeritate cursus lucis subsequuntur: non valent. propter ppter traditam. vel quod si supuenientur: expectant fugient luce appropinquante. Oportet autem id considerare quod non semper tenebre in sinistra parte sunt: sed quoniam in bona finis illud psalmi: Posuit tenebras latibulum suum: dum ea que sunt erga deum ignorantia et imperceptibilita sunt. De hac ergo laudata caligine dicitur: quoniam versus lucem pergit: illamque approbatur: quod quod erat caligo dum ignorabat: in lucem

cognita vertitur ei qui didicit. **AVG.** x. de cunctis dei: Docuit ante initium sancti evangelii quidam platonicus aureis liris prescribendus: et per omnes ecclesias in locis eminentissimis pronoundendus esse dicebat. **BEDA:** Nam alij euangeliste christum in tempore nativitatis describit. **Iohannes** vero cundem in principio testas fuisse dicens: In principio erat verbum. Alij inter homines eum subito apparuisse commemorat: ille ipsum apud deum semper fuisse testas dicens: Et verbum erat apud deum. Alij eum verbo hominem: ille verbo confirmat deum dicens: Et deus erat verbum. Alij hominem apud homines eum temporali conuersatus: ille deum apud deum in principio manem ostendit dicens: Docuit in principio apud deum. Alij magnalia que in homine gessit perhibet: ille quod omnem creaturam per ipsorum deus prae fecerat docet dicens: Omnia per ipsum facta sunt: et sine ipso facta non sunt. **OMNIS** per ipsum facta sunt: et sine ipso facta non sunt.

Cum uerit homo missus a deo: cui non men erat iohannes: hic uenit in testimoniū: ut testimoniū perhiberet de lumine: ut omnes crederent per illum. **NON** erat ille lux: sed ut testimoniū perhiberet de lumine.

AVG. Ea que oculi sunt superius de divinitate Christi dicitur: quod sic uenit ad nos: finis quod apparuit homo. **QUIA** igitur sic erat homo ut lateret in illo deo: missus est an illū magnum hominem cuius testimonium ueniret plus quam homo: et quod est hic? **Uit homo.** **THEO.** Non angelus ut suspicionem mortis destrueret. **AVG.** Et quo posset iste uerum de deo dicere: **Misssus a deo.** **CHRY.** Nihil de reliquo humano esse estimia eorum que dicuntur ab illo: non enim que ei sunt: sed que mittentis oculi loquuntur: ideo et angelus nuncupatus est a prophetā dicente: Ego mitto angelum meum. Angelus enim uetus est nihil, prius dicere. **DOC** autem quod dicitur: **Uit missus non eius qui ad esse processus ostiu est.** **Sicut** autem **Isaias** missus uitus: non aliudque est a mundo: sed a statu quo uidit dominum sedentem super solium excelsum et eleuatum ad plebeum: sic et iohannes a deserto ad baptizandum mittitur. **AT** enim qui misit me baptizare ille mihi dixit Sup quod uideris et. **AVGV.** Quid vocabatur: **Lui** nomine erat iohannes. **ALCV.** i. gratia dei uel in quo est gratia: qui gratiam noui testamenti. i. Christū suo testimonio prius mundo immotuit. **VEL** iohannes in terpretatur cui donatum est: quod per gratiam dei donatum est illi: regem regum: non solus precurrere: sed etiam baptizare. **AVG.** Quare uenit? **Dic uenit in testimoniū ut testimoniū perhiberet de lumine.** **ORIG.** Quidam improbare nitunt edita de Christo testimonia prophetarum dicentes: **Non egere testibus dei filium habetem credulitatem sufficientiam: tu in his que protulit salubribus verbis: tum in mirabilibus operibus suis.** **Siquidem et** moyses credi meruit per verbum et virtutes: non egens prius testibus. **AD HOC** dicendum est quod multis existentiibus causis inducentibus ad credendum: plerique quoniam ex hac demonstratione non admirantur: ex alia vero habent causam ut credant. **DE** autem est quod per cunctis hominibus honoratus est. **CONSTAT** igitur quoniam ex istis prophetis ad Christi admirationem coactos: in rantes tot prophetarum qui ei aduentum vocant: constitutae nativitatis eius locū

Johannes

et alia huismodi. Illud quoque animaduertendus quod p[ro]digiose virtutes ad credendum puocare poterat eos quod ipse Christi erat: non autem post longa tempora non fabulosa quidam existimata fuerunt: plus enim peractis virtutibus facit ad credulitatem que cum virtutibus queritur prophetia. Est autem et tale quid dicere: quod quidam in hoc quod testimonium prebeat deo honorati sunt. Primum vult ergo chorus prophetarum ingenti gratia: qui dicit illos non dixerunt de Christo testimonium exhibere. Accessit autem his Iohannes: ut testimonium de luce perhibeat. **CHRY.** Non idigente testimonio: sed propter quod ipse Iohannes docet dicens: Ut oculi crederent per illum. Sicut enim carnem induit ne omnes perderentur: ita et per nos hominem misit: ut cognatae audientes vocem faciliter aduenirentur. **BEDA.** Non autem ait: Ut oculi crederent in illum. Maledictus enim homo qui diffidit in hominem sed ut oculi crederent per illum: hoc est per illum testimonium crederent in lucem. **THEO.** Si vero aliqui non crediderint: excusabilis permanet ipse. Nam si aliquis includens se in domo caliginis: et ipsum solis radiis non illustretur: ipse causa tribuit et non sol: sic Iohannes ut oculi crederent missus fuit: sed si minime consecutus est: ipse huius rei causa non extitit. **CHRY.** Quia vero multum apud nos maior qui testatur: eo qui testimonium phibet et dignior fide esse videtur: ne quis et de Iohanne hoc suspicatur: haec suspicionem destruit dicens: Non erat ille lux: sed ut testimonium phiberet de lumine. Si vero non huic instans opinioni hoc resuppsit ut testimonium phiberet de lumine: superfluum esset quod dicitur: et magis iteratio fomoris quam explanatione doctrine. **THEO.** Sed dicit aliquis: Ergo neque Iohannem neque sanctorum quempiam lucem esse vel fuisse dicimus: sed si sanctorum aliquem lucem velim dicere: potius lucem absque articulo: ut si interrogatur fuerit utrum Iohannes est lux sine articulo secure concedas. Si vero cum articulo non concedas. Non enim est ipsa lux principalior: sed lux dicitur quod per participationem lucem habeat a vero lumine.

Erat lux uera que illuminat omnem hominem ueniens in hunc mundum.

AVG. De quo lumine Iohannes testimonium phibeat ostendit dicens: Erat lux vera. Uel aliter: **CHRY.** Quia superior de Iohanne dixerat quod uenit et missus est: ut testes de luce: ne quis hoc audiens propter testimonia recentem presentiam et de eo cui testimonium phibetur: taliter quidam suspicionem accipiat: reduxit item et ad eam que supra omne principium est: transmisit existentiam dicens: Erat lux uera. **AVG.** Quare additum est uera: quia et homo illuminatur dicitur lux: sed uera lux illa est que illuminat. nam et oculi nostri dicuntur lumina: et tamen nisi aut per noctem lucerna accendatur: aut per diem sol exeat: lumina illa sine causa patent. unde subdit: Que illuminat omnem hominem. Si omnem hominem ergo et ipsum Iohannem. Ipse ergo illuminabat: a quo se demonstrari volebat. Quomodo enim plerique fit ut in aliquo corpore radiato cognoscatur orbus et sol quem oculis videre non possumus: quia qui saepe habent oculos: idonei non sunt videre parietem illuminatum aut aliquid huiusmodi: si omnes ad quos venerat Christus: minus erant idonei eum vis-

dere. Radialis ut Iohannes: et per illum confitentem se illuminatur: cognitus est ille qui illuminat. Dicunt autem: Venientem in hunc mundum. nam si illinc non recederet: non esset illuminandus: sed ideo hic illuminandus quia illinc recessit: ubi homo poterat esse illuminatus? **THEO.** Erubescat minichebus qui coditoris maligni et tenebrosi nos asserit creaturem. Non enim illuminarentur: si veri luminis creature non eremus. **CHRY.** Ubi sunt etiam qui non dicunt eum uenire deum: hic enim lux uera dicitur. Sed si illuminat omnem hominem ueniente in hunc mundum: qualiter tamen sine lumine permaneunt? Non enim omnes cognoscunt christi culturam. Illuminat igitur omnem hominem quantum ad eum pertinet. si autem quidam mentis oculos claudentes noluerunt recipere lucis huius radios non a lucis natura obtenebratio est: sed a malitia eorum qui voluntarie priuat seipso gratie donacione gratia quidem ad omnes effusa est. Qui vero noluit dono hoc frui sibi ipsiis hanc debent reputare ceterum. **AVG.** Uel quod dicitur: quod illuminat omnem hominem: sic intelligimus: non quia nullus est hominem qui non illuminatur: sed quia nisi ab ipso nullus illuminatur. **BEDA.** Sine naturali ingenio: sine sapientia divina: sicut enim nemo a seipso esse: sic etiam nemo a seipso sapiens esse potest. Uel aliter: **ORIG.** in hoc. Non de his qui de occultis scimus causis in specie corporales procedunt intelligere: quod illuminat hominem ueniente in hunc mundum: sed de his qui spiritualiter per regenerationem gratie que datur in baptismate in mundum uenient inuisibilem. Eos itaque vera lux illuminat qui in mundo virtutem ueniant: non eos qui in mundo vitiorum riuntur. **THEO.** Uel aliter: Intellectus nobis traditus ac nos dirigenus qui et naturalis ratio nominatur: dicitur lux tradita nobis a deo. Sed quidam male ratione vetes seipso obscurauerunt.

In mundo erat: et mundus per ipsum factus est: et mundus eius non cognovit.

AVG. Lux que illuminat omnem hominem ueniente in hunc mundum: uenit per carnem: quod dum hic est per diuinitatem: et stultis cecis et iniquis videri non poterat: de quibus supra dictum est: Tenebre eam non comprehendenterunt: et ideo dicitur: In mundo erat. **ORIG.** in hoc. Ut enim qui loquuntur: dum loqui cessat vox eius esse definit et euanevit: sic celestis pater si verbis suis loqui cessauerit: effectus ubi: hoc est uiuenteritas verbo condita non subsisteret. non autem putas: quia sic erat in mundo: quomodo in mundo est terra: pecora: et homines: sed quomodo artifex regens quod fecerit. vide sequitur: Et mundus per ipsum factus est. Non enim sic fecit quomodo facit faber: qui enim fabricat extrinsecus est ad illud quod fabricat. Deus autem insuis mundus fabricat ubique positus: et non recedit ab aliquo: presentia maiestatis facit quod facit. sic ergo erat in mundo: quomodo per quem factus est mundus? **CHRY.** Et iterum quod in mundo erat: sed non ut mundi contempnans: propter hoc induxit. Et mundus per ipsum factus est: per hoc et rursus te deducens ad eternam existentiam uirginem: qui enim audierit quoniam opus eius hoc totius: et si valde insensibilis fuerit: coget accedere ante opera eius factorem. **THEO.**

Cap. I.

Simul aut̄ hic & martionis subuertit rabiē: qui malignū conditorem cūcta p̄duxisse dicebat: nec̄o et arr̄i qui filiū dei dicebat creatura. **AVG.** Quid ē aut̄ mund⁹ p̄ ipsum factus: Celū: terra: mare: & oīa que in eis sunt mundus dī. Itex in alia significatio ne: dilectores mundi mund⁹ dicūt: de quo sequit̄: sit mund⁹ eū nō cognouit. Non enī celi aut̄ angelī aut̄ sidera nō cognouerūt creatorē: quē s̄fīens demona: oīa vndiqz testimonii phibuerūt. Sed q̄ nō cognouerūt eū: q̄ amando mūndū dicti sunt mūndus amando enī mūndū habitam⁹ corde in mūndo: nam q̄nō oīlīgūt mūndū: carne versans in mūndo: s̄z cor̄ de inhabitat celū: sicut apl̄us dicit: Ara cōuersatio in celis est. amando igit̄ mūndū: hoc appellari me ruerit ubi habitabāt. Quō enī cū dicimus: mala ē illa don⁹ aur bona: non parietes incusam⁹ aut̄ laudamus: sed inhabitātes: sic & mundū dicim⁹ q̄ in habitantere mūndū amādo. **CHRY.** Qui aut̄ dei erant amici: eū cognouerūt etiā ante corpore p̄sentiāz. vñ & chris⁹ ait: Qui abraam pater vñ exultauit ut vide ret diem meū. **L**ū ḡ nos interpellant gentiles dicēt: Quid ē q̄ i vltimo tēpoze veuit nostrā opatur? salutē: tanto tēpoze negligens nos: dicim⁹ quoniamz & ante hoc in mūndo erat & p̄uidebat operib⁹ suis: & oīas dignis cognit⁹ erat. et si eū mund⁹ nō cognovit: hūi quibus mund⁹ nō erat dign⁹ eum cognovit. Dicens aut̄: Mund⁹ eū nō cognouit: breuer cām ignozātie p̄buit. **M**ūndū enī vocat hoīes q̄oli nūndo affīti sūt: & q̄ mūndū sunt sapiunt. Nihil aut̄ ita turbat mente: vt liq̄fieri amoze p̄stium.

In ppria uenit & suī eū non receperunt. Quotquot autē receperūt eū: dedit eis potestatē filios dei scribis qui credunt in nomine eius. Qui nō ex sanguinibus: neqz ex uolūtate carnis: neqz ex uolūtate uiui: sed ex deo nati sunt.

CHRY. Dicit q̄ mūndus eū nō cognouit de supioribus loquēs temporibus: sed de reliquo sermonē inducit ad p̄dicationis tpa & ait: In ppria venit. **AVG.** Quia. oīa p̄ ipsū facta sunt. **THEO.** Ut p̄ppia mūndū intelligas: sive iudeā quā p̄ hereditatē elegerat. **CHRY.** In propria ḡ venit nō gratia sive necessitatē: sed gratia beneficij suop̄. **S**z vnde venit qui oīa implet & vbiqz adest: Ea quidez q̄ ad nos descenditē hic opatus ē: quia enī in mūndo existens nō putabāt adesse eo q̄ nondū cognoscebat: dignatus est inducere carnē. Manifestationem vñ hanc & condescensionem p̄stiam vocat. **N**scri cos autē cristēs deus oīa fecit: vt nos fin virtutez splendeamus: & ppter hoc quidem nullum necessitate: suaſione vñ & beneficiis volētes ad se attrahit: & propterea venientem eūm bi quidē suscepserunt: alij vñ non receperunt. Nulluz enim vult iniuitum neqz coactū habere famulatū: iniuituz enī trahi par est cum eo qui totaliter non seruit. vnde sequitur: Et suī eū nō receperunt. Judeos nunc suos oīcit: vt populū peculiare: sed & omnes hoīes vt ab ipso facios: & sicut superitis pro cōmuni verecundat̄ na-

tura dicebat: q̄n mund⁹ p̄ ipsum factus conditores non cognouit: ita & hic rursus pro iudeorū auxiliis indeuotione grauius ponit accusationem dicens: Et sui eūm non receperunt. **AVG.** Si autē oīs no nullus recepit: nullus ergo saluus fact⁹ est. Ne mo enī saluus fiet: nisi qui christū recepit venētē & ideo addit: Quotquot autēm receperunt eūm.

CHRY. Sine fuit fui sue liberi sive greci sive barbari sive ispiētes sive sapiētes sive mīieres sive viri sive pueri sive senes: oīs eoō digni facti sūt honore de quo sequit̄: Dedit eis potestatē filios dei fieri.

AMBRO. Magna beniūlētia vnicus nat⁹ ē: & noltuit manere vñ: nō timuit habere coheredes: q̄a bereditas ei⁹ nō fit angusta si multi possederint.

CHRY. Nō aut̄ dixit: q̄n fecit eos filios dei fieri: s̄z dedit eis p̄tāte filios dei fieri: oīdēs enim q̄n multo opus est studio: vt eam que in baptismo adoptionis formata ē imaginē inētaminatā semp custodiamus. Simul aut̄ oīdens q̄n potestatē hāc nullus nobis vel auferre poterit: nisi nosip̄ si auferam⁹. Si enī q̄ ab hoīb⁹ oīm aliquay rex suscipiūt: tan tū hūt robur quātū ferē bi q̄ dederūt: multomagis nos q̄ a deo potimur b̄ honore. Simul aut̄ oīdere vult q̄n hec grā adiūnit volētib⁹ & studētib⁹. Etenī in p̄tāte ē liberi arbitrii & grē opatōe filios dei fieri.

THEO. Vel q̄r in resurrectiōe filiationē p̄fectissima seq̄mūr: s̄m q̄ apl̄s dicit adoptionē filiorū dei expectantes redēptionē corporis nři. Dedit ḡ p̄tāte filios dei fieri. i. hāc gratiā in futura grā seq̄mēdi.

CHRY. Et q̄r in hisip̄ ineffabilib⁹ bonis: b̄ qdē est dei. s̄ dare grāz: illud vñ hoīs. i. p̄bere fidē: subiūgit: His q̄ cre. in noīe ei⁹. Quid igit̄ nō dicis nobis oīohānes qđ coz̄ sit suppliciū q̄ eū nō receperūt: q̄r nūqd isto supplicio fiet mai⁹: q̄n p̄iacētē eis p̄tāte filios dei fieri nō fiāt: s̄z volētes seīpos tāto p̄uāt hoīnre: sed etiam extingūibilis eos suscipiet ignis: qđ postea manifesti⁹ reuelabit. **AVG.** Gredētes ḡ q̄r filii dei sūt: & frēs christi vñqz nascūt. **R**ā si nō nascūt filii quō eē p̄nt: **S**z filij hoīm nascūt ex carne & sanguine & ex volūtate viri & cōplexu ūngij. Illē at quō nascūt subdit: Qui nō ex sanguinib⁹: tāqz marī & femī. **S**anguina vñ sanguines nō ē latīnū: s̄z q̄r grece positū ē plurālī: maluit ille q̄ interpretabāt sic p̄nere: t̄ q̄si min⁹ latīne loqui s̄m grāmaticos: & t̄i ex p̄licare veritatē s̄m audītū infirmox. **E**xt sanguinib⁹ enī marī & femī hoīes nascunt. **BEDA.** Scīdūm etiā est: quia in scripturis sanctis languis cum dicit plurālī: peccatū significare solet. vii: Libera me de sanguinib⁹. **AVG.** In eo aut̄ qđ sequitur: Neqz ex voluntate carnis: neqz ex voluntate viri: carnē, p̄ femī posuit: q̄r de costa facta cū esset adā dixit: **D**oc nūc os de ossibus meis: & caro de carne mea. **D**onit ḡ caro p̄ vñore quō aliquā spūs p̄ mārito: q̄r ille imperare q̄z: ita seruire. Quid enī peius est domo vñ femīa habet imperiū sup vñ: **D**i ḡ neqz ex voluntate carnis: neqz ex voluntate viri: sed ex deo nati sunt. **BEDA.** Carnalis enī singulorū generatio a cōplexu ūngij duxit originē. At vñ ūngj spirituſancti gratia ministrat. **CHRY.** Doc autē narrat enāgelista: vt vilitatē & humilitatem p̄oris partus qui ē p̄ sanguinē & voluntatē carnis addiscētes: & altitudinem secundi q̄ p̄ gratiā & nobilitatem

Johannes

est cognoscitio: magnam quandaz hic suscipiam? intelligentiam et dignam dono ipsius qui genuit: et multum post hoc studiu demonstremus.

Et uerbum caro factu est: et habitauit in nobis.

AVG. **C**um dixisset: Ex deo nati sunt: quasi ne mira remur et horreterimus tantam gratiam et nobis incredibilem videre: quia hoies ex deo nati sunt: quasi securitate faciens aut. **E**t ubi caro factu est. Quid ergo mirari quia hoies ex deo nascuntur: attende ipsum deum ex boibus natu. **C**HRY. Uel aliter. **C**um dixisset: quoniam ex deo nati sunt qui suscepserunt eum: huius honoris posuit eam: hoc. s. verbū fieri carnem. factus est enim ppter filius dei hoies filius: ut filios hoium faciat filios dei. **C**um aut audieris: **Q**uin verbū caro factu est: ne turbet: neque enim substantiam couertit in carnem. hoc enim vere impius est intelligere: sed manes quod est: serui formam assumptus. **Q**uia enim sunt qui dicunt: quoniam fantasmatique dam fuerint oia que incarnationis sunt: eorum blasphemiam destruet: hanc dictio. **F**actu est posuit: non transmutatione substantie: sed carnis vere assumptio nem representare volevis. **S**i vero dixerunt: quoniam deus omnis potens est: quare et in carnem transmutari non potuit. **D**i cemus ergo transmutari ab illa incolumibili natura ois no procul est. **A**VG. **xv. de trini.** Sicut autem verbū nostrū vox quodammodo corpore fit assumendo eam in qua manifestat sensib⁹ hoīm: sic verbū dei caro factu est: assumendo eam in qua et ipsum manifestaret sensib⁹ hominū. **E**t sicut verbū nostrum fit vox: nec mutat in vocē: ita verbū dei caro quidem factu est: sed absit ut mutaret in carnem: assumendo quippe illā: non in eam se convertendo et hoc nostrū vox sit: et illud caro factu est. **E**X gestis cociliis ephebiis: sermo etiā quoniam pferim⁹ quo in alterutris locutionib⁹ utinamur: sermo est incorpozeus: non aspectui subiect⁹: non tactu tractabilis: sed cum sermo induerit litteras et elementa visibilis fit: aspectu comprehendit: tactu tractat: sic et verbū dei quod naturaliter inuisibile est visibile fit: et quod natura incorpozeum est: inuenit esse tractabile.

ALCVI. **C**um etiā credam animam incorpozeam corpori coniungi: ut et his duob⁹ fiat unus hoī: facilius possum credere diuinam substatiā incorpozeam aie in corpe coniungi in unionē psone: ita ut ubi in carne non sit couerstus: nec caro in verbū: cum nec corpus in anima: nec anima conuertatur in corpore. **T**HEO. Appolinaris autem laodicensis in hac vbo heresim statuit: dicebat enim quod christus animam rationalem non habuit: sed tantum carnem habens: diuinitatem per anima que corpore dirigit et gubernat. **A**VG. contra ser. arriani: Si autem mouentur in eo quod scriptū est: quod verbū caro factu est: nec ibi anima nominatur: intelligat carnem pro hoīe positam: a parte totū figurata locutionis modo sicuti est: Ad te ois caro veniet. Item ex opib⁹ legis: quod non iustificabit ois caro: quod aptius alio loco dicitur: Non iustifica bis hoī ex opib⁹ legis. Sic itaque dicitur est: **V**erbū caro factu est: ac si diceret: **V**erbū hoī factum est. **T**HEO. Euāgelista volens ostendere inenarrabilem dei adelsen sum: carnem cōmemorat: ut illius admiremur miseri cordiam: quoniam ppter nostrā salutē quod oīo remotus et distans est ab eius natura: assūpsit. s. carnem. anima namque habet aliquā propinquitatē ad deū. **S**i autem verbū in

carnatum est: et humanā animam non assūpsit: sequetur quod adhuc aie nostre curate non essent: quod ei non assūpsit: non sanctificauit: **E**t qualis verisimilis: cuius anima pīus peccauerit et carnem assūmedo sanctificauerit id quod est principalis infirmū relinqueret: **S**ubtiliter ex hoc dicto nestorius: quod dicebat quod non de verbū ipse idem factus est hoī ex sacro conceperit sanguine virginis: sed ubi pepit hominem quod oīs virtutis dotatus erat specie: et dei verbū illi erat cōiunctū: et ex hoc dominus filios asserebat: unū natum de virgine. s. hoīem: alterū de deo. s. dei filii: hoī illi coniunctū fīm grazi habitudinem et amoī. **K**ontra quoniam euāgelista dicit: quod ipsū verbū factus est homo: non quod verbū inuenies hoīem virtuosum se sibi cōuerterit. **C**IRYL. ad nefo rium: **C**arnem enim animata anima rationali vivens ubi sibi fīm subsistentia ineffabiliter et intelligibiliter factus est hoī: et appellatus est filius hoī: non fīm voluntate solā aut beneplacitū: sed neque in assumptione persone solius dīnere quidem quo ad unionē collate nature unū aut et ambo obiectus et filii: non quoniam differētia naturarū interēpta ppter adūnationē. **T**HEO. Addiscimus ergo quod hoc quod dicitur: **V**erbū caro factū est: quia ipsum verbū est hoī: et filius dei existens factus est filius mulieris: quod principaliter dei genitrix numerat: tanquam deū in carne genuerit. **H**YLA. t. de trini. **Q**uidā autem volētes yngentū deū qui in principio apodē deū erat deus verbū: non substitutiū deū esse sed sermonē vocis emisse: ut quod loquenter verbū suū: hoc fit patri deo filius argute subripere volūt: ne subsistēt verbū deū et manens in forma dei christi homo natus fit: ut cum hoīem illū humane potius originis quam spūalis acceptiōis sacramentū animauerit: non deus verbū hoīem le ex partu virginis efficiens extiterit: sed ut prophetis spūis prophetie: ita in iesu ubi dei fuerit. **E**t arguere nos solēt quod christū dicam: et enā tum non nisi corpore atque aie hoīem: cum nos verbū carnem factū: nō similitudinis natū hoīem pīdicem⁹: ut vere dei filius vere hoī filius natus fit: et ut ppter sibi assūpsit et virginē corpore: ita ex se sibi animam assūpsit quod utique ab hoīe nūcignētū originib⁹ pībet: et cum ipse ille filius hoī fit: quodridicile pīter dei filii quod verbū caro factu est: aliud nescio quoniam tanquam prophetā verbo dei aīatū pīdicabim⁹: cum dñs iesus christus et dei filius et hoī filius fit. **C**HRY. Ne autem ab eo quod dicitur est: **V**erbū caro factu est: inconveniēter suspicere versiorē: illius incorruptibilis nature subdit: **E**t habitauit in nobis. **N**on enim habitat: non id est cum habitaculo: sed aliud aliud aut dico fīm naturam: unionē vero et copulationē unū est de verbū caro: neque diffusione facta neque destructione substantia pīfacta. **A**LCVI. **U**el habitauit in nobis. i. inter hoies couerstus est. **E**t uidim⁹ gliaz ei⁹ gliaz quoniam uni geniti a pīre: plenū greci et ueritatis.

CHRY. **C**um dixisset filij dei facti sumus: et non aliter quod per hoc verbum caro factum est: rursus ipse dicit et aliud lucrū: **E**t uidimus glorias ei⁹: quā utique non vidissimus: nisi pīsortū diuinitatis vilus est nobis. **S**i enim moysi non sustinuerūt faciū glorias catā vidē: sed velaminis op̄fuit: quālitter diuinitatē nudā existēt: inaccessibilē etiā ipsius superiorib⁹ virtutibus nos lutei et frētres sufferre possem⁹. **A**VG.

Ca. I.

Vel aliter. **A**nia verbum caro factū est et habitavit in nobis. **I**sta natuitate collyriū fecit: unde tergeretur oculi cordis nři: ut possim⁹ videre maiestatē ei⁹ et ei⁹ humanitatē. et iō dī: **E**t vidim⁹ gloriā ei⁹. **S**loria eius nemo posset videre nisi humilitate carnis sanaretur. **I**rruerat enī hoi⁹ quasi puluis in oculū de terra oculū iste sautiat⁹ erat: et terra illuc mittit et sanetur: caro te obsecauerat: caro te sanat. **C**arnalis enī aīa facta erat: consentiendo carnalib⁹ affe cibis: inde fuerat oculus cordis cecatus. medicus fecit tibi collyriū: quin sic venit: vt de carne vitia carnis extingueret. **V**erbū enī caro factū ē: vt possis dicere: **V**idim⁹ gloriam eius. **C**HRY. Subdit aut̄: **Q**uasi vnigeniti a patre. quia multi pphetaꝝ glorificati sūt: puta moyses: helias: helise⁹: et ali⁹ multi q̄ cung⁹ miracula ostenderūt: sed et angeli hoib⁹ apparetentes: et ea q̄ est pprie nature coruscantē lucē manifestantes. sed et cherubin⁹ et seraphin⁹ cuī multa gloria visa sunt a ppheta. **A**b oībus his nos adducēs euāgelista: et supra omnē naturā et cōseruoz nostro rū claritatē erigens mentē: ad ipsū nos pducit versicū. q.o. **N**on vt pphete aut alteri⁹ hoīs vel āge li aut archangeli aut alicui⁹ supior⁹ virtutū ē gloria quā vidim⁹: sed q̄si ipsius dñatoris: ipsi⁹ regis: ipsi⁹ naturali filii vnigeniti. **G**RE. In sacro enī eloq̄o **S**iāt et **Q**uasi aliqui nō p̄silitudine ponit⁹: s̄i p̄ ve ritate. vi et studiū. **Q**uasi vnigeniti a patre. **C**HRY. Ac si dicteret: **V**idim⁹ gloriā quale decebat et cōue niens ē habere vnigeniti et naturalē filii. **C**ōstuetudo enī multoꝝ regē valde ornatum videntiū: vbi cui⁹ ali⁹ enumerates non p̄st vniuersaz rep̄sentare clari tate hoc inducunt: **Q**uid oportet multa dicere: q̄si. rex ibi: sic et iohānes dicit: **V**idim⁹ gloriā eius glo ri q̄si vnigeniti a patre. **A**ngeli enī apparētes vt ser ui et om̄n̄ h̄ntes oīa agebant. ipse vō vt dñs cuī hu mali forma apparēs: sed et creature dñm cognouerūt: stella magos vocas: angeli pastores: puer exilans i vero. led et pater testat̄ ē de celis: et paracl yens sup̄ ipsū aduenit. sed et ipsa rex natura omni turba clarius clamauit: quin rex celoz aduenierat. **E**t enī demones fugiebāt: infirmitates soluebāt: mortui os dimitebāt sepulchra: et aīas a malitia ad virtutis verticem agebat. **Q**uid vtiq̄ quis dicat pceptoꝝ philosophiā: celestiū legū vtutē: angelice urbani tatis bona ordinationē. **T**ORIGE. in ho. **F**ī autē q̄d sequeatur: **P**lenū gratie et veritatis: duplex intelle ctus ē. **P**ōt enī de hūanitate ac diuinitati incarnati verbi accipita vt plenitudo gratie referat ad hūanitatem fin quā christus caput ē ecclesiæ: et p̄mogeni tus creature vniuerse: quin maximū et p̄ncipale gratię exēpli qua nullis p̄cedentib⁹ meritis hō efficit̄ deus: in ipso p̄mordialiter manifestū est. **P**ōt etiā plenitudo gratie christi de sp̄us sancto intelligi: cuī leposomis opatio humanitatem christi impletat. **P**lenitudo vō veritatis ad diuinitatē refert. Si vō plenitudine gratie et veritatis de nouo testamento manis intelligere: nō incōgrue p̄niciab̄ plenitudo gratie noni testamēti ē ē p̄ christū donata: et legaliū simbolorum veritatem i p̄o esse impletā. **T**HEO. **V**el plenū gratia: put eius verbuꝝ gratio sum erat dicente dauid: **D**iffusa est gratia in labijs tua. et veritate fin q̄ moyses et pphete loquebāt;

aut opabant̄ in figura: christus aut̄ cuī veritate. **J**ohānes testimoniuꝝ phibet de ipso: et clamat dicēs: **H**ic erat quez dixi: qui post me uentur⁹ est: aīi me fact⁹ est: quia p̄oꝝ me erat.

TALCVI. Dixerat sup̄ius fuisse missū hominē ad phibendū testimoniuꝝ: hic determinat testimonium suū qđ manifeste p̄cursor prouinciauit. vii dicitur: **J**ohannes phibet testimoniuꝝ de ipso. **C**HRY. Ul̄ aliter hoc inducit ac si dicat: **N**ō estimetis q̄ nos q̄ suimus cuī eo multo tpe et mēse ipſi⁹ cōcauim⁹: p̄pter gratiā hoc testamur: q̄ iohānes q̄ ante eū nō viderat: nec ei cōmorat̄ fuerat: ei testimoniuꝝ phibe at. **M**ultoties aut̄ euāgelista renoluit ei⁹ testimoniū: q̄r multā admirationē huius viri habebant iū dei. Et alij quidē euāgeliste antiquoꝝ meminerūt prophetari dicētes: **H**oc factū est vt impleatur qđ dictū ē p̄ prophetā. **V**ic aut̄ altiorē et recetiōre testez inducit: nō intendēs a seruo diuatozem facere fidē dignū: sed auditox imbecillitati cōdescendēs. **Q**uē admodū enī nisi serui formam assūp̄issent: nō ita fasile susceptibilis fact⁹ ēēt: ita nisi serui voce audituz cōseruoz percutiasent: nequaq̄ multi iudeoz verbuz christi suscepissent: **B**equis: **E**t clamat. i. cum pphalatione cuī libertate sine subtractiōe oīa p̄dicat. **N**ō aut̄ a p̄ncipio dirit: quin hic ē fili⁹ dei vnigeniti natūralis: sed clamat dicēs: **H**ic erat quē dixi: qui post me vēturus est ante me factus ē: quia p̄oꝝ me erat. **Q**uemadmodū enī matres auīū nō cōfēstiz pullos suos volationē docent: sed p̄mo quidē extra nidūz educūt: postea vō alia multo velociorem volatiōez apponunt: sic et iohānes nō cōfēstiz iudeos ad alta durit: sed interim paululū a terra eos euolare docuit dicens q̄ christus melior eo erat. **E**t vide qualit̄ sapienter inducit testimoniuꝝ: non enī solū apparen tem christū monstrat: sed et anteq̄ apparuisset eum p̄dicat. **Q**đ significatur in hoc qđ dicit: **H**ic erat de quo dixi: **H**oc aut̄ fecit ut facile susceptiūt̄ et̄t christus: hominū mente iā p̄detenta ut ab alijs q̄ de eo dicta erant: et nihil ad hoc humilitas habit̄ nocēt. **I**ta enī humili et̄t cōi oībus forma christ⁹ vtebatur: ut simul et̄t verba hec audissent de eo: et̄t eum cōsiderassent: iohannis testimoniuꝝ derisissent. **T**HEO. **V**icit aut̄: Qui post me ventur⁹ ē. videlz fin tempora natuitatis: sex enī mensibus prior christo iohānes erat fin humanitatē. **C**HRY. Uel hoc nō dicit de ea generatione que est ex maria. **J**am enī natus erat christus quin hec a iohāne dicebāt: sed de aduentu eius ad p̄dicationē. Dicit aut̄: **A**nte me factus est. i. clarior et̄t honorabilior: ac si dicat: **N**ō q̄a prior vēni ad p̄dicandum ex hoc maiore me esse illo existimetis. **T**HEO. **A**riani vō hanc l̄ram sic exponunt: volentes ostendere q̄ dei filius non ē a patre genitus: sed factus: sicut vna alia creatura. **A**VG. **N**ō q̄ intelligi fact⁹ ē anteq̄ ego essem factus: sed anteposuit̄ ē mihi. **C**HRY. Si autem qđ dī: **A**nte me factus ē: de productione ad esse inteligeretur: superfluiꝝ esset qđ addit⁹: **Q**uia prior me erat. **Q**uis enim est ita insipiens ut ignoret quoniam exquo ante eum factus est: prior eo erat: quia ante

Johannes

me fact⁹ est. ergo qd dicit: Ante me fact⁹ ē: de hono
re intelligit. hoc enī qd futurū erat: factū dicit: quia
conuentio erat antiquorū prophetarum de futu
ris quasi de iam p̄teritis loqui.

Et de plenitudine eius nos oēs
acepim⁹: et gratiā p̄ gratia: qz lex p̄
moysen data est: gratia et ueritas p̄
iesum christum facta est.

ORI. Sermo iste in psona baptiste de christo te
statis platus ē: qd plurimos fallit ex hinc vscg illuc
ille enarravit: credentes i psona iohānis apli recita
ri. Incōsequēs aut̄ est putare subito et quasi intem
peste interrupi baptiste sermonē ex vbo discipuli
et cuiq sc̄iētē p̄cipere dictor̄ collationē in ppato
stat series dicti. Dixerat enī ob hoc: Ante me fact⁹
est: qz p̄ me erat. Et hoc autem connecto priorem
me fore q̄ et ei⁹ plenitudine ego quidē et an me p̄
p̄dere accepim⁹ gratiā: secūdam p̄ prima. Pertige
rū enī et illi post figurās p̄ sp̄n ad veritatis specula
tionē: hinc etiā ppendim⁹ ex plenitudine ei⁹ accipi
entes legē quidē p̄ moysen fore datā: gratiā autē et
veritatē p̄ ielū christū: nedi fore datā s̄ factā: patre
quidē legē dāte per moysen: gratiā et veritatē faciē
te p̄ ielū. Sed si iesus est q̄ dicit: Ego sum veritas:
quō veritas sit p̄ iesus. S̄ intelligēdū est q̄ ipa ve
ritas substāialis ex prima veritate et eius imagine
sculpe sūt multe veritates in his q̄ veritatē tractat: neq̄ p̄ ielū christū facta ē: nec proslus p̄ aliquē: s̄
veritas puta que d̄sist in paulo et aplis p̄ ielū chri
stū facta ē. **C**HRY. Vel aliter: Coniūgit hic testi
monio iohāni baptiste suū testimoniu iohannes
euangelista dicēs: Et de plenitudine ei⁹ r̄. Nō pre
cūoris ē verbū: s̄ discipuli. q. d. Etia nos oēs duos
decim et oīs plenitudo fideliū et q̄ nūc sūt et futuro
ri de plenitudine ei⁹ accepim⁹. AVG. Quid aut̄
acepistis: Et gratiā p̄ gratia: nescio vt qd nos vo
luerit intelligere de plenitudine ei⁹ accepisse: et insu
per gratiā p̄ gratia: Accepimus enī de plenitudine
ei⁹ primo gratiā: et rursus accepim⁹ gratiā p̄ gratia: in qua
et fide viuumus recepturi sumus alia. i. vita eternaz
vita. n. eterna q̄i merces ē fidei. sed qz ipa fides gra
tia est: vita eterna gratia ē pro gratia. Non erat ista
gratia in veteri testamēto: qz lex minabat: non op̄
tulabat: iubebat: nō sanabat languoz: ostēdebat:
nō auferebat: sed ppabat medico venturo cū gratia
et veritate: vñ seq̄tur: Quia lex p̄ moysen data ē: gra
tia et veritas p̄ ielū christū facta ē. **N**ō: tē enī tēpo
rale et eternū occidit mors dñi tui. ipsa ē gratia que
pmissa et nō habita erat in lege. **C**HRY. Vel ac
cepim⁹ gratiā p̄ gratia. i. p̄ veteri nouā. Sicut enim
est iusticia et iusticia: adoptio et adoptio: circūcisio et
circūcisio: ita gratia et gratia. sed illa quidē vt typ⁹:
bec v̄t veritas. Hoc aut̄ induxit oīdens qm̄ et iu
dei gratia saluabant: sed et nos oēs gratia salui su
muī: misericordie aut̄ et gratie fuit legē suscipe. Pro
pterea cū dixisset: Gratia p̄ gratia; oīdens magnitu
dinem eoz q̄ data sūt subdit: Quia lex p̄ moysen da

ta est: gratia et veritas p̄ ielū christū facta est. Et si
pra quidē iohānes ad seip̄ū cōpans christū ait: Ali
me fact⁹ ē. hic aut̄ euāgelista ad cū q̄ illo tge ma
gis i admiratōe apud iudeos erat q̄ iohānes: chri
sti cōpatiōs facit. s. ad moylen. Et sidera paudētiaz
non p̄sonaq̄ s̄ rez cōpationē facit: gratiā et veritatē
legi opponēs. et huic addit Data ē: qd ministrantis
erat: huic aut̄ Facta ē: qd est regis cū p̄tate oīa ope
rantis. cū gratia quidē: qz cum p̄tate oīa dūmittebat
p̄tā. et gratiā quidē ei⁹ baptismati donū: et adoptio
q̄ p̄ sp̄n nobis daf: et alia multa oīdūt. veritatē aut̄
plenū sc̄iem: si figurās veteris legis didicerim⁹. **A** Enī
qui in novo testamēto pficienda erāt: in veteri
testamēto figuris p̄scripterūt: quas chri⁹ veniens
adimplēnit. **U**nū figura data est p̄ moysen: veritas p̄
christū facta ē. **A**VG. viii. de trini. Vel gratiā refe
ram⁹ ad scientiā: veritatē ad sapientiā. in reb⁹ enim
p̄ tempus oris: illa summa gratia est: q̄ homo i enī
tate p̄fōne cōiunctus est deo. **I**n reb⁹ vō eternis: sū
ma veritas recte tribuitur dei verbo.

Deū nemo uidit unq̄. Unigeni
t̄ fili⁹ q̄ ē in sinu p̄ris: ip̄e enarravit.

ORI. Incongrue erāt assēr̄t hoc pmulgatum
fuisse non a baptista s̄ a discipulo. nā si illud de ple
nitudine ei⁹ nos oēs accepim⁹: a baptista platu et
quō nō est sequēs ip̄ū de gratia christi suscipientes
et secundā p̄ p̄ma gratia: cofitentēq̄ legē p̄ moylen
fore traditā: gratiā v̄o et veritatē p̄ ielū christū p̄dū
se: intellexisse qualē deū nemo vidit vñq̄: q̄q̄ vñ
genitus cū in patris gremio requiescat interplanētō
ip̄i iohāni: necnō oībus his q̄ de p̄fectiōe gustau
runt p̄cesserit. Non enī nūc p̄mit⁹ anūciauit: nam
p̄sē abraā fieret: docet nos abraā exultasse ut
deat ei⁹ gloria. **C**HRY. Vel aliter: Euāgelista oī
dens multā eminētia donoz christi ad ea q̄ p̄ moy
sen dispēsata sūt: vult de reliquo cāz rōnale d̄rie di
cere. nā ille qdē famul⁹ existens: miop̄ rex fact⁹ est
mister: hic v̄o dn̄i orator et regis fili⁹ existens: multa ma
iora nobis attulit coexistēs sp̄ patri et vides eū. p̄p̄
hoc ita intulit dicēs: Deū nemo vidit vñq̄. **A**VG.
ad paulinā: Quid ḡ est qd̄ iacob dicit: Uidi dn̄m fa
cie ad faciē. et qd̄ de moysē scriptū: Quia loq̄bas cū
deo facie ad faciē. et illud qd̄ pp̄bēta iāias loquē
de seipso ait: Uidi dn̄m sabaoth sedētē in throno:
GRE. xvii. mora. Sed patētē dat intelligi q̄ p̄
diu bīc moraliter vituit: videri p̄ quādā imagines
p̄t̄ deus: s̄ p̄ ipsam nature sue speciē nō p̄t̄: vt aīa
gratia sp̄s afflata: p̄ figurās quādā deū videat: s̄
ad ipsam vim eius essentie non p̄tingat. **H**unc ē enī
q̄ iacob q̄ deū se vidisse testat: non nūc angelum vi
dit. hinc ē q̄ moyles qui cum deo facie ad faciez lo
quitur dicit: O stende mibi temetipsuz manifeste ut
videam te. Et qua eius petitione colligitur: quia eū
fitiebat p̄ incircūscripte nature sue claritatē cernerē
quem iam ceperat p̄ quādā imagines videre.
CHRY. Si aut̄ antiqui patres ipsam viderunt na
turam nequaq̄ differenter consideraserint. simper
enī qdā ē et infigurabilis: non sedet: neq̄ stat: neq̄
ambulat: hec enī cor̄pop̄ sūt. vñ et p̄ prophetā dicit:
Ego visionem multiplicau eis et in manib⁹ pp̄bēta
rum assimilatus sum: hoc ē cōdescendi eis: non q̄o

etiam apparuit: qz enim fili⁹ dei p veram carnē appa-
rebat⁹ erat nobis: pmo exercitauit eos videre deū: si
autem possibile erat eis videre. **AVG.** ad paulinam:
Hed cū scriptū sic: Beati mūdo corde: qm̄ ipsi deū
videbant: et itez Lū apparuerit fili⁹ eis erim⁹: qm̄
videbim⁹ eum sicuti est: quid ē qd̄ hic or⁹: Deum ne-
mo vidit vñqz: An fortasse r̄ides q̄ illa testimonia
de videndo deo sunt nō de viso: ipsi enī deum vide-
bant: dictum est: nō viderūt: et nō vidim⁹ sed vides
bimus eū sicuti ē: deū enī nemo vidit vñqz: Uel in
hac vita sicuti ipse est: vel etiā in angeloz vita sicuti
vñbilis ista que corpali visione cernunt⁹. **GRE.**
xvii. mora. Si vo a quibusdā pōt in hac corruptib⁹
licare vñtētib⁹: sed tñ inestimabile virtute crescēti
bus: quodā cōtemplationis acutumē eterna claris-
tus videri: hoc ab hac finū nō abhorret: qm̄ quisqz
sapientiā q̄ deū est videret: hinc vite fundit⁹ moris:
ne iam eius amore tenet⁹. **AVG.** xij. sup genesim
ad litterā: Nisi enī ab hac vita quicqz quodāmodo
mouiat: sive oīno exiens de corpore: sive ita auersus et
alienat⁹ a carnalib⁹ sensib⁹: vt merito nesciat sicut
apls ait: utq̄ in corpore an extra corpus sit: non in illā
rapit et subuebitur visione. **GRE.** xviii. mora. Sci-
endū vo ē q̄ fuere nōnulli q̄ deū diceret in illa re-
gione beatitudinis in claritate sua conspici: sed in na-
tura minime videri: quos nimirū minor inqſitionis
subtilitas sefelliit. neqz enī illi simplici et incomuta-
bili essentia aliquid ē claritas: aliud natura. **AVG.**
ad paulinā: Si aut̄ or⁹: i hoc q̄ scriptū ē: Deū nemo
vidit vñqz: homines tñmodo intelligēdos. nā hoc
apls plani⁹ explicans: Quem nemo inq̄t homin⁹ vi-
dedit nec videre pōt vt ita dictū sit: Deū: nemo vi-
dit vñqz: ac si dicere: Null⁹ homin⁹. q̄stio illa sol⁹
ui videbat: vt non sit huic sententie strariū qd̄ oīns
ait: Angeli eoz semper vidēt faciē patris mei: vt. san-
gelos deū videre credam⁹: quē nemo vidit vñqz. s.
boim. **GRE.** xix. mora. Sunt tñ nōnulli q̄ neqz
deū videre nec angelos suspicant⁹. **CHRY.** Dicen-
tes q̄ ipsi qd̄ deū est: non solū ppbete led nec an-
geli viderit: neqz archangeli. Sed si interrogauerit
eos audies de substantia nibil r̄identes: gloria vo
i excelsis deo non solū cantātes: sed et in terra Pax
bonis bone voluntatis. Et si a cherubim⁹ et seraphim⁹
concupinerit aliqd discere: mysticā sanctimonij me-
lodiam audies: et qm̄ plenū est celū et terra gloria
eius. **AVG.** ad paulinā: Qd̄ quidē in tantu vez ē
q̄ deū plenitudine null⁹ non soluz oculis corporis
sed rel ipsa mente aliqui compbendit. Aliud ē enim
videre: aliud totū videndo compbendere. q̄n quidē
id videt qd̄ pīs vñqz sentit: totū aut̄ compben-
dit videndo qd̄ ita videt ut nibil ei⁹ lateat vidente
aut̄ cū fines circūspici pīt. Sic igit̄ sol⁹ patrem vi-
de filius et spūsanctus. **CHRY.** Qui enī creabilis
est nature: qualiter poterit videre qd̄ increabile ē:
Ita igit̄ null⁹ nouit deū ut fili⁹. vñ seq̄: Unigeni-
tus fili⁹ qui est in finū patris ipse enarravit. ne pp̄c
noīs cōmunionē vñū quēdā eoz q̄ gratia facti sunt
filioz ē existimes eum: primo quidē adiect⁹ ē arti-
culis. Si vo hoc nō sufficit tibi: audi aliud nomen
vnigenitus. **HYL.** A. vi. de tri. Nature quidē nō fi-
des non satis explicita videbat ex noīe fili⁹: nisi p̄
pietatis virtus p exceptionis significatiua addere⁹

tur. preter filiū enī et vnigenitū nibil cognominans
suspitionē penitus adoptionis exclusit: cū veritatez
noīs vnigeniti nā pīstaret. **CHRY.** Sed et aliō po-
suit dicens: Qui ē in finū patris. Etenim in finū con-
uersari multo plus est q̄ simpliciter videre. nam q̄
simpliciter videt: nō oīno eius qd̄ videt cognitionē
habet. qui vo in finū cōversatur nibil ignorabit. **Et**
igit̄ audieris q̄ null⁹ oīnoscit patrē nū fili⁹: neqz
dicas: qm̄ etiā plus oībus nouit patrē: sed nō quāt⁹
est nouit eū: ppter eaēgelistā in finū patris eum
morari dicit: vt nō estimemus q̄ id aliud significatiū
q̄ familiaritatē vnigeniti et coeteritatē ad patrē.
AVG. In finū enī patris. i. in secreto patris. Non
enī deū habet finū quēdāmodū nos habem⁹ i ves-
tibus: aut cogitand⁹ est sic sedere: quō nos aut for-
te cinctus est vt finū haberet: sed qz fin⁹ nōster ins-
tit⁹ est: secretū patris finū patris vocat⁹. Qui ḡ i se
creto patris nouit patrē: ipse enarravit qd̄ vidit.
CHRY. Sed qd̄ enarravit: qm̄ vñ⁹ ē deū. sed et b̄
reliqui ppbete et moyses clamāt: quid ḡ plus didi-
cimus a filio in finib⁹ paternalib⁹ existente: **Pri-**
mū quidē ipsa hec q̄ alij narrauerūt: sunt enarras-
ta et opatōe vnigeniti. Deinde qm̄ multomaiores
suscipim⁹ doctrinā p vnigenitus: et cognoui⁹ qm̄
spūs deū et eos q̄ adorant eū in spū et veritate ado-
rare oportet: et quoniā de⁹ pater ē vnigenitus. **BE-**
DA: Preterea sciendū qz si ad pīterū referat: qd̄
ait: Enarravit: homo fact⁹ enarravit: qd̄ oī trinitatis
vñtate sentiendū: qualiter ad ei⁹ cōtemplationē ppe-
randū: quib⁹ actib⁹ fit pueniendū. Si vo referat ad
futū: tuc enarrabit cu electos suos ad visionē cla-
ritatis sue inducit. **AVG.** Fuerūt aut̄ hoīes q̄ di-
cerent: vanitate cordis sui decepi. Pater inuisibilis
est: filius aut̄ visibilis est. Si ḡ ppter carnē fili⁹ visi-
bilis dicitur: et nos cedim⁹ et ē catholica fides. Si
aut̄ vt ipsi dicūt: anteqz incarnare multū delyrant
si ch̄rist⁹ sapientia deī et virtus deī ē. Sapientia enī
deī videri oculis nō potest: si verbum hominis ocu-
lis non videtur: verbum deī sic videri potest:
CHRY. Nō igit̄ soli ipsi pp̄zū ē: Deū nemo vidit
vñqz. Is et filio: qz vt paul⁹ dicit: ē imago deī inuisibi-
lis: qui vo inuisibilis imago ē: et ipē inuisibilis est.
Et hoc est testimoniu⁹ iohannis:
quando miserūt iudei ab hierosoly-
mis sacerdotes et leuitas ad eum ut
interrogaret eum: Tu quis es? Et
confessus est: et non negauit. Et con-
fessus est: quia nō suz ego christus.
Et interrogauerūt eū: Quid ergo?
Helias es tu? Et dixit: Non su.
Propheta es tu? Et respōdit: Nō
Dixerūt ergo ei: Quis es ut respō-
sum demus his qui miserūt nos?
Quid dicas oī teipso? Ait: Ego uox
clamātis in deserto: dirigite uiā do-
mini: sicut dixit isaias propheta.

Johannes

TORIGE. Secundū legis hoc testimoniu a iohāne baptista de christo platus; incipiente pmo illic: **P**ic è quo dixi: t deinceps ibi: **I**ps enarravit. **C**el alit: **T**HEO. postq̄ supius dixit euāgelistā q̄ iohānes teatbat de christo: **A**nte me fact' est: nunc sub lungit qn̄ pmissus testimoniu reddiderit christo iohānes. vñ dicit: **E**t hoc ē testimoniu iohānes qn̄ miserū uidel ab hierosolymis sacerdotes t leuitas ad iohāne. **T**ORIGE. Judei quidē ab hierosolymis ut cognati existētes baptiste de stirpe sacerdotali exultentis; sacerdotes t leuitas destinant: scīcū tatuos q̄s esset iohānes: eos. s. q̄ reputati sunt fin electione ab aliis differre t ab electo hierolymorū loco. iohāne itaq̄ querūt cū tanta veneratione: erga christū aut̄ nūl hīm̄ factū legis a iudeis. sed quod erga iohāne iudei: hoc iohānes erga christū plequitur: p̄ p̄xios discipulos interrogas: **L**u es q̄ ventur' es: in aliū expectam? **T**CHRY. Sic aut̄ fidēdigiu etimaticrū esse iohāne vt ei de seipso dicenti crederet. vñ dī: **U**lt interrogarent eū: **L**u q̄s es? **T**AVG. Non aut̄ mittere q̄t nūl mouerent excellētia auctoritatis: qz ausus ē baptizare. **T**ORI. iohānes aut̄ vt videt vicernebat ex qone sacerdoti t leuitaz dubitationē: ne fore christū ēēt baptizans: aperti' tñ illud p̄fiteri cauebant ne temerari putarent. Quapropter merito vt eoꝝ opinio falsaꝝ de eo p̄missus abolereſ: ac subuide veritas p̄ palareſ q̄ non sit christū an̄ oia manifestat. vñ seq̄tur. **E**t cōfessus ē t non negauit: t cōfessus ē: qz nō su ego christū. **P**ic etiā adhuciam? qz tēp̄ aduentus christū populu recreabat quodāmō la p̄mis exultens legilperius ex iacris scripturis illi temp̄ speratus colligentibꝫ: p̄ p̄t qd̄ theodas nō modicā multitudine qn̄ xp̄s cōgregauit: t p̄ illū uidas galilei' i die bus p̄missionis. **L**u ḡ feruēt' christū expectaret ad uent? iudei trāsmittut ad iohāne p̄ hoc qd̄ est: **L**u quis es: cōicere volentes si ipse te christū fatereſ. **N**on aut̄ ex eo q̄ dicit: **N**ō su ego christū: negauit. ex hoc enī ipso confessus ē veritate. **T**GRE. Negauit plane qd̄ non erat: sed nō negauit qd̄ erat: vt ve ritatē loquēs: eius mēbū fieret: cui' sibi nomē falsilaciter nō viurparer. **T**CHRY. Cel alit: **P**assi erat iudei quādā humānā paſſionē ad iohāne. **I**ndignū enī etimabat subiici cū christū p̄pter multa q̄ iohānes claritatē demōstrabant: quoꝝ p̄mū erat gen' illūt̄. **P**rincipis enī sacerdotū hīl' erat: desinde dura educatio: humānorū despicio. **I**n christo aut̄ contrariū videbat gen' humile: qd̄ ei exp̄r̄abrant dicētes: **N**onne hic ē fabu fili? dīta cōis t veitūtē: nūl plus multis habētia: quia igit̄ iohānes cōtinue ad christū mittebat volentes magis ioh̄ēz h̄ēre migr̄: mutūt ad eū opinātes p̄ blāditias eū allucere ad cōfītēdū se christū esse. nō ergo quosdam cōtēpibiles mutūt: vt ad christū ministros t herodianos: sed facerdotes t leuitas: t non quos cūq̄: sed eos q̄ erant ex hierosolymis: hoc est hono rabiliores. **E**t ad hoc mutūt: vt interrogaret **L**u q̄s es: non qn̄ ignorātes: sed volētes eū uiducere ad hī qd̄ dixi: vnde iohānes ad mētē t non ad interrogationē eis r̄ndit. **E**t cōfessus ē t nō negauit: t cōfessus est: qz nō su ego christius. **E**t vide sapientiā euāgeliū. **T**ertio quasi idē dicit: t virtutē baptiste indicās:

t maliciā t amentiā indeop̄. **E**nōt̄ enī samuli est nō solū non rapere gloriā dñi: sed oblatā a multis respuere. **T**urbe enī ex ignorantia ad hanc venerat suspitionē: vt iohāne christū estimarēt. **H**i vō a maligna mente ex qua interrogabant eū: estimāto p̄ blanditias attrahere ad hoc qd̄ volebant: nisi eū excogiascent hoc r̄ndent: **N**ō sum ego christū? dīxissent: **N**on hoc suspicari sum?: non hoc venimus interrogatur: sed capti t manifesti effecti ad aliud veniūt. vñ sequitur: **E**t interrogauerūt eū. **Q**uid ḡ belias es tu? **T**AVG. Nouerat enī q̄ p̄cessus erat belias christū. nō enī alicui iquotū erat nomē christi apud hebreos: sed non putabant illū esse christū nec nō oīno putauerūt christū nō esse venturi: t cū sperarent fuūt: offendērūt in p̄itez. **S**equitur: **E**t dīxit: **N**on su. **T**GRE. in bo. **E**t bis verbis nobis que stio valde implexa generat. **A**lio quippe i loco inquisit' a discipulis dñis de belie aduentu r̄ndit: **S**i vultis scire: iohānes ipse ē belias. **R**equisitus ante iohānes dicit: **N**on suj belias. **Q**uō ergo p̄pheta veritatis ē: si eiusdem veritatis sermonibꝫ concors nō eit. **T**ORIGE. Dicit aut̄ aliq̄ q̄ se ignorabat iohānes esse beliam: t hoc nūm p̄t vñt̄: q̄ assūtūt iterate incorporationis rōmī tanq̄ anima vñnuo induente corpora. **Q**uerūt enī iudei p̄ leuitas ac sacerdotes an esset belias: cū iterate corpis assumptionis docūmentū veraꝫ arbitrans q̄si paternum existēt: nec alienū ab archanoy suoꝫ doctrinā: ob hoc itaq̄ dīcit iohānes: **B**elias non su. nam nescit primeū vitam p̄priā. qualiter aut̄ vides rōnabile si tanq̄ p̄pheta ipū illuminat' est: t de deo t vñgenito tata narravit: ignorasse de seipso an vñq̄ eius anima fuit in belia. **T**GRE. in bo. **S**ed si subtiliter veritas ipsa requiratur: hoc quidē qd̄ inter se contrariū sonuit: quo CONTRARIŪ nō sit inuenit. **A**d zāchariam nāq̄ de iohāne āgelus dīxit: **I**p̄e precedet an̄ illū in spū t virtute belie: qz. s. sic uelias fin̄ oī aduētū p̄ueniet: ita iohānes preuenit primū. **S**icut ille p̄cursor ventur' ēt iudicis: ita iste p̄curſor: factur' ē redemptoris. **J**ohānes igit̄ in spū belias erat: i p̄sona belias nō erat. **Q**d̄ aut̄ dñs fateſ oī spū: hoc iohānes denegat oī p̄sona: quia t iustū sic erat vt discipulis dñis spūlē de iohāne sentītā diceret: et iohānes turbis carnalibꝫ nō de suo spū: sed de corpore r̄ndere. **T**ORI. **R**ādit ḡ leuitas t sacerdotibꝫ. **N**on su. cōiectas p̄positū questionis eoꝝ. non enī sapiebat p̄missa examinatio si idē spū ēt i vtroq̄ sed si iohānes ēt ipse belias q̄ assumptus ē: nunc apparēt fin̄ q̄ a indeis expectabat absq̄ natuūtē. **P**rim' aut̄ arbitrans resumptionē coꝝp̄ dicer: q̄ incōsequēs ē filiū zācharie tanti sacerdotis in se nō natū: sup̄ oīm humānā expectationē ignorari a sacerdotibus t leuitis ipsū natū fuisse: maxime lūca testante q̄ faci' ē timor in omnibꝫ habitantibus circa eos. **S**ed forsan qn̄ p̄p̄e finē belia expectabat an̄ christū q̄si tropice suscitar vident̄: an̄ es tu q̄ p̄nūcias christū venturū: t caute r̄ndit: **N**ō sum. **S**ed t nūl mirabile: sicut in saluatorē pluribꝫ sc̄ētibꝫ ex maria natūtē eius: quidā fallobant p̄tantēs eum qd̄ iohānem baptistam vel belia aut̄ aliqueni prophetarum: sic t in iohāne quoſdam or̄ ei' ex zācharia nō latebat: t quidā dubitabat:

Et scilicet q̄ expectabatur helias apparuit in iohāne. Quoniam vō cum plures in israel edite fuerint pp̄bē m̄ de quo moyses pp̄phetauerat p̄serti expectabat. iuxta illud: Propheta vobis iuficitabit de ex fratrib⁹ vestris: sicut mihi illi parebitis. Tertio suscitā sursum si foret pp̄pheta simpliciter: sed cū articolō in greco ponit. vii seqq: Propheta es tu: Per singulos enī pp̄phetas nouerat pp̄plus isrl neminem eoz fore dunc quem moyses pp̄phetauerat: qui sicut moyses mede staret inter deū et homines: et accepto testamēto so traderet discipulis. Hoc aut illis nomē non christi attribuuntib⁹: sed arbitratib⁹ aliū a christo ipsū fore. Iohānes sciuit qm̄ et christ⁹ ille pp̄pheta esset. unde subdit: Et n̄dīt: non. AVG. Uel qz iohānes maior erat qz pp̄pheta: qz pp̄phete longe p̄nūcia venit: iohānes p̄tē demōstrabat. Sequit: Dixerūt ḡi qz es: et r̄nū dem⁹ his q̄ miserūt nos: qd̄ dicis de teplō. CHR Y. Uides hic vehemētius infistētes et interrogantes. Dūc aut cū māsuetudine eas q̄ nō erant vere suspitiones destruentē et ea q̄ est vera ponentē. vii seqt̄ur. It: Ego vox clamatis in deserto. / AVG. Isaías illō dicit: In iohāne pp̄pheta ista copia t̄. GRE. Scitis aut q̄ vnigenit⁹ filius verbū patris vocat. Et ipsa aut nra locutiōe cognoscim⁹: q̄ p̄s vox sonat ut verbū possit audiri. Iohānes q̄ vocem se afferit esse: qz verbū p̄cedit: et p̄ eius ministerū patris verbū ab hoib⁹ audit. ORIG. In legātē aut heraclion de iohāne et pp̄pheticis cōsiderat: Qm̄ v̄bū qdē saluatorē: vox aut p̄ iohāne n̄ intelligitur. Sol⁹ enī sonus ē oīs gradus pp̄phetic⁹. Qui dicendū: q̄ si nō significatiūā vocē dederit iohānē se accinget ad pliū. Si ergo nil aliud qz son⁹ ē vox pp̄phatica: quō trāsmittit nos ad illā saluatorē. Scrutamini inquit scripturas. Dicit aut iohānes se esse vocē non clamantē in deserto: sed claman̄tē. s. q̄ stabat et clamabat. Siquis sitit veniat ad me et bibat. Clamat enī ut distantes auditū p̄cipiat et granē h̄ntē auditū senti. it imēstātē eoz q̄ dicūt: THEO. Uel q̄ veritatē manifēste annūciat: oēs enī q̄ in lege erant obscure loquebant. GRE. Ur in deserto iohānes clamat: qz quasi derelictē ac desistēt iudee: solatii redemptoris annūciat. ORIG. Opus aut̄ vocis in deserto clamatis est: vt alia deo destituta: ad rectā faciendā viā dñi reuocef: neq̄q̄ pranitātē serpentini gressus p̄sequēdo: finē trēplationē quidē sublimatā i veritate absq̄ p̄mixtōē mēdaci: et finē actionē p̄ congruā speculationē licit⁹ opus referēt. vii seqt̄ur. Dirigite viā dñi sicut dicit Isaías pp̄pheta. GRE. Uia dñi ad cor dirigis: cum veritatis sermo humiliter auditur. Uia dñi ad cor vnguit cū ad p̄ceptum vita p̄paratur.

Et qui missi fuerāt erāt ex phariseis. Et interrogauerūt cum: et dixerūt ei: Quid ergo baptizas si tu n̄ es christus neq̄z helias: neq̄z pp̄pheta? Vnde eis iohānes dicens: Ego baptizo i aqua: mediū aut̄ uestrū stetit quē uos nescitis. Ipse ē qui post me vētur⁹ ē qui aī mē fact⁹ est: cui⁹ ego

nō sum dignus ut soluā eī corrīgā calciamēti. Hec in bethania facta sunt trans iordanem ubi erat iohānes baptizans.

ORI. Facta r̄fītione versus sacerdotes et levitas: dentio missum est a phariseis. vii dī: At q̄ missi fuerāt ex phariseis. Quātū enī ex ipso sermonē dīcturari cōtingit: dico tertium h̄ esse testimonium. Unde m̄ quō iuxta sacerdotalē et leviticā p̄sonā ē cum mansuetudine plātu illud: Tu qui es? Nihil enim arrogans vel p̄terū questionē cōtinetur: sed cuncta decentia veros dei ministros. Sed pharisei finē suū nōmen diuisi et importuni ex discordia cōtumeliosas voces p̄tendūt baptiste. vii sequit: Et dixerūt ei: Quid ḡ baptizas: si tu n̄ es christ⁹ neq̄z helias neq̄z pp̄pheta? Non q̄si scire volentes: sed p̄hibere euz a baptismo. Deinde vō nescio q̄ pacto p̄ni ad baptisū iuerūt ad iohānē. Qui aut̄ solutio ē: quia pharisei nō credētes accedit ad baptisma: sed ex hypocrisi cū timerēt populu. CHR Y. Uel ipsi iūdem sacerdotes et levite ex phariseis erāt. Et qz blanditijs eum nō valuerūt supplantare: accusationē eī iniūtērē tētant: cogentes cū dicere qd̄ non erat. vii seqq: Et interrogauerūt eū et dixerūt: Quid ḡ baptizas: si tu non es christ⁹ neq̄z helias neq̄z pp̄pheta: quasi aī dacie videbas eē baptizare: si christ⁹ nō erat: nec p̄cursor illius: nec preco. i. pp̄pheta. GRE. S. sanctus quisq̄ etiā cū guera mente requirit a bonitas sue studio non mutat. Unde iohānes quoq̄ ad verba intūtie p̄dicamenta n̄dīt vite. vii sequit: R̄dit eis dicens: Ego baptizo in aqua. ORI. Ad illō enim: Quid ḡ baptizas: quid aliud afferri decebat: nisi p̄p̄rū baptisū carnale p̄tendere. GRE. Iohānes enī nō spū sed aqua baptizat: qz p̄ctā solue re non valebat: baptizatorū corpora p̄ aquā lauat: sed tū animas p̄ veniā non lauat. Uerū ḡ baptizat: qz p̄ctā p̄ baptisū nō relaxat: nisi vt p̄cursoris sue ordinem seruāt. s. q̄ nasciturū nascendo p̄ueniret: basi p̄tizaturū quoq̄ dñm baptizādo p̄ueniret: et q̄ p̄di cando fact⁹ est p̄cursor christi: baptizādo etiā p̄cursor eī fieret imitatione sacramēti: qui inter hec mysteriū redēptiōis nostre annūciāt: hūc in medio hominū et stetisse afferit et nesciri. Sequit enī: Medi⁹ aut̄ vestrū stetit quē vos nescitis: quia p̄ carnē dōminus apparet et visibilis extitit corpore et inuisibilis maiestate. CHR Y. Hoc aut̄ dicit: qm̄ decēs erat christū cōmītū esse populo: vt vnu multo: um se vbiq̄ humilē esse docente. Cum aut̄ dicit: Quem vos nescitis. Scientiā hic cognitionē certissimā dicit: puta quis est et vnde. AVG. Humilis enim nō videbat: et p̄pterea lucerna accēla et THEO. Uel mediū erat phariseo dñs: sed ignorabat eū: qz ipsi scripturas se scire putabant: et inq̄stū in illis p̄niciabat dñs: mediū eoz erat. s. in cordibus eorum: sed nesciebant eū: eo q̄ scripturas nō intelligebant. Uel aliter: Medi⁹ quidē erat inq̄stū media tor dei existens et hominū christus iesus medi⁹ phariseorum extitit: volens illos deo iungere: sed ipsi nesciebant eū. ORIGE. Uel alit: Hoc edito ego baptizo in aqua ad illō. Quid ḡ baptizas: Ad secundū si tu n̄ es christus: preconū de precedenti chris̄tū

Johannes

substantia proponit: q̄ tanta sit ei virtus: q̄ inuisibiliis sit sua deitate: cū sit p̄s cuiuslibet et totū p̄ orbem diffusus: qđ notaſ ex illo. **Medi⁹ vestrū stetit.** Dic enī p̄ totam orbis machinā effluit: sic ut que creantur: qđ ipsū creent: oia enī p̄ ipsū facta sūt. vñ palam est q̄ inquirentib⁹ a iohanne: Quid ḡ baptizas: ip̄ medius erat. **Vel qđ or̄:** In medio vestrū stetit: intelligendū est de nobis homib⁹. Cum enī sim rōnales: in medio nostrū existit: ex eo q̄ p̄ncipale. s. cor: i medio totius corporis insitū ē. Qui ergo verbū in me dico gerunt: non aut cognoscunt de illi⁹ natura: nec d̄ quo fonte manauit: nec quō cōsistit in eis: hi verbū in medio sui obtinētes ignorāt: qđ tñ iohānes agnōuit. vnde exprobādo dicit ad phariseos: Quē vos nescitis. Quia expectātes pharisei christi adūētum: nibil tam arduū de eo contēplabant: solū hominē sanctū existimātes eum esse. Dicit aut̄: Stetit. **Naz** stat pater inuariabilis exīstēt et imputabilis. stat quoq; verbū ei⁹ ad saluandū cōtinuo q̄uis carnem suscipiat: q̄uis mediū hominū stet inuisibile. Ne vō putet aliq; alii esse inuisibile ad oēs hoies venientem: vel ad viuēsū orbem ab eo q̄ humana⁹ est et in terra cōparuit: subdit: Qui p̄ me venit: hoc est q̄ post me apparitur⁹ est. Nō aut idē denotat hic per hoc qđ dicit: Post: et cū iesu nos post se inuitat. Illic enī sequi post ipsū p̄cipie nobis: vt ei⁹ in dāgando vestigia: pueniam⁹ ad patrē: hic aut̄ vt pateat: quid seq̄tur ex iohānis dogmatib⁹. venit enī vt cūcti credant p̄ eū p̄parati ad p̄fēctū verbū p̄ mīora. Dicit ḡ: Ip̄se ē qui post me vēit. **CHRY.** Ac si si dicēt: Ne existimetis tānū in meo cōfistere baptismate. si enī meū baptismā p̄fectū eset: ali⁹ nō veniret post me: aliud baptismā datur⁹: sed hec p̄patio est illi⁹ et trāsbit in primo: vt vmbra et imago: sed oportet eū q̄ veritatē imponer venire post me. si enī hoc eset p̄fectum: neq; secūdū loc⁹ quereret. Et iō subdit: Qui ante me factus est: hic ē honorabilior et clarior. **GRE.** Sic namq; df̄: Ante me fact⁹ est: ac si dicat: antepositus ē mibi. Post me ḡ venit: quia postmodum nat⁹: ante me aut̄ fact⁹ est: quia mibi p̄latuſ. **CHRY.** Ne aut̄ existimes compabile ē excellētiā banc: incomparabilitate ostendere volens subiungit: **L**uius ego nō sū dign⁹ vt soluā corrīgiā calciamen ti. q. d. intantū est ante me vt ego neq; i vltimis mis̄tris vocari dign⁹ sim. Calciamēti enī soluere vltimi ministerij res est. **AVG.** Unde eti⁹ dignuz se diceret trāmodo corrīgiā calciamēti soluere multum se humiliasset. **GRE.** Vel aliter: Mos apud veteres fuit vt si quis eaꝝ que sibi cōpeteret accipe vxoreꝝ nollet: ille ei calciamēti solueret q̄ ad hāc sponsus iure p̄pinqūtatis veniret. Quid igit̄ inter hoies christus nisi sancte ecclēsie spōsus apparuit: Recte ḡ iohannes se indignū esse ad soluēdā corrīgiā eius calciamēti denūciat: ac si apte dicat redē p̄troris vestigia non denudare valeo: qđ spōsi nomē mibi immeritus nō v̄surpo. qđ tñ intelligi et alī p̄test: Quis enī nesciat q̄ calciamēta ex mortuis ani malib⁹ fiant. **I**ncarnat⁹ vō dñs veniēs q̄si calciat⁹ apparuit: q̄ in diuinitate sua morticina nostre corrūptionis assump̄it. Corrigia ḡ calciamēti ē ligatura mysterij. **I**ohānes ḡ soluere corrīgiā calciamēti eius non valet: qđ incarnationis mysterij nec ip̄se

inuestigare sufficit: ac si patenter dicat: Quid mihi si mibi ille prelatus ē: quē p̄ me quidē natū confidoro: sed natūtatis ei⁹ mysterij non cōprehendo. **ORI.** Quidā vō non inēpte dixit hoc sic intelligēdū: Non sū ego tanti ut causa mei deſeendat a maginalib⁹: ac carnē q̄si calciamēti suscipia. **CHRY.** Et qđ iohannes cū decenti libertate ea q̄ de chalito sūt oībus p̄dicabat: ppter eaūgelistā et loci designat dicens: Hec in bethania facta sūt trans iordanē: vbi erat iohannes baptizans. Non enī in domo neq; in angulo christi p̄dicabat: sed iordanē trāsīet in media multitudine p̄tibus oībus q̄ ab eo baptizabāt. Quedā vō exemplarioꝝ cert⁹ sit in bebaro. Bethania enī non ultra iordanē: neq; i deserto erat: sed p̄ p̄ce bierosolymā. **GLO.** Vel due sūt bethanie vna trans iordanē: altera citra non lōge a bierlm̄ vbi lazarus fuit suscipiat. **CHRY.** doc aūtē et ppter alia cām designat: qđ enī res nō antiq; narrabat: sed ante partiu temp̄ contingentes p̄les: et vidētes testes facit eoz que dicuntur: demonstrationē a locis tribuens. **ALCHVINVS.** Bethania vō dom⁹ obedientie interpretatur p̄ quā innuitur: qđ p̄ obediētiā fidei omnes ad baptūlū debet puenire. **ORI.** Bethabora vō interpretat domus p̄pationis et couenit cū baptismō: p̄pant dñs p̄les p̄fectā. Jordanis aut̄ interpretat descensus eoz. Quis aut̄ erit hic flūius nři saluator nō sūt de scendentē descensū: sed būani generis: hic segregat donatas a moysi ab his q̄ iesu donant sortes: būiū riūuli lenificant ciuitatē dei. Sicut aut̄ oraco latit in egyptiaco flūilio: ita de⁹ in isto. Pater enī est in filio: et q̄ pfiscicūtū illuc vbi se latent: obprobriū egypti deponūt ac ap̄ti ad p̄ceptionē hereditatis parant: necrō a lepra mundant: et dupliciti capaces sunt gratie ac p̄mpti sūt ad susceptionē sp̄s almi. In aliud flūne neq; descendēti spirituali colubā. Trāsī iordanē vō iohānes baptizat ut p̄fōrō veniētis non innocētes: sed p̄tōres vocare.

LAltera die uidit iohānes iesu ue niētē ad se: et ait: Ecce agnus dei: ecce q̄ tollit peccata mundi. **D**ic ē de quo dixi: Post me uenit uir q̄ ante me fact⁹ ē: q̄ prior me erat: et ego ne sciebā eū. **S**z ut manifestet in israel: ppter eaꝝ ueni ego in aꝝ baptizans. **ORI.** Post testimoniū iohannis: iā videtur iesu veniens ad eū non solū adhuc p̄seuerant: sed et p̄toiem effectū: qđ p̄ oīē secundariā designat. vi. df̄: Altera die uidit iohannis iesu veniētē ad se. P̄uidē aut̄ iesu mater p̄tinus vt illi⁹ c̄cepit ad matrē iohānis p̄gnante pfiscicē: et p̄ voē pueniētē ad aures elisabeth ex maria saluatione exultat iohannes cōceptus i vtero. Dic aut̄ post iohānis testimonia ip̄ videſ a baptista: accedens ad cū: prius aut̄ audiu altiōꝝ instruīt̄ aliq;: ac deinde oculatē inspici illa. Per hoc aut̄ q̄ maria ad elisabeth venit minorem: et fili⁹ dei ad baptistā: ad feruōē opitulādi mīorib⁹ et ad modestiā admōnemur. Ux̄p ynde ad baptistā

C. I.

venit salvator: nō hic dicit: sed ex dictis matthei colligimus dicentis: **L**uc venit iesus a galilea ad iorda nem ad iohannē: vt baptizaret ab eo. // **CHRY.** Ut aliter: **M**attheus aduentū christi ad baptismū p̄iū taliter dicit. **J**ohannes autē r̄ rursus eū iūisse ad iohannem ostendit post baptismū: et hoc manifestat qđ enī sunt sibi euāgeliste tpa narrationis. **M**attheus enī ea que anteqđ ligaret iohannes baptista preteriens festinat ad ea que deinceps sunt tpa. **S**ed iohānes bis marie īmōrat: que. **S**anī incarcerationem iohānes fuerūt. vñ hic dicit: Altera die vedit iohānes ieuī veniente ad se. **L**uius igit̄ grā secūdo p̄baptis̄ mū ad eū veniebat: qđ ipm baptizauerat cūz multis: et nullus suspicet qm̄ et eadē cā ex qua ad iohānē et alijs ad iohānē veniret: puta peccata ḥcessūr aut īpniam abluendū in flumine. **P**ropterea ḡ accedit oīans iohannī occasiōē corrīgendi hanc suspiōem quā iohannes p̄ v̄ba corrixit. vñ sequit̄ et ait: Ecce agnus dei: ecce qui tollit peccata mundi. Qui igit̄ ita purus erat vt et alioꝝ peccata absoluere posset: manifestū est quoniam nō vt confiteres peccata accedit: sed vt occasiōē det iohāni loquendi de ipso. **V**enit etiā secūdo vt hi qui p̄ora audierāt: certi? recipiant qđ predicta sunt: et alia rursus audiant. **D**icit aut̄: Ecce agn̄ dei. innuens ḡ hic est qđ oīim querebat: remorans p̄petue isaiæ: et vmbre qđ fin̄ nōy sererat: vt a figura facilī eos ducat ad veritatem. **AVG.** Si aut̄ agn̄ dei est īnocens: et iohānes agn̄ annō et ipse est īnocens: sed oēs ex illa. ppagine vēnit de qua cantat gemēs dauid: Ego in iniquitatib⁹ cōcept⁹ sum. **S**olis ḡ ille agn̄ qui nō sic venit nō enī in iniquitate cōceptus est: nec in peccatis mī eius cū in vtero aluit: quē virgo cōcepit: virgo peperit: qđ fide concepit: et fide suscepit. // **ORIG.** S̄c cūz qm̄ offerant aīalia in templo: tria terrestria: vitulis ouis et capra: volatilia vñ duo: turtur et colubā. et de ouibus tria adducant̄: aries ouis agnus: de genere ouium agnū memorauit. **A**gnuz enī in oblationibus quotidianis offerri vident̄: vnum qđē mane alterū vero respere. **Q**uenā autē oblatio alia pōt ecē quotidiana a rōnali natura cōprehendēda: nisi verbum ingēs agn̄ typice nuncupatū: **P**ec nempe cēlibis oblatio matutina ad frequētiā intellect⁹ in diuinis relatiꝝ. neqđ enī aīa pati pōt ut summis ingēti insitiat: eo qđ corporis terrestris et grainis cōiugium est sortita. **E** hoc etiām vñbo quod christ⁹ est cōiectare de pluribus poterim⁹: et quodammodo vesperū ad corporalia pcedentes. **Q**ui aut̄ hūc obtulit agnum imolandū deus fuit in homine recōditus: magn⁹ sacerdos qđ dixit. **N**emo tollit aīam meā a me sed ego pono eā. vñ dicit̄: Agnus dei. **I**pse enī nōs languores accipiens totū mundi tollēs peccata: mortem quasi baptismū suscepit. **A** pud deū enī nō p̄transit icōrectum qđcūd agn̄ qđ disciplina indigat: qđ per diffīcilia exercet. // **THEO.** Ut dicitur: christus agn̄ dei: in quātūm de⁹ pater mortem christi acceptauit p̄ nīa salutē: ut in quātūm eum p̄ nobis tradidit morti. **S**icut enī dicit̄: **CHRY.** Ut aut̄ nō videat ex amicitia ppter cognationē ei testimonii phibere: quia cognat⁹ eius erat fin̄ carnē. ppterēa dicit: Ego ne sciebā eū. et fin̄ rationē hoc cōtigit. **E**tēni in defto quersat̄ est iohannes. **M**iracula vñ quecūqđ christo puerō existēte scā sunt: puta qđ circa magos et qđcūqđ talia: anī multū ḥtigerat̄ tpo: **J**ohanne et ipso valde puerō existēte. **I**n medio vñ tpe ignot⁹ oībus existēbat: ppter qđ subdit̄. **S**ed vi mani. in iīl: ppter. venn̄ ego in aqua baptizans. **H**ic enī manifestū est qm̄ et illa signa qđ cōdā dicit a christo in pueritia scā mēdacia et fictiones sūt. **S**i. n. a pma etate miracula fecis̄

peccati sustulit: hic vñ peccatum vniuersi orbis terrarum: periclitante enī mundū eruit ab ira dei. vñd subdit̄: Ecce qđ tol. pec. mun. **N**ō autē dixit: qđ tollet: sed qđ tollit peccata mūdi: quasi semp hoc faciēt ipo nō enī time solū tulit cu p̄fusus est: sed ex illo tpe vñqđ ad p̄ns tollit: nō semp crucifixus: vñam enim p̄ peccatis obtulit oblationē: sed semp purgās p̄ ill... // **GREGO.** vñ. moza. **T**unc aut̄ ab humano genes re plene peccatum tollet: cū p̄ incorruptionis gliaz nīa corruptio p̄mutabif. **E**sse nāqđ a culpa liberi nō possimus: quousqđ in corporis morte tenemur.

THEO. Sed qđre nō dixit Deccata mūdi: sed peccatum: vt videlz p̄ hoc qđ dixit peccatum: vniuerſaliter peccatū videref inuere: sicut oīueūm dicere qđ hō electus est de paradise. i. omne gen⁹ humanum. **BEDA.** Ut peccatum mūdi dicit̄ originale peccatum: qđ est cōmune totius mūdi: quod qđem peccatū originale et singulorū supaddita: christus per grām relaxat. // **AVGV.** Qui enim de nīa natura peccatum nō astūmpit: ipse est qđ tollit nīm peccatum. **N**ostis qđ quidā homines viciūt: nos tollim⁹ peccata ab hōib⁹: qđ sancti sum⁹. si enim nō fuerit sanct⁹ qui baptizat̄: quo tollit peccatū alteri⁹: cū sit ipse hō plē p̄ceccato. **L**ótra istas disputatiōes hic legamus: Ecce qđ tollit pec. mun. vt nō sit p̄sumptio hōib⁹ in homines. // **ORIG.** Sicut tñ iugi oblatōni cognare sunt relique oblationes legales: sic hui⁹ agni oblationi cognate oblationes vident̄ mībi cf. fusōnes sanguinis martyrum: quoꝝ patientia et cōfessione et promptitudine ab bonum obtunduntur machinationes impioꝝ. // **THEO.** Quia vñ supius illis qđ ex phariseis venerant̄ iohānes dixerat: qđ me diuis vest⁹ stat quem yos nescitis: hic ignorantibus demōstrat̄ dices: Hic est de quo dixi. Post me vēit vir: qđ ante me fact⁹ est. **U**ir domin⁹ dicit̄ ppter etatis p̄fectionē. Nā trīginta annos baptizatus est: vel qđ sp̄itualis aīe vir est: et ecclēsī sponsus. vñ paulus despondi vos vñ viro: virginē castā exhibē christo. // **AVG.** Post me aut̄ venit: qđ posterior natus est: Anī me factus est: qđ prelatus est mībi. // **GREGO.** P̄ relatione aut̄ ei cās aperuit: cū subiungit. Quia p̄or me erat: ac si aperte dicat: Inde me etiam post nat⁹ supiat̄: quo eum natūritatis sue tpa nō angustat̄ nā qđ per matrē in tempore nascit̄: sine tpe est a p̄e generat̄. // **THEO.** Auscultat̄ orarie: nō dixit. **Q**uia p̄or me creatus est: sed qđ p̄or me erat. **A**udiāt hoc pauli samosatēni abusio qđ nō ex maria sumpsit p̄i morātum qđ si essendi p̄cipiū sumpsit et virgine: qđ liter p̄or extitit p̄cursorē: Nam manifestū est qđ p̄cursor̄ christum in sex mensib⁹ supabat fin̄ humana generationē. // **CHRY.** Ut aut̄ nō videat ex amicitia ppter cognitionē ei testimonii phibere: quia cognat⁹ eius erat fin̄ carnē. ppterēa dicit: Ego ne sciebā eū. et fin̄ rationē hoc cōtigit. **E**tēni in defto quersat̄ est iohannes. **M**iracula vñ quecūqđ christo puerō existēte scā sunt: puta qđ circa magos et qđcūqđ talia: anī multū ḥtigerat̄ tpo: **J**ohanne et ipso valde puerō existēte. **I**n medio vñ tpe ignot⁹ oībus existēbat: ppter qđ subdit̄. **S**ed vi mani. in iīl: ppter. venn̄ ego in aqua baptizans. **H**ic enī manifestū est qm̄ et illa signa qđ cōdā dicit a christo in pueritia scā mēdacia et fictiones sūt. **S**i. n. a pma etate miracula fecis̄

Johannes

iesus: nequaquam neque iohannes eum ignorasset: nec reliquias multitudine indiguisset magistro ad manifestandum eum. Non igit ipse christus baptismate indigebat: neque aliquam aliam cam habebat illud lauacrum: quod premonstrationem facere eius fidei que est in christum. Non enim dixit: Ut mundem eos qui baptizantur: neque Ut liberem a peccatis veni baptizas: sed Ut manifestetur in israel. Sed nunquam sine baptismate non licebat predicare et inducere turbas: sed faciliter ita factum est: Nequaquam enim cocurrissent oculi si sine baptismate predicatione facta esset. AVG. Ubi ergo cognitus est dominus superfluo ei via parabat: quod cognoscens seipse factus est via. Itaque non durauit diu baptismus iohannis: sed quoad usque demonstratus est dominus humilis. Ergo ut daretur nobis a domino humilitas exemplum ad principiendum salutem baptismi suscepit baptismum seruum: et ne proponeretur baptismus serui baptismus domini: baptizati sunt alii baptismi coheruerunt: sed quod baptizati sunt baptismus consenserunt: oportebat ut baptizarentur baptismus domini. Qui autem baptizabantur baptismus domini: non opus habent baptismus consenserunt.

Et testimonium probavit iohannes dicens: Quia uidi spiritum descendente quasi columbam de celo: et mansit super eum: et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua: ille mihi dixit: Super quem uideris spiritum descendente et manente super eum: hic est qui baptizat in spiritu sancto. Et ego uidi et testimonium perhsbui: quia hic est filius dei.

CHRY. Quia iohannes testatus est ita magnus quod sufficiens erat auditores oculi stupescere: putata ergo totus orbis terrarum solus ipse peccata tolleret: voluntas credibilis id facere: reduxit hoc ad deum et spiritum sanctum. Posset enim aliquis dicere iohanni: Qualiter igit tu cognovisti eum? Respondebat ergo per descensum spiritus sancti: vnde se quis: Et testi philio. di. quod vidi spiritum descendente quasi columbam de celo et manente super eum. AVG. xv. de trinitate. Non autem tuus vincitur est christus spiritus sanctus: qui super eum baptizatus velut columba descendit. Tunc enim corpus suum. secundum suam figuram dignatus est: in qua primum baptizati accipiunt spiritum sanctum. Absurdissimum enim est ut credamus eum cum iam triginta eis annos: ei enim etatis a iohanne baptizatus est: accepisse spiritum sanctum venisse ad illum baptismum: sicut sine ullo onus peccato ita non sine spiritu sancto. Si enim de famulo ei per cursum ipso iohanne scriptum est: Spiritus replebit ab utero miris sue: qui quando se minatur a patre: triplex spiritum sanctum in utero formatus accepit: quid de hoc christo intelligendum est vel credendum cuius carnis ipsa conceptio non carnalis: sed spiritualis fuit. AVG. de agone christiano: Non autem dicimus solus christi verum corpus habuisse: spiritum autem sanctum fallaciter apparuisse oculis hominum. Sicut enim non oportebat ut hoines fallerent filium dei: sic nec spiritus sanctus sed omnipotenti deo qui vivi uersam creaturam ex nihil fabricauit: non erat difficile ut corpus columba sine aliari columbarum ministerio figurare: sicut ei non fuit difficile verum corpus in utero virginis sine virili semini

ne fabricare. AVG. super iohannes. Huius autem modis ostendit visibiliter dominus spiritus sanctum: per columbam super dominum baptizatum: per ignem vero super discipulos congregatos ibi simplicitas: hic seruorum ostendit. Ergo ne spiritu sanctificatio dolu habeatur: in columba demonstratum est: et ne similitudinem frigida remaneat: in igne demonstratum est: nec moueat quod lingue diuideatur: Noli dissipationem timere unitatem in columba cognosce. Sic ergo oportebat demonstrari spiritus sanctum veniente super dominum: ut cognoscatur unusquisque si habeat spiritus sanctum: simpliciter se esse debere sicut columbam: et habere cum fratribus vera pacem quam significant oscula columbarum. Osculanet et corin: sed laniant. Lanatio innocens est natura columbarum nam corin de amore pascuntur: columba non nisi de frugibus terre viuit. Si etiam gemunt columbe in amore nocturno litem mirari quia in columba specie voluit demonstrari spiritus sanctus: Ipse enim interpellat per nos gemitum: me narrabilibus. Non autem spiritus sanctus in semetipsa: sed in nobis gemit: quod gemere nos facit. Qui enim nouit in persona nostra esse mortalitatis huius peregrinari se a domino: quod diu propter hoc gemit: bene gemit: spiritus illum docuit gemitus. Multi autem gemunt in insilicitate terrena: vel quassati damnis: vel egritudine corporis pregranati: sed non columba gemitu gemunt. Unde ergo debuit demonstrari spiritus sanctus unitate quadruplicem designans: nisi per columbam: ut pacate ecclesie dicere. Una est columba mea. Unde debuit humilitas figurari: nisi per auctem simplicem et manente: Apparuit ibi sancta et vera trinitas: pat in voce dicente: Tu es filius meus dilectus: spiritus sanctus in columba. In ista trinitate missi sunt apostoli baptizare: In nomine patris et filii et spiritus sancti. GREG. ii. maran. Dicit autem: Manente super eum. In cunctis namque fideli bus spiritus sanctus venit: sed in solo mediatore semper singulariter permanet: quod enim humanitate nunc desertum ex cuius divinitate procedit. Sed cum de eodem spiritu discipulis dicat: Apud vos manebit: quod singulare signum erit: quod in christo permanet: Quod cito cognoscim: si dona spiritus discernam. In his enim donis sunt quibus ad vitam puram non possunt: spiritus sanctus in electis omnibus semper permanet: ut sunt manu facta: humilitas: fides: spes: caritas. In illis autem quibus per operationem spiritus non nostra fuius sed aliorum queritur: non semper permanet sed aliquis se a signo omnisonibz subtrahit: ut humilius eius virtutes habeantur. Christus autem in cunctis eis semper et continuo habuit presentem. CHRY. Ne autem aliquis estimet quoniam christus nativitate habebat spiritum sanctum adueniente sicut et nos: haec etiam destruit spiritum non: ostendens quod spiritus sancti descensus solus per manifestando christo facta est. vnde sequitur: Et ego nesciebam eum: sed quod misit me baptizare in aqua: ille mihi dixit: Si per quem uideris spiritum descendente et manente super eum: hic est qui baptizat in spiritu sancto. AVG. Quis autem misit iohannem? Si dicamus: Pater: verum dicimus. Si dicamus: Filius: verum dicimus. Manifestus autem est: ut obcamus: Pater et filius. Quomodo ergo nesciebat eum a quo misitus est: Si enim non nouerat eum a quo voluit baptizari: temere dicebat: Ego a te debeo baptizari: nouerat ergo eum. Quid ergo est quod dicit? Et ego nesciebam eum. CHRY. Sed cum dicit nesciebam eum: antenquam ipse dicit: non tamen quod est ppe baptismum: cum prohibebat eum dicens: Ego a te debeo baptizari. AVG. Sed legamus alij euangeliste qui planus illud dixerunt: et in

nemus apertissime tunc descendisse colubam cum
vix ab aqua ascendit. Si ergo post baptismum descendit
coluba: et ante baptismum dixit illi iohannes: Ego
a te vebo baptizari: ante baptismum illum nouerat:
quod ergo dixit: Ego nesciebam eum: sed quoniam misit me baptizare
te: hoc audiuit iohannes: ut nosceret eum quem non nouerat
nemus forte ut plenius nosset: quem iam nouerat: Non
nouerat quidem dominum: nouerat filium dei: nouerat quoniam
ipse baptizaret in spiritu sancto. An enim quoniam veniret ad
filium christum: cum multi ad iohannem concurrent: ait illis:
Qui post me veit: maior me est: ipse vos baptizabit in
spiritu sancto et igne. Sed quoniam non nouerat: potestatem bap-
tismi ipsius dominum habitus et sibi retentus: ne paulus aut
petrus diceret: Baptismus meus: sicut inueniens dixi
in euangelio meo: sed ministerium plane transiit in bos-
nos malos. Quid tibi faciat malus minister vbi bos-
nos est omnis: Ecce post iohannem baptizatum est: post hos
micias non est baptizatum: quoniam iohannes dedit baptismum
suum homicida dedit baptismum christi: quod sacramen-
tum sanctum est: ut homicida ministrante polluat. Potu-
ret baptismum suum tanquam vice sua: et constitueret tam-
tam vim in baptismate translato in seruum: quam vim
habebet baptismata datum a domino. Hoc noluit: ut in illo
et ipsi baptizatorum a quo baptizatos se agnoscerent:
enrolit ponere spem in seruo. Si autem daret haec pos-
tulates suis: tot essent baptizata quod essent suis: ut
quoniam dictum est: baptismus iohannis: sic diceret: baptismus
pari vel pauli. Quod haec ergo potestem quoniam solu sibi christus
relinquit: stat uita ecclie de qua dictum est: Una est
coluba mea. Potest autem fieri ut aliis habeat baptis-
mum pri colubam: ut pater ei baptismus propter colubam:
non potest. CHRY. Et quoniam vocem emisit predictas
filii: signum spiritus sancti vocem trahens super caput
christiane quoniam presentem existimaret dicit de iohanne quod
dicunt de christo. Sed dicit aliquis: qualiter non cres-
ciderunt iudei: si viderunt spiritum. Sed talia non solu idiv-
idic oculis corporis: sed magis visione metis. Si namque
miracula facientes videt: intatu ebria erat a liuore
ut corraria bis que videbat enunciaret: qualiter solo
adueni spiritus sancti in specie colubae expulisset in
credulitate: Quidam vero dicunt non oes vidisse spiritum
sed soli iohannem: et eos qui deuoti dispositi erant.
Et si enim sensibilibus oculis possibile erat videre in
specie colubae spiritum descendente non tamen propter hoc necesse
est oibus hoc fuisse manifestum. Et enim zacharias in specie
sensibili multa considerauit: et daniel et ezechiel. sed et
moses multa vidit: qualia aliorum nullius. Vnde subdit
iohannes: Et ego vidi et testimonium phibui: quoniam hic est
filius dei. Agnus quoniam est euocauerat: et quoniam in spiritu bapti-
zare debebat dicit: Filius autem aii hoc nesciit. AVG.
Dixerat enim ut ille baptizaret qui est filius dei vni-
catus non adoptatus. Adoptati filii ministri sunt unici
unicus autem haberet potestem adoptati ministerium.

Altera die iterum stabat iohannes:
et ex discipulis eius duo. Et respiciens
iesum ambulatorem dixit: Ecce agnus dei.
CHRY. Quia multi his quoniam principio iohannes dice-
batur non attendebat: secunda rursus eos excitat voce.
Vnde dicit: Altera die iterum stabat iohannes et ex discipulis
eius duo. BEDA. Stabat quidem quoniam illa virtus

arcem cōscenderat: a qua nullis tentationum posset im-
probatis deisci. Stabat enim illo discipuli: quoniam ma-
gister illi corde sequebantur immobili. CHRY.
Sed quoniam non totum mundum circuibuit in omni loco iu-
dei predicans eum: sed stabat circa flumen expectans eum
venire et ostendere venientem: quoniam scilicet ola christi hoc fieri
volebat. Vide etiam quoniam hoc maioris edificationis
fuit: quoniam enim parua imisit scintillam: repetitam flammam in altu
elauata est. Alter autem tamen circuitus hoc dixisset: vide
retur ex studio quodam humano fieri quod siebat: et suspira-
tione plenum esse ei per coniunctionem. Igis pphbere quoniam et aposto-
li oes absitem christum predicauerunt: hi quoniam annuntiav-
erunt carnem: illi vero post assumptionem. Vnde et ostendat quoniam non
voce solu: sed et oculis eum ostendebat subdit: Et respiciens
iesum ambulatorem dixit: Ecce agnus dei. THEO.
Respiciebas inquit: quoniam oculis innatas gloriam et admiratio-
nem quoniam habebat in christo. AVG. Iohannes quoniam
amicus sponsi erat: non querebat gloriam suam: sed testimo-
niu phibebat veritati. Non enim voluit apud se remanere
discipulos suos ut non sequerentur eum: sed magis ostendit quoniam sequentes dices: Ecce agnus dei. CHRY.
Non longuus facit finem quoniam unum solum in studio ha-
bebat adducere eos et coniungere christo: sciebat enim
quoniam de reliquo non idigeret eo testate. Non autem
singulariter discipulis loqui de his iohannes: sed eis
publice cum omnibus: quoniam ex eis doctrina suscipiuntur: quoniam
firmi de reliquo permaneunt: non propter gloriam
christi sequentes: sed propter suum lucrum: et non facit finem
suum deprecantium: sed admirans solu patrem: et demonstrans
preparationem propter quam venit: et modus
preparationis. Agnus enim utrumque insinuat: et dicit agnus
cum articuli adiunctione: excellentiem ei ostendens. AVG.
Iste enim singulariter dominus agnus solus sine macula sine
peccato: non cuius macule abstulerit sunt: sed cuius macula
nulla fuerit. singulariter hic est agnus dei: quoniam singu-
lariter huius agni sanguine solo boles redimi potue-
runt: hic est agnus quem lupi timuerunt: qui leonem occisus oc-
cidit. BEDA: Ideo etiam agnus vocatur: quoniam dona sui
velleris sponte largitur: ex quo vestem nobis nuptiale
facere possumus. I.e. exempla uiuedi nobis relictum
ruerunt: quibus in dilectione calefieri deberemus.

ALCVI. Mystice autem stat iohannes: cessat lux et
venit iesus. I.e. gratia euangelij: cui ipsa lex prohibet testimoniū.
Ambulat iesus discipulos collectus. BEDA:
Ambulatio etiam iesu dispensationem incarnationis: quoniam
ad nos venire ac nobis exempla probare dignatus est insinuat

Et audierunt enim duo discipuli lo-
quentes: et secuti sunt iesum. Conuersi autem
iesus et uidentes eos sequentes se: dicit eis:
Quid queritis? Qui dixerunt ei: Rabbi
quoniam dicit interpretatum magister: ubi ha-
bitas? Dicit eis: Venite et uidete.
Tenerunt et uiderunt ubi maneret: et
aperte eum manserunt die illo. Hora autem
erat quoniam decima. Erat autem andreas
frater simonis petri: unus ex duobus qui au-
dierat a iohanne: et secuti fuerat eum.

Johannes

TALCVI. Iohāne p̄ibente testimoniu qz iesus esset agnus dei: discipuli qui p̄us erāt cum iohāne magistri iheriū splentes secuti sunt iesum. vñ dicit: Et audierūt ei duo discipuli loquētem & secuti sunt iesum. **CHRY.** Considera autē qz q̄ dicit: Post me veniens an me sc̄is est: & quoniam nō sum dignus soluere corrigiā calcamenti ei: nullū cepit. **Si q̄** de disp̄latione locut̄ & humiliū f̄mone dixit dices Ecce agnus dei: tunc secuti sunt eū discipuli. **M**ulti enī non ita adducūt cū aliqd excelsū deo dicatur: sicut cū benignū & amicū hominē audiunt & ali quid ad salutē hominū pertinēt. **C**onsiderandū aut̄ q̄ iohānes dicit: Ecce agnus dei: & christus nihil loquit̄. nā & sponsus cū silentio adest: alij eū inducunt & sponsam in manu ei ponunt: quā cū acceperit de ea disponit: ita christ⁹ venit copulatarus sibi ecclaz nihil ipse dixit: sed accessit solū amicus ei iohānes dexterā ei spōse iposuit p̄ f̄mones suos: alias hominū in manu ei ponēt: qd accipiens ita dispositus ut ultra ad iohānem nō redirent. **Sed** aliud hic obseruandū: sicut enī in nuptijs: nō puella ad sponsū vadit: sed ipse ad eā festinat: ita hic contingit. **Nō** enī in celū ascendit hominū natura: sed ad eam fili⁹ dei accessit: & ad domū dixit paternā. **E**t qdam alij discipuli iohānis erāt: q̄ nō solū secuti non sūt: sed & zelo tipe ad christū dispositi erāt: qui aut̄ meliores erant simul audierūt: & secuti sunt: nō quasi magistri priorem cōtēnentes: sed ab eo p̄suasi p̄mittente q̄ baptizaret in sp̄scō christus: & inde discipulorū studiū cūz verecūdia fieri. Neq̄ enī mox ascēdētes interrogauerūt iesu de necessarijs & maximis rebus: neq̄ p̄ublice sed singulariter ei loqui studierūt. vñ sequit̄: **C**ōuersus aut̄ iesu & vidēs eos sequētes se: dicit eis qd querit: Dic eruditur: qz cū nos bñ velle incepimus: tūc deus dat nobis multas salutis occāsiones. Interrogat aut̄ nō vt discat: sed vt p̄terrogationē magis eos familiares faciat: & ampliorē fiduciā det: & oīdat eos auditione dignos. **THEO.** Vide aut̄ q̄ sequētib⁹ se dīs conuertit facie & relpet: qz nisi p̄ bona opationē ip̄m secut⁹ fueris: ad visionē faciei eius nūq̄ ptinges: neq̄ ad domū ei p̄teris puenire. **TALCVI.** Ergo illi discipuli tergum ipsius sequebant ut viderēt: & facie dñi videre non poterāt: ideo cōuertit se: & quodāmodo de sua maiestate descēdit: vt possint facie discipuli illius cōtēplari. **ORIG.** So te aut̄ non frustra post sextū testimoniū definit iohānes eos contestari: & iesu f̄m septimū dicit Quid querit. **CHRY.** Sed illi non solū sequēdo: sed iterrogādo amore luu ad christū manifestauerūt. vñ sequit̄: Qui dixerunt: Rabbi qd dicit interpretatū magister vbi habitas? Nōdū ab eo aliquid discentes: magistrū eum vocant ad discipulatū se ipellētes & cām oīdentes: ppter qd sequebant. **ORIG.** Longua vō puenit ex iohannis testimonio: platio de p̄romens christū doctorem: ac cōp̄imēs desiderare habitaculum filij dei cōtēplari. **TALCVI.** Nolūt enī transitorie vt eius magisterio led inquirit vbi maneat: vt & tunc in secreto verbis illius imbuī: & exinde sepius possent eum visitare: & plenī instrui. **M**ystice aut̄ volūt sibi oīdi: in qbus christus habiter: vt ex exemplo se tales habeant in quib⁹ velū habitare: vel q̄ iesum ambulātem vidēt

& statim vbi maneat querūt nos monet: vt cū incarnationē eius ad mentē reducim⁹: solito corde eū rogēt: vt mātionē eterni tabernaculi nobis oīdat vñ qz videt bñ petentes: libere eis sūa referat archa na. vñ sequit̄: h̄icit eis venite & videte. q. o. habitacum meū explicari nō p̄t fmone: sed opere demonstrāt: venite & credēdo & operādo: & videre ieriligen do. **ORIGE.** Uel p̄ hoc q̄ dicit Uenite ad contemplationē. **CHRY.** Christus aut̄ nō dicit eis signum⁹ neq̄ locū: sed attrabit eos ad sequendū. Nō dicit: Nō ē tps nūc: audiatis cras: siqd vultis discē: sed vt ad amicos & familiares loquist̄: qualiter alibi ait: Fili⁹ hominis non habet vbi caput reclinet. hic aut̄ dicit: Uenite & videte vbi habito. **Sed** p̄ hoc q̄ dicit: Nō habet vbi caput suum reclinet: demonstrāuit q̄ habitaculū ppter nō habebat: nō q̄ in domo nō maneret. **Sequit̄ ens:** Uenerūt & viderūt vbi maneret: & māserūt ibi die illo. **Lui** aut̄ grā manerūt: nō adiungit euāgelista: qz manerūt erat q̄ ppter oītrina. **AVGV.** Quā beatū autem diē dixerūt: q̄ beatā noctē: Edificem⁹ & nos meti p̄ in corde nro & faciam⁹ domum: quo veniat ille & doceat nos. **THEO.** Nō frustra autē & tps notauit euāgelista cu subdit: Hora autē erat quasi decima. vt tā octo res q̄s discipulos erudit̄ p̄ doctrinā ppter tps nō est p̄termittēda. **CHRY.** Multū enī studiū de mōstrabat ad audiendū: in eo qz neq̄ ab hora auer si sunt cū sol esset ad occasum: & multis qdem carni servientibus tps qd est post escas: nō est aptum ad quippiā necessarij: eo q̄ corp⁹ escis gratias. Iohānes vero cui⁹ isti erāt discipuli: nō erat talis: sed cū multo maiori sobrietate vespere degens: q̄ nos mane. **AVGV.** Numerus etiā iste legē significat: qā in dece peptis data est lex. Uenerat aut̄ tps vt iple ref lex p̄ dilectionē que a iudeis sp̄li nō poterat p̄ timorē. vñ & decima hora dñs audiuit Rabbi. Magister enī legis nō est nisi dator legis. **Sequit̄:** Erat aut̄ andreas frater simonis petri: vñ er duob⁹ q̄ au dierant a iohāne & secuti fuerāt ei. **CHRY.** Lui autē grā alteri⁹ nomē non ponit: qđa dicit ppterē qz hic qui scribit est q̄ secut⁹ est ei. **Quidaz vō dicit q̄ ille alius nō insignis erat: q̄ igit̄ vtilitas si vidicerim⁹ nomē illi?** neq̄ ens septuaginta duop̄ discipulorum nomina euāgelista posuit. **TALCVI.** Uel uno discip̄l q̄ secuti sunt iesu: sunt andreas & philippus. **I**nuenit hic p̄muž fratrē suū simonē: & dicit ei. Inuenim⁹ messiā qd est iterptatū christ⁹. **E**t adduxit eū ad iesum. **I**ntuitus aut̄ eū iesu dixit: Tu es simō fili⁹ iohāna: tu no caberis cephās: qd iterptat̄ petr⁹. **CHRY.** Andreas qui a iesu didicit: non detinuit apud leipm: sed festinat & currīt cito ad fratrē: traditur ei bona que suscepit. vñ dicit. Inuenit hic p̄muž fratem suū simonē: & dicit ei. Inuenim⁹ messiā qd est iterptatū christ⁹. **BEDA.** Hoc est enī vere dominū inuenire: vera illi⁹ oīlectio ferre: fraterne quoq̄ salutis curam gerere. **CHRY.** Et

odem non dixerat euangelista que christus fuerat sequitur se locutus: sed ex his que hic dicuntur licet ad dicere. Quocumque enim andreas didicit: in brevi ostendit magistri virtutem: qui prouaserat eis: et eorum desiderium quod plus habuerat reputat. hoc enim vobis iuueniuntur est patientis pressuram ppter absentiam et exultant inpositum apparuit quod expectabat. **Avg.** Messis autem hebreorum: grece christus: latine vincere dicitur. Christus enim vincio est: ille autem singulariter vincere est. vniuersus oes christiani vngnus: fonsque in psalmo dicitur. Unus deus de te tu oleo exultationis per participem tuus. Participes enim eius sunt oes sancti: sed ille est singulariter sanctus et singulariter vincere. **Chry.** Sit ideo non dixit messiam simpliciter sed cum adiectio ne artifici. Considera vero ex ipso principio obedientem petri mentem: festinum enim currexit nihil tardans. enim sequitur: Et adduxit eum ad iesum. Sed nullus faciliter tam ei imponat: si non plus multa pquiringens ita sermonem suscepit. Conveniens enim est et fratre diligenter et docuisse hoc: et per longa verba: sed euangeliste vbiq[ue] multa intermititur: breuiloqui curam habentes. Alterum autem negat dicitur: quoniam credit simpliciter: sed quoniam dixit eum ad iesum: illius enim ei de quo dixerat tradidurus ut oia ab illo dicas. Ipse autem dominus incipit reuelare ea que deitatis sunt: et paulatim ea aperire predictacionib[us]. Non enim minus quam signa prophetie adducuntur enim est maxime opus dei: quod negat imitari demones potest. Nam in miraculis quidem et phantasias est utique. Futura autem per dicere cum certitudine: illius solus incorruptibilis est nature. vnius enim sequitur: Intuitus autem enim iesus dixit: Tu es simon filius iohanna. Tu vocaberis cephas: quod interpretatur petrus. **Beda:** Intuitus autem est eum non exterioribus oculis solus: sed et eterno divinitatis intuitu. videt cordis eius simplicitatem: animi sublimitatem: cuius merito cuncte eius perfrondis ecclesie. Neque autem in petri vocabulo: quoniam hebreo vel syro aliaz interpretatione querere oportet quia id est grecus et latine petrus: quod syriace cephas et in veteri lingua nomine a petra deriuat. Vlocatur autem petrus ob firmitatem fidei: quia illi petre adhesit: de qua apostolus ait: Petrus autem erat christus: qui sperates in se ab hostiis reddit tutos et spirituum charismatum fluenter ministrat. **AVG.** Non est autem magnus quod dominus dixit cuius filius est: sed iste omnia enim nostra sanctorum suorum sciebat quos ait confirmatione mundi predestinavit. Illud autem magnum: quoniam mutant ei nomen et fecit de simone petrum. Petrus autem a petra: petra vero ecclesia: ergo in petri nomine figurata est ecclesia. Et quod securus est: nisi qui edificat supra petram. Intentum autem te fecit dominus. nam si ante petrus vocaret: non ita videres mysterium per te: et putares casu eum sic vocari: non prouidentia dei. Ideo enim voluit alius patris vocari: ut ex ipsa commutatione nominis: sacramenti vivacitatis commendaretur. **Chry.** Ideo etiam nomen mutant ut omnino dat: quod ipse est qui vel testamētū dedit: et nostra transmutauit: quod abraham vocauit: et sarai saram: et iacob israel. Igis multis quidem et a nativitate nostra impo- situr ut isaac et sampson: alius autem post eam que a patribus est nuptiatio: ut petro et filio zebedae. nam quibusquidem a prima etate debebat virtus clarescere: et tunc nostra suscepimus: quibus autem postea debebat

augeri: postea nuptiatio posita est. **AVG.** de cōeuā. Non autem parua repugnatio potest putari si in terra iordanem antequam iesusisset in galileam: ad testimoniū iohannis baptiste secuti sunt eum duo. quorum unus erat audreas qui fratrem suum simonem ad duxit ad iesum: quoniam et nomen ut petrus noīaret acceptum: cum ab aliis euangelistis dicatur: quod eos in galilea praescantes intuerentur: atque ad discipulatum vocauerit: nisi quod intelligendum est: non sic eos vidisse dominum iuxta iordanem: ut ei iam inseparabiliter inbererent: sed tamen cognouisse quis esset: cuiusque miratos ad propria remeasse. Non autem quis arbitretur quod tunc petrus nomen acceptum: ybi ait dominus: Tu es petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Nutaturus autem nomine christus: voluit ostendere etiam nomine illud: quod a parentibus datum erat: non carere virtutis significacione. simon enim obediens interpretatur: Johanna gra: Jona columba. q.d. Tu es obediens: filius gra: vel filius columba. et spissus sancti: quod humilitatem de spiritu sancto accepisti: ut vocante andrea videre me desiderares. Non enim dignatus est maior minorum sequi: quia non est ordo etatis ubi est meritum fidei.

Chry. In crastinū uoluit exire in galileam et inuenit philippum. Et dicit ei iesus: Sequere me. Erat autem philippus a bethsaida ciuitate andree et petri. Inuenit philippus nathanael et dicit ei: Quem scripsit moyses in lege et prophetete: inuenimus iesum filium ioseph a nazaret. Et dixit ei nathanael: Nazareth potest aliquid boni esse. Dicit ei philippus: Ueni et vide.

Chry. Postquam accepit christus discipulos: venit de reliquo ad alios conuertendum. s. philippum et nathanaelem. vnius dicit: In crastinū autem voluit exire in galileam. **ALCVI.** In iudea. s. ubi erat iohannes baptista: deferens honorem baptiste: ne videatur magistrum eius minuire: dum adhuc statum habet. Vlocatus etiam discipulum ad sequendum voluit exire in galileam. i. in transmigratione factam vel reuelationem ut sicut ipse proficiebat sapientiam et etate et gratiam apud deum et homines: et sicut pastus est et resurrexit: et ita intravit in gloriam suam: sic etiam suos sequaces consideret et exire et proficie in virtutibus: et per passiones ad gaudia transmigrare debere. vnius sequitur: Et inuenit philippum: et dicit ei iesus: sequere me. Sequitur qui imitatur humilitatem et passionem eius: ut sit socius resurrectiois et ascensionis. **Chry.** Et vide antequam aliquis ei adhereret: nullum vocauit: nam siquidem nullo iam spiritu adueniente attraxisset: sed tamen resiliuerint: nunc autem a seipso eligentes lequi dominum: firmi de reliquo permauerunt. Philippus autem vocat magis notum ei existen-

Johannes

tem: qz in galilea nutritus erat. Sed vñ philipp^o se
catus est christū: nā andreas quidē audiēs a iohan
ne baptista: petrus autē ab andrea: hic autē o nullo
aliquid discens: soluz dicente christo ad eū: Sequē
me: cōfessim p̄suasus est. Conueniēs est aut̄ philip
pum a iobāne audientē sequi christū: vel etiā vocez
christi hoc operatā esse. THEO. Nō enī simplicit
oibus vox christi dicebat: sed fidelium interiora ad
eius inflāmabat amore: deinde qz in corde philippi
de christo cogitatio inerat: et in libris moysi affidua
lectio ut expectaret christū: statim cū vidit credidit.
Forte autē ab andrea et petro de christo aliqd didic
qz ex eadē patria erāt: qd euāgelistā videt immuere
p̄ hoc qz subdit. Erat aut̄ philippus a bethsaida ciui
tate andree et petri. CHRY. Christus etiā hinc suā
virtutē oñdit: qz a terra nullū ferente fructū. nā a ga
lilea, p̄pheta nō surgit: inlytos discipulorū elegit.
ALCVI. Bethsaida etiā dom^o venator̄ īterpretaſ
quo noīe ciuitatis curauit euāgelistā ostendē: qles
tunc iā animo erant philippus petrus et andreas: et
quales officio erant futuri. i. capiēdis ad vitā aīab^o
intenti. CHRY. Nō solum aut̄ philipp^o a christo
persuasus est: sed p̄co alijs sit. vñ sequitur: Inuenit
philippus nathanael et dicit ei. Quē scriptis moyses
in lege et p̄phete: inuenimus iesum filiū ioseph a na
zeth. Vide qualiter solicita mentē habebat: et conti
nue meditabat: que sunt moysi et expectabat aduen
tum christi: et quidē qz christus debebat venire nos
uerat p̄s: qm autē hic christus erat ignorabat. Dic
autē: Quē scriptis moyses et p̄phete: credibilē faci es
suā p̄dicationē: et ex hinc p̄suadens auditore: qz cir
ca legē et p̄phetas sollicitus erat: et oia p̄scrutans cū
veritate: vt et christus testat^o est. Si vero dicit filiū
ioseph. ne turberis: eius enī filius estimabat esse.
AVG. Lui. s. desponsata erat mater eius: nam qz ea
intacta concept^o et natus sit: bñ nouerit ex euāgelio
oēs xpiani: addit aut̄ et locū: A nazareth. THEO.
Nō qz in ea nat^o erat: sed nutritus. Generatio enim
eius multis erat incognita: sed qz in nazareth eēt nu
tritus cogniti erat. Et dicit ei nathanael: a nazareth
p̄t aliqd boni esse. AVG. Ambas p̄nunciatiōes
p̄t vñs vox philippi sequi: sive sic p̄nuncies tanqz
firmans: A nazareth p̄t aliqd boni esse. Ueni et vide.
Luz g
sive illo mō sive isto. p̄nuncief: nō repugnant verba
sequētia: nrm est querere quid potius intelligam^o in
his vñbis. Nathanael enī doctissimus legis: cum au
disset philippū dicentē: Inuenimus iesum auditō a
nazareth erectus est in spem: et dixit: A nazareth po
test aliquid boni eē. Scrutatus enī erat scripturas:
et sciebat qz nō facile alij scribe et pharisei nouerant
qz inde erat expectandus saluator. ALCVI. Qui
singulariter scis est: innocens: ipollutus: de quo p̄
pheta: Exiit virga de radice iesse et nazareus. i. flos
de radice eius ascendet. vel p̄t hic vñsculus sub du
bitatione īterrogatiū p̄ferri. CHRY. Audinerat
enī nathanael a scripturis qz a bethleem oportet
christum venire: fz illud: Et tu bethleem terra iuda
ex te exiit dux qz reget p̄plm meū israel. Cum igitur
audiuīt A nazareth. dubitauit: nō inueniēs ouenire
enunciationē philippi: cū p̄phetaica p̄dicatione. Na

zareum aut̄ vocat p̄phete ab educatione et mersato
ne: cōsidera vō eius inqrendo prudentiā et māsuetu
dinem. nō enī dixit: Decipis me philippe: sed iterro
et philippus prudēs erat: Nō enī īterrogat frangit
sed imorat: virū volens ducere ad christū. vñ seē:
Dicit ei philipp^o: veni et vide. Trahit qdē cū ad chri
stum: sciens de reliquo cū non īdicturū si vba et vñ
ctrinam illius gustauerit.

Uidit iesus nathanael uenientez
ad se: et dīc de eo: Ecce uere israelita
ta: i quo dolus nō ē. Dicit ei natha
nael. Inde me nosti? Rñdit iesus:
et dixit ei. Prīusqz te philipp^o uoca
ret cū eēs sibz ficiū uidi te. Rñdit ei na
thanahel et ait: Rabbi tu es fili^o dei:
tu es rex isrl. Rñdit iesus et dixit ei:
Quia dixi tibi uidi te sibz ficiū creditis:
maius his uideb. Et dicit ei: Amē
amē dico uob: uidebitis celū aptuz:
et angelos dei ascēdentes et descēde
tes supra filiū hominis.

CHRY. Nathanael nō suscipiendo ex nazareth
christū esse ēā que illi erat circa scripturas diligētā
oñdit. In nō respūedo vō eū q̄ annūciater multū
desiderit: quod habebat circa christi p̄stā mon
stravit. Sciebat enī qz poterat philipp^o circa locum
fallī. vnde sequit^o: Uidit iesus nathanael uenientem
ad se: et dicit de eo: Ecce vere israelita in quo dolus
nō ēt. Nequaqz enī cū accusare oportebat: h̄z verba
non credētis p̄tulerit: magis inuestigans p̄phetias
qz philipp^o. Dicit autē vere israelita: in quo dol^o nō
est. qz nihil ad grām vel odiū loquebat. AVG.
Vel aliter: Quid est in quo dol^o nō ēt: forte nō ha
bebat peccatū: forte illi medie nō erat necessarius?
abst. Nemo sic nat^o est vt medico illo non egeret.
Dolus enī est cū aliud agit: et aliud fungit: quo ḡ in
illo dolus nō erat: si peccator est: fatef se peccatorē
Si enī peccator est: et iustū se dicit: dol^o est in ore ipi
us: ergo in nathanaele confessionem peccati laudauit
nō iudicauit non esse peccatorē. THEO. Sed na
thanael laudat^o non acq̄uit: sed expectavit adhuc
volens aliqd manifesti oiscere et īterrogat. Seque
tur enim: Dicit ei nathanael: vñ me nosti. CHRY.
Ip̄e quidē igit^o vt homo īvestigat. iesus aut̄ vt de^o
rñdebat. Sequit^o enī: Rñdit iesus et dixit ei: Prīusqz
te philipp^o vocaret cū es̄es sub ficiū vidi te. Non vt
bō eū intuens: sed vt de^o desup cognoscens: Uidi in
quit te. i. moy tuoz mansuetudinē. dicit autē: Cum
esses sub ficiū. qm null^o ibi erat: sed sol^o philippus et
nathanael singulariter loquebat: et p̄pter hoc dicit
est qz videns eū a longe dixit: Ecce vere israelita. vt
seires qm anteqz appropinquaret philipp^o: hec lo
quebat christus: et insuspicibile fiat christi testimoniū.
Noluit aut̄ christ^o dicere: Nō sūz ex nazareth
vt annūciavit tibi philipp^o: sed ex bethleem vt nō

faceret alterabilē sermonē: neq; etiā p hoc vediſſet argumentū ſufficiens qd ipſe eēt christ⁹: ſed oñdit ſe christ⁹ p hoc q; pñs erat loquētib⁹ illis. **AVG.** Querēdū ē enī an aliqd ſignificet arbor fici. Inueni m̄ arborez fici maledictā: qz ſola folia habuit: ſe fru ciu caruit. In origine humani generis adā ſe euā cū peccauit: de foliis fici ſubincitoria ſibi fecerunt. Folia ergo ſiculnē itelligunt peccata. Erat autem nathanael ſub arboze fici: tanq; ſub umbra mortis: achi dñs ei dicit: O iſrael ſine dolo qzquis es: O po pule iudex ex fide: anteq; te p apostolos meos vo carē: et cū eſſes ſub umbra mortis ſe tu me non vide reſego te vidi. **GREGO.** xviii. moral. Uel cum eſſes ſub fici vidi te. i. poſtū te ſub umbra legiſ ele q; **AVG.** de vbiſ dñi: Recordat⁹ aūt nathanael ſe fuſſe ſub fici: vbi nō erat christ⁹ pñtia corporali: ſed ſcientia ſpirituali: et qz ſciebat ſe ſoli ſuſſe ſub ſi cu agnouit in illo diuinitatē. **CHRY.** Sic ergo ab huc ſedatione et ab eo q; mentē ſcrutat⁹ ē ei⁹: et qz cū aduerſus eū dicē videreſ nō culpauit: h̄ laudauit cognouit qm̄ vere ē christ⁹. vii ſequit⁹: Rñdit ei na thanael et ait: Rabbi: Tu es ſili⁹ dei: tu es rex iſral⁹. ap. Tu es qui expectaberis: tu es q; qrebaris: qz n. ſegumentū inalterabile ſuſcepit: venit ad ɔfessionez et in moa pozi diligētā oñdens: et in posteriori con ſectione deuotionē. Multi autē legetū ſimone huc emant. Petrus. n. q; poſt miracula et doctrinā con ſuſſe ē qm̄ ſilius eſt dei beatificat⁹: vt a p̄e reuelat̄ ſe ſuſcipiēt. Nathanael aūt an ſigna et doctri na hoc dicēt: nihil tale audiuit. Et igif bui⁹ cā qm̄ vba qđem eadē locut⁹ ē petrus et nathanael: nō aūt eadē mēte: ſed petr⁹ quidē ſeffeſſus ē ſiliuſ dei ut deū ſep̄hic aut ut hominē mūdi dicens ei: Tu es ſilius dei. induxit: Tu es rex iſral⁹. Dei autē ſili⁹ nō iſraeli niſi et ſolū: ſed et orbis terraz yniuerſi. Hoc et manifestum eſt ex his q; ſequunt⁹. nam petro nihil poſtea addidit christ⁹: ſed qz ſecta eius exiſtente ſi de ecclēſia ſe dixit in ɔfessione illi⁹ ſabracatur⁹ eſſe. nathanael at qz ſi multa pte et maiori ɔfessionis defi ciente ad maiora educit. nā ſequit⁹: Et dixit ei: qz di pñb; ſuſcipit te ſub ſicu credis: mai⁹ bis videbis. q. d. Magnū tibi viſum eſt hoc eē qd dixi: et ppter ea me regē iſraelis ſeffeſſus ē: qd igif dices cū mai⁹ videbis et qd ſi iſtud mai⁹ oñdit ſubdēns: et dicit eis: Amen amē dico vobis: videbitis celū apertū et angelos dei ascēdentes et descendētes ſup ſiliuſ hominis. Uide q̄lter paulatim eū a terra abducit: et facit q; non vla ſtūmet christū eē hoiem ſolū. cui. n. angeli mini ſtrane: q̄lter hic hō pur⁹ eēt: p hoc igif ſuadet ange lopſe eē dñatorē: ſicut. n. in ppum regis ſiliuſ deſcen derūt et ascēderūt in eū ministri regales: hoc qdē in tpe crucis: hoc vō in tpe resurrectioſis et ascensionis: ſi tan boe qz acceſſerūt et ministrabāt ei: et qz euā ſe ḡljabāt eius nativitatē. Futur⁹ vō a pterito, pba ūtq; n. in pteritis virtutib⁹ ei⁹ agnouerat: et de futuris audientiſ ſaciili⁹ ſuſcepit. **AVGV.** de v. dñi: Recola mus aūt veterē historiā qm̄ iacob in ſonis vidiſ ſcalam a terra ptingentē vſc in celū: et dñs incubebat ſup eā: et angelis ascendebat et descēdebant p eā. De nigr̄ ſe iacob qz intellexit qd viderit: poſuit lapidē et ſud oleū. dñi vñxit lapidē iacob: nūquid idolum fecit: ſignificauit: non adorauit. agnoscit⁹ chriftma:

agnoscite et christū. Ipſe eſt lapis que reprobaueſt edificantes. ſi ergo iacob vidiſ ſcalam q; eſt iſrael ap pellatus: et nathanael iſte vere iſraelita erat: cōueni enter ſomniū iacob dñs dixit ei. q. d. cui⁹ noīe te ap pellauit ipſi ſeminiū in te apparuit: Uidebis enī ce lum apertū: et angelos dei ascēdentes et descendētes ſuſ filiū hominis. ſi aut ad illū deſcendūt et ad illuz ſuſtendūt: et ſurſum eſt: et hic eſt ſurſu in ſe: deoſum in ſuis. **AVGV.** ſup io. Sunt autē angeli dei boni pñdicatores pñdicantes christū: hoc eſt ſuſ filiū hōis ſuſtendūt et deſcendūt: ſicut paulus qui ascenderat vſq; ad tertium celū: deſcedit vſq; ad lac potū paruū dñandū. dixit autē: Maius hiſ videbiſ. qz pluſ ē q; nos dñs vocatoſ iuſtificauit: qz q; vidit iacētes ſub umbra mortis. Quid. n. nobis pñderat ſi ibi manſiſſe muſ: vbi nos vidit: Queris autē q; re nathanael cui m̄ ſtimoniū phibuit ſili⁹ dei: inter. xii. apostolos nō iuenit. Intelligere autē debemus ipm eruditū ſu iffe et peritū legiſ: ppter ea noluit illū dñs iter diſci pulos ponere: qz ideotis elegit vñ ſuſnderet munidū. Uolens enī ſuſborū ſrangere ceruices: non q; ſuſt eō oratore ſiſcatorē: ſed de ſiſcatore lucrat⁹ eſt iperatore. Dagn⁹ cyprian⁹ orator: ſed pñs petrus ſiſcator p quem poſtea crederet non tñ orator: ſed etiam imperator.

CAPI.II.

Et die tertia nuptie facte ſunt in chana galilee: et erat maſ ſiſu ibi. Ulocatus e aūt iſe⁹ et dicipuli eius ad nuptias. Et defi ciente uino: dicit mater iſu ad euz: Elinū n̄ habet. Et dič ei iſe⁹: Quid mihi et tibi eſt mulier? **N**ōdūm ue nit hora mea.

CHRY. Qm̄ in galilea not⁹ eſt dñs: vocat eum ad nuptias. vii ſequit⁹: Et die tertia nuptie facte ſunt in chana galilee. **ALCVI.** Galilea eſt paupertia i q; eſt chana vicul⁹. **CHRY.** Ulocant aūt ad nuptias dñm: nō tanq; magnificū aliquē: ſed ſimplici ſuſt notū: et vnu multoz. vñ hoc euāgelista declarāt ait: Et erat mater iſu ibi. ſicut enī m̄rem vocauerat: ita et ſiliuſ. vñ ſequit⁹: Ulocat⁹ e aūt iſuſ et discipuli ei⁹ ad nuptias: et accedit: Neq; enī ad dignitatē respici ebat ſuā: ſed ad bñſiſciū nrm. Qui enī nō dedignat⁹ eſt formā ſerui accipere: neq; dedignat⁹ ē ad nupti as venire ſuoz. **AVGV.** de v. dñi: Erubescat igif hō eſſe ſuperb⁹: quoniā fact⁹ eſt humiliſ de⁹. Ecce inter cetera ſili⁹ virginis venit ad nuptias q; cū apō patrē eēt: iſtituit nuptias. **BEDA.** Qd etiam ad nuptias venire dignat⁹ eſt: iuxta līram fidē recte cre dentiū cōfirmat. Porro tatiani et martionis ceteroſ rumq; qui nuptijs detrahunt: pſidia qz ſit dñabilis iſſinuat. Si enī thoro imaculato et nuptijs debita caſtitate celebzatis culpa ineſſet: neq; dñs ad has venire voluifſet. Nūc autē qz bona eſt caſtitas coniugalis: melior cōtinentia viuialis: optima pſectio viuinalis. Ad pbandā omnī electionē gradū: diſcernendū tñ meritū ſingulor⁹ ex intemerato marie virginis viero naſci dignat⁹ ē a pþpetuo ore viuue

Johannes

mox nat⁹ br̄dicē: a nuptiarū celebratorib⁹ iā inuenis iūitat⁹ hos pñtia sue virtutis honorat. **TAVG.** Quid aut̄ mīz si in illā domū ad nuptias venit: qm̄ hunc mundū ad nuptias venit: Habet enī hic spon sam quā redemit sanguine suo: t cui pign⁹ dedit sp̄ ritum sanctū: quam sibi cōimixerat in vtero virginis Clerbū enim est sponsus: t sponsa caro humana: t vtrūq; vn⁹ fili⁹ dei: t idē fili⁹ hominis. Ille vterus virginis marie thalam⁹ ei⁹ est: vn⁹ pcessit tanq; sponsus de thalamo suo. **TBEDA:** Nec vacat a myste rīo qd̄ die tertia nuptie facte referunt: pñm qd̄ secu li tps aī legē patriarcharū exemplo. secundū sub le ge pp̄phetaꝝ scripsit. tertium sub grā p̄coniū euāgeli stari q̄si tertiē diei luce mundo resulſit. in quo dñs in carne nat⁹ aparuit: sed t hoc qd̄ in chana galilee i. in zelo transmigrationis eedē nuptie facte phibentur. Typice denūciat eos maxie grā christi dignos exiſtere: q̄ zelo feruere pie deuotionis ac d̄ virtutis ad virtutes: de terrenis ad eterna nozunt trāsmigrare: discubente autē ad nuptias oīo: vñ defecit vt vi noī meliore p̄ ipm facto manifestare gloria latētis in hoīe dei. vñ sequit: Et deficiente vno: dicit maī iefi ad eum: Vinuz nō habent. **TCHRY.** Dignum autē est querere vñ venit in mente matri: magnum quid' imaginari de filio: neq; n. aī miraculū fecerat. Sequit enī: Hoc fecit iūtū signoz iefi: sed reuelatiō incipiebat t a iohāne t ab his que ad discipulos dixerat: sed aī hec oīa ipsa cōceptio t ea q̄ post na tūtūtē facta sunt: maximā ei de puero ipso uertunt estimationē. vñ lucas dicit: Maria cōseruabat oīa vba hec conserens in corde suo. **Tui** iigis grā nō aī miraculum eū incitauit: nā antea vt vñus multorū ita cōseruabat. vñ nō presumebat ei mater tale qd̄ dicere: q; vero audiuit q̄ iohānes ei testificat⁹ est: t q̄ discipulos iā haberet de reliquo cōfidenſ rogat. **TALCVI.** Significat etiā in hoc loco synagogam que christū, pūocat ad faciendū miraculū: familiare enī est iudeis: miracula inquirere. Sequit: Et dicit ei iefi: quid mībi t tibi mulier. **TAVG.** Quidam derogantes euāgelio t dicentes q̄ iefi nō fuit natus de maria virgine hinc argumentum sumere co nantur erroris sui: vt dicant quomodo erat mater ei⁹ cui dixit: Quid mībi t tibi mulier? Sed quis hoc narrauit: vt credam⁹ quia hoc domin⁹ dixit: Nem pe iohānes euāngelista. At ipē dixit: Et erat ibi mī iefi: quare hoc: nisi quia vtrūq; rex est: Sed nūn quid ideo venit ad nuptias: vt doceret matres contemni? **TCHRY.** Sed q̄ valde venerabat matrem Audi lucā enarrantem: qualiter subdit⁹ parentib⁹ erat. Nam vbi quidē parentes nibil impediūt eorū que sunt scđm deum: debitum est subiici eis. Quan do autē non tempore debito aliquid querut: t ab scindunt nos a spiritualibus: non ex hoc fallaris. **TAVGV.** de symbolo: Ut ergo distingueret inter deum t hominē: quia fm hominem minor t subdi tus erat: fm autē deū supra omnes erat dixit: Quid mībi t tibi est mulier. **TCHRY.** Sed t ppter aliaz causam vt non suspecta essent miracula que fiebāt: ab his enim qui indigebant: rogari oportuerat nō a matre: voluit ostendere quoniam omnia decenti tempore operat⁹: non simul omnia faciens: quia cōfusio quedā esset. t ideo sequit: Nondū venit hora

mea. i. nondū cognitis sum his qui assunt: s; neg scunt quoniam defecit vinū: fine eos primum hoc sentire. Qui enī necessitatem non presentiū: neq; bñ ficiū grandē suscipiet sensum. **TAVGVSTI.** Vel ideo quia dominus noster: fm q̄ deus erat: matres non babebat. fm q̄ homo erat: babebat matrem. Miraculum autem quod facturus erat: fm diuini tamē facturus erat: non fm infirmitatem humanā. Miraculum tamen exigebat mater. At ille tanq; non agnosces viscera humana: operaturus facta diuina dixit: Quid mībi t tibi est mulier: tāq; dicit Quod in me facit miraculum: nō tu genuisti deitatem meam: Dicitur autem Mulier scđm semineuz sexum: non fm corruptionem integratis: sed quia genuisti infirmitatem meā: tunc te cognoscam cum ipsa infirmitas pendebit in cruce. vnde subdit: Nō dum venit hora mea. quasi diceret: ibi te agnoscam cum pendere in cruce infirmitas ceperit: cuīo et mater es. Commendauit enim matrem discipulo: prius matre moriturus: t ante mortem matris resurrecturus. Videate autem ne forte quomodo inuenierunt manichei occasionem pefidie sue: quia dixit dominus: Quid mībi t tibi est mulier: sic inueniat mathematici occasionem fallacie: quia dixit: Nondū venit hora mea. Dicunt enim: vides quia sub fatto erat christus: quia dixit: Nondū venit hora mea. Credant autem deo dicenti: Poteſtatem habeo ponendi animam meam: t iterum summendi eā: t querant quare sit dictum: Nondū venit hora mea. Nec ideo iam sub fatto ponant conditorem celi: quia si esset fatum te sideribus: non poterat esse sub necessitate siderum conditor siderum: quod nō solum christus non habuit: quod appellas fatum: sed nec tu: aut ille: aut quisquā hominum. quare ergo dixit: Nondū venit hora mea: quia in potesta te habebat quando moreretur: sed nondū videbat esse oportūnum vt illa potestate vteretur. vocandi erant discipuli. annūciandum erat regnum celorum. faciente erant virtutes. cōmendāda erat diuinitas domini in miraculis. cōmēdanda erat bus militas domini in ipsa compassione mortalitatis. At vbi tñ fecit q̄tū sufficere iudicauit venit hora: nō necessitatis sed voluntatis: nō conditōis s; p̄tatis. **C** Dicit mater ei⁹ ministris: Quod cīq; dixerit uobis facite. Erāt aut̄ ibi lapidee hydrie sex posite fm purificationē iudeoz capientes singule metretas binas uel trinas. Dicit cis iefi: Implete hydrias aqua. Et i pleuerūt eas usq; ad summuz. Et dicit cis iefi: Haurite nūc t fertē architriclino: t tulerūt. Et autē gūstauit architriclin⁹ aquā uinū factā: t nō sciebat unū cēt: ministri aut̄ scie bant q̄ hauserūt aquā uocat sponsū architriclinus: t dicit ei: Dis homo

primum bonum uinum ponit: et cum iebriati fuerit: tunc id quod deterret est. Tu autem seruasti bonum uinum usque ad hunc. Hoc fecit initium signorum Iesus in chana galilee: et manifestauit gloria sua: et crediderunt ei discipuli eius.

CHRY. Quāuis dicerit: Non dū venit hora mea: postmodū fecit quod mater dixerat: ut etiam ex B sufficiens esset demonstratio quod non subiectus ē horū. Si enī horū subiectebatur: qualiter debita hora nondū facta hoc fecit? deinde et propter honorē matris: et non finaliter ei contradicere videretur: neque eam tot p̄tibus erubescere faceret. Adducerat enim ad eū ministros: ut a plurib⁹ fieret petitio. Vnde sequitur: Dicit mater eius ministris: quodcumq; dixerit vobis facite. **BEDA A.q.d.** Licet abnegare videatur tamē faciet: nouerat enim mater eum piū et misericordē. Sequit⁹: Erat autē ibi lapide hydrie serposita sūm purificationē iudeorū: capientes sūm gile metretas binas uel trinas. Hydrie vocantur uala aquarū receptui parata. grece enī aqua hydor dicitur. **ALCVI.** Uasa autē aquarū receptui parata erant sūm purificationē iudeorū: q; inter alias p̄dicoꝝ traditiones etiam hoc obseruabāt: ut crebro se lassarent. **CHRY.** Quia vero in aqua est passifina: et non erat multis in locis fontes et puteos innenire: replebant hydrias aqua ut non curreret ad summum si quādo imūdi fieret: sed p̄pē haberet purgationis modū. Ne autē quidā infidelium suspicarent: quoniam fecerūt intus remanente: deinde aqua immissa: uinū subtilissimum factū ēst. Propterea ait: Scđm purificationē iudeorū ostendens quod illa vasa nūc uini receptacula facta erant. **AVG.** Metretas enim dicit mensuras quasdam: tanq; si dicareternas amphoras vel aliud huiusmodi. Metron enim mensuram dicit greci: inde appellate metrete.

BEDA A. Quod autē ait Binas vel trinas: non ita accipientur est quod alie binas alie trinas: sed eadem ipse caperent binas que etiam trinas. Sequitur: Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua: et impleuerūt eas usq; ad summū. **CHRY.** Sed quare anteūq; impleuisserint hydrias aqua: non fecit signū: quod multo mirabilius esset: quia s. aliud est substantia in aliā qualitatē transmutare: et ipsam substantiam ex nihilo facere: quod quidā mirabilius est: sed non ita videtur credibile multis. Propterea enim multoties a miraculorū magnitudine abstinet: volēs magis credibile esse quod siebat: cum hoc et pueris dogmata enierit: quia enim sunt quidā qui mundi conditores alium ēē dicunt: plura miraculorum et subiectis substantijs facit. si enim contrarius ei esset quod conditor est mundi: non virgas alienis vteret ad proprie virtutis demonstrationē: non autē ipse aquam baueat et tunc uinū ostendit: sed hoc iubet ministros ut eos testes haberet eius quod siebat. Vnde sequitur: Et dicit ei Iesus: Uaurite nūc et ferte architriclinio. **ALCVI.** Tricliniū ordo trium lectorum: clivis lectum significat. Architriclinius princeps triclinij: primum inter coniuicias qui more antiquo ī

lectis discumbebant. Vnde quidam architriclinium intelligunt aliquem ex sacerdotibus iudeorū qui nuptiis interesse poterant ut illos instrueret qualiter nuptijs uti deberet. **CHRYSOSTOMVS:** Vel aliter: qd aliqui possent dicere quod coniue ebrii erant: et sensus indicantium corruptus ut nescirent utrum aqua vel uinum esset: hi autem quibus ministratio coniuviorū credita est maxime vigiles sunt uinū opus habentes ut ornate et ordinate omnia disponantur: ideo in testimonij eorum que siebant: dicit dominus: Ferte architriclinio ppter euigilatem eis sensum: et non dixit: Propinicate discubentib⁹. **HYL A.iii.** de trini. Aqua igitur hydriis infunditur: uinū calicibus hauritur: infundētis scientie sensus non conuenit haurientis. Qui infuderunt hauriri aquam existimant: qui hauriūt uinū infusūz arbitrantur. Vnde sequitur: Ut autē gustauit architriclinus aquā uinū factā: et non sciebat vnde esset: ministri autē sciebant qui hauserant aquā: vocat sponsum architriclinius. Non autē aque simplicitas defecit: et uini sapor natus est: non p̄ transfusionem potioris obtinetur quod infirmius est: sed aboletur quod erat: et quod non erat cepit. **CHRYSO.** paulatim autem domin⁹ volebat cognosci suorū signorum virtutem: et ideo neq; ipse reuelabat quod factum est: neq; ministros architriclinus vocauit. Non esset eis creditū puro homie existimato: tale testimonij reddentibus: sed vocat sponsū qui maxime poterat conspicere quod siebat: non simpliciter autem christus uinū: sed uinū optimū fecit. Vnde sequitur: Et dicit ei: Omnis homo primum bonum uinum ponit et. Talia enim sunt christi miracula: ut multo bis que per naturam fiunt: speciosiora et uiliora fiant. igitur aqua uinū facta ministros testes habuit: boni vero uini facti architricliniū et spōliū. Probabile autem est et sponsum aliquid respōdisse: sed euangeli sta hoc p̄mittit: tangens solū id quod necessariū est scire. s. quoniam uinū aquā fecit. Vnde statim subdit: Hoc fecit initium signorum Iesus in chana galilee. Tunc enim signa maxime necessariū erat facere: quando discipuli iam congregati erant et deuoti: et attendentes his que siebant: manifeste aderāt. Si vero dicerit quis non esse argumentū sufficiens: ut hoc sit principiū signorum: quia additur In chana galilee: quasi cōtingat alibi prius ēē facta. Dicimus quod et antea virimus: qd iohannes dicit: Ut manifestetur israeli propterea veni baptizās. Si vero primas etatem miracula fecit: nequaq; indigebant israelite alio manifestante eū. Qui enim ī brevi tempore ita per miraculorum multitudinem clariuit: ut eius nomen manifestum fieret omnib⁹: multomagis si puer existens ī prima etate miracula fecisset. Nā et ea qd fierent inopinabiliora existimareb⁹ ab infante facta: et tempus amplius esset. Decenter autem nō incepit signa facere ex prima etate: existimassent enim phantasiā esse incarnationem et ante opportunitū tempus crucis eius tradidissent linore liquefacti. **AVG.** Hoc autem miraculū dohini quod aqua uinū fecit: non est mirū eis qui nouerūt quia deus fecit. Ipse enim fecit uinum illo die ī hydriis qui omni anno hoc facit in vitibus: sed h̄ assidue amissit admirationem. itaq; seruauit sibi deus

Johannes

instituta quedam que faceret: ut tanq; dormientes homines ad se colendū mirabiliter excitaret: ppter qd sequitur. Et manifestauit gloriā sua. ALCVI. Quia ipse est rex glorie qui sicut dñs elemēta mutabat. CHRY. Et hoc qm ex pte sua. Si vō & tūc multi nō cognoverunt: sed tñ oēs postea erāt mira culū audituri. Sequit̄. Et crediderunt in eum discipuli eius. H̄i enī debebat credere: & facilius & cum diligentia attendere his que siebat. AVG. de cō. enan. Sed si tunc in eum crediderunt: nondū erant discipuli cum ad nuptias vocati sunt: sed illo more locutiōis hoc dictū est quo loquimur: cum dicim⁹ apostolū paulū in tharso cilitie natū: neq; enī tunc iam erat apostolus: ita discipulos christi inuitatos ad nuptias cum audiū: non ita discipulos sed qui futuri erant discipuli intelligere debem⁹. AVG. Illa autē mysteria que in isto miraculo dñi latent videte: oportebat impleri in christo que de illo scripta erantilla erat aqua. fecit aut̄ de aqua vīnū cum apertur eis sensu & exposuit scripturas. sic enī sapit quod nō sapiebat: & inebriat qd nō inebriabat. BED A. Apparente enī dño i carne: vinosa legalis sensus suauitas paulatim cepat ob carnalē phariseoū interpretationem a prisca sua virtute deficere.

AVR. Si autē iussiſſer aquā effundi & ipse mitte ret vīnu ex occultis creature ſinib⁹ videreſ ſcripturas veteres improbabſe. Cum autē ipſam aquā cōuertit in vīnu: oīdit uobis q & ſcriptura vetus ab ipſo eſt: nam iuſſi ipſius implete ſunt hydrie: ſz nī bil sapit illa ſcriptura ſi non ibi christ⁹ intelligatur nouim⁹ autē legē ex quib⁹ t̄pibus narret. i. ab eroz dio mūdi. Inde vīq; ad hoc tēpus qd nūc agim⁹ ſerra etas ē. nam pīna etas computaſ ab adā vīq; ad noe: ſecunda a noe vīq; ad abraā: tercia ab abra am vīq; ad dauid: quarta a dauid vīq; ad transi migrationē babylonis: quinta vīq; ad iohānē baptiſtam: ſexta inde vīq; ad finem ſeculi. Sex ergo ille hydrie ſet etates ſignificant: qb⁹ non defuit propheta. Implete ſunt pphetie: plene ſunt hidrie. Quid eſt autē capiebant metretas binas vel trinas: Si triuinas tñ diceret: nō curreter anim⁹ nō ſtūr nī ad mi niſteriū trinitatis. ſz forte nec ſic debem⁹ inde ſen ſum auertere: qz dicit binas vel trinas: qz nomina to patre & filio & ſequēter & ſpūſancus intelligen dius eſt. Oportet enī intelligi charitatē inuicē p̄fis & fili⁹ qd eſt ſpūſancus. Sed ē & ali⁹ intellect⁹ nō p̄tpermittend⁹. binē enī metrete intelliguntur i duobus generib⁹ hoīm. i. iudeis & grecis. tres aut̄ ppter noe tres filios significatos. ALCVI. Ministrī aut̄ ſūr doctores noui testamenti q ſcripturas alijs ſpūſaliter interpretant. Architriuin⁹ aut̄ e aliquis legisperitus vt nōcōdem⁹: gamaliel: ſaul⁹. Num ergo talib⁹ euangelij verbū committit: qd in littera legis occultabat: quaſi vīnu de aqua factū architri clino ppinatur. Et bene in domo nuptiarū tres or dines diſcubentiuſ describūt: qz ecclēſia trib⁹ ordi nibus fideliū conſtat: coniugator⁹: cōtinentiuſ: & do ctoꝝ. Optimū aut̄ vīnu chrit⁹ vīq; adhuc ſeruauit. Ieuāgeliū vīq; in ſextā etatē diſtulit.

Propter hec descēdit capharnaū ipse & mater eius & fratres ei⁹ & discipu

li ei⁹: & ibi māſerūt nō mltis dieb⁹. Et ppe erat pascha iudeor⁹: & ascen dit iesus hiersolymā.

CHRY. Quoniam aut̄ paulo post dñs hiersolymā alcensurus erat: capharnaū adiit: vt nec vīq; frates & matrē ſecū trahat. vnde dicitur: Post hec descendit capharnaū ipse & mater illi⁹: & fratres ei⁹ discipuli ei⁹: & ibi manſerūt non multis diebus.

AVG. Hic eſt aut̄ dñs de⁹ nō ſtūr excelsus vt nos faceret: humilis vt nos reficeret: am bulans in humi nes: patiēs humana: abſcondēs diuina. Ecce habet matrē: habet fratres: habet & discipulos. inde fratres vnde matrē. Fratres cui ſcriptura noſtra appellare conſueuit: non eos ſolos qui nascuntur ex eodē vtero: aut ex eodē patre: aut ex eodē gradu: velut compatriuelles aut cōſobrinos. Vnde ḡ frēs dñs: Nō enī maria iterū peperit: abſit. Inde cepit dignitas virginū. Abraam patru⁹ erat loth & iacob. Laban ſyrū babebat atūculū: & vīq; dicti ſunt fratres. ALCVI. Fratres ḡ oīl dicitur cognati marie vel ioseph: quia nō ſolū beata virgo: ſed etiā ioseph in castitate: & ab omni actione coniugali immuniſ permaneſt. AVG. de con. euan. Quod vō dīc. Et diſcipuli eius: incertū eſt vīrum iam illi adheſerant etiā petr⁹ & andreas & filii zebedi. Matthe⁹ enī pīno narrat q̄ venerit & hab̄tauerit in capharnaū: & poſtea q̄ eos de nauibus pſcantes vocauerit: an forte mattheus qd p̄termiferat recapitulauit: quia ſine vīla conſequētis ipis dīſer etiā dixit: Ambulans iuxta mare galilēe vidit tuos fratres: an potius alii diſcipuli fuerūt. ſcriptura enī euāglīca & aplīca: non ſolū illos duodenos appellat diſcipulos eius: ſed oēs qui in eū credentes ad regnū celoz magisterio eius erudiebanſ. Illud etiā req̄rendum eſt quō hic dicit: Ante q̄ iohānē baptista miſſus ē in carcere iuſſe iſſe in galilēa: cū mattheus dicat: Cū aut̄ audifuerit q̄ iohānē tradit⁹ eſſet: ſecuſit in galilēa: ſimiliter etiā & marcus. Lucas etiā nī bil quidem dicit de tradito iohānē: ſed poſt baptiſmū & tētationē christi dicit eū iſſe in galilēa: ſicut illi duo: vnde intelligit̄ treſ euāglīſtas: nō iohānē euāglīſte contraria narrasse: ſed p̄termiſſe pīnūz domini aduentum in galilēa poſtea q̄ baſiſatus eſt: quando illi aquā conuertit in vīnu. EVSE. in ecclēſiaſtīca hīſtōria: Cum enī triū euāglīſtorū ad iohānē euāglīſtaſ noticia pueniſſet: probaſſe quidē oī fidem & veritatē dīctor⁹: deſſe tñ vidit ali⁹ qua: & ea maxime que primo p̄dicationis ſue tēpo re dñs gesſerat. Lertū eſt enī q̄ in ſuperioribus tribus euāglīj hec viidentur ſola contineri que in eo geſta ſunt anno: quo iohānē baptista vel iſtuſus eſt in carcere vel pūnitū. & ideo rogaſus dīci tur iohānē apostolus: vt ea que preſcriberat p̄io res ante traditionem iohānē: ſaluatoris geſta co ſcriberet. vnde ſiquis diligenter conſideret: inueniſ et euāglīa non diſſonare: ſed alterius tempozis geſta eſſe que ſcribit iohānē: alterius vō q̄ ceteri CHRYSO. Neq; enī in capharnaū miracu lū ſuū ſūc operatus ē. qui enī ciuitatē habitabat illam: nō ſane ſe habebat ad chriſtū: ſz erant valde

Ca. II.

corrupti: id tamē accedit: et parū ibi trahit temp⁹ ppter eū q̄ ad matrē honorē. **BEDA:** Ideo etiam non multis dieb⁹ ibi manserūt pppter festū pasche qđ iam appropinquabat. vii sequit: Et ppe erat paſcha iudeor⁹. **ORI:** Sed quid intendit ibi apposītio iudeor⁹: no enī nationis alter⁹ pasche solēnitatis fuerat. **Oris** vō qz quoddā est pascha humānūz eoz qui procul a proposito scripture celebrat illud quoddā vō diuinū z verū qđ in spū z veritate pfici tur ad distinctionē ḡ diuinū dī iudeor⁹. **Sq̄ctur:** Et ascēdit hierosolymā. **ALCVI:** His in euangelijz legiſ ielii ascēdisse hierosolymā: ſemel in pmo anno pdcationis dum adhuc iohānes nō erat miffus in carcerē: de hoc ascensiū nūc agitur. et itez illo anno quo erat paſſus. dedit aut nobis exemplū dñs quāta cura diuinis ſubdi debeam⁹ imperijs. Si enī ipē dei fili⁹ decretū legis a ſe data implebat: celebrās ſolēnitates cū ceteris hoib⁹: quāto ſtudio bonoz opeſ ſerui debent ſolēnitates z puenire z celebraſ fe. **ORI:** Mysterice aut cū facta ē nuptiarū ppatio in chana galilee descendit vna cum matre: fratrib⁹ z dicipulis in capharnaū: que interptat ager conſolatiōis. Oportebat enī p vni alacritatem ad agrū ſolanois vna cū matre z dicipulis ascēdere ſaluatorē: ſolatur⁹ i futuris fructib⁹: in agro mulitudine ſuſcipientes disciplinā eius: z aiam q illuz ſpirituſancto concepit z iuandos ibi. Hūt enī qui dom fruſtificantes ad quos dñs ipſe deſcedit vna cū verbī miniftriſ atqz dicipulis: adiuuās hmōi pſente matre ſua. Videletur aut qui capharnaū duciſ ſi nō cape diuturnā apud ſe ielu pñtiā: qm illumi nationē q de plurib⁹ dogmatib⁹ ē: inferioris conſolatiōis agell⁹ nō capit cum paucoz capax exiftat.

ALCVI: Uel capharnaū villa pulcherrima ē: z ſignificat mundū in quem verbū patris deſcendit. **BEDA:** Nō multis aut dieb⁹ ibi mansit: qz paruo in de mūdo tpe cū hoib⁹ auersat⁹ eit. **ORI:** Est aut hierosolyma ciuitas regis magni: velut ipſe ſaluator ait: ad quā nullus eoz qui manent in terris ſcēdit nec ingredit. Sed qlibet aia q naturalē obtinet celſtitudinē z acumē intelligibiliū pſpicuū ei⁹ ciuitatis ē incola: ad quam ſol⁹ ielus ascēdiffe dicunt. Videlis tñ post dicipuli fore pſentes dum re colūt. **Oris** dom⁹ tue comedit me: ſed quaſi i quo liber dicipulorum ielus ascendit.

Et inuenit in templo uendentes oves z bones z colūbas z nūmularios ſedētes. **E**t cū feciſſet quaſi flagellū de funiculis: oēs eiecit de templo. oves quoqz z bones: z nūmularioroz effudit es: z mensas ſbuertit. **E**t his q colūbas uendebāt dixit: Auferte iſta hic: z nolite facere domū patris mei domū negociaſis. **CHRY:** Recordati ſunt uero dicipuli eius: qz scriptum ē: zelus dom⁹ tue comedit me.

TBED A: Dñs h̄ierusalē adueniēs: cōtinuo tēplū oraturus adiſt: nobis dans exemplū vt quoqz pperam⁹: domū dei pmo ingrediamur dñm dep̄carī vii dī. **E**t inuenit in templo vēdētes bones z oues z colūbas. **AVG:** Sacrificia enī illi populo p ei⁹ carnalitate talia data ſūt: quib⁹ tenereſ ne ad idola deſfluereſ: z imolabāt boues z oues z colūbas. **BEDA:** Sed qz de longinquo pperantes: q iuſſa ſunt imolari dñi: ſecū ferre nō poterant eoz p recia deferebant. vii naſta occaſione hec animalia i templa ſcribe z pharisei vendi instituerūt vt venientes emerēt z offerrēt. **Eademqz** oblata ipſi alijs vendērēt z ſic ſua luſra accumularēt. Unū z nūmularijs ad hoc ſedebant ad mensam: vt inter emptores vēdito resqz hōſtiārū pmptha eēt pecunia. vii ſubdit: **E**t nūmularios ſedentes. **Dñs** aut nolēs aliquid i domo ſua terrene eſſe negociaſis: neqz eius q honesta putareſ: negociaſores oēs expulit foras. **AVG:** Et q flagelland⁹ erat ab eis: prior illos flagellauit. vii ſequit: **E**t cū feciſſet qf flagellū de funiculē: oēs eiecit de templo. **THEO:** Neqz ſoluz eos eiecit q vendebant z emebant: ſed etiā res eoz. vii ſubditur: Ques quoqz z boues z nūmularioroz effudit es: z mēſas euerit. ſ. nūmularias q erāt qf vasa denarioz. **ORI:** Conſiderem⁹ aut: ne forte enorū videat q dei fili⁹ captis funiculis parat ſibi flagellū ad eij ciendū de templo. Unū tñ refugiu ad horū riſiōneſ relinquitur diuina p̄tās ielu: vt cum volebat poſſet iracundiā hōſtiū ſuſſocare q̄uis eſſent innumerū. z ſedare mentū turbines. **Dñs** enī diſſipat cogitatioſes gentiū: Presens aut h̄iſtoria i nullo mūorez p̄tēt p̄tendit hiſ q ab eo miraculofius edita ſunt: qnūmo conſtat h̄iſtia maioře demōſtrare potētiā mūracilo quo aqua cōuerſa eſt i vīnu: eo q illi inani mata ſuſſiſt materia: bic vō tot miliū boiū domi nans ingenta. **AVG:** de con. euā. Maniſteſtū eſt aut nō ſemel: ſed iterato hoc factū eſſe a dñi. **Sed** illud p̄mū cōmemoratūt hic a iohanne: iſtud vlti mū a ceteris trib⁹. **ORIGE:** Et iohānes quidē h̄ dicit q expulit vendētes de templo. **MATTHE⁹:** autē ait: Qui expulit vendētes z emētes. **MULTO** aut maioř erat numerus emētū q̄ vēdētū: quoqz expulſio tranſcendebat dignitatē ei⁹ q̄ reputabār fili⁹ carpentarii: niſi q diuina p̄tēt ſibi oēs ſuſſiſt ut dictū eſt. **BEDA:** Lōmendaſ autē i hac lectōe vtraqz ch̄riſti natura: humana quidē i hoc q̄ matrē comiſteni habuifſe phibet: diuina i hoc q̄ ver⁹ dei fili⁹ demonſtrat. **Sq̄ctur:** enī. **E**t hiſ q vendebāt colūbas dixit: Auferte iſta hic: z nolite facere domū patris mei domū negociaſis. **CHRY:** Ecce patrēz vocat: z non iraſciuntur: estimat enim ſimpliſter eū dicere: ſed qz poſtea aperti⁹ loquebaſ vt ſolā rep̄iaret paſilitatis intell'gētiā: ppter ea ſeuiebaſ. **E**t matthe⁹ q̄ dē dicit q̄ eiſiēs eos dicebat: Nolite facere domūz meam ſpelūcā latronū. Illud enī fecit ad paſſioneſ veniens: ideo diuorib⁹ ſermonib⁹ vtebaſ. Hoc aut in p̄cipio ſignoř fecit: vii nō ita aſpera ſed remiſſa quodāmodo increpatiōe vtitur. **AVG:** Ecce templa illud figura adhuc erat: z eiecit unde domin⁹ omnes q ad nundinas veneat: z q̄ ibi vendebant: que opus habebat homines i ſacrificio illi⁹ tgis. Quid ſi ibi ebr̄iosos inuenireſ ſi negociaſis non

Johannes

debet fieri dom^o dei: potatōis fieri debet: **CHRY.**
Sed cui^r gratia tali vehemētia christ^r eius ē: quia
enī in sabbato curatur^r erat et multa factur^r que vi
deban^r ab eis esse legis transgressio: vt non videat
deo cōtrarius hoc cu periculō fecit: dans intellige
re q̄ qui piculis se exponit: p̄ bono ornatu domus
vñm dom^r non stēnit: et ideo vt ostēderet sui cōso
nantiā ad deū: nō dixit Domū sanctā: h̄ Domū pa
tris mei. Et ppter hoc etiā subdit: Recordati vō sūt
discipli ei^r: q̄ scriptū ē: Selus domus tue comedit
me: **BEDA.** Discipuli enī videntes in eo hunc
seruentissimū zelū: recordati sunt q̄ zelo dom^r pa
tris saluator eiecit impios de tēplo: **ALCVI.** Se
lus cū in bono accipitur: est quidā seruoz animi q̄
mens relictō humano timore: p̄ defensione verita
tis accendit: **AVG.** Comedit ḡ zelo dom^r dei:
q̄ oia que vider ibi puerla cupit emēdare. et si emē
dare nō pōt: tolerat et gemit. si ḡ in domo tua ne qd
puerū fiat satagis in domo dei rbi salus pposita
est: debes pati qntū in te est siquid pueri videris.
Amicus ē: admoneat leuiter. vxor ē: leuerissime fre
netur. ancilla ē: etiā verberib^r compescat. fac qcqd
potes p̄ persona quā portas: **ALCVI.** Dystice at
quotidie deus sp̄iritualiter suā ecclesiā intrat: et q̄
liter ibi vñusquisq̄ ouersef attendit. Laueam^r ḡ ne
in ecclesia dei fabulis vel risibus vel odijs vel cupi
ditari^r vacem^r: ne improuifi^r venies nos flagellat
et de ecclesia sua ejsciat: **ORI.** Possibile enī ē bie
rosolymitanū quoq̄ delicto subiacere et capacissi
mos deuiare: q̄ nisi post delictū citissime ouertant^r
capacitatē amittunt. Inuenit igit in templo. i. i sacris
vel in enūciatione ecclesiastici sermonis quosdam
qui patris domū negociationis constituebant: qui
s. venales exponūt boues quos oportet obseruare
ad aratriū ne retrocedentes nō disponant ad regnū
dei. Qui etiā pferūt māmonā iniqtatis ouib^r: ex q̄
bus bñt ornat^r materia: q̄ etiā solertia colubaz p̄
uata qualibet amaritudine vilipendunt. Cū ḡ hos
inuenit salvator in domo sacrata: facto de funiculis
flagello fugat. illos: vñ. i cū venalib^r ouib^r et bob^r
suis. Expargit eris pondera velut indigna in domo
dei retineri: subuertitq; constitutas tabulas i aīab^r
auaroz et mandat ne vltori^r in domo dei columbe
vendat. Arbitror aut et exemplū ipsū statuisse p̄ p̄di
cta secreti^r: vt intelligam^r p̄ bc et siquid agi debet er
ga sacrā illā oblationē a sacerdotib^r non debere ri
tu sensibiliū oblationū agi: nec legē obseruari debē
vt carnales iudei volebat. nā ielu p̄pellēt boues et
oues: iubente auferri colubas: que plurimū offere
ban^r iuxta consuetudinē iudeoz: et subuertētē men
fas materialiū nūmox nō exp̄sc: sed figuraliē conti
nentū dīmīnas imp̄slōnes: ea. s. q̄ fm legi scriptu
ram videban^r honesta: et vtētē eo i plebē flagellis:
dissoluenda et dispergēda bec erāt: translato regno
ad eos qui ex gentib^r crediderūt: **AVG.** Ut ven
dentes in ecclesia sūt q̄ que sua sūt querūt: non que
ielu christi. Uenale habent totum: q̄ volūt redimi.
Simon iō volebat emere sp̄iscū: q̄ vēdē volebat.
erat enī de illis q̄ colubas vendūt. etenī in coluba
apparuit sp̄isscū. coluba aut nō est venalis: gratis
datur: q̄ gratia vocat: **BEDA.** Uenit igit co
lubas q̄ acceptam sp̄issanci gratiā non gratis vt p̄

ceptū est: sed ad p̄miū dant. Qui manūi impositio
nē qua sp̄issanci accipit: et si non ad questū pecu
nie: ad vulgi tñ fauore tribuit: q̄ sacros ordines nō
ad vite meritū sed ad gratiam largiū: **AVG.** Bo
ues aut intelligū apli et prophete: q̄ nobis scriptu
ras sacras dispensauerūt. Qui ḡ ipsis scripturis fal
lunt populos: a quib^r q̄rūt honores: vendūt boues
vēdūt et oues. i. iplas plebes. et cui vēdūt nisi diabo
lo: Quicqd enī o vñica ecclesia p̄cidit: q̄s tollit nisi
leo rugient: **BEDA.** Uel oues sūt oga munditie
et pietatis. Uenit ergo oues q̄ humane gratia lan
dis opera pietatis exercet. Nūnos mutuo dāt i tē
plo: qui apte terrenis rebus in ecclesia deseruunt
domū etiā oīu faciūt domū negociationis: nō soluz
bi q̄ ppter sacros ordines p̄ciū pecunie vel laudis
vel honores querunt: verum etiam q̄ gradum vel
gratiā sp̄uale quā in ecclesia domino largiente poe
perit: nō simplici intentiō: sed cura humane retr
butionis exercet: **AVG.** Signū aut quoddā no
bis oñdit dñs q̄ feci flagellūz de resticulis et inde
negociationē dei i tēplo faciētes flagellauit. Etenī
vñusquisq̄ i pctis suis restē sibi texit dū peccata ad
dit peccatis. Qñ ḡ aliquid patiūt boies ppter ini
quitates suas: agnoscant: q̄ dñs facit flagellū de re
sticulis: et adhuc admonet eos vt mutent se: nā si se
nō mutauerint: audient in fine: Ligate illi manus et
pedes: **BEDA.** Facto igit de funiculis flagello
illos eiecit de templo: q̄ de parte sortis sanctop ei
ciūt: qui inter sanctos positi vel fice vel aperte fa
ciūt oga mala. Ques quoq̄ et boues eiecit: q̄ talū
vñcā paris et doctrinā ostendit etē reproba. Nūmus
lariorū quoq̄ effudit es et menias subuertit: q̄ oam
natis in fine reprobis etiā ipsaq̄ quas dilexerūt rep
tollet figurā. venditionē colubaz de templo auter
ri p̄cepit: q̄ gratia sp̄is que gratis accipit: grati
oai debet: **ORI.** Pōt etiā p̄ templū intelligi anima
studiosi: ppter inhabitās verbū dei: in q̄ aī doctrinā
ielu oītterat terrestres et bestiales mot^r. Signū
autem terrestrū motū bos est: qñ est agricultor.
In sensatoz aut motū ouis: qd̄ ē plurib^r aialib^r et
rationali^r. Leuū vō atq̄ incōstātū metū signū ē
coluba. Eoz vō q̄ bōa vidēt signa sūt era q̄ xps ver
bo doctrine expellit: vt nō vltra dom^r pris ei^r sit for
Responderunt ergo iudei: et dixe
rūt ei: Quod signū oñdis nobis q̄
hec facis? R̄ndit iesus et dixit eis:
Soluite templum hoc: et in tribus
dieb^r excitabo illud. Dixerūt ergo
iudei: Quadraginta et sex annis edificatū
ē tēplū hoc: et tu in trib^r dieb^r
excitabis illud? Ille aut dicebat de
tēplo corporis sui. Cum ergo resur
rexit a mortuis: recordati sūt dis
cipuli eius: q̄ hoc dicebat de corpo
re suo: et crediderūt scripture et fer
moni quē dixit iesus.

THEO. Quia indei videbant festim talia facē cū potestate multa t̄ dicente: Nolite facere domū patris mei domū negocationis: signū ab eo petūt. viii dicitur: Aiderūt ḡ indei t̄ dixerūt ei: Qd signū oī dis nobis: quia hec facis? **CHRY.** Sed nunquid signū opus erant: vt ea que male habebant cessare faceret? Non ē illius p̄phetie niemine rānt: sed signū petebant: simul quidē de suo turpi lucro impedito dolētes: simul aut t̄ per hoc p̄hibe re eū volentes. opinans enim eum aut p̄uocare ad miracula: aut cessare ab his que siebāt: ppterā nō dat eis signū: sicut t̄ post penitentibus signū r̄ndit oī cōne: Generatio mala t̄ adultera signū querit t̄ signū non dabitur ei nisi signū iōne prophete. Sed nūc quidē manifesti?: nūc aut̄ obscuri? r̄fidet idem. Non aut̄ utiqz q̄ non petētes p̄occupat t̄ signa dat hic p̄teris aduertissem: nisi mentez eoz cognouisset dolofam. Sequitur enī: Et dixit eis: Soluite tēplū hoc t̄ in trib⁹ dieb⁹ excitabo illud. **BEDA:** Quia enī signū querebat a oīo quare solita cōmertiā p̄uere debuerit ex templo? Respondit: Quia ipsum templū significabat tēplū corporis sui: in quo nūla p̄cessus esset alicui⁹ macula peccati. q. d. Sicut inanimatū templū a vestris cōmertijs sceleribusq; mea expio potestate: ita t̄ hōc corporis mei tēplū cui⁹ illud gestat figuram: vestris manib⁹ dissolutū: terria resuscitabo. **THEO.** Neqq; tñ illos ad homicidium p̄uocat oīens: Soluite. sed hoc eis affe cūnibus: non sibi esse absconditū demonstrat. Audiant aut̄ arriani quō oīis mortis destructor dixit: Excitabo virtute videlz p̄pria. **AVG.** Resuscitauit eum quidē t̄ pater cui oīic̄t in psalmis: Excita me t̄ reddā illis: Sed quid fecit pater sine verbo? quō ergo eū pater resuscitauit: sic t̄ fili⁹ resuscitauit: quia filius dixit: Ego t̄ pater vñū sum? **CHRY.** Propter quid aut̄ signū resurrectionis dat eis: qm̄ s̄ hoc maxime erat q̄ ostēdebat eū nō esse hominē purū: posse aduersus mortē statuere triumphuz: t̄ tyrannidē eī longā velociter dissoluere. **CHRY.** Utraq; aut̄. t̄ corp⁹ iēsu t̄ templū exemplar mihi fore vident ecclesie: eo q̄ ex viuis lapidib⁹ cōstruitur in domū spūalem in sacerdotiū sanctū: t̄ ppter illud: Vos estis corpus christi t̄ mēbra de mēbro. Quāis aut̄ dissolui lapidū videat structura: ac disipari oīa ossa christi aduersitatibus tribulationuz instaurabitur tñ templū ac resuscitabis die tertia: q̄ in nouo celo t̄ noua terra p̄sens erit. Sicut enī illō christi corp⁹ sēfibile crucifixū ē ac sepultū t̄ postea resurrexit: sic t̄ totale sanctorū christi corpus cōcru cīstū est christo. Quilibet enī eoz in nullo alio glo ria: nisi in cruce christi: p̄ quā ipse crucifit⁹ ē munido. Sed t̄ cōsepult⁹ est christo t̄ resurrexit cū eo: qz in quadam nouitate vite ambulat: sed fīm beatā re surrectionē nondū surrexit. vnde non scriptum est: Tertia die restaurabo illud sed in trib⁹ dieb⁹. perficitur enī eius erexit in oīb⁹ trib⁹ dieb⁹. **THEO.** Inde enī de inanimato templo putantes eūs hoc dicere: deridebant eūz. vnde sequitur: Dixerūt ergo indei: Quadragesima t̄ sex annis edificatiū est tēplū hoc: et tu tribus dieb⁹ excitabis illud? **ALCVI.** Et notandū q̄ non de p̄ma edificatione: que a la

lomone septē annis p̄fecta ē: sed de reedificatione q̄ facta est sub zorobabel p̄ quadraginta t̄ sex annos impediētib⁹ iūnicis nūdebat. **ORI.** Uel oīit ali quis: quadragesas annos exurgere composituz: ex quo dauid allocutus ē nathan p̄phetā cōsulēs de obstructione templi: extūc satagēs ad congregandā materiā tēpli. Anima duerte vō si possibile ē q̄dra genariū numerū statui erga templū: ppter q̄tuor ele menta mūdi: ac senariū. ppter h̄ q̄ bō sexto die crea tus ē. **AVG.** iiiij. de trīi. Uel hic numerus p̄fecti oni oīici corporis apte cōgruit. quadragesies enī seri es seni. fūt ducenta sexagintasex: qui numer⁹ dierū compleat nouē menses t̄ sex dies. T̄pla autē p̄fectio corporis oīi tot diebus ad partū p̄ducta comperitur sicut a maiorib⁹ traditiū suscipiens ecclesie custodit auctoritas. Octauo enī kalendas aprilis cōcept⁹ cre ditur: quo t̄ passus. Nat⁹ autē tradiē octauo kals Januarij. Ab illo ḡ die v̄sq; ad istū cōputati oucēti sexagintasex regiū dies: q̄ senarium numer⁹ q̄dra geses series būt. **AVG.** octuagintatriū qōnū. Di citur etiā cōceptio humana sic p̄cedere t̄ p̄fici p̄mis sex dieb⁹ quasi lactis habeat similitudinē: sequenti bus nouē dieb⁹ cōuertas in sanguinē: deinde duos decim diebus solidē: reliquis decē t̄ octo diebus formis v̄sq; ad p̄fecta linea menta oīm mēbroz: t̄ i reliquo tpe v̄sq; ad temp⁹ partus magnitudine au gef. Sex aut̄ t̄ nouē t̄ duodecim t̄ xviii. in vñū cos acti fūt. xlv. addito ḡ vno fūt quadragesas: qui si fuerint multiplicati p̄ ipsū senariū numerū: q̄ hu ius ordinationis caput tenet: fūt ducenti t̄ septuagintasex. i. nouē menses t̄ sex dies. Non ḡ absurdē quadragesas annis dicitur fabricatū esse tēpluz quod corpus eius significabat: vt quot anni fuerint in fabricatione templi: tot dies fuerunt in corporis dominici p̄fectione. **AVG.** sup Jo. Uel aliter: qz oīis nōster de adam corp⁹ accepit: non de adā p̄catū traxit: templū corporeū inde sūpsit: non iniquitatē que de templo pellēda ē. Si autē facias q̄tuor noīa greca: Anatole qđ est oriens: Bisiss quod ē occidens: Arcos qđ ē septētrio: Messembria: qđ est meridies: capita verbor̄ adam habent. A quatuor enim vētis domin⁹ collecturū se dicit electos suos cū venerit ad iudicium. Habet aut̄ littere nominis adam numerū fīm grecos: t̄ ibi inuenitur q̄dragintasex annis edificatiū templū. Habet enim adam alpha qđ est vñū: t̄ delta qđ est q̄tuor: t̄ alpha qđ est vñū: t̄ m. qđ ē quadrangula: t̄ sic habes quadragesas. Sed indei quia caro erant: carnalia sapientia: ille spiritualiter loquebatur: t̄ de quo templo viceret per euangelistam nobis aperuit. Sequitur enim: Ille autem dicebat de templo corporis sui. **THEO.** Et hoc aut̄ appollinaris cōtradictionem sumit: volens oīidere q̄ caro christi ē etiā inanimata eo q̄ tēplū sit iānimitū. ergo carnē christi t̄ lapidē t̄ lignū facies: qz ex his templū cōsistit. Si aut̄ qđ dicitur: Unīma mea turbata est: t̄ potestatē habeo ponēdi alam: nequaq; dici dixeris: vbi pones illō. In manus tuas cōmeido spiritū meū: nō enī de anima irrationali intelligere poteris. Neq; qđ dī: Nō derelinques alam meā i inferno. **ORI.** Ideo aut̄ corp⁹ oīi templū intelligē: quia sicut templuz gloriam dei cōtinebat habitantez in ipso: sic corpora

Johannes

christi: reputans ecclesiā vnigenitū ostinet: qui ē dei gloria. **CHRY.** Duo autem erant que obstabant discipulis ne interi intelligerē: vnu ipa resurrectio: alterz vō qd maius erat. s. qd de' erat qui i illo corpe habitabat: quod domin⁹ occulte ostēderat dicens: Soluite templū hoc t̄c. Et iō subdid: sū g surrexa moꝝ recor. sūt disci. ei⁹ qd hoc dicebat de corpe suo. t̄ cre. scrip. t̄ ser. quē dixit iesus. **TALCVL.** Ante resurrectionem enī nō intelligebat scripturas: qā nō dū acceptant sp̄iſcīn. Sed in die resurrectiōis apparen⁹ vñs aperuit discipulis sensum vt intelligerent que de ipso scripta erāt in lege t̄ pphetis: t̄ tūc c̄sidererūt scripture prophetaz: qd pdixerūt christū testia die resurrectur: t̄ sermoni⁹ quez dixit iesus: Soluite templū hoc. **ORI.** Sēcōm. anagogē vō complementū fidei attingem⁹ in magna corporū resurrectione totius corporis iesu. i.ecclesie ei⁹: cū fides qd ex specie mltū differat ab ea qd p speculū i.enīḡe

Cum autē esset hierosolymis in pascha i dic festo: multi crediderūt i noie eius uidentes signa qd faciebat. Ipse aut̄ iesus nō credebat semetip sum eis: eo qd ipse nosset oēs: t̄ quia opus ei nō erat ut quis testimoniu⁹ phiberet de homine. Ipse enim sciebat quid esset in homine.

BEDA: Superi⁹ euāgelista narrauit qd dñs bie rulalem aduentiēs gesserit: nūc vō eodē hierosolymis cōmorante: quid ab alijs erga eū actū fuerit res fert. Unde dī: sū aut̄ eēt hiero. in pas. in die festo. multi cre. in no. ei⁹: vi. sig. qd faciebat. **ORI.** Respici endū aut̄ quō ex signis eius pleriq; videntes credebant in eū. Non enī dicit⁹ pdigia fecisse hierosolymis: nisi forte cū facta sint in scripturis nō habent̄: Animaduerte vō si possibile est in miraculis depus tari qd fecerit flagellū ex funiculis t̄ cuctos ex templo propulerit. **CHRY.** Prudētiores autē fuerāt discipuli qui ad christū accesserāt: non ppter signa sed ppter doctrinā: nam grossiores quidē p signa trahunt̄: rationabiliores vō p pphetias seu doctrinā. vñ subditur. Ipse aut̄ iesus nō credebat semet sum eis. **AVG.** Quid sibi vult hoc: Illi credebat in noie eius: t̄ ipse iesus non credebat semetip sum eis: In forte nō credebant ei t̄ singebant se credidisse. Sed nō diceret euāgelista: Multi crediderūt in noie ei⁹. **MAGNA** ergo res t̄ mira: Credūt hoies in cristū: t̄ christus nō se credit hoībus p̄sertim qd filius dei ē: t̄ vñq; volēs passus est: et si nollet nūn qd pateretur: sed tales sunt oēs cathecumini. Si dixerim⁹ cathecumino: credis christo: r̄ndet **Lredo:** t̄ signat se. Si interrogem⁹ eū: Manducas carniem filij hoīs: nescit quid dicim⁹: quia iesus nō se credit ei. **ORI.** Uel dicendum qd iesus nō se credit credētib⁹ in noie ei⁹: t̄ nō in illū. In illū enī credūt qd angustā viam vadūt ducentē ad vitā. qui aut̄ credunt signis: nō in eū sed in noie ei⁹ credit. **CHRY.** Uel hoc dicit quia non credēbat ī eis vt in discipulis p̄fectis. Neḡz cōmittebat eis oīa dogmata vt iā firmiter fidelib⁹ fratrib⁹. Non enī intendebat exte

rioribus verbis: ad menē eōp intrans t̄ tēp oportu nū māifeste sciēs. vnde sequit⁹: Eo qd ipse nosset oēs t̄ quia op⁹ nō erat vt quis testimoniu⁹ phiberet de hoie. ipse enī sciebat qd esset in hoie. Scire enī ea qd sunt in corde boīm est dei: qd sol⁹ corda plasmat. non indigebat ergo testib⁹ vt pprioz plasmatū mē tem addiscat. **AVG.** Plus etiam nouerat artifex quid esset in opere suo: qd ipsū opus qd esset i semer ipso. Nam t̄ petr⁹ nō nouerat qd in ipso esset: qd dixit: Tēcū ero vñq; ad mortē. sed domin⁹ nouerat qd esset in hoie dicens: priusq; gall⁹ cantet ter me negabits. **BEDA:** Quapropter monemur vt nūnq; de conscientia nostra securi simus: sed semp solliciti formidemus: quia quod nos latet eternū arbitrius latere non valet. **CA.III.**

Ex aūt homo ex phariseis nicodem⁹ noie p̄nceps iudeorū. Hic uenit ad iesus no cte: t̄ dixit ei: Rabbi scim⁹: qd a deo uenisti magister. Nemo enī potest hec signa facere qd tu facis: nisi fuerit deus cū eo. R̄ndit iesus t̄ dixit ei: Almē amen dico tibi: nisi qd renat̄ fuerit denū nō pōt uideſ regnū dei.

AVG. Superi⁹ dixerat qd cū esset hierosolymis multi crediderūt in noie ei⁹: vidētes signa t̄ pdigia que faciebat. Et his aūt erat nicodemus: dī quo dī: Erat homo ex phariseis nicodem⁹ noie. **BEDA:** Quius etiam dignitatis officiū ostēdit: cum subedit: Princeps iudeorū. Deinde quid egerit cum subedit: Hic venit ad iesum nocte cupiens. l. secreta eius allocutione plen⁹ disceſ mysteria fidei: cui⁹ aperita ostensione signo: iam rudimenta peperat.

CHRY. Adhuc tamen a iudaica detinebatur iſiſ mitate: ppterā t̄ nocte venit: trepidans in die hoc facere. Unde t̄ euāgelista alibi dicit: Quoniam ex ex p̄ncipibus multi crediderūt in eū: sed ppter iudeos nō cōfitebanſ: vt nō extra synagogā fieret expulſi. **AVG.** Nicodemus etiā ex illo numero erat: qd crediderūt: sed nondū renati sūt: vnde hoc ad rē p̄tinet qd in nocte venit. Renati aut̄ et aqua t̄ spiritu sancto audiunt ab apostolo: Fūstis aliqui tenebre: nūc aut̄ lux in dñō. **AIMO:** Uel pulchre i nocte venisse dicit⁹: qd tenebris ignorantie obnibilat⁹ ad tantā lucem nondū puenerat: vt pfecte deū vep̄ crederet. Nox enim in sacro eloquio p ignorantia ponitur. vnde subdit⁹: Et dixit ei: Rabbi scim⁹ qd a deo uenisti magister. Quod aut̄ hebraice rabbi: latine dicit⁹ magister. Magistrū ergo appellat t̄ deū ta cer: quia credebat eum a deū misiū: sed nō vt dicit⁹ est deū non agnoscet. **AVG.** Unde aut̄ iste crediderat: pater p id qd subdit⁹: Nemo enī pōt hec signa facere que tu facis nisi fuerit deus cū eo. Sic qd nicodemus de illis multis erat: qui crediderant in nomine ei⁹. Cidētes signa que faciebat. **CHRY.** Sed tamē neq; a signis aliqd magnū existimat̄ de eo: sed adhuc humana habēs de eo mentē vt de propheta loquitur: ad opationem eū misiū dices:

Et alieno auxilio indigenter hec agere que agebat. cu[m] n[on] p[ot]erit p[ro]fectu[m] e[st] genuerit: et sufficiet[er] sibi ipsi: et n[on] b[ea]t[er] imperfectu[m]. quia v[er]o christi studiu[m] erat inter[im] non ita dignitate su[er]a reuelare: sicut p[ro]uidet q[ui] n[on] ex aduerso agebat patri: p[ro]pterea in verbis multoties humiliter loquens videt: in reb[us] autem cu[m] p[re]tate oia opatur. Ideoq[ue] et n[ic]odemus n[on] manifeste quidam n[on] excelsu[m] loquitur de ipso: occulte autem ab humili e[st] opinione reducit: docens q[uod] sufficiens sibi ipse est i[m] miraculoz opatione. vii subditur: Responde i[esu]s et dixit ei: Amen am[er]e dico tibi: nisi q[uod] renatus fuerit denuo: n[on] pot[est] videre regnum dei. AVG. Igit[ur] sunt q[ui]ibus se credit i[esu]s: q[uod] natu[r]a fuerint deus n[on] q[ui] n[on] in nocte veniunt ad i[esu]m sicut n[ic]odemus? tales enim iam etiaz p[ro]fitem[ur]. Dicit g[ra]m: Nisi q[uod] renatus fuerit et c. q. d. Quia nondum es natus denuo. i.e. ex deo. Spirituali generatio[n]e noticia qua habes de me spiritalis n[on] est: sed a[li]alis et huana. Ego autem dico tibi: si fuisse tu sine ali[us] quicunq[ue]: nisi ex deo denuo natu[r]a fuerit: non poterit ap[er]t[er]e gloriā q[uod] circa me est: extra regnum erit: nam generatio q[uod] p[ro] baptismū fe[ll]owship[em] aie tribuit. CHRY. Uel littera aliis. Amen am[er]e dico tibi: nisi quis renatus. hoc est: si m[en]o natus fueris desup[er] et dogmatu[m] suscep[er]is certitudinem alioibi: extra erras et longe es a regno celorum. scilicet hic ordinis et indicans: q[ui]n n[on] est hoc tuu[m] q[uod] videtur: sed alios oculis op[er] est ad videndum euz. Docet q[uod] oicit: Desup[er]. hi quidem. i.e. de celo exponunt: alio ibi a principio. Igit[ur] iudei qdē si h[ab]et audissent: veri dotes vicos discessissent: hic v[er]o et in h[ab]et amore discutuli o[ste]rit q[uod] a christo v[er]teri interrogat.

Dicit ad eum n[ic]odemus: Quo d[omi]n[u]s pot[est] homo nasci cum sit senex? Nu[m] quid pot[est] in uentrem matris sue iterate introire et renasci. R[es]pondit i[esu]s: Amen am[er]e dico tibi: nisi quis renatus fuerit ex aqua et spūsancto non pot[est] introire in regnum dei. Q[uod] natu[r]a est ex carne: caro est: et q[uod] natu[r]a est ex spiritu spūs est. Non mireris: quia dixi tibi: oportet uos nasci denuo. Spūs ubi uult spirat: et uocet ei au[tem] d[omi]n[u]s: tu nescis unde ueniat: aut quo uadat. H[ab]e ois q[uod] natu[r]a est ex spiritu.

CHRY. Ueniens n[ic]odemus ad i[esu]m ut ad ho[me]s audiens maiora q[uod] ab ho[me] erigit: ad altitudinem eos q[uod] discuntur: non qdē excidet a fide: sed infert hanc impossibilitatem ut in aperiore puocet doctrinam. Quo ait erant que admirabantur: natu[r]itas talis: et regnus eius eni[m] audita erat apud iudeos. Sed inter omnia circa prius instat: et q[uod] maxime ei mente concubat. unde dicit: Dicit ad eum n[ic]odemus: Quo pot[est] homo nasci cu[m] sit senex? Nu[m] quid pot[est] in ventre matris iterate introire et renasci? BEDA: Sic versus sonare vident: quasi puer queat iterate in ventre matris introire et renasci. Sed sciendu[m] q[uod] ipse

senex erat: ideoq[ue] de se protulit exemplu[m]: ac si dicet: Ego sum senex et meā quero salutē: quō possum in ventrē matris introire et renasci. CHRY. Rabbi eum vocas et a deo venisse dicas: et nō suscipis q[uod] dicens: sed loq[ue]ris ad magistrū dictio[n]ē q[uod] multa per turbationē inducit. hoc enī. s. quō querere eoz est q[uod] nō valide credit: et multi sic q[ui]rentes a fide decideat bi quidē dicentes: Quo d[omi]n[u]s ē incarnatus: alij: quō mansit impassibilis: p[ro]pterea et hic ppter anxietatē modū exquirit. sed cui aliquis cogitationib[us] p[ro]priis spūalia euertit: derisibilia loquitur. AVG. Spūs enī loquitur: et ille carnē sapit. nō nouerat iste nisi vna natu[r]itatē. s. ex adā et etia: et ex deo et ecclesia nōdūz nouerat: sic enī tu intellige natu[r]itatē spūs quō intellexit n[ic]odemus natu[r]itatē carnis. quō enī vterius nō pot[est] repeti: sic nec baptisim[us]. CHRY. Necodemo autem decidenti ad eam q[uod] hic ē natu[r]itatē: christi mas n[on] festinus reuelat spūalis natu[r]atatis modū. vii seq[ue]ntia: R[es]pondit i[esu]s: Amen am[er]e dico tibi: nisi quis renatus fu[er]it ex aqua et spūsancto: nō pot[est] introire in regnum dei. AVG. ac si dicit: Lu carnale generationē intelligis: sed ex aqua et spū oportet q[uod] nascat h[ab]et. p[ro]p[ter] regnum dei. Si ppter hereditatē patris hois ipsalis nascit[ur] aliq[ui] ex viscerib[us] matris carnalis: et p[ro]p[ter] hereditatē patris dei sempiternā: nascit[ur] ex visceribus ecclie. Lu autem ex duobus h[ab]et existat: ex corpe videlicet et anima: dupl[ic]e habet et h[ab]et modū generationis. Aquā enī que visibilis ē: ad emūdationē corporis intelligit. Spūs v[er]o inuisibiliter cōcurrēns: ad emūdationē inuisibilis aie innuit. CHRY. Si v[er]o q[uod] interrogat qualiter ab aqua h[ab]et nascit[ur]: interrogo et ego qualiter natu[r]a est adam a terra: Sicut enī i p[ri]ncipio subiecta elementū terra: totū v[er]o opus plasmatis erat: ita et nūc subiectur elementū aqua: totū v[er]o est spūs gratie. Luc padū dedit in cōversationē nūc autē celū nobis aperuit. Sed q[uod] est necessitas aq[ua] bis q[uod] spiritū sanctū suscipiunt: diuina enī in ea p[ro]ficiuntur simbola: sepultura et mortificatio: resurrectio et vita. Sicut enī in quodā sepulchro in aqua nobis submergētibus capita: vetus h[ab]et sepelit: et submersus deorsum occulta: deinde nouus rursus ascensit: hoc etiā fit ut discas q[uod] virtus patris et filii et spiritus sancti oia compleat: et q[uod] christi tres dies ad resurgendū expectauit. Quod igit[ur] est matrix fetui: h[ab]et fideli aqua. in aqua enī plasmatur et figuratur: sed quod in matrice plasmatur tēpē indiget: q[uod] v[er]o in aq[ua] non ita: sed in vno momēto oia fuit. Talis enī ē natura corporis ut tempore assumat p[er]fectionē. in spūlibus v[er]o nō est ita: quoniā p[er]fecta a principio constituta: que fuit. ex quo igit[ur] ascendit a iordane deo minus nō adhuc reptilia animaz viuentia: sed animas spūales et rōnabiles aqua reddit. AVG. de baptisim[us] paruulorū: Sed quia non ait: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spū non habebit salutē vel vitā eternā: sed Non intrabit in regnum dei. Ad hoc in quinque quidā: Paruuli baptizandi sūt ut sunt cum christo in regno dei: vbi nō erunt si baptizati nō fuerint: q[ui]nq[ue] et sine baptisimo si paruuli moriantur salutem vitamq[ue] eternam habituri sunt: quoniā nulla pacti vinculo astricti sunt. Sed cur nascit[ur] denuo nisi renouād[ur] a vetustate: aut vni imago dei non intrat in regnum dei: nisi impedimentō p[er]ibēte peccati.

Johannes

TAIMO: Talia autem et tanta secreta mysteria nico
demon capere non valenti: dominus ex carnali nativitate
similitudinem dedit dicens: Quod natum est ex carne caro
est: et quod natum est ex spiritu spiritus est. Sicut enim caro car-
nem procreat: ita quoque spiritus spiritum parit. **CHRY.** Ni
bil igitur sensibilius ingras neque estimas quod carnem ge-
neret spiritus domini enim caro genita est: non quidem a spiritu
solus: sed etiam a carne. quod autem natum est ex spiritu spirituale
est. Nativitate enim hic non eam que fuisse substantiam
dicit: sed eam quod fuisse honorum et gratiarum. Si igitur et fili
us dei ita natus est: quod plus habebit oibus qui ita na-
ti sunt. Inuenies autem et spiritu minor: cum enim nati
uitas gratia spiritus sit: et quid hec a iudaicis distat do-
gmaribus? Vide autem et spiritus sancti dignitatem. Dei enim
opus videret facere. Supradictum enim dixit: Quoniam ex deo
nati sunt: hic autem quoniam spiritus eos generat. Dicens autem
christus: quoniam quod natum est ex spiritu spiritus est: quia turba
tum rursum videt: ad sensibilem exemplum dicit fuisse dicens:
Non mirum quod dixi tibi: oportet vos nasci de novo. Dicere
do enim: ne mireris. oportet animi eius turbationem. Pos-
nit autem exemplum quod neque communionem aliquam ad cor-
porum grossicie habet: neque ad incorporeorum gaudiens
naturam quod est venti delatio dicens: Spiritus ubi vult
spiritat et vocem eius audis: sed nescis unde veniat aut
quo vadat. Sic enim qui natum est ex spiritu. Quod dicit tas-
te est. Si ventum nullum detinet: sed quod vult fert: multoma-
gis spiritus actionem nature leges detinere non potest: non
terminum corporalis nativitatis: neque aliud quid talium.
Quoniam autem de vento hic dicitur est: manifestat illud quod
dicit: Vocem eius audis. id sonum percussionis. non enim
loquens infidelis et nescientis spiritus actionem hoc dicet:
Dicit autem: ubi vult spiritat: non quasi electionem quam
dam vento habente: sed iam que a natura est mutationem
que non prohibetur: et cum per te fit. Et nescis unde veni-
at aut quo vadat. id si hunc spiritum cuius sensum suscipis
auditu et tactu interpretari nescis viam: qualiter divini
spiritus operationem scripturaris: unde subdit: Sic enim qui na-
tus est ex spiritu. **AVG.** Sed quis nos non videat
verbi gratia australi euntem a meridie ad aquilonem;
aut alium ventum veniente ab oriente et occidente: quod
quod nescimus unde veniat aut quo eat. **BEDA:** Spiritus
ritus igitur sanctus est qui ubi vult spiritat: quia ipse in
potestate habet cuius cor gratia sive visitatio eius illustrat
et vocem eius audis: cui te per te loquitur is qui spiritu sancto
repletus est. **AVG.** Sonat psalmus: sonat euangelium
sonat sermo diuinus: vox spiritus est. hoc igitur dicit: quod ver-
bo et sacramento inuisibiliter adevit spiritus ut nasca-
mus. **ALCVI.** Ergo nescis unde veniat aut quo
vadat: quod enim te per te spiritum ad horam quempiam reple-
rit: non potest videri quod in eum intrauerit: vel quod res-
derit: quod natura est inuisibilis. **AIMO:** Siue nesci-
vnde veniat: quod credentes ad fidem introducat
ignorans: vel quo vadat: quod fideles ad speciem pre-
ducant nesciis: et sic enim qui natus est ex spiritu: ac si di-
cat: spiritus sanctus spiritus inuisibilis est: ita et quisquis ex
spiritu nascitur inuisibiliter nascit. **AVG.** Uel ali-
ter: Et si tu nascaris de spiritu: hoc eris: ut ille qui non
est natus adhuc de spiritu: nesciat unde venias aut
quo eas. Hoc enim secundum ait: Sic enim qui natum est
ex spiritu. **THEO.** Confundatur ergo macedoni
impugnator spiritus: quod spiritus sanctus assertum. Spiritus
enim scimus propria potestate et ubi vult: et quod vult operatur.

Respondit nicodemus et dixit ei: Quod potest fieri? Respondebat iesus: et dixit ei: Tu es magister in israel et hec ignoras? Amen amen dico tibi: quia quod scimus loquimur: et quod uidimus testamur: et testimonium nostrum non accipitis. Si terrena dixeris uobis et non creditis: quomodo si dixeris uobis celestia creditis?

TAIMO: Mysterium diuine maiestatis nicodemus
capere non valet quod a deo audiebat: et ioannes non
factum non abnegans: non voto reprehendens: sed affe-
ctu discentis dominum interrogat. vii dicit: Respondebat iesus
dicens et dixit ei: Quod potest fieri? **CHRY.** Quia
igitur adhuc in iudaica uilitate manet: et exemplo
ita manifesto dicto eius: adhuc interrogat: de reliquo
asperitus ad eum christum loquitur. vii sequitur: Respondebat et di-
xit ei: Tu es magister in israel et hec ignoras? **AVG.**
Quid putamus dominum hunc magistro indeo quod in
sultare voluisse: yolebat quidem illuznaci de spiritu.
nemo autem ex spiritu nascitur nisi humilis fuerit: quia
ipsa humilitas facit nos nasci de spiritu. Ille autem magi-
sterio inflatus erat: et alicuius momenti sibi esse vide-
batur: quod docebat: erat iudeop. Deponit quod tunc ei superbi-
am ut possit nasci de spiritu. **CHRY.** Neque enim
nequitias accusat viri: sed insipientia et ruditate soli.
Sed dicit aliquis: quid communem habet hec nativitas
de qua. s. christus locutus est ad iudaica dogmata. Pa-
bet quidem communem: nam quod primus homo factus est: et quod
de costa facta est mulier: et quod steriles generuntur: et que
per aquam miracula perfecta sunt. Dico autem quod helius per
aqua ferrum eduxit: et quod iudei mare rubrum transierunt:
et quod naaman syrus in iordanem purgatus est. Nec oia
nativitatem spirituale et purgamentum in ea futurum
figuraliter plorabant. et ea quae a prophetis sunt dicta et
culte ostendunt hunc nativitatis modum: virtutum illud:
Renouabitur et aquile inuentus tua: et beati qui
remissae sunt iniquitates. Sed et isaac figura binus
nativitatis erat. hec igitur rememorans dicit: Tu es
magister in israel et hec ignoras. Rursum autem aliunde
suum sermonem ei credibilem facit: ad imbecillitatem
ei condescendet cum subdit: Amen amen dico tibi: quod
quod scimus loquimur: et quod vidimus testamur: et testi-
monium nostrum non accipitis. Apud nos visus alius sensi-
bus certior est: et si volum aliquem facere credere
ita dicimus: quoniam oculis nostris vidimus. Propterea
christus humano loquens ad eum sermonem: non uolum
sensibile inducit: sed manifestum est quod de certissima
cognitione et non aliter se habete loquitur: igitur huius
dem. i. quod scimus autem de seipso solo. **AIMO:** Que-
rit autem quare pluraliter dicit: Quod tamen loqui-
mur. Ad quod dicendum quod unigenitus dei filius erat
quod hoc loquebatur: ostendens qualiter pater est in filio:
et filius in patre: et spiritus sanctus ab utroque indi-
cibilis procedat. **ALCVI.** Uel dicit pluraliter: ac si
dicat: Ego et illi qui modo spiritu sunt renati: intelligi-
mus illud quod loquimur: et quod vidimus apud patrem
in abscondito hoc testamur foris in mundo: et vos quod

Ca. III.

camales estis et superbi non accipitis testimonium nostrum.
THEO. Quod nequaquam de nicodemo dicit sed de genere indecor qui visus ad finem in pavidia permaneserunt.
CHRY. Quod quidem non turbati vobis est: sed manu suetudine ostendit. Vinc enim erudit nos cum ad aliquos locuti fuerimus et non persuaserimus: non tristari nos irasci: sed nostrum fmonem credibilem facere non solum non irascendo: sed etiam non clamando. Materia enim ire clamor est: iesus autem dogmata excelsa tangere debens: propter audientium infirmitatem se detinet multo: non continue dignis sua magnitudine dogmatibus immortis: sed magis bis que cōdescensionis nem habet. vñ hic subdit: Si terrena dixi vobis: et non creditis: quoniam si direro vobis celestia credetis.
AVGVSTI. Hoc est si non creditis quod templum possum sustinare deictum a vobis: quoniam creditis quod per spiritum patrum domines regenerari.
CHRY. Uel aliter: Si baptismum terrenum dicat: non mireris quod in terra per fieri et comparatione illius nativitatis stupende que est ex substantia patris: terrena est gressus nativitas: et bene non dixit: Non intelligitis: sed non creditis. nam cuius aliqua per intellectum suscipere non valet: amen ne vel ignorantie imputat. Cum autem hoc non suscipiat aliquis quod solum fide oportet suscipere: non amentie sed infidelitatis est accusatio. Dicebant autem hec et non credebant: quod posteri erant ea suscepturi.

¶ Et nemo ascendet in celum nisi quod descendit de celo: filius hominis qui est in celo.

AVG. De baptismo parvulorum: notata paululum eius imperitia: qui se ceteris de magisterio preferebat communium talium incredulitate reprehensa: rident quod alii credant si illi non credunt ad illud quod interrogatus est quoniam possunt ista fieri dicens: Et nemo ascendet in celum nisi qui descendit de celo: filius hominis qui est in celo. q.d. sic fiet generatio spiritualis: ut sint celestes homines ex terrenis: quod adipisci non poterunt nisi membra mea efficiantur: et ipse ascendet qui descendit non aliud deputans corpore suum. i.ecclesia suam quod scipit.
GREGO. xxvii. mora. Quia enim nos vnum cum illo iam facti sumus vñ solus venit: in se solus redit enim in nobis et is qui in celo semper est: ad celum quod accedit.
AVG. De baptismo parvulorum: Quamvis autem in terra factus sit filius hominis diuinitates tamquam sua quia in celo manens: descendit ad terram non indignus consutus nos filii hominis sicut carnem suam dignam est nois filii dei. per unitatem enim personae quam substatia vna est christus et filius dei ambulabat in terra: et idem ipse filius hominis manebat in celo. Sit ergo credibilior fides ex incredibilioribz creditis. Si enim diuina substantia longe distantiior potuit propter nos ita suscipere humanam substantiam ut una persona fieret: quanto credibili? alii sancti sunt cum nomine christo vna christus: ut oibus per eius gloriam ascendenteribus: ipse vna ascendat in celum qui de celo descendit.
CHRY. Uel aliter: Quia dixerat nicodemus: Scimus quoniam a deo venisti magister. ne estimemus ita esse magister: et multi prophetarum de terra existimantes subiungit: Et nemo ascendet in celum: nisi qui descendit de celo filius hominis qui est in celo.
THEO. Cum vero filius hominis descendisse de celo

lo audiis: non putes quod de celo caro descendit: hoc non hereticorum dogma est: qui docebat quod christus de celo corpore sumperat: et per virginem transierat. **CHRY.** Filium enim hominis non carne hic vocavit: sed a misericordia substantia se totum nominauit. Est enim ei consuetudo multotiens a diuinitate multotiens ab humilitate totum vocare. **BEDA.** Si enim aliquis homo nudus de monte ad coquallia descendat: et assumpti vestimentis etiam armis ad eundem montem ascendat recte ipse idem qui prius descendit ascendiisse prohibet.
HYL. a. de trini. Uel quod de celo descendit accepte de spiritu originis causa est. Non enim corpori maria originem dedit: sed ad incrementa partumque corporis omne quod sensus sui est naturale contulerit: quod vero hominis filius est: suscepit in virgine carnis est pars. quod autem in celis est nature semper permanet pars: est que non ex infinitatis sue virtute in regione diffiniti corporis coartauit ubi dei patrem: et in forma fui manens ab omni intra extraque celum mundique circulo: celum ac mundi dominus non absuit. per hoc ergo: et de celo descendit: quod filius hominis est: et in celis est. quod vobis caro factum non amiserat manere quod factum est.
AVG. Miraris autem quod hic erat et in celo: Tales secundum discipulos suos: paulum audi dicentes: **NRA** conuersatio in celis est. si homo paulus ambulabat in terra: et conuersabatur in celis: deus celum et terram non poterat esse in celo et in terra. **CHRY.** Vide autem quod quod valde videt excelsum: indignum est sua magnitudine. Non enim solum in celo est: sed ubique et omnia replet: sed ad hunc imbecillitatem auditoris loquitur paulatum eum reducere volens.

¶ Et sicut moyses exaltauit serpem in deserto: ita exaltari oportet filium hominis: ut ois quod credit in ipso non pereat: sed habeat uitam eternam.

CHRY. Quia dixerat bissecum baptismi inducit hunc cam. crucem dicens: Et sicut moyses et. **BEA.** Magister legis mosaice ad spirituale lumen eiusdem legis inducit: recordans veteris historie: et hanc in figuram sue passionis atque humane saluatoris factam edisserens. **AVG.** de bapt. parvulorum: Serpentum enim incursum in deserto multi moriebantur: ac sic moyses ex precepto domini exaltauit in deserto eni serpentem: hunc videntes sanabantur. Exaltatus serpens est mors christi: eo significandi modo quo per efficientem id quod efficit significat. A serpente quippe mors venit: qui peccatum quo mori merebatur homini per suast. dominus autem in carnem suam non peccatum transstulit tamen venientem spiritum: sed mortem: ut esset in similitudine carnis peccati pena sine culpa: vñ in carne peccati et pena solueret et culpa. **THEO.** Videamus quod figura et ad veritatem. Ibi enim spiritus similitudo spiritum quidem bestie habet: venientem autem non habet: sic et hic christus a peccato liber: in similitudinem carnis peccati venit. Exaltari autem audiens suspensionem intelligas in altum: ut scificaret aer quod sacrificauerat terram ambulando in ea: intelligas etiam per exaltationem gloriam: nam illa crucis altitudo gloria christi sancta est: in quo enim iudicari volebit: in hoc hunc mundi principem iudicauit. Adenim in iste mortuus est: quod peccauit: dominus vero iniuste: quia

Johannes

peccati non fecit. Postquam ergo iniuste morte sustinuit suprauit illum qui eum tradidit morti: et sic liberavit ad amorem: sed in hoc demissum se iuenerit. Non enim potuit in cruce dominum contemnere ut crucifixos odiret: sed magis diligebat et pro eis orabat. sic igitur crux christi eius exaltatio et gloria sancta est. **CHRY.** Ideo etiam non dixit: Dende oportet filium hominis: sed exaltari: quod honestus hoc videbat. vñ et propter audientem et propter figuram hoc posuit: ut discas quoniam cognata sit vetera nos: deinde ut cognoscas quoniam non iniutus ad passionem venit: et adhuc ut discas quoniam multis hinc nascitur salve?

AVGV. de baptiz. parvuloꝝ: Sicut ergo tuus qui conspiciebat exaltatum serpente a veneno sanabatur: et a morte liberabatur: sic nunc qui transformatus similitudini mortis christi per fidem baptismum eius et a peccato per iustificationem: et a morte per resurrectionem liberatur hoc est enim quod ait: Ut ois qui credit in eum non peccat: sed habeat vitam eternam. quod ergo opus est ut morti christi per baptismum transformatus parvulus si mortuus furentis non est oino venenatus? **CHRY.** Attende autem quod passionem obumbrare posuit ne ex eius operibus fieret tristis auditor. Fructum vero passionis posuit manifeste. si enim qui credit in crucifixum non peccat: multo magis quod crucifixus est non perire. **AVGV.** Hoc autem interest inter figurata imaginem et re ipsam: quod illi sanabatur a morte ad temporalē vitam: hic autem ut habeat vitam eternam.

Sic enim deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit in eum non peccat: sed habeat vitam eternam. Non enim misit deus filium suum in mundum ut iudicet mundum: sed ut saluet mundum per ipsum. Qui credit in eum non iudicatur. Qui autem non credit in nomine unigeniti filii dei.

CHRY. Quia dixerat: Oportet exaltari filium hominis quo morte occulte significauit ne auditor tristis ab his fieret operibus humanum quid de eo suspicans et mortem eius estimans non esse existentiam: hoc ad rectitudinem reducit: filium dei diceres eum qui datus ad mortem: et mortem eius quam esse vite eternae. vñ dicit: Sic enim deus dilexit mundum: ut si. si unigenitus da. ut ois qui credit in eum non peccat sed habet. vi. eter. q. d. Ne mireris quoniam ego debeo exaltari ut vos saluemini: etenim et prius hoc videt qui ita nos dilexit: ut per seruus indeutus filius dederit. dico autem: Sic deus omnium multa indicat amoris intentionem. Multa enim est et infinita distanthia: qui enim immortalis: qui sine principio: qui magnitudo infinita eos quod sunt ex terra et cinere infiniti plenos peccati dilexit. sed et ea que post hoc ponit: ostentativa sunt magni amoris: non enim seruum: non angelorum: non archangelorum dedit: sed filium suum. Rursus si filios plures habuerit: et dedisset unum: hoc etiam esset maximum. Nunc vero filium unicum dedit: Unigenitum. **HY** LA. vii. de trini. Sed si dilectionis hinc fides est creaturam creature prestita: non facit magni meriti fidem vilis et spernenda iactura. Preciosa autem sunt quod commendant charitatem et ingentibus estiman-

tur. Deus diligens mundum filium non adoptum: sed sicut et unigenitum dedit: hinc pretetas est: naturitas est: veritas est: non creatio est: non adoptio est: non falsitas est: hinc dilectionis et charitatis fides est ut ad mundi salutem et filium suum et unigenitum prestita sit. **THEO.** Videamus autem mihi quod sicut spurius dixit: quod filius hominis descendit de celo: cum caro de celis non descendenter sed propter unam personam in christo quem dei sunt attribuit boni: sed et nunc ecce uero que sunt hominis verbo dei approbat: etenim deus dei filius impassibilis mansit: sed quod unum erat summa hypostasis dei filius: et homo qui passio nem sustinuit: filius dari dicit in morte quod passibiliter patiebatur: non natura propria: sed carne propria. Est autem maxima utilitas secuta ex huiusmodi datione mensum excedens humana. Sequitur enim: Ut ois qui credit in eum non pereat: sed habeat vitam eternam. Vetus namque te stamentum his qui suabatur illud dierum longitudinem promittet: euangelium vero eternam et insolubilem vitam.

AVG. Notandum vero quod eadem de filio dei unigenito replicat: quod de filio hominis in cruce exaltato promiserat dicenda. Ut ois qui credit in eum: quod idem redipos et conditor noster filius dei anno secula existens: filius hominis factus est in fine seculorum: ut qui per divinitatis interpotentiam nos creaverat ad presentem beatitudinem in membris vita: ipse per fragilitatem humanitatis nostrae nos restauraret ad precipitandam quam prididimus vitam.

ALCVI. Vere autem per filium dei habebit nullus vitam: quod non alia causa venit in mundum nisi ut saluet mundum. vñ sequitur: Non enim misit deus filium in mundum ut in mundum: sed ut saluet mundum: et quantum in medico est sanare venit egrotum. Ipse se interimit quod precepta medicis suarum non vult aut contineat. **CHRY.** Sed quod hoc dicit: multi pigri in peccato per magnitudinem et negligenter supabundantia dei abutentes iniurias cordia dicunt: non est gebrena: non est supplicium: omnia nobis de peccata dimittit. Sed considerandum quod duo sunt christi aduentus: quoniam scimus est et qui futurum est. Et porro quod secundum scimus est non ut iudicetur que secundum sunt a nobis: sed ut dimittatur. secundum autem non ut dimittatur: sed ut iudicetur. De primo igitur ait: Non veni ut iudicetur mundum: quod enim clemens est: non facit iudicium: sed interim remissionem omnium peccatorum per baptismum primo: et postea per priam quod si hoc modo non fecisset: universi simul perditum essent. Quod enim peccauerunt et agentes gratia dei. ne igitur aliquis crederet se ipsum peccare: subdit per pena non credentis. Qui credit in eum non iudicatur: qui credit in eum non quirit: non qui investigat: quod igitur si immundus habeat vitam: marie secundum paulum tales non fideles esse dicit. **L**oquens inquit se nossem deum: facit autem negat: sed hoc illud significat: quod sum hoc quod credit non iudicatur: sed operis secundum grauorem sustinebit penam: infidelitatis autem causa non torquebitur. **ALCVI.** Ut quod credit in eum et adhuc ei ut membrum capituli non iudicabis. **AVG.** Quid autem dicitur sperabas de eo qui non credit nisi quod iudicatur: Sed vide quid dicit: Qui autem non credit iam iudicatur est: Non enim apparuit iudicium: sed iam factum est iudicium. Nouit enim dominus qui sunt ei: nouit et per maneat ad coronam et per maneat ad flamam. **CHRY.** Aut hoc dicit quod ipsum discredere impunitate supplicium est: esse enim extra lumen etiam summae maximi supplicium est: vel quod futurum est prenuntiat: sicut enim qui occidunt

Ca. III.

dominē: etiā nōdum sūa iudicātis cōdēnat² sit: rei tamē natura condēnatus est: ita & qui incredul² est sicut & adam qua die comedit de ligno mortuus ē. **GREGO.** xxvii. moral. **Vel** aliter: **In** extremo iudicio aliq non iudicant & pereunt: de quib² hic dicit Quoniam nō credit iam iudicat² est. Non enī eorum tūc causa discutit: qui a conspectu districti iudicis tam cū dānatione sue infidelitatis abscedit: p̄fessionem vō fidei retinentes: sed p̄fessionis opera nō habētes redargūnt ut pereant. Qui vero nec fidei sacramēta tenuerūt: incréationē iudicis in extrema examinātione nō audiunt: q̄ p̄iudicati in infidelitatis sue tenebris eius quē despexerāt in tectione argui non merent. Princeps nāq̄ terrenam rempublicam regnūt: punit cīmē interi² delinquētem: atq̄ aliter hostē exteri² rebellantem. **In** illo iura sua cōsułit: & hostem vero bella mouet: dignaq̄ ei² malicie tormenta retribuit: de malo vero ei² quid lex habeat non requirit. neq̄ enī legē necessē eīt perimi eū qui legē mōz potuit teneri. **ALCVI.** Quare autē iudicatus est qui nō credit: causam assignat dicens: q̄a non credit in noīe vñigeniti filij dei. **In** hoc enī solō nōcē est salus. Non habet de² multos filios qui possint saluare: hunc habet vñigenitus p̄ quē saluat **AVG.** de baptis. paruulorū: Ubi ḡ paruulos ponimus baptizatos nisi inter eos qui crediderunt: hoc enī acquiris p̄ virtutē sacramenti & offertenūt respōsitionē: ac p̄ hoc eos qui baptizati nō sunt: inter eos qui non crediderūt statuimus.

Hoc est autē iudiciū: quia lux ue nit in mundū: & dilexerūt homines magis tenebras q̄z lucem. Erant enī eorū mala opera. **Omnis** enī q̄ male agit odit lucem: & non uenit ad lucem ut nō arguant² opera eius. Qui autē facit ueritatē uenit ad lucē ut manifestent² opera ei²: quia i deo sunt facta.

ALCVI. Reddit causam quare nō crediderunt & quare iste dānans dicens: **Hoc** est autē iudiciū q̄lur venit in mundū. **CHRY.** q. o. Nunquid ipsi eam queſierūt vel laborauerūt: vt inuenirent: Ipsi lūr venit ad eos nec ei occurserunt. vñ sequit²: Et dilexerūt homines magis tenebras q̄z lucem. Ex hoc modo p̄uanū homines excusatione: venit enī eripē a tenebris & ad lucē ducere. Quis ergo ei² qui non vult ad lucē accedere miserebit². **BEDA:** Lucem seipm appellat: de qua supra euangelista dixit: Erat lux vera. Tenebras yero appellat peccata. deinde q̄ videbat multis esse credibile q̄d dictum est: nullus enī tenebras prebonozat luci: subdit cām quare hec passi sunt dicens: Erāt enim eoꝝ opera mala. At siq̄ dem in iudicium venisset: haberet hoc aliquā rationem. qui enī malorum sibi cōscius est: fugere iudicēt: parcenti vero qui deliquerūt occurruunt. dicens igit: Erant eos qui multorū sibi ipsi erāt cōscii peccatorū: maxime christo ad ignoscendū veniēti occurrere: quod & in multis factū est. Etenī publicani

& peccatores venientes recumbebāt cū iesu: quia ve ro quidā sunt ita molles ad eos q̄ p̄ virtute sunt la bores: vt vñq̄ ad ultimū velint adherere malitie: in horū iniuriā subdit. **Omnis** enim qui male agit odit lucē. Quod quidē dictū est de his qui eligunt i militia manere. **ALCVI.** Quia omnis qui male agit odit lucē. i. qui est in intētione peccandi: cui p̄ placet peccatū: odit lucem que detegit peccatū. **AVGV.** x. p̄fessionū: Quia enim falli nolūt & fallere volunt: amāt enim eā cum seipm indicat: & oderūt eam cū eos ipsa indicat. Inde retribuet eis vt eos nolētes manifestet: & eis ipsa non sit manifesta. Amāt ḡ veritatem lucētem: oderunt eam redargūtem. vñ seq̄: Et nō venit ad lucem vt nō arguant² opera eius. **CHRY.** Eum enī qui in paganismo viuit: nullus redarguit: quia deus tales habet: & digna dogmatib² opera demonstrat. Qui vero christi sunt male viuētes: ab oībus rectis accusant. Si autē gentiles sunt recte viuētes hoc manifeste nō nomi. Nō enī mibi dicas eos qui a natura sunt mites & honesti: nō enī est hoc virtus sed eū die qui a passionib² sustinet vñ oleum & sapienter viuit: sed nō vñq̄ habes. Si. n. regni enunciatio & gebēne mine & alia tāta docūnta vit detinēt homines in virtute: nullo horū persuasi p̄transibunt virtutē. si vero hypocrisū fungūt glorie grā hoc faciunt. vnde cū potuerit latere nō omittent vñ malis desiderijs: que etiam vñlitas est cum aliquis sobri² sit & nō rapit: fit vero vane glorie fu² hoc enī nō est recte viuere. Inanis enim glorie seruus fornicario nō minor est: multo enī plura & grauiora operaf. Si autē quidē recte sunt viuentes in gentilib²: nō hoc aduersat huic sermoni: quia non frequēter contingit: sed raro. **BEDA:** Moraliter etiam illi magis tenebras q̄z lucem diligunt: q̄ suos p̄dicatores bene docētes oīj & detractionib² inse quunt. **Sequit²:** Qui autē facit veritatem venit ad lucem: vt manifestetur opera ei²: quia in deo sūt facta. **CHRY.** Nō autē de his qui ab initio facti sunt christiani hoc dicit: sed tñ de his qui ex gentibus vel indeis ad rectam disponēdi erāt fidem. ostēdit enī quoniā nullus vñq̄ eligit in errore viuens ad fidem venire: nisi pūs inscribat sibi ipsi viā rectā. **AVG.** de bap. paruulorū: In deo autē facta dīc opera eius qui venit ad lu² cē: qz itelligit iustificatiō nem sūa nō ad sua merita: sed ad dei grām pertinē. **AVG.** sig. iohā. Sed si oī: a opera de² mala iuenit quo quidā fecerunt veritatem: & venerūt ad lucem. i. ad christū. Sed dilexerūt inquit supra tenebras magis q̄z lucem. ibi posuit vim. Multi dilexerūt peccata sua: multi ea cōfessi sunt. Accusat deus peccata tua si & tu accuses. adiungeris deo: oportet vt oderis in te opus tuū: & ames in te opus dei. Initū opeꝝ bonorū p̄fessio est opeꝝ malorū: & tūc facis veritatem: qz nō te palpas: nō tibi blādiris. Vénis autē ad lucē qz hoc ipm qd tibi displicuit peccatū tuū: nō tibi displiceret nisi de² tibi luceret: & eius veritas tibi ostēderet. Facit autē aliquis veritatē p̄fessionis & veritatem ad lucem i operib⁹ bonis: etiā: ppter illa que vident² minuta esse peccata lingue: aut cogitationū aut imorationis in rebus concessis quoniā minuta plura peccata: si negligant² occidunt. Minute sunt gutte que flumē implent: minuta sūt grana barene:

Johannes

sententia sententia
Si multa barena imponantur: barena pmit atq; opp mit. hoc facit sua neglecta: qd facit fluctus irruens. paulatim p suam intrat sed diu intrando non exhauriendo mergit nauem. Quid est autem exhaudire: nisi bonis operib; agere ne obruant peccata: gemendo: ieunando: tribuendo: ignoscendo.

Post hec uenit iesus et discipuli eius in terrā iudeaz: et illic morabatur cū eis et baptizabat. Erat autem iohannes baptizans in ennon iuxta salim: quia aq multe erant illic: et ueniebat et baptizabatur. Nōdum enim missus fuerat iohannes in carcere. **BEDA:** Ecce aperie notat facta christi aī iohānem incarcerauz que alij pterierunt: incipientes ab his que p missus iohānem in carcere facta sunt. **AVG:** Quare autem bapti. at iohānem: quia oportebat ut dñs baptizare tur. Non solum aut baptizatus est ab eo: ne bapti mus iohānis melior baptisante domini videref. **CHRY:** Sed cui ḡra v̄sq tunc baptizabat: si enim cessasset: estimaret zelo vel ira facere: sed perstens nō sibi ipsi gloriā acquirebat: sed christo audi tores mitrebat. Et multo efficacius hoc faciebat qd discipuli christi: quia insuspicibile eius erat testimonium: et maiore gloria apud omnes habebat. ideo etiam adhuc baptizabat ne discipulos suos in ampliore zelum immitteret. Estimo autem et ppter hoc pmissam esse mortē iohannis: et eo sublato de medio iesum maxime pdicare cepisse: ut omnis multitudinis affectio ad christum trāsferret et nō ultra his qd eō vtrq; erant sententijs scinderent. **EL:** Et loipe enī se habentes discipuli iohānis ad christi discipulos: et ad ipsum christū: qd uiderunt discipulos christi baptizantes ceperūt dicere ad eos qui baptizabantur quasi aliqd maius haberet baptismū iohānis baptisante discipulop christi. **AVG:** Facta est ergo questio ex discipulis iohānis cum iudeis de purificatione: quoniam enī ipsi questionē moverunt: sed non inde: euangelista occulte monstrat: nō dicens qd iudeus quesuit: sed qd questio facta est ex discipulis iohānis. **AVG:** Intelligas qd dixisse iudeos maiore ē christum: et ad eius baptismū debere concurri. Illi autem nōdum intelligētes defendebant baptismū iohānis: ventum est ergo ad ipm iohānem ut solueret questionē. **AVG:** Sequit: Et uenerūt ad iohānem et dixerūt ei: Rabbi: qui erat tecum trans iordanem: **CHRY:** Doc est: quē tu baptizasti: Nō aut dixerūt Que tu baptizasti: qd coacti essent et vocis eius me minisse: que sūg eū est delata: sed dicunt: Qui erat te cum: quasi qui discipuli ordinem habebat: nōd p̄ h̄is nobis: nūc se a te separans baptizat. autiūt autem: Qui etiā testimonium pbibūisti. q-d. quem tu claram ostendisti et circūspectus fecisti: eadē tibi auget et hoc est qd dicit: Ecce hic baptizat. Non autem in hoc solū estimabat se excitare eum: sed et in eo qd reliquo ea que ipso erant rep̄obabant. unde subdunt: Et omnes veniunt ad cum. **AVG:** q-d. te dimisso omnes currunt ad baptismū illi: quecum tu baptizasti.

Tur. Sequit: Et ueniebat et baptizabatur. **BEDA:** Quātum cathecuminiis nōdum baptizatis pdeft octrina fidei: tñ profuit baptisma iohānis aī baptis mū christi: qd sic ille pdicabat pniam et baptismū christi p̄nunciabat: et in cognitionē veritatis qd mundo apparuit attrahebat: sic ministri ecclesie p̄mo erudiunt uenientes ad fidē: post peccata eop redarguit deinde in baptismo christi remissionē p̄mittit: et sic in cognitionē et dilectionem veritatis attrahunt. **CHRY:** Discipulis autem iesu baptizatis: nō cesauit iohannes baptizans v̄sq ad incarcerationem: quod significat euangelista cū subdit: Nōdum n. missus fuerat iohannes in carcere. **BEDA:** Ecce aperie notat facta christi aī iohānem incarcerauz que alij pterierunt: incipientes ab his que p missus iohānem in carcere facta sunt. **AVG:** Quare autem bapti. at iohānem: quia oportebat ut dñs baptizare tur. Non solum aut baptizatus est ab eo: ne bapti mus iohānis melior baptisante domini videref. **CHRY:** Sed cui ḡra v̄sq tunc baptizabat: si enim cessasset: estimaret zelo vel ira facere: sed perstens nō sibi ipsi gloriā acquirebat: sed christo audi tores mitrebat. Et multo efficacius hoc faciebat qd discipuli christi: quia insuspicibile eius erat testimonium: et maiore gloria apud omnes habebat. ideo etiam adhuc baptizabat ne discipulos suos in ampliore zelum immitteret. **EL:** Estimo autem et ppter hoc pmissam esse mortē iohannis: et eo sublato de medio iesum maxime pdicare cepisse: ut omnis multitudinis affectio ad christum trāsferret et nō ultra his qd eō vtrq; erant sententijs scinderent. **AVG:** Intelligas qd dixisse iudeos maiore ē christum: et ad eius baptismū debere concurri. Illi autem nōdum intelligētes defendebant baptismū iohānis: ventum est ergo ad ipm iohānem ut solueret questionē. **AVG:** Sequit: Et uenerūt ad iohānem et dixerūt ei: Rabbi: qui erat tecum trans iordanem: **CHRY:** Doc est: quē tu baptizasti: Nō aut dixerūt Que tu baptizasti: qd coacti essent et vocis eius me minisse: que sūg eū est delata: sed dicunt: Qui erat te cum: quasi qui discipuli ordinem habebat: nōd p̄ h̄is nobis: nūc se a te separans baptizat. autiūt autem: Qui etiā testimonium pbibūisti. q-d. quem tu claram ostendisti et circūspectus fecisti: eadē tibi auget et hoc est qd dicit: Ecce hic baptizat. Non autem in hoc solū estimabat se excitare eum: sed et in eo qd reliquo ea que ipso erant rep̄obabant. unde subdunt: Et omnes veniunt ad cum. **AVG:** q-d. te dimisso omnes currunt ad baptismū illi: quecum tu baptizasti.

Respondit iohannes et dixit: Nō p̄t hō accipere quicq; nūli fuerit ei

Ca. III.

datū de celo. Ipsi nos mibi testimo niū phibetis qd̄ dixerim: nō suz ego christ⁹: sed qz missus sum an illum. Qui habet sponsam spōslis ē: amic⁹ aut sponsi q stat t audit euz: gaudio gaudet ppter uocē spōsi. Hoc ergo gaudiū meū ipletū est. Illū oportet crescere me autem minui.

CHRY. Interrogat iohānes non vehementer discipulos increpat: timens ne ab eo separari aliqd̄ aliud operent: sed remissē quodammō eis loquitur vñ dicit: Redit iohānes t dixit eis: Non potest hō accipere quicqz: nisi fuerit ei datū de celo. q.d. t si p̄ clara lumen que christi sunt: eti omnes ad eum currunt mirari nō oportet: deus enī est qui hoc facit. humana enī facile cōprensibilia sunt t imbecillia t velo citer deflunt: hec autē non talia sunt. non ergo sunt humanitas adiuēta: sed diuinit⁹ ordinata. Si autē humili⁹ loquuntur de christo non mireris. nō. n. erat cōtingens q̄ p̄sumptos a tali passione. s. iniudie ab inīo voceret oīa: sed interim vult eos terrere ostendens q̄ ad impossibilita conanē: t q̄ deo rebelles in venient. **AVG.** Vel aliter: Hoc iohānes de se ipso dicit: quā hō de celo accepi: ḡ qz accepi vt aliquid esē: inanē me vultis esse: vt loquar t veritatem. **CHRY.** Et vide qz hoc quod estimabat pponi in christi subuersione: q̄ dicerunt: Cui testimonium phibisti. hoc in eos cōuerit dicens: Ipsi vos mibi testimonium phibetis q̄ dixerim: No sum ego christus. q.d. si verū meum testimoniu estimatis: dicite quoniam illum mibi phonerare oportet. vnde subdit Sed quoniam missus sum an illum. q.d. minister suz. Et ea que sunt ei? q̄ me misit: nō dico humana grā blandiens ei: sed patri ei? q̄ me misit ministrans.

ALCVI. Sed si aliq̄s dicat quādoquidē tu non es christus: quis ḡ es tu: vel quis est ille cui perh̄is testimoniu. Ad hoc r̄ndet: Ille est sponsus: ego sum amicus sponsi: missus ut p̄ me sponsa p̄paretur suo sponsio. vñ subdit: Qui habet sponsam: sponsus est. Sponsam dicit eccliam ex oībus gentib⁹ congregatam: que virgo est integratē mentis: perfectione charitatis: unitate catholice fidei: concordia pacis: integratē anime t corporis: que habet sponsum: de quo quotidie generat. **BEDA:** Ceterū frustra est virgo corpore que virgo non manet in mēte. Vanc aut sponsam christus in thalamo vteri virginalis si bi sociant: t eandem p̄cio sui sanguinis redemit.

THEO. Omnis etiā anime sponsus christus est. sponsaliū vñ locus vñ coniūctio efficitur: locus est baptismatio sive ecclesia. Dat vñ arram sponse: peccatorum remissionem: spiritus sancti cōmunionem: pfectiora vñ in futuro seculo retribuet dignis. Nullus aut aliis est sponsus nisi solus christus. omnes nāq̄ doctores paranimphi existūt: sicut t precursorz Nullus enī bonoz largitor est nisi oīs: omnes alii ministri sunt bonoz que dantur a oīo. **BEDA:** Sponsam igī suam oīs amico suo. i. ordini p̄dicas toū cōmendantur: qui eam nō sibi: sed christo zelare

debet. vñ subdit: Amicus aut sponsi qui stat t audit eum gaudio gaudet: ppter vocē sponsi. **AVGV.** q.d. Non est mea sponsa: sed nunq̄d non gaudeis in nuptiis. Immo gaudeo ait: quia amicus sponsi.

CHRY. Sed qualiter q̄ oīit: Non sum dignus soluere corrigā calciamenti: amici nunc seipslz dicit: non qd̄em ppter honoris equalitatē: sed multitudinem gaudiū representare volēs. Non enī in talibus ita ministri sponsi letant̄ sicut amici. Simil autē t condescendēs eoz imbecillitati: icum se dicit: q̄a enī estimabat eum morderi ab his que siebat: ostēdit q̄ non solum non mordet: sed t valde gaudet si sponsum sponsa cognoscit. **AVGV.** Sed q̄re stat qz non cadit: qz humilis est. vñ stante in solido: Nō sum dign⁹ corrigiam calciamenti ei⁹ soluere. Stat autē t audit eū. si ergo cadit non audit eū: ergo stare debet amic⁹ sponsi t audire. i. p̄manere in gratia quā accepit: t audire vocē ad quā gaudeat. nō inq̄t gaudeo ppter vocē meam: sed ppter vocem sponsi gaudeo: ego in audiēdo: ille in dicendo: ego auris: ille vñbū. q̄ enī custodit sponsam vel vxorē amici sui: dat qd̄em operam vt null⁹ aliis ametur: sed si amari se p amico voluerit t vñi voluerit cōmendata sibi: q̄d̄etstandus vñuerso generi humano apparet. Multos autē adulteros video: qz sponsam tāto p̄cio emptam possidere volunt: t id agunt vñbis suis vt p sponso amentur. **CHRY.** vel aliter: Qd̄ dicit Qui stat: non sine causa posuit: sed indicans q̄ q̄ sua sunt iā cessauerunt. t q̄m eūz de reliquo stare operat t audire: qd̄ qd̄em dicit a parabola fñmonē trāferens ad p̄positum: qz enī sponsi t sponse mētionē fecerat: oīdit qualiter hec sponsalia fiant: q̄a p vocē t doctrinam. Fides enim est ex auditu: audit⁹ autē p vñbū dei. t q̄m ea q̄ sperauerat euenerunt: iccirco suudit. In hoc autē gaudiū meū impletū est. i. perfec̄tū est a me opus qd̄ fieri oportebat: t plus nihil operari possum de reliquo. **THEO.** Unde nunc gaudeo p.s. omnes illū attendūt. si enī nō accessiss ad sponsū spōsa. i. popul⁹: nūc dolerē ego paranimphus. **AVG.** Vel aliter: In hoc gaudiū meū ipleteū est: vt. i. gaudeā ad vocem sponsi habeo grām meā plus non mibi assumo: ne quod accepi amittā. Qui enī vult gaudere de se tristis est. q̄ autē vult de deo gaudere semp̄ gaudebit: qz de⁹ sempitern⁹ est.

BEDA: Gaudio autē gaudet hō ppter vocē sponsi cū intelligit nō se debere gaudere de sapia sua: s; de sapia quā accepit a vñ. Quisq̄ enī in bñfactis nō gliam suam vel laudē requirit neq̄ terrena lucra s; celestia cupit: hic amic⁹ est sponsi. **CHRY.** Deinde nō solū circa p̄ntia sed etiā circa futura passionē iniudie a se remouet dicens: Illū oportet crescere: me autē minui. q.d. que nrā sunt steterūt: t cessauerūt de reliquo: crescut autē que sunt illius. **AVG.** Sed qd̄ est hoc: Illū oportet crescere: de⁹ nec crescit nec minuitur: sed iohānes t iesus quo ad carnē coeui erant. sex mēses q̄ itererāt nullā distinguit etatē. Magnū est hoc sacrum: anteq̄ veniret vñs hoīs glabantur de se. venit ille hō vt minueret hōis glia: t augeref gloria dei. sic enī venit ille vt dimittat̄ peccata t hō dñteref: etc̄z dñssio hōis: humilitas hōis: miserationē dei: altitudo dei. hāc autē veritatē etiā passionibus significauerūt christ⁹ t iohānes. ha m iohānes capi te

Johannes

minutus est: christus autem in carne exaltatus. deinde natus est christus cum iam inciperet crescere dies: natus est iohannes qui cepat minui dies. Crescat ergo in nobis gloria dei: et minuas gloria nostra: ut in deo crescat et nostra. quanto autem magis intelligis deum: videt in te cresce deus non aut in se crescit: sed semper perfectus est: sicut si curvarens alicuius oculi ex proxima cecitate: et inciperet visus paululum lucis: et alia die plus videret: videtur ei lux crescere: lux tamen perfecta est: sive ipse videat sive non. sic enim et interior homo perficitur quidem in deo et deus in illo videatur crescere: ipse autem minuit et a gloria sua decidat: et in gloria dei surgat. **THEO.** Vel aliter: Sicut alioquin luminarium aduenientem sole lumen extingui videatur: tamen non sit finis veritatem extinximus: sed a maiori occultatum: sic et percursor tanquam stella a sole celatus minui dicitur. crescit autem christus propter paulatim manifestat se per miracula: non quod in virtutibus cresceret: aut perficeret hec nempe nestorij est opinio: sed finis ostensione divinitatis eius.

Qui desursum uenit super omnes est. Qui de terra est de terra est: et de terra loquitur. Qui de celo uenit super omnes est: et quod uidit et audiuit hoc testatur.

CHRY. Hic uerum misera ligna corodit: et erugo ferrita vana gloria nutrie nonne se perdit ait? Non nullo studio opus est ut hanc destruamus passionem. unde iohannes multis rationibus discipulos suos habentes passionem hanc vix mitigat. Post illa enim quod antea dixerat rursus eos aliis disponit sermonibus dicens: Qui desursum uenit super omnes est: et quod uidit et audiuit hoc testatur.

ALCVI. Uel desursum uenit. id est de altitudine humanae nature: quam habuit autem peccatum primi hominis de illa enim altitudine assumpit vobis dei humanam naturam non assumpit culpam cuius assumpit penitentiam. Sequitur: Qui est de terra: de terra est. id est de terra loquitur. **CHRY.** Et nimis non ex terra erat ei oia. etenim anima habebat et spiritu participabat: non ex terra: qualiter igitur ipse de terra se esse dicit. nibil enim aliud pro hoc ostendit occulte quod parvus est velut terrene venies: in terra natus: et nulla compatione dignus ad christum quod nobis desuper uenit. Non autem dicit: De terra loquitur. quoniam ex propria mente loquebatur: sed de terra se loquitur in compatione ad christi doctrinam. quod vero. Parva et humiliata sunt quae mea sunt corpora his quod christi sunt: qualia dicens est suscipere terrestrem naturam in compatione ad illum in quo sunt oes thesauri sapientie et scie dei abscondit. **AVG.** Uel quod dicit: De terra loquitur. de homine dicebat quantum ad ipsum hominem pertinet. Si enim aliqua loquitur divina illuminatus est a deo. sicut apostolus dicit: Non autem ego: sed gratia

dei mecum. **CHRY.** iohannes et quod ad iohannem pertinet de terra est: et de terra loquitur. sicut divinum audivisti a iohanne: illuminantis est non recipientis. **CHRY.** Extincta igitur discipulorum passione de reliquo cum ampliori propagatione loquitur de christo. nam an hoc superfluum erat ista promittere in mente audientium locum habere nondum valentia. unde sequitur: Qui de celo. **AVG.** i. de pte venit duobus modis: Supponit omnes est. primo super omnem humanitatem qui de ipsa persona peccatum venit: secundo iurta altitudinem prius cui est equalis. **CHRY.** Magnus autem quid et excelsum dicens de christo: rursus ad humilioris dicit sermonem dicens: Et quod videt et auget hoc te. quod sensus huius omnia certissime dicimus: et digni fide est in nos esse magistrorum his que vobis suscepimus vel auditu apprehendimus: huius de christo astruere volentes iohannes dixit: Quod videt et audiens hoc te. omnibus quod nihil eorum que ab ipso dices. banum falsum est: sed oia vera sunt. quod vero Ego indiget audire ea que ab illo dicuntur qui desuper uenit: annuncians ea que vidit et audiuit. i. que solus ipse manifeste nouit. **THEO.** Uel quod audis quod christus ea que audiuit et vidit a pte loquitur: non putes quod a pte indiget addiscere: sed quod oia quecumque naturaliter nouit a patre habet: propter hoc a pte audire dicit quecumque nouit: sed quid est quod filius audiret a pte forte filius prius vobis audiuimus: immo filius prius vobis est. **AVG.** Qui copipos vobis quod pferas: rem vis dicere: et ipsa re conceptionis in corde tuo iam verbum est. **Quo g.** tu vobis quod loqueris in corde habes: et apud te est: sic de edidit vobis: hoc est genuit filius. **Uel g.** vobis dei filius sit filius autem locutus est nobis: non vobis suum sed verbum prius: se nobis loqui voluit: quod vobis prius loquebas hoc quod quo dicitur: et oportuit dixit iohannes.

Et testimonium ei nemo accipit. Qui autem accepit ei testimonium signauit: quod de uerax est. Qui enim misit de uerba dei loquitur. Non enim admisuratur dat de spiritu. Propter diligit filium et oia dedit in manu ei. Qui credit in filium habet uitam eternam: qui autem incredulus est filio non uidebit uitam: sed ira dei manet super eum.

CHRY. Dixerat quod vidit et audiuit hoc testaf: quod excusans ne quod pauci interi credituri erat. falsa est marea enim quod dicuntur: et propter hoc subdit: At testi ei ne. ac. i. pauci: habebant enim discipulos quod accipiebant testimonium ei in his quod dicebant. In hoc autem suis discipulis tangit nonnulli credentes in eum: sicut etiam iudei cam omnino insensibilitatem: sicut et in principio etiam gelii dictum est. In propria uenit et sui eum non receperunt. Uel aliter. **AVG.** Est quodam populus preparatus ad iras dei damnandus cum diabolo: horum nemo accipit testimonium christi. Attendit ergo in spiritu divisionem: in genere autem humano commixtionem et quod nonnulli locis separari: est: separavit cordis aspectum: et videt duos populos infidelium et fideli. Attendit infidelis et ait: Et te. eius ne. ac. deinde tulit se a sinistra et aspergit ad exteriorum: et secundus ait: Qui autem accepit te. sig. **CHRY.** i. monstrauit et

Ca. III.

ad huc auges timore addit: Qui de verax est: oñdés
qui nō aliter q̄s discredet huic nisi falsi arguerit de
um q̄ misit illū: qz nibil extra ea q̄ sunt pris loq̄. Et
hē q̄ subdit: Quē n̄ misit de: v̄ba dei loq̄. **AL**
CVI. Uel aliter: Signavit i. signū posuit i corde suo
q̄ singulare et spāle aliqd hic eē vez deū q̄ passus
eē ad salutē būani generis. **AVG.** Quid ē qz deus
verat eē: nisi qz hō mēdax ē: et de verax ē: qz nemo
boīs pōt dicere qd vitas est: nisi illuminet ab eo q̄
re: accipe testimoniu ei: et iuuenies. si nōdū intelligi
deū: nōdū accepisti testimoniu ei. Ihe ḡ christ̄ est
de verat: et misit illū de: de misit deū: unige abos
m̄ de: hoc enī quē misit de de christo dicebat ut
se ab ip̄o distingueret. qd aut ip̄m iohānē nōne de
misit: sed vide qd adiūgat: non enī ad mensurā dat
de sp̄n. bōib̄ ad mēsurā dat: vñico filio nō dat ad
mēsurā. Alij qdē dat p̄ sp̄n fimo sapie: alijs fimo scie.
alind bylle et aliud iste bz. Mēsura diuissio qdā do
non ē sed christ̄ q̄ dat: nō ad mēsuram accepit.
CHRY. Sp̄n aut̄ bic actionē sp̄ssanci dīc. vult. n.
ordere qm̄ oēs qdēm nos in mēsurā sp̄s actiones
fuscipim̄: christ̄ aut̄ oēm sp̄s suscipit actionē. q̄li
ter iḡ erit dign̄ suspect̄ haberit: nibil enī dicit qd̄
nō dei ē: neq̄ qd̄ nō sp̄s ē: et interim de deo verbo
nibl loq̄: sed a p̄re et sp̄u dignā sive facit doctrinā
nā qm̄ de est scuerat: et qm̄ sp̄s est nouerat: et si
nō decentē de eo opinione habebat: qm̄ aut̄ filiū est
necuerat. **AVG.** Qz ḡ de filio dixerat: Nō ad mē
surā dat de sp̄n subiūgit: P̄ dili. fi. et adiec̄: Et oia
dedit i manū ei: vt nosles et hic disticte qm̄ dictū ē
p̄ dili. fi. P̄ enī dilit iohānē aut̄ paulū: et tñ non
oia dedit in manu eoz: P̄ dili. fi. si quo filiū: n̄ quo
oia dicit: quo vñicū: nō quo adoptati. Itaq̄ oia de
dit in manu ei: vt tan̄ fit filiū: q̄stus est p̄: ḡ cū ad
nos dignat̄ est mitte filiū: nō putem̄ nobis aliqd
min̄ missū q̄ est p̄. **THEO.** Sic ḡ fīm diuinitatē
oia dedit p̄ filio: natura nō grā. vel dedit oia in ma
nu ei: f̄ huianitatē: dñaf. n. eoz et q̄ in celo et q̄ i ter
sūt. **ALCVI.** Et qz oia sūt i manu ei: ḡ et vita eter
na. vt subdit: Qui cre. in fī. bz vi. eter. **BEDA:** Nō
d̄s hic ieligi fides q̄ s̄boten̄ tenet: si q̄ opib̄ adim
plet. **CHRY.** Nō. n. hic dicit q̄ credē i filiū suffi
ciat ad vitā habēdā ppetuā: cū ipse alibi dicat: Nō
oia q̄ dicit nibi oīe oīe ierabit in regnū celorū: si et
qm̄ sp̄n est blasphemia sufficit sola mitte in gehen
nā: fed et si in p̄rem et filiū et sp̄ifisc̄ q̄s recte credide
rit: ne estimem̄ sufficeret ad salutē. op̄ est enī nobis
vita et ouersatione recta. deinde sciēs nō ita pmissio
ne bonorū multos adduci vt terribilū minis: in hoc
fmone excludit dices: Qui aut̄ icre. ē fī. nō vi. vi. si ira
dei ma. sup eū. Clide q̄liter hic ad p̄fē reducit eū q̄
est supplici fmone: nō enī dixit ira filiū: q̄p̄is ip̄e fit
iudic̄: sed p̄rem eī iſtituit maḡ terrere volēs. Et nō
dicit manebit in eo: si Sup eū: oñdēs qm̄ nunq̄ ab
eo defester. vt. n. nō estimet q̄s mortē eē tēperaneaz
dicit: Nō videbit vitā. **AVG.** Et non dixit Ira dei
venit ad eū: si manet sup eū: qz oēs q̄ nascunt̄ mor
tales hñt fecū irā dei: quā accepti p̄m̄ adam. venit
filiū dei nō hñs peccatū: et idut̄ est mortalitate: mor
tuus est vt viuas. Qui ergo nō vult credē i filiū ira
dei manet super eum. de q̄ dicit apostolus: Eramus

natura filij ire. **T CAP. III.**

Et ergo cognouit ies̄: qz au
diēt pharisei q̄ ies̄ plures
discipulos facit et baptizat
qz iohānes: qui qz ies̄ nō baptizat
sed discipuli eī reliqt iudeā: et abiit
itez in galilea. Oportebat aut̄ eum
trālire p̄ mediā samariam. Elenit er
go in ciuitatē samarie q̄ dicit sychar
iuxta p̄diū qd̄ dedit iacob ioseph fi
lio suo. Erat aut̄ ibi fons iacob: ies̄
aut̄ fatigat̄ ex itinere scdebat sic su
pra fontē. hora aut̄ erat quasi sexta.

GLO. Postq̄ osdit euāgelista q̄liter iohannes
rep̄lit discipuloz suoz iuidiā quā de pfectu doctri
ne christi cōceperat: hic osdit quō christ̄ declinavit
phariseoz malitiā: q̄ h̄ ip̄m ex eadem cā zelo iuidie
mouebant. vii dī. Ut ḡ cognō. iesus qz au. phari.

CHRY. Utiqz oīs si sciret phariseos ita de se co
gnouisse q̄ plures discipulos saceret: et q̄ plures ba
ptizaret: vt eis hoc ad salutē valerer sequēdi cū non
relinqret iudeā terrā: sed ppter illos maneret ibi. qz
vo cognouit eoz sciam filiū et iuidetiā: qz non doc̄ p
p̄trea didicerūt vt sequerēt: sed vt p̄sequerēt abiit
inde. Poterat qdē p̄n ab his nō teneri si nolle: sed
in oī re quā gesit vt hō bōib̄ in se credituris p̄
bebat exemplū: qz vñusq̄s serū dei non peccat si
secesserit in aliū locū: vñdens furorē se p̄sequentium
Fecit ergo hoc ille magister bon̄ et doceret: n̄ vt ti
meret. **CHRY.** Doc̄ etiā facit mitigās eoz iuidiaz
cōueniens est etiā eū hoc fecisse vt nō discredenter
carnis disp̄satio. si enī retent̄ effugisset in suspicio
nem deuenisset vñtas carnis. **AVG.** Fortassis aut̄
hoc moueat qd̄ oīm̄ est **Baptizabat** plures qz iohā
nes: et postea subiectū est quāq̄ iesus nō baptizaret
qd̄ ergo faliū dictū erat et correctū ē. **CHRY.** Nō
aut̄ ip̄se christ̄ baptizabat: sed relatores volētes cri
gere eos q̄ audiebat iuidiā: ita annūciabāt. s. q̄ chris
tus plures baptizaret q̄ iohānes. sed cuī grā ip̄se
non baptizaret: iohannes pdixit dicēs: Ip̄se vos ba
ptizabat in sp̄scō et igne: nōdū aut̄ sp̄scō dabat
decēter iḡ nō baptizabat. discipuli vero id agebat
volētes multos adducere ad salutarē doctrinā: vt
enī nō semp circueuntē cōgregarēt eos q̄ credituri
erāt: vt in simone et fratre fecit: oī baptizare iſtueſt
Nihil enī amplī babebat discipuloz baptisma ioh
annis baptismate: vtrūq; n. expers erat ea q̄ ex sp̄
est grā: et vtrīq; vna cā erat. s. adducē ad christū eos
qui baptizabant. **AVG.** Uel aliter: Utrūq; ves
rū est: qz iesus et baptizabat: et nō baptizabat. Bapti
zabat enī qz ip̄e mūdabat: nō baptizabat: qz nō ip̄se
tingebat. Prebebāt discipuli ministeriū corporis p̄
bebat ille adiutoriū maiestatis de quo dictū ē. Vic
est q̄ baptizat. **ALCVI.** Solet aut̄ qm̄ si in baptis
mo discipuloz christi sp̄scō dare: cū dicat sp̄s
scūs nondū erat dat: qz iesus nondū erat glorifica
tus. Sed sciendū q̄ dabaē sp̄s: lñ nō ea manifesta

Johannes

tione qua post ascensionem in linguis igneis datur est: quod sicut ipse Christus in hoie que gerebat: semper habebat spiritum: sed tunc postea super ipsum baptizatum visibiliter descendit spiritus in spiritu colubus: sic autem manifestum et visibile aduentum spiritus sancti qui cum sancti eum latenter habere potuerunt. AVG. ad Seleutianum. Intelligimus autem discipulos Christi iam fuisse baptizatos sine baptismo Iohannis: sicut nonnulli arbitrantur: siue quod magis credibile est baptismo Christi: neque enim ministerio baptizandi defuit: ut haberet baptizatos filios: per quos ceteros baptizaret: qui non defuerit illius humilitatis mysterio quod eis lauit pedes. CHRY. Secedens autem Christus de iudea: rursus eisdem adhuc quibus et prius. vii subditur. Et abiit iterum in galileam. Sicut autem apostoli expulsi a iudeis ad getes venerunt: ita et Christus ad samaritanos accedit: sed tunc omnino auferens a iudeis excursionem: non principaliter ad eos vadiit: sed quasi transiens: quod euangelista occulte ostendit dicitur: Oportebat autem eum transire per samariam. Accepit autem hanc nominationem: quia mons Samarie somer dicebatur: ab eo qui possedit. sed qui ibi habitabat olim non samaritanus: sed israelite vocabatur. Tempore autem precedentem offendunt deum: et rex assyriorum ultra eos ibi manere non permisit: sed in babylonem et medos duxit: in Samaria vero gentes ex diversis locis ductas habitare fecit. Volens autem deus ostendere quod non propter imbecillitatem iudeos tradidit: sed propter peccata eorum qui traditi sunt: immisit barbaris leones quod eos ledebat. Annuntiata sunt hec regi: et mittit sacerdotem quemadmodum traditurum eis dei leges: sed tamquam neque ita ex toto ab impietate distiterunt: sed ex media parte. Etenim tempore precedentem rursus ad idola quidam resulerunt: venerabantur tamen deum qui a monte samaritanos seipso vocabant. BEDA. Ideo autem oportebat ipsum transire per Samariam: quia sita est inter iudeam et galileam. Est autem Samaria insignis primitus palestine ciuitas: adeo ut tota regio ei sociata Samaria dicatur. Ad quem igitur ipsius regionis locum dominus verterit euangelista ostendit. unde ergo dicitur: Uenit ergo in ciuitatem Samarie que dicitur Sichar. CHRY. Locus ille erat ubi per dina leui et symeon grauem occisionem fecerunt. THEOPHI. Postquam autem filii Iacob illas ciuitates desertam fecerunt occidentes Sichimitas: hanc ciuitatem desertam tempore precedentem dedit Iacob in sortem Ioseph. unde dicitur in genere: Do tibi partem unam extra fratres tuos: quia tuli de manu amorei in gladio et arcu meo. et hoc est quod subditur: Juxta predium quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Sequitur: Erat autem ibi fons Iacob. AVG. Puteus erat: sed omnis puteus fons: non omnis fons puteus. ubi enim aqua de terra manat: et versus prebet haurientibus fons dicitur: sed si in promptu et superficie sit: fons tunc dicitur. Si autem in alto et in profundo sit: ita puteus vocatur ut nomen fontis non amittatur. THEO. Quare autem euangelista de presdio et fonte facit mentionem: primo quidem ut cuicunque mulierem dicentem quod pater noster Iacob dedit nobis hunc fontem: non admireris. secundo ex commemoratione fontis et presidis edocemur: quod ea que patriarche propter fidem quam in deo habebant adepti sunt: iudei propter eorum impietatem perdidérunt: et

eorum loca gentibus tradita sunt: quare nihil nouum nunc accidit quod gentiles per iudeis regnum celorum coheredit. CHRY. Christus igitur in Samariam accedit faciliter et delitosam vitam abiciens laboriosam vero sequens: non subiungibus utriusque: sed ita diffusculter incedit ut ex itinere fatigetur: erudiens nos ita a singulis alienos esse: ut in ita necessaria abscondit. Mus a nobis: et hoc euangelista ostendit dicens: Jesus ergo fatigatus ex itinere. AVG. Inuenimus Iesum fortem et infirmum: quia in principio erat verbum. infirmum: quia verbum caro factum est. Sic ergo infirmus Iesus ab itinere fatigatus: sedebat sic super fontem. CHRY. q.d. Non in thoro aut pulchri: sed simpliciter ut contingebat super terram. Sesilio autem propter laborem facta est: et ut expectaret discipulos: et propter estum refrigerans corpus apud fontem. unde sequitur: Hora autem erat qua sexta. THEO. Et ne quis incusaret dominum quare ipse in Samariam venierit: cum hoc discipulis suis prohibuerit: propter hoc dicit quod circa illum locum sedebat. sed ab itinere cessauit. ALCVI. Mystice autem dominus reliquit iudeam. i. infidelitatem eorum qui eum reprobauerunt: et per apostolos abiit in galileam. i. in volubilitatem huius mundi: docens iustos transmigrare de virtutis ad virtutes. Primum autem non tam Ioseph quod Christo arbitrio derelictum: cuius figuram Ioseph portauerit: quod vero sol adorat et luna et omnes stelle. Ad hoc praeidit venit dominus: ut samaritani qui hereditatem sibi patriarache Israel vendicare cupiebant: agnoscerent et converterentur ad Christum: qui est patriarche legitimus heres factus. AVGUSTINUS. Iter autem ipsius est caro pro nobis assumpta: qui enim ubique est: quo ita nisi quia non ad nos veniret: nisi formam visibilis carnis assumeret: Ideo fatigatus ab itinere quid est aliud quod fatigatus in carne: Quare ergo hora sexta: quia etate seculi sexta. Computa tanquam unam horam unam etatem ab adam usque ad noe: secundam a noe usque ad abraham: tertiam ab abraam usque ad dauid: quartam ad dauid usque ad transmigrationem babylonis: quintam usque ad baptismum Iohannis. unde letta agitur. AVGUSTINUS. li. lxxviii. questi. Hora igitur sexta venit ad puteum dominus noster. Video in puteo tenebrosam putredinem. Admoneor ergo intelligere mundi huius infinitas partes. i. terrenas quo venit dominus: i. celus hora sexta. i. sexta etate generis humani: tanquam senectute veteris hominis quo iubemur exi ut unduamur nouo. nam sexta etas senectus est: quoniam prima est infantes: secunda pueritia: tercia adolescencia: quarta iuventus: quinta grauitas. Hora etiam sexta venit dominus ad puteum. i. medio die: unde iam incipit sol iste visibilis declinare in occasum: quod minuitur: et inuisibilium amore homo interior res creatus ad interiorum lucem que nunquam excidit revertatur. Quid autem sedet humilitatem significat vel quoniam solent federe doctores: magistri denuntiat personam.

Uenit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi bi-

bere. Discipuli enī eius abierant in ciuitatē ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa samaritana: Quō tu iudeus cū sis bibere a me poscis q̄ sum mulier samaritana? Nō enī contūtur iudei samaritanis. Rūdit iesus t̄ dixit ei: Si scires donū dei: t̄ q̄s ē qui dicit tibi: da mihi bibere: tu forsan petisses ab eo: t̄ dedisset tibi aquā uiuām. Dicit ei mulier: Dñe neq̄z in quo haurias habes: t̄ putens altus est. Unde ergo habes aquā uiuām? Nūquid tu maior es p̄r n̄ro iacob q̄ dedit nob̄ p̄teuz? ip̄e ex eo b̄sb̄t t̄ filij ei? t̄ pecora ei?

CHRY. Ne q̄s dicat: q̄n aduersatur s̄no p̄cepto: samaritanis loquēs posuit euāgelista multas causas c̄ q̄ ad mulierē locutionis. non enī ad hoc v̄ni antecedēter vt samaritanis loqueref: nō tñ q̄a p̄p̄t hoc nō venit: adueniētē ad se expellere oportebat. dicit. n. Venit mihi de sama. hau. aquā. Cide q̄ t̄ mulierē oñdit. pp̄t estū exētez ad aquām. **AVG.** Nec aut̄ mulier forma ē ecclesie nō iusticataled ī iusticā de. Pertinet aut̄ ad imaginē rei q̄ ab alienis venit. Samaritanī enī alienigene fuerūt quāq̄ vicinas fr̄as incolerent: ventura enī erat eccl̄ia d̄ gētib̄ t̄ aliena a genere iudeoz. **THEO.** Lōgne aut̄ disputatio ad mulierē a siti sup̄p̄t occisionē. Seqtur enī: Dicit ei iesus: Da mihi bibē. q̄: f̄z humanitatē sitiebat: t̄ pp̄t laborē t̄ estu. **AVG.** li. lxxviii. q̄. Sitiebat etiā iesus mulieris illi? fidēz: eoz enī fidē sit. p̄ quib̄ sanguinē fudit. **CHRY.** Dicim̄ aut̄ oñi nō solū circa itinera validū robū: sed etiā circa cibaria negligētiā: non. n. discipuli ei? deferebant viaticula. pp̄t h̄ enī subdit. Discipuli at̄ ei? abie. i. cui. vt ci. emerēt. Vinc etiā euāgelista oñdit ch̄stū hūlē in eo q̄ sol̄ relinq̄baſ: t̄ numerum poterat si vellet aut nō oēs emitte: aut abeūtib̄ ille. alios ministros habē. s̄z noluit. Etēnī ita discipulos affusefecit oēm sup̄biā conculcare. Sed fortaſſe vicer aliq̄s: Quid magnū ē si humiles erāt discipuli p̄ſcatores existētes t̄ tabernaculoz factores: s̄z repēte facti sūt oib̄ regibus reuerentiores: collocatores t̄ ſecutores dñi orbis terraz. Marie aut̄ q̄ er humilis? ſūt: q̄n dignitates q̄nq̄q̄ ſup̄p̄lerint ſaſaliad ſup̄biā eleuant velut in exige ſe hūtēs ad tātū bonorē. Detinēt̄ igis discipulos dñs i. eadē hūtūtate erudiebat eos: vt q̄ ola ſe reſtringerēt. Muli er gaudiēs: Da mihi bibere: valde ſapiēter ad ſomādā interrogatiōz: eū q̄ a christo accepit ſimone. vñ ſeq̄. Dic̄ ḡ illi mu. Quō tu cū iu. ſis a nie bi. pos. q̄ ſi mu. samaritana: Judeū q̄dē eū eſſe estimauit a figura t̄ a locutiōe. Intuere v̄o q̄l̄iter mulier inqſitiua erat. Eſſi enī oportebat custodire iesū vt nō. coſteret illi nō tñ oportebat illam custodire. Nō di-

xit euāgelista q̄ samaritani iudeis nō conterent. s̄z subdit: Nō enī coutūt̄ iudei samaritanis. Judei igitur a captiuitate retinetēs zelotipe ſe ad samaritānos hēbāt ſic ad alienigenas t̄ ip̄tignatores. Neḡ etiā ſcripturis oib̄ v̄tebanſ. ſolū enī ea q̄ moysi ſūt ſuſcipiētes: prophetarū nō multā curā hēbāt. Con tendebat etiā ſe i nobilitatē iudaicā imittere. vñ et iudei eos cū oib̄ gētib̄ abominabāt. **AVG.** Et oib̄ eoz vasculū nō v̄tebanſ iudei. Et q̄ ſerebat ſe cū mulier vasculū vnde aquām baurirer. eo mirata eſt q̄z inde petebat ab ea bibē: qđ nō ſolebat facē iudei. **CHRY.** S̄z q̄l̄iter xp̄ius q̄ſuſt ab ea bibē le ge nō ſcedere. Si aut̄ q̄ ſixerit: q̄ ſciebat eā nō daturā: ino ppter h̄ neq̄ petē oportebat. Eſt igit̄ dicēdū q̄ iō perit: q̄z indifferēt̄ erat de reliq̄ tales obſuſtias p̄terire. **AVG.** Ille at̄ q̄ bibē q̄rebat ſi tiebat fidē ip̄i mulieris. vñ ſeq̄: Rūdit ie. t̄ di. ei. ſi ſcires do. dei: t̄ q̄s ē q̄ dīc̄ ti. da mibi bi. tu for. petui. ab eo t̄ de. ii. aquā viuā. **ORI.** Nā quaſi dogma quoddā ē nemine accipe o uiuū donū ex nō q̄retib̄ bus illud. ipsū aut̄ ſaluatorē iubet p̄ poſcē vt det il li ſim illud: Postula a me t̄ dabo tibi gētes hereditatē tuā. Et ip̄e ſaluator dicit: Petite t̄ dabis vobis. t̄ iō ſignat̄r dicit: Petiſſes t̄ dediſſet tibi. **AVG.** lxxviii. que. Hinc at̄ ei oñdit nō ſe talē aquā petiſſe q̄lē ip̄a intellexerat: s̄z q̄ ip̄e ſciebat fidē ei? eidez ſtienti ſpinſcū dare cupiebat. Dāc enī recte intelligim̄ aquā viuā qđ ē donū dei: ſic ip̄e ait: Si ſcires donū. **AVG.** ſup̄ 30. D̄f enī vulgo aq̄ viuā illa q̄ de fonte erit. illa enī q̄ colliḡt de plūmia ſi lacunas aut̄ cisterias aqua viuā nō dr. Eſt̄ de fonte manauerit t̄ in loco aliquo collecta ſteterit: nec ad ſe ilſi lud vnde manabat admiserit: s̄z i rupto meati ſtāḡ. a fōſi trāmite ſep̄ita ſuerit: nō d̄f aq̄ viuā. **CHRY.** Sp̄us enī ſci gratiā q̄nq̄ ſcriptura ignē q̄nq̄ aquā vocat: oñdens q̄n nō ſubſtātie ſūt hec noia rep̄ita tua: s̄z actiois. Per ignis q̄dē appellatiōeſ erectiuū t̄ calidū gratie t̄ ſup̄p̄tū petōz enigmātice inſinuat. per aq̄ v̄o nūncupationēz purgamentū qđ ē ex ſp̄u t̄ multū refrigeriū recipiēt̄ eū mētib̄ oñdit. **THEO.** Bratiā ḡ ſp̄uſſanci dixit aquā viuā. i. vii uificatiua: re. rigeratiua: t̄ motiuā. Nā grā ſp̄uſſci ſenq̄ mouet illū q̄ bona opatur: aſcēſiones i corde ſuo diſponēt̄. **CHRY.** Itēz aut̄ dñs eā ab humili ſuſpitione erexit q̄ estimabat eū vñ multop̄ eſſe multū. n. honorez tribuēs dñm vocat. Seq̄ enī: Dicit ei mu. Dñe neq̄z in quo hau. ha. t̄ pu. altus ē. vñ ḡ habes aquā viuā. **AVG.** Uideſte quō intellexit aquā viuā. ſ. aquā que erat i illo fonte. q. o. Tu mihi viſ dare aquā viuā t̄ ego ferō vnde hauriā: t̄ tu non fers. de hac ergo aqua viuā mibi dare non potes: q̄n ſauritorū non habes: forte aliū ſontē p̄mittis. Sed nū q̄d tu ma. es pa. no. ia. q̄ dedit no. pu. iſtū t̄ ip̄e ex eo bi. t̄ fi. ei? t̄ pe. ei? **CHRY.** q. o. nō potes dicere q̄ iacob dedit nobis hūc fontem t̄ alio ip̄e vſus eſt. etenī ip̄e ſtu ex eo bibebant: qđ non eſſet ſi meliorem alium habuiffent. de hoc igitur fonte dare non potes alii aut̄ meliore ſo nō eſt te habere niſi cōſideraris teipſū maiore eē iacob. vnde igis habes aquā quā p̄mittis te datū ſe nobis. **THEO.** Qđ aut̄ dicit: At̄ pecora ei?: oſtēſuſi ē abūdantie aquariū quaſi diceret. Nō ſolum ſuauis eſt

Johannes

aqua ut iacob ex ea biberet et filii ei? si etiam intantum est abuidas: ut tate etitudini pecorum priarche sufficiat.

CHRY. Vide autem qualiter seipsum impulsus in nobilitate iudaicam. Samaritani enim abraham progenitorum suum dicebat: quia a chaldea existet: si et iacob patrem vocabant quia ipsius existente nepote. **BEAD.** Cel patrem suum iacob vocat: quia ipsa sub lege moysi vixerat: et perdiu quod iacob filio suo ioseph dederat possidebat. **ORI.** mystice autem fons iacob scripture sunt: siquidem instructi in scripturis bibunt: ut iacob et filii eius. Simpliciter autem et rudes bibunt more pecorum iacob.

Andit iesus et dixit ei: Ois qui biberit ex aqua hac sicut iterum. Qui autem biberit ex aqua qua ego dabo ei: non sicut sicut in eternum: sed aqua qua ego dabo ei: sicut in eo fons aque salientis in uita eterna. **Dicit ad eam mulier:** Domine da mihi hanc aquam: ut non sitiam neque ueni am huic haurire. **Dicit ei iesus:** Vade uoca vium tuum: et ueni huic. **A**ndit mulier et dixit: Non habeo vium. **Dicit ei iesus:** Bene dixisti: quia non habeo vium. Quinque enim viros habuisti: et nunc quem habes non est tuus. **Hoc uere dixisti.**

CHRY. Cum mulier quesuisset: numquid tu maior es patre nostro iacob: non dixit maior: sed: ne videres gloriariri. sed per ea quae subdit hoc ostendit. **Sequitur enim:** Andit ie. et dixit ei: Ois qui bi. ex aqua hac sicut iterum: quod at bi. ex aqua qua ego da. ei: non sicut sicut in eternum. q. d. Si mirabilis fuit iacob: quod hanc aquam dedit: si dabo tibi multo hac potiori: quod dices: non aut ab hac excusatione: sed ex supereminencia operatione facit. non enim dicit: quoniam hec aqua vilis est et ceterabilis: sed id quod natura testas hoc ponit. scilicet ois qui bibit ex aqua hac sicut iterum. **AVG.** Quod quidem vero est de aqua sensibili: et de ea quae significat illa aqua etenim aqua in puto voluptas est scilicet: in profunditate tenebrosa: hic enim aqua hydria cupido datur. nam quod non peruerit cupiditatem: peruenire non potest ad voluptatem. **L**uca puenerit quisque ad voluptatem scilicet huius: numquid non sicut: ergo de hac aqua quae biberit sicut iterum. **S**i autem accepit a me aquam non sicut sicut in eternum: nam quod sicut quod inebriabuntur ab uertate dominus dei: perirentque sagina quadam in satietate spiritus sancti. **CHRY.** Nam autem excellentiam huius aquae ut sicut qui ex ea biberit non sicut sicut in eternum: per ea quae sequitur ostendit. **Sequitur enim:** Sed aqua qua ego dabo ei fieri in eo fons aquae salientis in vita eterna. q. d. **Sicut** quod fonte huius intra se positum neque afficiet siti: ita et quod hanc aquam huius. quae ego ei dabo. **THEO.** Nam aqua qua ego tribuo semper multiplicatur. semina enim et per multiplicem boni sancti sumunt per gratiam: ipsa vero negotiantur et operantur ad ei augmentum. **CHRY.** Vide autem mulier paucatim ad dogmatum altitudinem dicens: nam prius quidem estimauit eum iniquum quendam esse indeum: deinde audiens aquam viuam suspicata est de sensibili hoc

dici: postea discens quoniam spiritualia erat quod dicebant: crederat quidem quoniam potest aqua satis necessitatem tollere. nondum autem sciebat quecumque hec aqua: sed querebat ea superiore sensibili estimans. **viii** subditur: **Dicit** ad eum mulier: Domine da mihi hanc aquam ut non sitiam neque veniam huic haurire. **Et** sic eum patriarche iacob proprie de quo tamquam opinione habebat. **AVG.** **U**lterius aliter: **A**dbut illa mulier carnem sapit: delectata est non sicut tire: et putabat hoc fuisse carnem sibi primissimum esse a ostio. dederat autem deus aliquis seruo suo belie ut per dies. xl. nec esuriret nec sitaret. quod hoc potuit dare per xl. dies non poterat dare semper: delectata autem tali munere rogat ut ei aquam vivam dare. **viii** sequitur: **Dicit** ad eum mulier: Domine da mihi hanc aquam ut non sitiam: nec veniam huic haurire. **A**nd laborum enim indigentia cogebat: et laborum infirmitas recusabat. **Vnde** audiret: **Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis: et ego vos reficiam.** hoc enim dicebat iesus et iam non laboraret: sed illa nonnulli intelligebat: denique voluit dominus ut intelligeretur. **Vnde** sequitur: **Dicit ei iesus:** **vix** tuum et veni huic. **Quid est hoc:** per vium suum ei volebat aquam illam dare: an quod non intelligebat: per vium suum eam volebat docere: sic aplius dicit de mulieribus: **Si** quod volunt discere domini viros suos interrogat. sed ibi dicitur: non est iesus qui doceat. cum vero ipse dominus aderat quod opus erat ut per vium ei loqueretur: numquid per vium loquebatur marie qui sededit ad pedes eius? **CHRY.** Quia igitur instabat mulier accipe aquam primissimam: quarens dicit ei iesus: **Voca** vium tuum: quasi ostendens quoniam et illud oportet his coicare. **B**autem festinans accipe et rei turpitudinem occultans: adhuc estimabat se ad hominem loquendam. **viii** sequitur: **Dicit** mulier et dicit: non habeo vium. **Hoc** audiret christus: opportune de reliquo redargitione inducit. nam et propter viros enumerat et eum quod nunc occultabat redarguit. **viii** sequitur: **Dicit** ei iesus: **bni** dixisti: quod non habeo vium. **AVG.** **I**ntelligens reuera istam mulierem non habuisse tunc viam: sed verebat nescio quo non legitimo viro. **viii** ei uenient mysteria loquantur dicens: **Quinque viros habuisti?** **ORI.** **V**ide autem si possibile est fontem iacob mystice totas esse scripturas. aquam vero iesu ea per quibus edite sunt: quod non est licitum omnibus perscrutari eo quod que scripta sunt dictantur hoies. **Quae** vero oculi? non videt: nec auris auditur: nec in cor hois ascenderunt: in scriptis non potest redigi sed ex fonte aquae salientis in vita eterna. **I**uxta spiritus discipline patet ut his quod nonnulli humani cor gestant sed potest dicere: **N**os sensu christi habemus. **Cum** ergo suscipit per funditatem eborum et si ad modicum quiueatur: denique insitens dubitabit. qui autem dubitabit de aqua christi: ad hunc prouocetur: ut fons omnis quatuor prouipat in eo: sursum scaturientib[us] aqua et quolam est metu ad consequentiem huius aquae ad vitam eternam. **P**olebat autem mulier fine aqua iacob angelice et super hominem discere reveritatem. neque enim angelus indiget fonte iacob ut bibatur: sed quilibet in se habens fontem aquae scaturientem in vita eternam ab ipso verbo. **E**t hoc est quod subditur: **Dicit** ei mulier: Domine da mihi hanc aquam: sed impossibile est hic absque ea que hauritur ex fonte iacob aqua caputque datur a verbo. **Vnde** petet samaritane aquam: videt dicere iesus se illam perbere non alibi quam in fonte iacob. **viii** sequitur: **Dicit** ei iesus: vade uoca vium tuum: et veni huic. **S**i enim sitiamus: idoneus est primo pocula sumere et ex fonte iacob. fuisse autem aplim vir aie lex est. **AVG.**

li. leccij. que. Quicq; aut̄ viros qnq; libros q p moy
sen ministrati sunt nōnulli accipiūt. qd̄ aut̄ dictū ē:
Et huc quē habes non ē tuus vir: de seipso dñm di-
gisse intelligunt: vt iste sit sensus: pmo quinq; libris
mosi quasi qnq; viris seruisti: nūc aut̄ quē habes
i. quē audis non ē tu? vir: qz nondū in eū credisti.
sed qn̄ nondū credens christo: adhuc illoꝝ qnq; vi-
roz i. qnq; librorū copulatō tenebat: pōt mouere
quō oīci potuerit: qnq; viros habuisti: qsn̄ nūc eos
iam nō haberet. oīnde quō pōt intelligi a qnq; il-
lis libris recedere hoīem vt ad christū transeat: cuꝝ
ille qui credit in christū: nō relinquēdos illos qnq;
libros sed spūaliter intelligendos multo audi? am-
plicatur. Et ḡ alius intellectus. AVG. sup Jo.
Videns enī ielus qz mulier non intelligebat: et vos
lens eam intelligere. Voca inquit vīz tuū. i. p̄senta
intellectū tuū. cu enī ordinata fuerit vita: intellect?
iam regit: ad ipsam aīam p̄tinens. nō enī aliud ali
quid est qz aīa: sed aliquid aīe est intellect? hoc ipsū
aīe qd̄ intellect? et mens dicitur: illuminat̄ luce suꝝ^{periore}. Talis lute cū muliere loquebatur: et i illa in-
tellect? non aderat. ergo dñs tanq; diceret illustra-
re vole: et non adest quē: voca inquit virū tuū ad hī
be intellectū p̄ quez docearis: quo regaris: et adhuc
illa nondū vocato illo viro nō intelligit. Videl aut̄
tem mibi qnq; viros p̄ores anime nos posse accipe-
qnq; sensus corporis. ante enī qz quisq; possit vī ras-
nonen regis nisi sensibus carnis: sed cuꝝ ceperit
anima capar esse rōnis: aut a sapiente mēte regitur
aut ab errore: sed error nō regit sed pdit. Post illos
qnq; sensus mulier illa adhuc errabat. error aut̄
ille nō erat legitim? vir: s̄ adulter. Dicit ḡ dñs Ios.
le iſu adulterū q̄ te coruumpit: et voca virū tuū ve-
intelligas me. ORI. Ubi aut̄ decebat confutari a
iēi p̄pati samaritanē virū: non esse virū nisi apud
sonē iacob: potest etiā intelligi si vir anime lex ē
q̄ samaritana fīm congruā acceptionē verborum
legis rīti infidelū tanq; viro illegitimo se subiicie-
bat. Renocatur aut̄ ad verbū veritatis quod resur-
rectiꝝ erat a mortuis nō deinceps moritū.

Dicit ei mulier: Dñe: uideo quia
ppheta es tu. Patres nostri i mon-
te hoc adorauerūt: et uos dicitis qz
hierosolymis est locus ubi adorare
oportet. Dicit ei iesus: Mulier cre-
de mihi: qz uenit hora qn̄ neq; i mō-
te hoc: neq; in hierosolymis adora-
bitis patrē. Vos adoratis qd̄ nesci-
tis: nos adoram? qd̄ scim?: qz salus
ex iudeis est. Sed uenit hora et nūc
est: qn̄ ueri adoratores adorabunt
patrem in spū et ueritate. Nam et
pater tales querit qui adorēt eum.
Spū ē de?: et eos q̄ adorant eū: in
spū et ueritate oportet adorare.

CHR. M̄ulier aut̄ a christo reprehensa non cō-
tritata ē: neq; dimittens fugit: s̄ admiratur magis
et imorat̄. vī or̄. Dicit ei mu. tñne vi. qz ppheta es tu
q. d. In hoc q̄ mibi occulta vici: oīderis ppheta
ee. AVG. Et sic cepit ad eā venire vir: nōdū plene
venit. Propheta dñm putabat: erat qdē et ppheta.
nā de seipso ait: Non ē ppheta sine honore nisi in
patria sua. CHR. Deinde qz h̄ suspicata ē: nihil
mundanū eu interrogauit: nō de corpis sanitate: non
de vitiis: non molestias sitiēdo: p doctrinis sollicitis
AVG. Et icipit q̄rere q̄ illā solet mouere dices:
P̄res no. i mō. h̄ adora. et vos di. qz h̄iero. ē lo. vbi
ado. oporet. Cōtēto q̄ppe fuerat inē samaritanos
et iudeos: qz iudei in tēplo a salomōe fabricato ado-
rabant deū: et iō meliores se eē iactabāt. Quibus sa-
maritani dicebant: quō iactatis vos: qz tēplū hētis
qd̄ nos nō hēm. nūqd̄ p̄res nři q̄ deo placuerūt in
illo tēplo adorauerūt. Nel? ḡ nos in hoc monte
deū rogam?: vbi p̄res nři deū adorauerūt. CHR.
Qd̄ aut̄ dicit: P̄res nři eos q̄ citra abraam sit intel-
ligit: etenī illic aut̄ filiū suū obtulisse. ORI. Uel
samaritani montē q̄ of garizim: iuxta quē iacob ha-
bitauit sanctū reputātes: in eo deū adorāt. S̄ iudei
mōtē syon sacrū qd̄ arbitrantes: illū locū putat eē
electū a deo. verū qz iudei a quib? sal? pcessit exē-
plū sit opinatiū sanos sermōes. Samaritani vō oī
uersimode opinatiū: agnē garizi qdē samaritani si-
gnificat: qd̄ vocatur distinctio seu diuīsio: at iudei
syon qd̄ ē specula. CHR. Christ? aut̄ nō soluit
qōnē festim: s̄ ad altiora mulierē trahit: de qbus
nō p̄is ei locut? ē: donec festa ē qn̄ pphā ē: vt cuꝝ^{m̄la} certitudine audiat de cetero q̄ dicūt. vī seqz:
Dic ei ie. Mu. cre. mī. qz ve. ho. qn̄ neq; in mō. h̄: ne
q̄ i h̄iero. ado. p̄rem. Dic aut̄: Crede mihi. qz vbiqz
nobis op? ē fide m̄re bonop: q̄ salutis ē medicamē
tū: sine q̄ nibil magnop ē possidere: s̄ q̄ tētāt assimi-
lant̄ his qui sine nauī pelag? tētāt trāstire: q̄ paꝝ q̄
dē natare sufficiūt. ultra vō pcedētes cito mergūt.
AGV. Merito aut̄ iam p̄ste viro audit mulier?
Crede mihi. Jam ei est in te q̄ credat cepisti adesse
intellectū: s̄ nisi crediderit nō intelligetis. AL
CVI. Qd̄ aut̄ dicit: Uēt hora: tēp? euāgelice do-
citrine qd̄ iam instabat dicit: quādo ablata oī vī-
bra: figuraru veritas pura luce mentes credentium
illustratura erat. CHR. Supuaciu aut̄ erat
christo docere. ppter quid patres in monte et iudei
in hierosolymis adorabāt: ideo hoc tacuit. verūtū
reuerentiores iudeos iudicauit: nō a loco: s̄ a men-
te. vnde subdit: Vos aeo. qd̄ nes. nos ado. qd̄ sci. qz
salus ex iudeis ē. ORI. Qd̄ dico Vos: q̄tū ad lu-
cem: samaritani q̄tū ad anagogē qui erga scripturā
aliene sit opinōis. Nos quoq; quo ad vībū iudei:
quo ad allegoriā vō ego vībū: q̄ ere fīm me for-
niat̄ sur: obtinentes salutem ex dictis iudaicis.
CHR. Samaritani quidē qd̄ nesciebāt adorabāt
qn̄ localē et p̄ticulare deūm estimabāt: nibil de eo
plus imaginantes q̄p de idolis. Et iccīeo cultū dei
cu cultu demonū miscuerunt. iudei vō ab hac eruti-
erant suspicōe. etenī orbis trātū eū nouerāt eē deū
ppterea dixit: Nos ado. qd̄ sci. Judeis aut̄ seipſuz
cōnumerat fīm opinionē mulieris: loquēs quasi p
pheta iudeus existens. ideo dixit: Adoramus: cu tñ

Johannes

manifestū sit q̄ ipse est q̄ ab oīb̄ adorat. Per hoc aut̄ qđ dicit: Quia sa. ex iu. est: nihil aliud oīdit q̄ q̄ orbi terrarū inde salutaria facta sūt. Scire enim deū et idola detestari illinc principiū habuit et omnia alia dogmata: sed ipsū quod est apud nos a iudeis oīonis principium hūit. Presentiā etiā suam salutē vocat quaz dicit ex iudeis eē: fī illud apostoli: Ex quibus christ⁹ fī carnē. Vide q̄liter aplaudit veteri testamento qđ radicē oīdit bonoꝝ p̄ oīa semetipsum nō esse contrariū legi demōstrans.

AVG. Multū igis dedit iudeis ex quoꝝ p̄sona dixerat: Nos ado. qđ sc̄i. Sed nō ex p̄sona iudeoꝝ reprob̄oꝝ: sed ex qualib⁹ fuerant apli: quales fuerāt omnes illi sancti q̄ p̄ecia rerū suarū ad pedes aploꝝ rum posuerit. **CHRY.** Sic igis supabundantius vobis habet iudeoꝝ mulier in modo adorationis. verūt̄ et hic adorationis modus de reliquo finem habebit. vnde subdit: Sed ve. ho. et nūc est q̄i veri ado. ado. pa. in spū et ve. Quia enim pphete ante lōga tpa mīta pdixerūt. Ideo dixit: Et nūc ē. Ne estis mes hāc talē eē. ppheta q̄ post multū tpis impletur res iam instat et ianuis ē. Dicit aut̄ Ueros adoratores: ad distinctionē falſoꝝ: q̄i quidā sunt falsi adoratores qui t̄palia et caduca querūt in orōne: sive qui contra hoc quod orant agere nō cessant.

CHRY. Uel dicens Ueros: excludit cū samaritanis iudeos. Etsi enī iudeis illis meliores essent: tñ futuris multo minores sunt tanq̄ figura veritate. Sūt igitur veri adoratores q̄ neq̄ loco circūclūdūt dei culturā: et deū in spū colūt. **ORI.** Unde et puls dicit: Lui seruio in spū meo. His aut̄ scribitur: Uenit hora. et p̄mo quidē non adest et nō est. In se cundo vō dicit: Et nūc est. et p̄to p̄mū quidē nota re adorationē p̄ter corpus futurā i pfectiōe. Scōm vō eam que fit in vita p̄nū pfecta quātū licet hūnam pcedere naturā. Lui ergo venerit hora quā dicit dñs: euitandus ē modus samaritanoy: et syon vbi est hierosolyma adorand⁹ ē deus: q̄ ciuitas eē dicit a christo celſi p̄ncipis. Et hec ē ecclesia vbi sacra oblatio: sp̄iales victimē diuinis aspectib⁹ offerruntur ab his qui legem sp̄iale intellexerūt. Lui aut̄ venerit tpis complementū: tūc nequaꝝ penitendum verū cultū hierosolymis. i. in p̄nū ecclesia amplius ptractari. Neq̄ enī angeli ap̄b hierosolymaz colūt patrē: sic et qui similitudinē nacti sunt iudeoꝝ melius q̄ hi q̄ sunt hierosolymis colūt patrē. Lui aut̄ hec hora euenerit: patri aliquis in filiu deputat. Expropri non dictū ē Adorabitis deū: sed Adorabitis patrē. Sed in p̄nū colunt patrē in spū et veritate veri adoratores. **CHRY.** Dicit ḡ hoc de ecclesia i qua est vera adoratio et deo cōgrua. vñ subdit: Nā pater tales querit qui adorant eum. Et si oīm volebat eos veterib⁹ ignorari: concessit eis figuram: hoc tñ fecit eis condescendēs ut p̄ hoc ad veritatē inducantur. **ORI.** Si aut̄ pater querit p̄ iesum querit: qui venit querere et saluare qđ perierat: quos erudiens yeros cultores efficit. Qđ aut̄ subdit: Sp̄us est de⁹: inde abstractū esse suspicioꝝ qđ ad vitā verā nos pducit. nam et corporali vita viuificamur a spū. **CHRY.** Uel indicat q̄ deus incorporeus ē. oportet igis et incorporeā ei culturā esse. hoc est p̄ aiā et intellect⁹ puritatē nos ei offerre. vñ subdit: Et eos

qui adorant eum in spū et veritate oportet adorare. Quia enī iudei aiā quidē negligebant: multi aut̄ circa corpus studiū faciebant ad oīphariā purgantes. et ideo ait: qđ non corporis mūdatiōe sed in corporeo qđ est in nobis hoc est intellectu quē dicit sp̄iū deus incorporeus colit. **HYLA.** ii. de tri. **Uel** cū in spū deū spiritū docuit adorandum et libertatem ac scientiā adorantiū et adorandi infinitatē oīdit: fī illud apli: Ubi sp̄us dñi: ibi libertas.

CHRY. In veritate aut̄ oportet adorare: qđ p̄iora figura erant. s. circūcīfīo: holocausta: et thymiamata: nūc aut̄ totū est veritas. **THEO.** Uel q̄ multū putat se deū fī sp̄iū. i. aiā adorare non rectam opinionē de eo habentes ut heretici: ppter hoc ad didit: Et veritate. Forte etiā dicer aliquis q̄ duas partes philosophie que fīn nos sunt incitat in p̄di etis: actionē. s. et contemplationē. p̄ sp̄iū nāq̄ actum insinuat: fī illud apostoli: Qui sp̄ū dei agunt et p̄ veritatē vō contēplatiū. Uel aliter: Samariañorū erat opinio q̄ deus loco concluderetur: et q̄i hoc loco deū adorari oporteat. Contra quos dicit q̄ veri adoratores non localiter sed sp̄ualiter adorant. iudeis vō oīa sub figura et vībra erant. et ideo dicit q̄ veri adoratores non in figura adorabūt sed in veritate. qđ enī de sp̄us est: sp̄iales adoratores querit: quia vō veritas: yeros. **AVG.** Querebas montē forte adorandū vt deo eses p̄p̄inquieris: sed ipse qui in altis habitat: humilib⁹ appropinquat: ergo descendit et ascendit. Ascensionē inquit i cor de eius in conualle ploratiōis que hūilitatē habet in tēplo. **Uis** orare: in te ora: h̄z p̄nus esto tēplū dei.

Dicit ei mulier: Scio qđ messias uenit q̄ dicit christ⁹. Lū ergo uenerit: ille nobis anūciabit oīa. Dicit ei iesu: Ego sum qui loquor tecum.

CHRY. Mulier eoz q̄ dicta sunt altitudine facta obſtupuit. vñ seq̄: Dicit ei mu. scio q̄ mes. ve. q̄ dī christ⁹. **AVG.** Uinctus grece christ⁹ ē. bebe ice messias ē. Sciebat ḡ q̄s eā posset docere: h̄z do cētē nōdū cognoscerebat. vñ subdit: Lū ḡ ve. ille no. annū. oīa. q. d. mō iudei de tēplo cōtēdunt nos de monte: cū ille uenerit et montē spernet: et tēplū euerfer: et docebit nos vt in spū et veritate nouerim⁹ adorare. **CHRY.** Sed vñ erat samaritanis expectare christi aduentū: Moysi qđē suscipiētes legē: ab ip̄is moysi l̄fis h̄z nouerāt. Jacob enī b̄ christo pp̄b̄ tizās dicit: Nō defici p̄ncips de iuda: nec dū de semore eius donec veniam q̄mittendus est. Sed et moyses dicit: Propheta mōsus suscipit deus de fratribus nostris. **ORI.** Si quidē non ē ignorādū q̄ sicut ex iudeis surrexit iesus: christū le esse nō solū dicens sed oīdens: sic ex samaritanis quidam dosithēus noīe asserebat se fore christū q̄ p̄dicabat. **AVG.** li. lxxiiij. que. Hor̄ tasle aut̄ vt itelligentib⁹ indicaret q̄nq̄ corporis sensū: q̄nq̄ viroꝝ noīe significari: post q̄nq̄ carnalē responsiōes que su pra in littera patent: extra r̄fīsōe nominat christū seip̄sū. vñ sequit: Dicit ei iesus: Ego sum qui loquor tecū. Et quidē si circa p̄ncipiū hoc mulieri dixisset:

videtur ei ex eanitate loqui: nūc autē paulatim in memoriā christi eam reducens: opportune reuelauit seipsum: et quidem iudeis querentibus: Si tu es christus dic nobis palam: non manifeste seipsum resuelatur: quod non p̄ descendere querebant: sed p̄ iniuriando. Hec dō ex simplici mente loquebatur.

Et stinuo uenerūt discipuli ei⁹: et mirabātur quia cū muliere loquebat. Nemo tñ dixit ei: quid loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam suā mulier: et abiit in ciuitatez: et diat illis hoībus: Venite et uidete hominem qui dixit mibi omnia quecumqz feci. Quid ipse ē christ⁹? Exierūt ergo de ciuitate et ueniebāt ad eū.

CHRY. Expleta doctrina et cōuenienter ad tēp⁹ discipuli occurserunt. vnde dicit: Et stinuo ve. dis. emis et mira. quia cū muli. loque. Admirabantur quidem supabundantē christi mansuetudinē et humilitatem: quin ita p̄spicuus existēs: sustinuit loqui cū tān būlante mulieri inopi et samaritanē. **AVG.** Quia si querebar p̄ditam q̄ venerat querere qd̄ perire hoc illi mirabantur. bonū enī mirabantur et non malū suspicabantur. **C**HRY. Sed tamē admirātes nō interrogauerut cām. vnde subdit: Nemo tamē dicit quid queris aut quid loqueris cū ea? Erāt erudit⁹ discipul⁹ ordīnē obseruare: ta eum timebāt et venerabāt: et nimis alibi vident̄ cōsiderē interogare: quia ad eos p̄tinētia necesse habebāt scrutari. hic aut nihil ad eos p̄tinebat qd̄ siebat.

ORIGE. Et fere quidē quasi quodam apostolo ad ciues vñt hac muliere: adeo eam inflammas p̄ vba et amphora dimissa iret in ciuitatem relatura cōcūibus. vnde sequitur: Reliquit ergo mulier hydriā suā. Non curans de corporeo ac viliori ppter utilitatē pluri⁹. Interet quoqz nostra omisiss corporeis et grecis latage re ad impartiendū alijs de cōmodis acquisit⁹. **AVG.** Hydria autē grecō nomi ne appellat tanqz si aquariū diceretur: quoniā grece aqua hydor vocatur. **C**HRY. Et sicut apostoli vocati dimiserūt rhetia: ita hec dimittit hydriam et nēgelistarum opus fecit: et non vñ tñ vocat: s̄ ciuitatē integrā. vnde sequit: Et abiit in ciui. et dicit illis: venite et videte hominem qui dixit mibi oia quecumqz feci. **O**RIGE. Conuocat quidē illos ad videntū bolem stinente verbū supra hoīem. Quicunqz autē fecit mulier: erat cōtuberñū q̄nqz coniugū: et post illos conuersatio cū sexto nō p̄prio viro quem deserēs et septimo adherēs: lagenā derelictam pudica. **C**HRY. Non verecundata autē est h̄ dicere. Anima enī cū ignita fuerit igne diuino: ad nūbil eorū que sunt in terra dereliquo aspicit: neqz ad gloriam nec ad verecūdiā: sed ad vñaz solam q̄ detinet eam flammā. Volebat autē non ex p̄prio auctoritate eos inducere: sed ex auditū p̄prio eos facere cōmunicatores doctrine christi. vnde dixit: Venite et uidete hoīes. nō dixit: Venite et credite: s̄ Venite et uidete. qd̄ leuius erat. Noterat enī manifes-

ste qñ solū gustantes de illo fonte eadē patarent que et ipsa. **ALC VI.** Paulatim autē venit ad p̄dū candūm christū. primo vocat hoīem: ne si diceret christū: auditores irascerentur et nollent exire.

CHRY. Unde etiā neqz manifeste annūciavit chri-
stū neqz tñ totaliter filuit: sed dixit: Nunquid ipse
est christus. et ideo sermonē ei⁹ accepérūt. vnde se
quitur: Exierūt de ciuitate et veniebāt ad eū.

AVG. i libro. lxxiiij. questionū: Qd̄ autē relicta hydria discessit mulier: non negligenter p̄terēdū est. hydria enim amoē huius seculi significat. i. cupidi-
tatem qua hoīes de tenebrosa p̄funditate cui⁹ ima-
ginem puteus gerit: hoc ē de terrena conuersatiōe
hauriūt voluptatē. Portebat autē vt christo cre-
dēs seculo renūciaret: et relicta hydria cupiditatē se
cularē se reliquise demonstraret: **A**VG. sup iohannē:
Proiecit ergo cupiditatē et p̄perauit amū-
ciare veritātē. Discant qui volunt euangelizare vt
prius hydriam ad puteum p̄iiciant. **O**RI. Facta
etiā mulier receptaculū honeste discipline: ea q̄ pri-
mitus sapiebat: p̄cipiens deponit.

CInterea rogabāt eū ei⁹ discipuli
dicentes: Rabbi manduca. Ille autē
dixit eis: Ego cibum habeo mādu-
care quē uos nescitis. Dicebant er-
go discipuli ad inuicē: Quid alijs
attulit ei māducare? Dicit eis ies⁹:
Deus cibus est ut faciā uolūtatez
ei⁹ qui misit me ut pficiā opus eius.

AVG. Erant discipuli eius emere cibos: et vene-
rat quos christo offerebant. vñ dicit: Interea roga-
bant eum discipuli eius dicentes: Rabbi māduca.

CHRY. Clidētes enī eū fatigatū ex itinere et estū
q̄ erat: rogabāt eum vulgari eōd voce. Neqz enim
erat hoc temeritatis: s̄ amoēs cura circa magistr⁹.

ORI. Arbitrantur aptū soe temp⁹ ad prandiu⁹
qd̄ erat inter recessū mulieris ad ciuitatē: et aduētu
samaritanou⁹ ad ipsū. non enī corā aliquo aduenia-
sibi p̄pinabāt escas. Ob hoc bene positum est: Inte-
rea. **T**HEO. Hūs vñ sciens q̄ samaritanā totam
ciuitatē ad eum attraheret: hoc discipulis significa-
uit. vnde sequit: Ille autē dixit eis: Ego cibū habeo
manducare quē vos nescitis. **C**HRY. Dominū sa-
lute hic cibum vocauit: ostendēs quātū desideriū
habet nostre salutis. sicut enī nobis concupiscibile
est comedere: ita ei saluare uos. **T**HEO. Tu vñ itiere q̄ nō
statim reuelat: sed vbiqz in qōnem imitrit auditore
vt incipiēs q̄rere qd̄ dī. Et laborās. cū ampliori sus-
cipiat desiderio. **T**HEO. Dicit autē quē vos nesci-
tis. i. nescitis quē cibū voco salutē hoīm: vel nesci-
tq̄ samaritani credituri sūt et salui sīt. Discipuli autē
adhuc dubitabāt. vñ seq̄: Dicebāt ḡ dī. ad inuicē:
Nunquid alijs attulit ei māducare? **A**VG. Quid
mirū si mulier illa non intelligebat aquā: ecce disci-
puli non intelligunt esca. **C**HRY. Et quidē assue-
tam reuerentiā et honore magistro p̄rebēt ad seu-
nicē quidē loquentes: ipsū vñ non p̄sumētes inter-
rogare. **T**HEO. In hoc autē q̄ dicunt discipuli
Nunquid aliquis attulit ei manducare? Consideran-

Jobannes

dum est q̄ cibos ab alijs oblatos domin⁹ suscipere solebat: non q̄ alieno ministerio indigeret qui dat escam omni carnis: sed vt deferētes meriti cōsequerent̄: simulq; formā tradens nō erubescere paup̄itatē: neq; graue putare ab alijs nutritri. p̄priū enim & necessariū ē doctoribus: alios habere procuratores cibor̄: vt ipsi de nullo curātes verbi ministrations procurent̄ solicite. **A VG.** Audīuit aut̄ dñs cogitationes discipulor̄ & instruit eos: vt magister non p̄ circuitū sicut mulierē sed aperte. vnde sequit̄: **Dicit** eis iesus: meus cibus ē vt fa. vo. ei⁹ qui misit me. **ORI.** Idoneus cib⁹ filio dei cū actor paterne volūtatis efficitur: hoc velle in semetipso protestans qđ erat in patre. Solus aut̄ filius pfecti operis paterne volūtatis est capax. ceteri vō sancti nū p̄ter diuinā pagunt volūtatiē. Plenā aut̄ & integrā facit dei voluntatē qui dixit: **M**eus cibus tē, p̄prius enī cib⁹ eius ostēdī. Quid aut̄ sit velle patris innuit sermo sequēs: Ut pficiam opus eius. Siquidem simplicius quis assereret: qm̄ opus est iūsum mandantis: puta si dicāt edificantes vel sodiētes se pficere op̄ eius qui conduxit eos: sed si p̄ christū pficitur opus dei: restat vt p̄uisq; pficeretur erat diminutū. Qua liter aut̄ diminutū erat opus cum eēt dei: pfectio quidem operis: rationalis nature est pfectio. ad huius enim operis pfectionē cū esset imperfectiū: verbum caro factū accessit. Cum enī quodāmodo homo pfectus fieret: ob transgressionē factus ē impfectus. & ideo missus est salvator: primo quidez vt pficiat volūtatem eius qui misit eū: secūdo vō vt cōsumet opus dei: vt quilibet perfect⁹ fiat ad solidi cibi v̄sum. **THEO.** Opus etiā dei pfectit. s. hominē dei filius: nostram naturā in seipso sine petō ostēdī in omni ope pfectam & incorruptā. Opus etiā dei. s. legē pfectit: quia finis legis christus eā cessare faciens: omnib⁹ que in ea erāt pfectis & a corporali cultu in spiritale reduxit. **ORI.** P̄fictio aut̄ post pulci negocīū: ac disciplinā distinctionis aquaz: consequēs erat & de cibo disceptare. Samaritana qđē petita potū: non habebat p̄bere iesiū dignū poculū. Discipuli vō inuenientes humilia pulmenta apud alienigenas ei obtulerūt: rogantes eū vt manducaret. Et attende si forsan verētur ne verbū dei. p̄prijs non vigoratū esēs in eis deficiat. Quęcūq; ergo resperūt discipuli: his iugiter pponūt verbū alere: vt corroboratū atq; roboratū p̄seueret penes eos qui nutrītū ipsum. Quemadmodū autem corpora egētia cibo neq; eisdem aluntur: neq; eadem quātitas ciborū cunctis sufficiens est: sic intelligendū est & in his que sunt supra corpora. nā hoc quidem plurimi: hoc aut̄ paucioris indiget nutrimenti dissimilis capeditinis entia. Sed neq; qualitas alentiuꝝ verborum atq; intentionū contēplatiuꝝ opatio num eadem congruit omnib⁹. Nam nuper geniti infantes: rōnale appetant lac: pfectorum aut̄ ē soli diu cubus. Veridicus est ergo iesus oicens: Ego ci bum habeo manducare quem vos nescitis. Semp enim qui p̄est infūmis ac nequeuntibus eadē cū validis videre hoc dicere potest.

¶ Nōne nos dicitis q̄ adhuc quātuꝝ menses sunt et messis uenit?

Ecce dico uobis: leuate oculos uestrōs et uidete regiones: quia albe sunt iam ad messem. Et qui metit mercedeū accipit: & congregat fructū in uitā eternā: ut et qui seminat simul gaudeat: & qui metit. In hoc enim est uerbū uerū: quia ali⁹ est qui seminat: & ali⁹ ē qui metit. Ego misi uos metere quod uos nō laborastis. Alij laborauerūt: & uos in labores eoruꝝ introiſtis.

CHRYS. Que sit voluntas patris decetere interpr̄tatur dicens: Nonne vos dicitis q̄ adhuc quātuꝝ menses sunt & messis uenit? **THEO.** Scilicet materialis. Ego aut̄ dico vobis q̄ messis intelligib⁹ lis adest. hoc enī dicebat ppter samaritanos venientes ad ipsum. vñ subdit: Leuate oculos vestros & vide regiones: quia albe sunt iam ad messem.

CHRYSO. Tursus consuetis nominib⁹ ad maximoz eos contemplationē reducit. Regio enim & messis hic indicat multitudinem animarū que parate sunt ad predicationis susceptionē. oculos autem hic dicit et eos qui mentis & eos qui corporis: erenim videbant de reliquo multitudinem samaritanorū venientē. Nas aut̄ preparatiōes hominū de center regiones albatas vocat. sicut enī spicē cum dealbate fuerint ad messem sunt parate: ita & hi ad salutem sunt parati. Sed propter quid non manifeste dicit q̄ preparati sunt homines ad suscep̄tionem verbi: Quęcūq; quidem occasionū gratia: viuus quidē & manifestior fiat sermo & manus sub vīte: dicit que dicuntur: alterius aut̄ dulcior sit narratio: & permanentior eoz que dicuntur memoria.

A VG. Si opus aut̄ feruebat & oparios muttere festinabat. vnde subdit: Et qui metit mercedeū accipit & congregat fructū in uitā eternā: vt qui seminat simul gaudeat & qui metit. **CHRYSO.** Per ea que hic dicit: diuidit terrena a celestib⁹. sicut enī supra dixerat de aqua q̄ qui bibit hanc aquam nō fit: ita hic dicit: Qui metit congregat fructū in uitā eternā. & iterū: Qui seminat simul gaudeat & qui metit. Prophete enim sunt qui seminat: sed nō illi messuerunt: sed apostoli. quia enī infra dicit q̄ ali⁹ seminat & ali⁹ metit: ne q̄s estimet q̄ prophete seminantes mercede p̄tinent: extraneū quiddaz indicit: & a sensibilibus alienū. nam in reb⁹ quidē sensibilibus: si contingat aliū seminare & aliū metere: non simul letantur: sed dolent q̄ seminat quasi alijs laborantes: letat aut̄ soli qui metit: hic aut̄ nō ita. Sed & qui non metunt seminantes: simul cū metētibus letant̄: quoniam in mercede cōmunicat.

A VG. Disparis enī tēpōzis labores habueat apostoli & prop̄bete: sed gaudio pariter p̄fruēt: mercede simul acceptur i sit vitā eternā. **CHRYS.** Ad hoc aut̄ qđ dicerat: sermonē puerialeū inducit: vnde subdit: In hoc enī ē verbū verū: q̄ ali⁹ est q̄ seminat: & ali⁹ q̄ metit. Hoc quidē vulgariter dice-

batur: siquādo alij labores sustinuerunt: et alij fru-
ctus metebant. Sed et hic sermo iste maxime habet
veritatē: quia prophetē laborauerūt: sed vos fructus
et illoꝝ laboribꝝ metitis. Vnde subdit: Ego misi vos
metere qđ vos nō laborastis. **AVG.** Quid ḡ mes-
sores misit nō seminatores? Ibi ergo messores mit-
tendit: vbi iam prophetē p̄dicauerant. legite labores
illorū et in omnibꝝ eoz laboribꝝ ē prophetia christi.
ergo iā in iudea messis parata erat qñ tot milia ho-
minū p̄cia rerū suarū offerebāt: et ad pedes aposto-
lum ponētes expeditis humeris a sarcinis secula-
ribus: christū dñm seq̄banſ: de ipsa messie electa sūt
panca grana: et seminarent orbē terrarū: et surgit
alii messis que in fine seculi metenda est: ad quam
metēdam nō apli sed angeli mittenſ. Messores in
quit sunt angelī? **CHRY.** Picit ergo Ego misi vos
metere qđ vos non laborastis. q.d. Ubi minor la-
bor est: maior autē delectatio: ad hoc vos reseruauit:
et qđ laboriosius erat: hoc fuit prophetaz. s. mittere se-
mina. vñ subdit: Alii laborauerūt: et vos in labores
eoz introfistis. Per hec oia vult ostēdere qđ p̄pheta-
trū voluntas erat ut hoīes ad eum accederent. Et
hoc lex ordinabat: et ppter illi semiſauerūt ut hūc
facerent fructū. Quidit etiam qđ ipse illos misit: et qđ
multa est cognatio noui ad vetus testamentum.
ORI. Uel aliter: totū qualiter quidē nō est incōue-
nientē hoc qđ est: Lenate oculos vestros allegoriza-
re. Quod autē dicit: Nōne vos dicitis qñ quatuor
mēses sūt: et messis venit: nō fm allegoriā tractare.
Putam ergo talia quedā esse in hoc qđ dicit disci-
puli: Quatuor mēses sūt et messis venit. Pleriqz. n.
discipuloḡ verbi animaduertētes veritatē incom-
p̄hensibilē fore humane nature: qñ coniecerunt aliā
esse vitam a p̄site: que corruptioni quatuor elemen-
tōꝝ quasi quatuor mensū subiicit: putant solū p̄
hysicā vitā cognitionē ēē veritatis. Picit igit̄ disci-
puli de messibꝝ que sunt terminus operꝝ ad veri-
tatē condicentū: qz post instantē quaternitatē cō-
tingunt. huiusmōi autē opinione arguens velut non
sanā inquit verbū incarnatū his qui talia suspicantur.
Nōne vos dicitis quia adhuc quatuor mēses
sūt: et messis venit. Ego autē hoc dico: Lenate ocu-
los vestros. In pluribꝝ locis scripture diuine hoc
legitur: iubēte nobis verbo diuino extollere: ac sub-
limare cōsiderationes et cogitationes deorsum cō-
fitas nec valentes erigi: nisi eleuante illas ieuſu. Ne-
mo enī cōfistēs in passionibꝝ et viuēs carnaliſ hoc
ppositū servat mandatū. quapropter qui talis est
non videbit regiones. Si albe sūt ad messem. albe
scit quidē regiones ad messem: cū adeſt verbū illu-
strans: singulas regiones scripture secundans i eiꝝ
aduentū: et etiā oia sensibilitā sūt quasi regiones al-
be parate ad messem: p̄sto existente leuātibꝝ oculis
rōne que de quolibet est: vt quisquis fulgorē p̄spī-
cat p̄fūle v̄bilibet veritatis. Qui autē metit p̄dictas
messes dupler habet in metēdo emolumentū. vñ
quidē dū accipit p̄miū. vñdā dicit: Et qđ metit: mer-
cedem accipit. qđ arbitror dictū causā futurarū re-
munerationū. Ulter qđ sc̄etur. Et cōgregat fructus
in vitā eternā. Bonū habitū quendā denotat intel-
lectū qui est fructus ex ipsa speculatione pueniēs.
Arbitro: autē qđ in qualibet doctrina semiat quidez

qui principia excogitat: que suscipiētes alij ac p̄tra-
ctātes siquid noui potuerint exprimere cōiugētes
fūt sue intentionis gratia: posteris causa ut metē-
do quasi maturos fructus aggregēt: quāto autē ma-
gis hoc in arte artū expedit contemplari. Siquidē
seminantes sunt moyses et prophetē pueniētes adue-
tum christi. metentes autē sūt apli qui christū suscep-
perūt et gloriā eius p̄spexerūt. Semen autē erat tota
ratio fm revelationē ministerii tēporibus p̄teritis
obsūscati silentio. regiones autē. i. legales ac propheti
ce scripture nondū albuerāt his qui aduentū verbi
nequaqz extiterūt capaces. Qđ autē simul serens et
metēs gaudeat erit: cū priuatio meroris et angustie
in futuro fiet seculo: dñ etiā iesus transfiguraretur
in gloria: simul cū messoribꝝ petro iacobo et iohāne
moyses et belias satores pariter gaudēt in vidēdo
filii dei gloriā. Attēde tñ si hoc qđ dico alias et ali-
as intelligi p̄t: ppter aliā et aliā vite cōuersationezi
in qua hoīes iustificati sunt: vt liceat dicere alium
quidē legis cultorē: alii vō euangeliū: et tñ exultat
simul dñ idē fuiis ab vno deo p̄ vnu christū in vno
spūsancto reponitur. Ad labores autē prophetarum et
moysi aduenēt apostoli instruente ieuſu: metētes
ac i horrea colligētes aīe sue intellectū i scripturis
illoꝝ reconditū: et semp qui debite capiunt discipli-
nā p̄p̄ laborē ad maiore evidentiā trahūt: nō tñ
laborātes sunt hi qui semina condiderunt.

Ex ciuitate autē illa multi credide-
runt in eū samaritanorū propter
verbū mulieris testimoniū phibētis
quia dixit mihi omnia quecunqz fe-
ci. Cū uenissent ergo ad illū samari-
tani rogauerūt eū ut ibi maneret.
Et māsit ibi duos dies. Et multo
plures crediderūt ppter sermonēz
eius. Et mulieri dicebant: qz iā nō
propter tuā loquelā credimus. Ip-
si enim audiūimus et scimus: quia
hic est uerc saluator̄ mundi.

ORI. Postqz dicta sūt discipulis qđ tractata sūt:
resumit scripture de his qđ venerant de ciuitate ad
ieuſu: et crediderāt p̄ testimoniū mulieris. **CHRY.**
Sicut autē in messē cū facilitate fructus cōgregant:
et in momēto vno area manipulis repleta: ita et nūc
fit. vnde dñ. Ex ciuitate autē illa multi crediderūt in
eū samaritanorū ppter verbū mulieris testimoniūz
phibētis: qz dixit mihi oia quecunqz feci. Cōsidera-
bant enī qđ nequaqz mulier gratanter eū admirata
esset: qui el̄ delicta redarguerat: nisi magn⁹ qz eēt
et extollēs qđ p̄dicabat ab illa. Sic ergo solo mulie-
ris testimonio credētes et nullū signū vidētes exie-
rit: dep̄cates christū ut apud eos maneret. et hoc ē
qđ seq̄: Alii qđ veniāt ad illū samaritanū: rogaerūt
eū ut ibi maneret. Judei vō miracula vidētes nō de-
tinuerūt eū apd̄ sc̄ip̄os: h̄ oia egerūt ut a regiōe eoꝝ
eū abiicerēt. nihil. n. liuore et iuidia ōteri nihil: iani-
glia diffīcili⁹ qđ infinita corrupe cōuenit bōa. Et qđē

Johannes

samaritani volebant eum semp secuz detinere. ipse aut hoc non sustinuit: sed solum mālit ibi duobus diebus. et post hec quod subditur: Et mansit ibi duos dies. **ORIG.** Non incongrue aut aliquis illud obsecuerit: quo rogat? salvator cum samaritanis manet: et qui iussit ciuitatem samaritanorum non ingredi. **Palā** enim quā et discipuli eius cū eo ingressi sunt. Ad qd dicendū qd in viam gentium pergere est imbihi gentili dogmate et in illo ambulare. **Luitas** tem vo samaritanorum intrare est acceptare falsaz doctrinaz recipientium legales: ppheticaz: et euāgelicos: et apostolicos sermones. **Qui** aut de eruerint pphia doctrinā et venerint ad iesu licet cū eis manere. **CHRY.** Et iudei quidē etiā signis visis incorrecti manserunt. hi aut et sine signis multā circa eū fidez demonstrauerūt: solū enim verba audierūt. vnde se quis: Et multo plures crediderūt. ppter sermonem eius. **Lui** igit̄ gratia hec verba nō dicūt euāgeliū stet: et discas quā multa magnorum transcurserunt a fine vero totū ostenderūt. suauit enī toti ciuitati p ea que dicta sunt. **Ubi** aut auditores non p suadēt: tunc euāgeliste cogūtūr dicere ea que dicta sunt: ne qd est et in deditione auditorum imputet quis de fectui p dicanis. ipsi aut discipuli christi iam facti: magistrā repulerūt. vnde sequitur: Et mulieri vices bāt: quia iam nō. ppter tuā loquelā credimūt: ipsi enī audiūm? et scim? quia hic est vere salvator mūdi. **Vnde** aut qualiter cōfestim intellexerūt qd orbē terrarū liberare venerat: et qd ad cōmūnē salutē veniens non debebat in iudeis suam cōcludere. puidētiam: sed vbiqz seminare sermonē. **Picentes** etiā qd est salvator mundi: ostēderūt qd mūdus pdit? erat: in magnis malis existēt: et quidē venerūt salvare. pphete et angeli: sed hic est vere salvator qui salutem tribuit non solū temporaneā sed eternā. **Vide** etiā qualiter audiētes mulierē dubitanter dicentē: Nū quid hic est christ? nō dixerūt bi: Quid nos suspicāmur: sed qm̄ scimus. et nō simpliciter: sed **Dñs** hic ē vere salvator mundi: non quasi vnu ex multis chris tū confitenres: solū verba audierūt et hoc dixerūt quod dicere habebant si miracula multa et magna vidissent. **ORI.** Leterū si meminim? pdictoz: nō difficile est cōscere quō cū reppererint vbi synagogz alias disciplinas relinquit quasi dogmatū ciuitatē de qua egrediētes salutifere credūt: et puto studiose pculisse iohannē: cū non. dixit: Rogabāt eum samaritani intrare tm̄ samariam vel ingredi ciuitatē: s̄ etiam ibi manere. **Manet** nāqz iesus penes depēctes. et pserit quotiens qd precans exēunt ciuitatē et versus eū veniūt. **AVG.** Manet apud eos biduo h̄ est dat illis duo pcepta charitatis. **ORI.** Neqz enī capaces erant tertie diei eius. no enī erant vali di miraculosum quid cernere: quale qd fuerant i chana galilee post tridū cū iesu cōiuantes. **In**tiū autem credendi multis fuit mulieris verbū. nō enī sic p seipsum verbū conficitur illuminās capientē: vellut cum alterius dicto sibi testimonii phibetur. **AVG.** Sic ergo christū cognouerūt primo p famam: postea p p̄famam: sicut agitur hodie etiā eis qd foris sunt: et nondū sunt christiani. christ? iniciatur p christianos amicos tanqz illa muliere hoc ē eccl̄ia nūciante ad christum veniūt. credit p istā sensi

nam: et multoplyres et firmius in eum credit: quoniam vere ipse est salvator mūdi. **ORI.** Impossibilē est nāqz eandem circa intellectū fieri passionē videnti et ei qui p vidētē instruitur: magisqz ē p spem ambulare qd p fidem. vnde bi nō solū testimonio hominis: sed ob ipsam quoqz veritatē creditur.

Post duos aut dies exiit inde: et abiit in galileaz. **Ipse** enī iesus testi moniū perhibuit: quia propheta in sua patria honorez non habet. **Cū** ergo uenisset in galileam excepserūt euā galilei: cuā omnia uidissent que fecerat hierosolymis i die festo. **Et** ipsi enī uenerant ad diem festum.

ALCVI. Post biduū quod fecit i samaria: abiit in galileā vbi nutritus fuerat. vñ dicit: Post duos aut dies exiit inde et abiit in galileaz. **AVG.** Nos uer aut nos ut euāgelista dixerit consequenter: **Ipse** enī iesus testimonii phibuit: qd propheta in sua patria honorez non habet. Magis enim videntur artēstari potuisse qd propheta in patria sua honorez non habet si cōtemperaret pergere in galileam et in samaria remāfisset. **Hoc** ego sentio: in samaria bidutz fecit et crediderūt i eum samaritani. tot dies fecit i galilea: et nō crediderūt in eū galilei: et ppter hoc dicit qd ppheta in patria sua honorez non h̄z. **CHRY.** Uel aliter: ideo hoc adiectū est qd nō in capharnaū abiit: sed in galileam et in chana vt infra diceſ. ego enim patriā enī bic estimō dicere capharnaū. quo niam aut nō pot̄ est illuc honore: audi eū dicere: **Et** tu capharnaū que vslqz ad celū exaltata es: vslqz ad infernū descenes. Dicit aut hic patriā pphriam in qua videntur plus cōuersatus. **THEO.** Uel aliter: quia dñs exiens de samaria venit in galileaz ne aliquis dubitaret et quereret qua de causa nō semper in galilea maneret: dicit qd ppter hoc nō manebat in galilea: quia nullū ibidē recipiebat honore: qd ipse testatus est dicens: qd ppheta in sua patria nō haber honore. **ORI.** Perscrutanda est autem huius dicti sentētia. Prima siquidē pphetari in idea erat: et est nō ignotū qd honore a iudeis neqz sūt consecuti: iuxta illud: Quē nam pphetari non psecuti sunt patres vestri. Mirāda etiam occurrit hui⁹ decreti veracitas: cum puenerit non tm̄ ad sanctos pphetas vilipensos a pphias: et ipsi dñm nr̄m: sed protensa fit etiā in quosdam ppheticis sequaces contēptos a suis ciuitibus et ad mortē deductos.

CHRY. Quid igit̄: nōne videm⁹ et apud suos miltos in admirationē deductos: ita quidē: sed ab his que raro vtingūt nō oportet talia pnuiciari. Sed si in pphia patria aliqui honorant: multomaḡ i aliena. **Consuetudo** enī facile hoīes cōtēptibiles facere cōsuevit. qm̄ igit̄ venit in galileā: suscepserūt eī galilei. vnde sequit: **Cū** ergo uenisset in galileā excepserūt eī galilei. **Vides** qm̄ qui mali dicebāt: bi maxime ad christū accedere inueniūt. Nam ppter galileos dicit: Interroga et vide qm̄ ppheta ex galilea nō surrexit. pphē samaritanos aut improverabāt ei: Samaritanus es et demoniū habes. **S**ed

Ca. III.

ecce samaritani et galilei credunt in confusione; indeo
rum. Inueniunt autem et galilei samaritanis meliores
nam illi quodam a mulieris crediderunt vobis: hi vero viden-
tes signa quod faciebat. vni sequit: **L**ui oia vidissent que
se bierofo. in via festo. **T**ORIGE. Quod enim dominus
cicis de templo vendet oves et boues: tam grande
reperit: ut his moti galilei recipereat dominum: consideran-
tes mirantesque maiestatem eius. non enim minor potest
tanta eius oritur in his quod ut ceci videant: audiantque
sordi. Estimo vero nec hec sola ipsum tunc fecisse: sed et
alia signa. **B**EDA. Sed vii data est eis videndi oc-
casio oritur subdens: Et ipsi enim venerant ad diem se-
stum. mystice autem intimatisque gentibus in fide a duo
bus peccatis charitatis consolidatis: christus circa fi-
nes mundi reuertitur ad patriam. i. ad iudeos. **T**ORIG.
Expediit autem galilei. i. transmigrante festare bierofo.
Imissi ubi est templum dei: et videre singula quod peragit
ipsi iefas. Hoc enim est principium ut galilei recipient dei
filii euntes ad ipsos: alioquin vel non receperissent illum
vel etiam ipse nondum ipsis preparatis ad eius rece-
ptionem adeo: ppe venisset ad eos.

Glenit ergo iterum in chana galilee
ubi fecit aquam uitum. Et erat quodam
regulus cuius filius infirmabatur ca-
pharnaum. **H**ic cum audisset: quod iesus
adueniret a iudea in galileam: abiit ad
eum: et rogabat eum ut descenderet et
sanaret filium eius. **I**nspiebat enim
mori. **D**ixit ergo iesus ad eum: Nisi
signa et prodigia uideritis non creditis
Dicit ad eum regulus: Domine de-
scende priusquam morias filius meus? **D**icit ei iesus:
Vade fili tuus uiuit. **C**redidit homo sermoni quem dixit ei iesus?
et ibat. Jam autem eo descendente suu
occurserunt ei: et nunc auerunt dicentes
quod filius eius uiueret. **I**nterrogabat
ergo horam ab eis in qua melius ha-
buerit. Et dixerunt ei: quod heri hora
septima reliquit eum febris. Cogno-
uit ergo pater quod illa hora erat in qua
dixit ei iesus filius tuus uiuit: et credi-
dit ipse et domus eius tota. **H**oc ite-
rum secundum signum fecit iesus cum
venisset a iudea in galileam.

CHRY. Primo quodam dominus ut supra dictum est in cha-
na galilee uenerat vocatus ad nuptias. Nunc autem
ad eos vadit: ut magis eos attrahat: sponte ad eos
veniens propter patria dimissa: et ut fidem a proximi miraculo
in eis initium fortiori sacerdotem propter suam proximam
AVG. Ibi enim quando aquam in vitum auertit: cre-

diderunt in eum discipuli eius. et utique plena deuimus
erat turbis conuictus: et scilicet tam magnu mira-
culum: et non crediderunt nisi discipuli eius. et non hanc
cuiusdam modi repetiuit. sed ut quod postea non crediderat
modi credant. **T**HEO. Rememorat autem nobis euangelista
miraculum perpetratum in chana galilee de aqua
conuersa in vitum ut augeret christi preconium: quod galilei
non solum propter miracula bierofoles facta: sed et pro-
pter ea que apud ipsos facta erant receperunt ictum: si-
mulque ut ostenderet quod regulus creditur propter miracu-
lum in chana perpetratum: quoniam eius non perfecte
cognoverit dignitatem. vni sequit: **E**t erat quodam regulus
cuius filius infirmabatur capernaum. **T**ORIG. Puta-
bit autem aliquis regis herodis hunc esse regulum: et ali-
quis asserit hunc esse eum de familia cesariorum: exercentem
tunc temporis aliquod in iudea. neque enim dicit quod iudeus
deus fuerit. **CHRY.** Regulus autem dicit: aut quasi
generis existens regalis: aut dignitatem aliquam pri-
cipatus habens: aut quod sic vocabatur. **I**git quidam hunc
eudem esse existimat centurionem: qui est a propter mattheum
Onditur autem alius eum esse ab eo. nam ille quidem christum
volentem ire ad suam domum rogat remanere: hic autem
et nihil tale promittente ad domum trahit. **E**t ille quodam
ad iesum de monte descendente capernaum intravit:
hic autem ad iesum in chana ueniente accessit. **E**t illi quodam
puer a paralysi detinebatur: huius autem filius a se
brevi. **E**t hoc ergo regulus subdidit: **H**ic cuius audis. quod iudeus
aduenire a iudea in galilee. abiit ad eum et rogo. eum ut descedat. et laetetur.
eius: incipie enim mori. **AVG.** Qui rogabat non
credebat: Quid a me expectas audire: vobis interrogava
quid de illo senserit: **S**equitur enim: **D**ixit iesus ad eum
Nisi signa et prodigia vide. non crede. Arguit hoic in si-
de tepidius aut frigidius: aut oino nullius fidei: sed tem-
tare cupientem de sanitate filii sui: qualis esset christus
quid esset: quantum posset. **P**rodigium quidem appellatum
est quod porro dictum quod porro dicat: porro significet
et ad futurum aliquid pertendat. **AVG.** de coeuangelio.
Ideo autem dominus supra omnia mutabilia vult mente cre-
deritis attollere: ut nec ipsa miracula: que quoniam diuinis
tus de mutabilitate corporis sunt: a fidelibus qui velit.
GREGO. Sed memetote etiam quod petijt: et aperte
cognoscetis: quod in fide dubitauit. **P**roposicit namque ut
descenderet et sanaret filium eius. vni sequit: **D**icit ad eum
regulus: Domine descendere priusquam morias filius meus. **D**ominus
itaque in illo creditur: quem non putauit posse salutem
dare nisi prius esset et corpore. **CHRY.** Audi etiam
qualiter adhuc terrene christum trahit: qui non possit
eum post mortem suscitare. si autem non credes venit
et rogauit nihil mirabile. **C**onsueverunt enim partes ex
multo amore non solum medicis loqui de quibus co-
fidunt: sed de quibus non confidunt nihil volentes pre-
termittere eosque que ad salutem pertinent filiorum: si tamen
valde crederet christi virtutem: non neglexerit etiam
in iudeaz ire. **GREGO.** Sed dominus qui rogat ut va-
dat: quod non debet ubi iniurias indicat: solo iussu salu-
tem reddidit: qui voluntate omnia creauit. vni sequitur
Dicit ei iesus: Vade filius tuus uiuit. **H**ic superbia
nostra retundit: qui in hominibus non naturam qua
ad imaginem dei facti sunt: sed homines et diuitias re-
neramus. **R**edemptor vero noster ut ostenderet quoniam
alta sunt: hominibus sanctis despicienda sunt: et quod despi-
cienda sunt hominibus: despicienda non sunt sanctis

Johannes

Ad filium reguli ire noluit: ad seruum centurionis ire paratus fuit. **CHRY.** Vel aliter: Illic quidē fides confirmata erat: iccirco & pmisit ire ut discam' viri devotionem. hic autē adhuc impfectus erat: & non dum nouerat manifeste q̄ absens curare poterat. vñ ex hoc q̄ non accedit iesus hoc addiscit. **Sequit̄ enī:** Credidit homo fmoni quē dixit ei iesus & ibat. Non tñ integre neq̄ sane. **ORIGE.** Ostenditur autē ei' dignitas & officium ex hoc q̄ seruientes illi occurrit. vñ sequit̄: Jam autē eo delcidente serui occurrerūt ei: & nun. ei. di. quia si. eius vi. **CHRY.** Qui quidem obviauerūt: non vt annunciarēt soluz sed quasi estimātes de reliquo supfluā esse christi p̄ sentiam quē credebāt accedere. Qd autem regulis non integre credidit: sane neq̄ ostendit ex hoc q̄ se quīf: Interrogabat ergo horā ab eis in qua melius babuerat. Volebat enim scire vtrum casu vel ex precepto christi hoc factū esset. **Sequit̄:** At direrunt ei quia heri hora septima reliquit eum febris. Vlde q̄ liter miraculorum manifestū est: non enim simpliciter neq̄ vt contingit a piculo liberat̄ est: sed repente & simul vt appareat non esse ex nature cōsequētia qd siebat: sed actione christi. vñ sequit̄: Log. ḡ p̄ quia illa hora erat i qua dixit ei iesus. Si. tu. vi. & cre. ipse & do. ei' tota. **AVG.** Si ergo ppterera credidit: q̄a nunciatum est ei q̄ fili' eius esset sanus: & compauit horam nunciantiū horae prenūciantis: quādo rogas bat nondū credebat. **BEDA.** Unde datur intel ligi & in fide gradus esse: sicut & in alijs virtutibus q̄ bus est initium incrementū atq; perfectio. Huius q̄ fides initium habuit cum filii salutē petuit: incrementū dum credidit fmoni dñi dicentis: Filius tuus vinit. deinde pfectionem obtinuit nunciantibus ser uis. **AVG.** Ad solum fmonem crediderūt plures samaritani. Ad illud miraculum sola illa dom' credidit vbi est factum. vñ subdit euangelista: Hoc iterum scdm signum fecit iesus: euz venisset a iudea in galileam. **CHRY.** Non sine causa hoc adiecit sed ondēns quoniā secundo signo facto: nondū ad altitudinē samaritanorū nullum signū videntium indei quenerunt. **ORIGE.** Amphiboliogā autē cōtinet p̄is dictum: uno enim modo denotat q̄ iesus veni endo a iudea in galileā: duo fecit miracula: quorū scdm est factū erga filiū reguli. alio modo sic: Duo bus existentib̄ signis que iesus in galilea exercuit: scdm egit veniens a iudea in galileam. & hic sensus verus est. **Mystice** autem p̄ hoc q̄ iesus bis in galileam accedit: binus saluatoris aduentū in mundum ostendit: p̄mis qdem misericordie: vt vno facto cōmūtas exhibaret: secundus vero vt filiū reguli ad mortem pene deductum suscitet. i. populū iudeorū qui post plenitudinē gentiū accedit saluandus in fine. **Magn'** autē rex regū est qui cōstitutus est a deo in monte syon sancto eius: huins qui r̄iderūt diem & gauiſ sunt: reguli dīoscūm. Arbitramur igit̄ regulum esse abraam: egrōt̄ vero filiū ei' israeliticū genus debilitatum erga cultū diuinū: ideo incauit ignitis spiculis inimici: vt p̄inde febrire censeat. Apparet autē q̄ p̄cedentib̄ sanctis postq̄ carnis exuerūt amictū populus fuit cure. vñ legiē in macha beis post mortē hieremie: hic ē hieremias ppheta dei: qui plurimū orat p̄ populo. Abraam igit̄ obser

crat adiuuari a salvatore populu infirmis: & quidē p̄tatis vbiū de chana p̄dit vbi dictum est: **Fili'** tu us viuit. Sed vbi efficacia in capbaraum agit. naz ibi filius reguli curat̄ est quasi in agro consolatio nis morans quod significat genus quoddā debilitū non tamē oīo fructibus p̄uatorū. illud aut: **Nisi si gna & pdigia vi. non cre. dictū illi referit ad multū dinē filiorū suorū: & ad ipsum quodammodo: sicut enī iohānes expectabat datum sibi signū. s. sup quem vi deris spii descendantē: sic & premortui sancti adūtūm christi in carnē & signis & pdigis manifestādūz expectabant. Habebat autē hic regulis nō solū filiū sed etiam seruos q̄ quos significat manieres quedā minus bñ. & infinita credentiū nec a casu hora sepi ma deserit filium febrie: nam septenari' numer' est quietis. **ALCVI.** Vel q̄ per septiformē spiritum est omnis remissio peccatorū. Septenari' enī in tria & quatuor diuisiū significat sanctā trinitatē in qua tuor anni temporaib̄: in quatuor mūdi partibus: in quatuor elemētis. **ORIG.** Possunt quoq̄ signifi cari duo aduentū christi vbi ad animā: p̄mis quidē ex facto vino p̄brens anime gaudiū spiritualis cōuiuiū: secundus vero oēs languoris ac mortis reliq̄as amputās. **THEO.** Regulus autē est omnis bō non solum q̄ regi vniuerlorū p̄piriquis existit finiam: sed quia & ipse sup oīa p̄ncipatu sumpsit: cui filius. i. mens febicitat voluptatib̄ p̄tus & desideriis. Accedit autē ad iesu & dep̄catur vt descendat. i. vt cōdescensu minime vta: & parcat peccatis p̄lqz a voluptatū infirmitate mortificet. Sed domin' dicit: **Vnde.** i. pfectum continuū circa bonum ostē das: & tūc fili' tuus viuet. Si autē ambulare cessaueris mortificabis tibi intellectus circa boni operatio nem. **CAPITVLM.V.****

Post hec erat dies festus iūdeorum: & ascēdit iesus hie rosolymam. Est autem hie rosolymis probatica piscina que cōgnominat hebraice bethsaida qnḡ portic' habēs. In his iacebat multū magna languentium cecorum claudorum aridorū: expectantū aque motū. Angelus autem domini descendebat p̄m tempus in piscinam: & mouebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinā post motionē aquae: sanus sicbat a quaciq̄ detinebatur infirmitate. Erat autē quidam homo ibi triginta & octo annos habēs in infirmitate sua. Nūc cum uidisset iesus iacentez: & cognouisset quia iam multū tempus haberet: dicit ei: **Ulis sanus fieri?** Sic p̄dit ei languidus: **Domine homi**

nem non habeo; ut cum turbata fuerit aqua mittat me in piscinam. **D**ū uenio enim ego: aliis ante me descēdit. **D**icit ei iesus: Surge: tolle grabatum tuum et ambula. **E**t statim sanus factus est homo ille: et sustulit grabatum suū et ambulahat. **E**rat autem sabbatiū in die illo. **D**icebant ergo iudei illi q̄ sanat̄ fuerat. **G**ab batum est; nō licet tibi tollere grabatum tuum. **R**espondit eis: Qui me sanum fecit ille mihi dixit: tolle grabatum tuum et ambula. **I**nterrogauerunt ergo eum: Quis est ille homo qui dixit tibi: tolle grabatum tuum et ambula? **I**s aut̄ qui sanus fuerat effect̄ nesciebat quis eēt. **J**esus enī declinauit a turba p̄stituta in loco.

AVG. de con.euā. Post miraculū in galilea suminde hierosolymam redit. vii dicit: Post hec erat dies festus indeoꝝ: et ascēdit iesus hierosolymā. **C**HRY. Nibi videſ q̄ erat dies festus p̄theco stes alcedit aut̄ iesus hierosolymaz semp in diebus festis: et cū eis dies festos faciens nō videat̄ legi ſignis: et ob hoc multitudinē ſimplicem p̄ signa et do crina attrabat: maxime enī in diebus festis hi qui iuncta poſti erant concurrebat. **S**equit̄: Erat aut̄ hiero. p. pisci. q̄ cognō. hebra. bethsa. dñq̄ por. h̄ns. **A**LCVI. probaton grece ouis dicit: p̄batica ḡ p̄ficia peculiariſ dicit: vbi ſacerdotes cadavera ho ſtiaz abliebāt. **C**HRY. Debebat qđem baptisma dari peccata purgans: cui imago p̄ſcripta fuit in p̄ſcina et in aliis pluribꝫ: et p̄mū quidē dedit de aquā expurgantē corpos ſordes et inquinationes nō exiſtentis: sed opinatas puta eas que a funere et que a lepra et que ab aliis talibꝫ deinde infirmitates ouieras paquas facit ſolui. vii ſequit̄: In his iace. mul. mag. lan. ceco. clau. et ari. expe. aque mo. **V**olēs. n. de pp̄nq̄us adducē ad baptifimi donū: non adhuc inquinamēta ſolum mūdat. **S**ed etiaꝝ egritudines sanat̄: ſicut enim ministri qui ppe regē ſunt: his qui ſunt a longe clariores ſunt: ita et in figuris fit. **N**on aut̄ ſimplicerat ſanabat aquazū natura: ſemp. n. hoc fieret: ſed in angeli deſcenſione. viii ſequit̄: Angelus aut̄ dñi dicit. ſm temp̄ in p̄ſc. poſt mo. aque. **S**icut enī et in baptizatis non ſimplicerat aqua operat̄: ſed cum ſp̄ſtancti acceperit grām: tūc omnia ſoluit pecata. **A**ngelus enī deſcen̄t̄ ſe turbabat aquam: et ſanat̄ imponebat virtutē: vt diſcant iudei quoniam multomagis angelorū domin⁹ omnes egritudines anime ſanare pot. ſed tūc quidē infirmitas impedimentū volēti curari fiebat. **S**ubdit enī: Et qui prior dicit. in p̄ſ. poſt mo. aque: ſanis fiebat a qua cunq; detinebat infirmitate. **N**ūc aut̄ vniuſquisq; accedē

poteſt. non enī angelus eſt qui turbat aquā: ſed aŋ geloz domini⁹ qui oia operaſ. ſed eti orbis terrarū vniuersus veniat: grā non conſumif ſed ſimilis manet. ſicut enī ſolares radii per vniāquāq; illuminant diem: et non cōſumunt: neq; a multa largitione misericordia ſit ſolis lux: ita et multo amplius ſp̄ſtancti actō in nullo minuſ a multitudine eoꝝ qui potiunis ea. **H**oc aut̄ ſiebat. ſ. vt vniuſ tñ poſt motionē aque ſanaretur: vt qui diſcerat̄ quoniam in aqua egritudines corporis ſanabant̄: in hoc per multū temp̄ exerſitati facile crederet̄ q̄ et egritudines anime aqua ſanare poſteſt. **A**VGV. plus eſt aut̄ q̄ christ⁹ vitiā ſanauit animaz: q̄ languores corporis moriturorum. ſed quia ipſa anima nō eu ſouerat a quo ſananda erat: et oculos babebat in carne vñ ſacra corporalia videret: et nondū babebat in corde vñ deum latenter cognosceret: ſecit qđ videri poterat: vt ſana retur vñ videri non poſterat. **I**ngreſſus eſt locū vbi iacebat multitudo languentiu: de quibꝫ elegit vnuꝫ vt ſanaret. de quo ſubdit̄. **E**rat aut̄ quidam homo ibi. trīginta et octo annos habens in infirmitate ſua. **C**HRY. Non aut̄ conſefſim eum a principio ſanauit: ſed p̄mū eu ſamiliarē ſibi ſacit: per interrogatiōnem future fidei faciens viam. Non aut̄ expetit ſi dem vt in cecis fecit dices: Creditis quia poſſuiz hoc facere: quia hic nōdū nouerat euꝫ manifeſte quis eſtet. **N**am illi quidē ex alijs eius virtutē cognoscētes: cōuenienter hec audierat̄. Alij vero nondū cum cognoscētes: ſed p̄ ſigna eu ſignituri poſt miracula requirunt̄ de fide. vii ſequit̄: Hūc cum vidiffiſſet iesus iacentē et cognouiffiſſet q̄ multū iam temp̄ haberet dicit ei: Uis ſanuſ ſieri: Nō querit vt diſcat: hoc enī ſupfluū eſſet: ſed vt offendiceret iſtius patientiā q̄ trīginta et octo annos habens: p̄ vniūquēq; annū eripi ab egritudine expectās aſſidebat et non deſiſtebat. **E**t et cognoscam⁹ ppter quā cām dimittens alios adhuc venit: et nō dicit: Uis te curabo: nōdū enī aliquid magnū imaginabaf ille de christo. nō aut̄ turbat̄ eſt ad interrogationem neq; diſxit iniuriari mihi venisti: quādo interrogaſ ſi volo ſan⁹ fieri: ſed manuete reſpōdet̄. **S**equit̄ enim: Respondit lang. Domine hominē non habeo: vt cū tur. fu. aqua mit. me in p̄ſc. dum venio enī ego aliis ante me deſcē. Non nouerat quis eēt: qui interrogaſ: neq; q̄ cū raturus eſſet eu. **O**pinabaf aut̄ fortasse utilem ſibi forte christum ad mittendū eum in aquam. ſed chriſtus oſtēdit q̄ ſeo omnia p̄t facere. vnde ſequit̄: Dicit ei iesus: Surge tolle grabatum tuū et ambula. **A**VGVSTI. Tria diſxit: ſed Surge: non opis im perium ſuit ſed operatio ſanitatis. Sano aut̄ duo impauit: Tolle grabatum tuū et ambula. **C**HRY. Intuere diuine ſapientie ſupabundantiā: non ſoluꝫ ſanat̄: ſed et lecti portare iubet: vt credible ſaceret miraculum: et nullus existimet phantasiā eſſe qđ factum eſt. Non enī niſi certissime et vebemēter cōpacta eſſent mēbra: lectulum ferre poſſet. **A**udiens aut̄ languidus: quoniam cum p̄tate et velut iubēs diſxit: Surge tolle grabatum tuū. non deriſit diſcens. **I**n gelus deſcen̄t̄: et turbat aquam: et ſolū vnuꝫ curat̄. **T**u autem homo exiſtēs ex ſolo precepto: ſperas te magis angelis poſſe: ſed audiuit et non diſcredidit ei qui iuſſit: et ſanis factus eſt. vnde ſequit̄: Et ſati

Johannes

sanctus est homo: et sustinuit. sed ambulauit
BEDA: Multum quippe inter sanationem domini:
et que a medicis inferi distare probatur. hec videlicet; voce iubet et mox impletur. Illa vero per multa temporis interualla aliquotiens perficitur. **CHRY.** Igis mirabile quid est hoc: que aut sequens multo maiora erunt. nam in initio quodam nullo molestate sua deri non ita mirabile est: sicut quod post insanientibus iudeis et accusantibus: christo obedire: et ostendit euangelista consequenter dicens. Erat autem sabbatum in illo die dicere ergo iudei illi qui sanctus fuerat factus: sabbatum est: non licet. tamen. **AVG.** Non caluniabant dominum: quia sanctus fecerat sabbato quasi eis respondere posset: quia si cuiuscumque iumentum in pustulum cecidisset: utique die sabbati erueret illud et salvaret: sed qui portabat grabatum suum. q.d. si sanitatis non erat differenda: nunquid et opus fuerat imperandum. sed ille auctorem sanitatis sue obsecravat calumniatoribus. vñ sequitur: **Respondebit eis:** qui me sanctum fecit: ille mihi dixit. Tolle grabatum tuum et ambula. q.d. quare non acciperem iussionem a quo accepere sanitatem. **CHRY.** Num irum si malignari vellet poterat dicere: Si crimen est accusare eum qui iussit et deponam lectulum: sed et curationes utique occultasset. Etenim sciebat non ita eos esse mortuos ex sabbati solutione: sicut ex ihermitatis sanatione. sed neque hoc occultauit: neque veniam petiit: sed clara voce beneficium confessus est. illi vero maligne interrogauerunt. unde subditur: Interrogauerunt ergo eis quis est ille homo qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum et ambula. **No dicunt:** Quis est qui fecit te sanctum: sed in medium inducit id quod transgressio estimabatur. Sequitur: Is autem qui sanctus fuerat effectus nesciebat quis esset. Iesus autem declinauit a tur. consti. in loco. Et per medium quidem et eo absente testimonium insuspicibile fuerit. Qui enim adeptus fuerat sanitatem idoneus erat beneficium testis. demum ut non plus faceret furorem illorum accendi. Solus enim viensis eius cui inuidetur: non parvam inuidentibus immittit scintillam propterea discedens: permisit ab ipsis sum factum exanimari. Quidam estimat hunc paraliticum esse eum qui in mattheo posuit est: sed non est. Ille enim multis habebat sui curam habentes et eum ferentes: hic autem nullum. Sed et locus utriusque diversus est. **AVG.** Siquidem mediocri corde et humano in genio consideremus: hoc miraculum faciente quod ad potentiam pertinet: non magnum aliquid fecit: et quod ad benignitatem parum fecit. Tot iacebant: et unus curatus est cum posset uno verbo oculis erigere: Quid ergo intelligendum est: nisi quia potestas illa et bonitas magis agebat quid anime in factis eius pro salute semper intelligeretur: quod quid per temporalis salute corporis mererentur. In illis enim factis quicquid temporaliter sanatum est in membris mortalibus in fine deficit: anima que creditur: ad vitam eternam transiit. Piscina illa et aqua illa populum mibi videlicet significasse iudeorum. significari enim populos nomine aquarum aperte nobis indicat apocalypsis iohannis. **BEDA:** Bene autem piscina probatica fuisse describitur. Ille enim populus omnis nomine significat: sicut illud psalmi: Nos populus tuus et oves gregis tuus. **AVG.** Aqua ergo illa. et popu-

lus ille quinq[ue] libris moysi tanquam quinq[ue] porticibus claudebatur: sed illi libri probabantur: languidos non sanabatur. **CHRY.** Denique multa genera languentium in eadem lacuerunt: ceci. s. qui scientie lumine carerent: clavis di qui ad ea que iubentur implenda vires non habent. **AVGVS.** Venit autem christus ad populum iudeorum et faciendo magna: docendo virilia turbauit peccatores. et aqua presentia sua: et excitauit ad passionem suam: sed latens turbauit. Si enim cognovisset: nunc glorie domini crucifixissent. Subito enim videbatur aqua turbata: et a quo turbabatur non videbatur. Descendere ergo in aquam turbatam: hoc est humiliter credere in dominum passionem. Ibi sanabatur unus: significans ecclesie unitatem: postea quisquis veniret non sanabatur: quod quisquis preter unitatem fuerit: sanari non poterit: sed illis qui oderunt unitatem: et partem sibi faciunt in hominibus. Habebat autem xxxviii annos in infirmitate: qui sanatus est: hic enim numerus ad languorem pertinet magis quam ad sanitatem. Quadragenarius enim numerus sacratissimus: nobis in quedam perfectione commendatur: quod lex in decem preceptis data est et predicanda erat per totum mundum: qui quatuor partibus commendatur. Denarius autem per quatuor multiplicatus ad quadragenarius peruenit. vel quod per euangelium quod quatuor libros haec impletur lex. Si ergo quadragenarius numerus est perfectio nem legis: et lex non impletur nisi in genuino precepto charitatis: quid miraris quia languebat qui. xl. minus duos habebat: necessarius erat illi homo ad sanitatem. Sed homo ille qui et deus est: et qui illum iacentem duobus minus inuenit: quia duo quedam iubendo quod minus erat impletuit. In duobus enim domini iussis duo precepta significata sunt charitatis: dei dilectione prior est ordine precipiendi: proxima laetitia dilectione prior est ordine facienda. Dicit ergo: Tolle grabatum tuum: quasi diceret: Cui esles languidos portabat te proximus tuus. sanctus factus es: porta proximum tuum. Dicit etiam: Ambula. Sed quo iter agis nisi ad dominum deum tuum? **BEDA:** Quid enim est dicere: Surge et ambula: nisi a temporie et ignorantia in quibus prius iacebas erigere: et in bonis operibus proficere stude. Tolle grabatum tuum. et proximus tuus a quo portaris et ipse patienter tolera. **AVGVSTINVS.** Porta ergo eum cuius quod amulas: ut ad eum pertinias cum quo manere desideras. Ille autem nondum iesum nouerat: quia et nos credimus in eum: quem non videntis: et ut non videantur declinat a turba. Quadam sollicitudine intentionis videtur deus. turba strepitum habet. visio ista secretum desiderat.

Prostea inuenit eum iesus in templo et dixit illi: Ecce sanctus factus es: iam noli peccare: ne deterius tibi ali quid contingat. Abiit ille homo et nunciauit iudeis: quia iesus esset qui fecit eum sanctum. Propterea persequebantur iudei iesum: quia hec fa-

ciebat in sabbato. Jesus autem respondit eis: **Pater meus** usq[ue] modo operatur: et ego operor. Propterea ergo magis querebant eum iudei in terficere: quia non solum soluebat sabbatum sed et patrem suum dicebat deum equalem se faciens deo.

CHRYSO. Curatus homo non secessit ad nudus mas neq[ue] voluptati aut vane glorie dedit seipsum: sed in templo conuersabatur: quod maxime religionis est signum. Vnde dicitur: Postea inuenit eum Iesus in templo. **AVGV.** Dominus quidem Iesus et in turba cum videbat et in templo. Ille autem languidus Iesum in turba non agnoscit: in templo agnoscit in loco sacro. **ALCVI.** Quia si gratiam conditoris cogiscere volim: et ad eius visionem venire: fugienda est turba cogitationum et affectuum prauorum. Declinanda sunt prauorum conuenticula. fugiendo est ad templum: ut nos ipsos templum dei studeamus facere quos deus inuiscere et in quibus manere dignetur. **Sequitur.** Et dixit illi: ecce sanus factus es iam noli amplius peccare: ne detevas tibi aliquid contingat. **CHRYS.** Ubi plus discimus quod ex peccatis eiata est h[oc] egritudo. quia enim sepius animam in nobis egrotantem insensibiliter habemus: corpus autem parvum suscepit lesionem: omne facit studium et ab infirmitate liberemur. propterea deus plus corpus pro his que aia deliquerit: secundo vero genitus est gehenne sermo: tertio quod longum est in futurum supplicium. Dicunt enim quidae: Nunquid quia in breui temporis momento adulteratus suis immortaliter crucior? vide quod hic tanto tempore pro peccatis cruciatur: non enim temporis mensura peccata iudicantur: sed ipsa delictorum natura. **Cuz** his autem et illud discimus: quod si grauem sustineamur penam pro pluribus peccatis: deinde in eadem inciderimus grauiora patientur: et hoc decenter. Qui enim neq[ue] supplicio factus est melior et insensibilis de reliquo et contemptor: ad maius ducetur tormentum. si autem hic non omnes pro peccatis torquentur: non confidamus. Nihil enim nos hic pati: pro peccatis signum est maioris illic futuri supplicij: non autem oes egritudines sunt ex peccatis sed plures. Quidam enim et a pigritia sunt: quedam propter probationem: sicut in iob: sed propter quid paralyticus huic christus de peccatis mentionem facit: Quidam huic paralyticus detrahentes dicunt eum christi fusse accusatorem: et propter hoc haec audire. quid igitur dicitur de paralyticu[m] qui est apud mattheum: etenim et illi dictum est: Dimititur tibi peccata tua. neq[ue] etiam christus hunc incusat de preteritis: sed ad futurum eum munit solum. Alios igitur curans peccatorum non meminit: quia his paralyticis ex peccatis egritudines sunt facte: alijs autem ex infirmitate naturali: vel per hos reliquos omnes admonet. Cum his autem et illud est dicere: quoniam multam vidit inesse anime huius patientiam: et ut valentem suscipere admonitionem eum admonet. Tribuit autem signum ei proprie deitatis. dicendo eum: Non

amplius pecces: ostendit se scire omnina que ab eo facta erant delicta. **AVGV.** Nunc autem ille postea quod vidit Iesum: et cognovit eum auctorem salutis: non fuit piger in euangelizando quem viderat. Vnde sequitur: Abiit ille homo: et nesciavit eis: quia Iesus erat qui fecit eum sanum. **CHRY.** Non ita insensibilis erat: ut post tantum beneficium et admotionem maligna mente hoc dicat. Si enim detrahere veller: sanitatem tacens transgressionem dixisset: sed hoc non fecit: non enim dicit: quoniam Iesus est qui dixit: Lolle grabatum tuum: quod videbat iudeis crimen esse: sed dixit: Quoniam Iesus est qui me sanum fecit. **AVGVSTI.** Sic igitur ille annunciat: illi insiniebant. Vnde sequitur: Propterea persequebantur iudei Iesum: quia hoc faciebat in sabbato. Manifestum enim opus corporale factum erat ante oculos iudeorum: non sanitas corporis: sed reportatio grabari: que non videbatur ita necessaria quemadmodum sanitas. Aperte ergo dicat dominus sacramentum sabbati et signum obseruandi viuus diei ad tempus datum esse iudeis. Impletio nem vero ipsam sacramenti: in illo venisse cum sequitur: Iesus autem respondit eis: **Pater meus** usq[ue] modo operatur: et ego operor. q.d. Nolite putare quia sabbato ita requieuit pater mens: ut ex illo non operetur: sed sicut ipse nunc operatur sine labore: operor et ego. sed ideo dictum est deum requieuisse: quia iam creaturam nullaz condebat: postquam perfecta sunt omnia. quietem vero propterea appellauit scriptura: ut nos admoneret post bona opera quieturos. et sicut deus postquam fecit hominem ad imaginem et similitudinem suam: et perfectit omnia opera sua bona valde requieuit septimo die: sic et tibi requie non speras: nisi cum redieris ad similitudinem in qua factus es: quam peccato perdidisti: et nisi cu[m] bona fu[er]is operatus. **AVGVSTI.** quarto super genesis ad litteram: dici ergo probabiliter potest ad sabbatum sabbatum iudeis fuisse preceptum in via bala futuri: que spiritualem requie significaret: quaz deus exemplo quietis sue: fidelibus bona opera scientibus archana significatione pollicebatur.) **AVGVSTI.** super iohannem: Erit enim sabbat[u]s huius seculi cum transierint sex erates quasi sex dies seculi: nunc enim ventura est requies que promittitur sanctis. **AVGVSTI.** quarto super genesis ad litteram: Quis etiam quietis ipse dominus Iesus mysterium sua sepultura confirmauit. Pro quippe die sabbati requieuit in sepulchro postquam sexto die consummauit opera sua quando ait: Consummatum est. Quid ergo mirum si deus istum diem quo erat christus in sepultura quieturus: volens etiam hoc modo prenunciare ab operibus suis in uno die requieuit: deinceps operatus ordinem seculorum. Potest etiam intelligi deum requieuisse a condensis generibus creature: quia ultra iam non condidit aliqua genera noua. Deinceps autem usq[ue] nunc et ultra operatur eorumdem generum administratio[n]em que tum instituta sunt: non ut ipso saltet die septimo potentia eius a celo et terre omniumque rerum quas considerat gubernatione cessaret: alioquin continuo dilaberentur. Creatoris namque potentia causa est subsistendi omni creature: que ab eis que cre-

Johannes

ata sunt regendis: si aliquando cessaret: simul et eorum
cessaret species omnium natura concideret: neque enim
sicut structuram edium cum fabricaverit quis abscedat:
atque illo cessante stat opus eius: ita mundus
vir ictu oculi stare potest si ei deus regimen suum
subtraxerit: proinde quidem dominus ait: Pater
meus usque modo operatur: continuationem quan-
dam operis eius que universam creaturam continet
atque administrat ostendit. Alter enim posset intelli-
gi si diceret: Et nunc operatur: ubi non esset necesse;
ut operis continuationem acciperemus. Alter au-
tem cogit intelligi cum ait: Usque hunc ex illo scilicet
quo cuncta cum conderet operatus est. AVG.
super iehannem: Ergo tanquam diceret iudeis: Quid
alias expectatis persuaderemus ut non operer sabbato
Sabbati dies vobis ad significationem meam pre-
ceptus est. opera dei attenditis: per me facta sunt
omnia. operatus est pater luceni: sed dixit ut fieret:
si dixit verbo operatus est: et verbum eius ego sum.
Pater meus et tunc operatus est cum fecit mundum: et
usque hunc operatur: cum regit mundum: ergo et per
me fecit cum fecit: et per me regit cum regit. CHR.
Et quidem christus cum discipulis excusare ope-
rabat: dauid conseruum eorum in medium serebat
Quando vero de se ipso erat accusatus: ad patrem re-
fugit. Considerandum etiam quod neque ut homo sol-
lum excusat: sed neque ut deus solum sed quandoque
hoc quandoque illo modo. Volebat enim utrumque
credi et condescensionis dispensationem et deitatis
dignitatem. unde hic equalitatem sui ad patrem ostendit: et in dicendo eum patrem singulariter. Dicit enim
pater meus: et in agendo eadem illi. Dicit enim et ego
operor. unde sequitur: Propterea ergo magis que
rebat eum iudei interficere: quia non solum solue-
bat sabbatum: sed et patrem suum dicebat deum.
AVGVSTI. Non quocumque: sed quid equalem se
facit deo: nam omnes dicimus deo: Pater noster
qui es in celis. Legimus et iudeos dixisse: Cum tu
sis pater noster. ergo non hinc irascerabatur: quia pa-
trem suum dicebat deum: sed quod longe alio modo
quam homines. AVGVSTI. de concordan. etiame.
Dicendo enim pater meus usque modo operatur: et
ego operor: quod ei esset equalis voluit intelligi: conse-
quens esse ostendens: ut quoniam pater operatur:
et filius operetur: quia pater sine filio non operatur
CHRYSO. Si vero non naturalis esset filius
nec eiusdem substantie: hec excusatio maior accusa-
tioni esset. Non enim perfectus regalem legem trans-
grediens poterit effugere: si accusatus se excusat dis-
cens: Quoniam et rex soluit legem. Sed quia par-
est dignitas filii ad patrem: propterea perfecta execu-
satio est: sicut igitur pater operans sabbato absolu-
tus est a crimen: ita et filius. AVGVSTINV:
Ecce intelligunt iudei quod non intelligunt arriani
Arriani quippe inequalem dicunt filium patris: et in
de heres pullat ecclesias. CHRYSOSTOM:
Qui vero nolunt cum bona mente hoc suscipere: vi-
cunt quod christus non fecit se equalem deo. sed iudei
hoc suspicabatur: sed ad hoc per ea que supradicta
sunt superueniamus. Manifestum enim est quod iudei
persequebantur christum: et quod soluebat sabbatum:
et quod dicebat patrem suum deum. unde et quod cons-

uerienter adiungitur: Equalem se faciens deo. ade-
beret premissis in veritate. HYLARI. septimo de
trinitate: Expositio enim euangelista cam sam demon-
strantis cur tam indei interficere vellat. CHR.
Et iterum: si ipse hoc ipsum volebat astruere: sed in
dei hoc inaniter suspicabantur: non dimisit onus
eorum mentem in errore: sed corexit: neque enim eu-
gelista hoc tacuisse sicut supra de eo quod dictum
est: Soluite templum hoc. AVG. Non tam in
dei intellexerunt christum esse filium dei: sed intel-
lererunt in verbis christi: quod talis commendaretur
filius dei quod equalis esset deo: quia ergo nesciebant:
talem tamen predicari agnoscebant. Ideo dicit: Es
qualem se faciens deo. non aut ipse se faciebat equa-
lem: sed ille illum generat equalem.

Respondit itaque iesus et dixit eis
Amen amen dico vobis: non potest
filius a se facere quicunque: nisi quod ui-
derit patrem facientem. Quicumque
enim ille fecerit: hec et filius similiter
fecit. Pater enim diligit filium: et omnia
demonstrat ei que ipse facit: et
maiora his demonstrabit ei opera
ut nos miremimi

HYLA. vii. de trinitate: Ad violati sabbati obies-
terum sibi reatum dixerat: Pater meus usque modo
operatur et ego operor: et usurposse hoc ex auctoritate
intelligeretur exemplis. Significans tamen hoc quod
ipse ageret patris opus esse intelligentium: quia ipse
in se operaretur operante: et rursum aduersum eam
imuidiam quod se deo equasse paterni nominis usur-
patione: volens et natuitatem confirmare et nature
virtutem proficeri: respondit. unde dicitur: Respon-
dit itaque iesus et dixit eis: Amen dico vobis: non po-
test filius a se facere quicunque: nisi quod viderit patres
facientem. AVG. Quidam qui christianos se ha-
beri volunt: arriani heretici dicentes ipsum filium
dei qui suscepit carnem: minorem esse quam pater est.
capiunt et his verbis causam calumniae et reprehensionis
nobis: Videtis quia dominus iesus cum aduerties-
ret iudeos ex hoc moueri: quia patri deo equalem
se faceret: talia verba subiunxit: ut se equalem non
esse monstraret. Qui enim non potest: inquit a se
facere quicunque: nisi quod viderit patrem facientem:
et quod minor est non equalis. Sed si deus erat ver-
bum: et est deus maior et deus minor: duos deos co-
limus: non unum deum. HYLA. septimo de tri-
nitate: Ne igitur exequatio illa per nomen naturae
natuitatis que filius est auferet eidem: aut filium ab
se nihil facere posse. AVG. Tanquam diceret: Quid
scandalisati estis: quia patrem meum dixi deum: et
quia equalem me feci deo: ita sum equalis: et ille
me genuerit: non ut ille a me: sed ego ab illo sum fi-
lius: hoc est esse quod posse. Quia ergo substantia
filii de patre est: ideo potentia filii de patre est: quia
ergo filius non est a se: ideo non potest a se: sic ergo
non potest filius a se facere quicunque: nisi quod videt
patrem facientem: quia videre filii hoc est natura:

esse de patre: non alia visio est eius: et alia substantia eius: totum quod est de patre est. **HYLA.** xij. de trinitate: Ut autem maneret salutaris in parte et filio: confessionis nostre ordo naturam nativitatis ostendit: que potestatem efficiendi: non per incrementa indultarum ad unumquodque opus virium sumeret: sed de cognitione presumeret. presumeret autem non de aliquo operis corporalis exemplo: ut quod prius pater ficeret: id postea filius factus esset. sed cum ex patre filius esset natus per virtutis ac nature in se paternae conscientiam: nihil nisi quod patrem facientem vidisset: filium facere posse testatus est. non enim corporalibus modis deus videt: sed visus ei omnis in virtute nature est. **AVG.** ii. de trinitate: Hoc autem si propterea dictum accipimus: quia ex forma accepta ex creatura minor est filius: consequens erit ut prior pater aquas ambulauerit: et cetera que filius in carne apparens inter homines fecit ut possit filius ea facere. quis autem vel delyr ista sentiat. **AVGVSTI.** super iohannem: Imbulatio tamen illa carnis supra mare a patre fiebat per filium. Quando enim caro ambulabat et divinitas filii gubernabat: pater absens non erat cum filius dicat: Pater in me manens ipse facit opera: cum ergo diceret: Non potest filius a se facere quicquam. Ne forte carnalis subiperet intellectus: ut ficeret sibi homo quasi duos fabros: unum magistrum: alterum discipulum: ut quomodo ille fecerit archam: iste facit alteram secutus ait: Quaecumque enim ille fecerit et filius similiter facit. Non ait: Quaecumque pater facit et filius alia familia facit: sed hec eadem mundum pater: mundum filius: mundum spiritum sanctum. Si unus deus pater: et filius: et spiritus sanctus: unus mundus factus a patre per filium in spiritu sancto. Nec ergo eadem facit. Addidit autem: Similiter: ne alius error in animo nasceretur. Ut detur enim corpus hoc idem facere quod animus: sed non similiter. animus enim imperat corpori: corpus visibile est: animus inuisibilis: ut faceret aliqd seruum: iubente domino fecit: idem ab vitroque factum est: sed nunquid similiter? Non ergo sic pater et filius: sed hec eadem facit et similiter facit: ut intelligamus similis potentia facere filium eadem ipsa que facit pater. Equalis igitur est patri filius. **HYLA.** vii. de tri. Uel aliter: Omnia et eadem ad ostendendum nature virtutem locutus est. Et igitur natura eadem: cum eadem omnia posse nature sit. Ubi vero si similiter per filium omnia eadem sunt: similitudo operum solitudinem operantis exclusit. Nec igitur est vere fidei nostre intelligentia: quia sub una hac significatione testantur et similiter facta naturitatem: et eadem facta naturam. **CHRY.** Uel aliter: Tunc quod dicitur: Seipso non potest filius facere quicquam: intelligentum est: quia nihil contrarium patri: nihil alienum ab eo facere potest. Ideo autem dicit: Quoniam nihil contrarium facit: sed quoniam non potest facere: et hinc ostendat indissimilitudinem et certitudinem parilitatis. Non enim imbecillitate filii: sed multam eius virtutem ostendit hoc verbum. sicut enim ei dicimus: Impossible est deum peccare: non imbecillitatem eius accusamus: sed ineffabilem quan dam virtutem eius testamur: ita cum dicit filius: No

possit a meipso facere quicquam. hoc dicit: quoniam impossibile est eum facere aliquid contrarium patri. **AVG.** contra sermo. arrianorum: Hoc autem non deficientis est sed in eo quod de patre natus est permanens: namque laudabile est omnipotenter non posse mutari: quod laudabile est quod omnipotens non potest mori. Potest enim filius facere quod non vidisset patrem facientem: si posset facere quod per illum non facit pater. hoc est. Si posset peccare: neque nature immutabiliter bone que a patre est genita occurreret. Hoc autem quia non potest: non deficiente non potest: sed potenter. **CHRY.** Dis autem que dicta sunt attestatur quod sequitur: Quaecumque noster fecerit hec similiter et filius facit. Si enim per seipsum pater oia facit: ut hoc quod dicit: Similiter maneat: et filius etiam seipsum facit: vides qualiter intelligentia est excelsa: humilitatis autem verba. si enim humilius producit verba quedam non mireris. Quia enim presebanter eum excelsa audientes: et contrarium deo esse estimabant: parvum verba remisit. **AVG.** Cum ergo dixisset et se eadem facere: et similiter que facit pater subdit: Pater enim diligit filium et oia demonstrat ei quecumque ipse facit. ad hoc quod supra dicit: Nisi quod viderit patrem facere: videtur pertinere: et quod omnia demonstrat ei que ipse facit. Sed rursus mortalis cogitatio perturbatur. Dices enim aliquis: Deorsum facit pater ut possit filii videre quod facit: velut si faber doceat filium artem suam: et demonstraret ei quicquid facit: ut possit et ipse facere quod viderit patrem faciente. Cum ergo per se facili non faciat: ut possit videlicet filius quod per se facit. Porro si fixum atque incolumi tenemur: quia per filium omnia pater facit: anque faciat demonstrat filio. Ubi etiam demonstrat filio pater quod facit: nisi in ipso filio per quem facit. si enim pater exempla faciat: et filius attendat manus patris quemadmodum faciat: ubi est illa inseparabilitas trinitatis. Non ergo faciendo demonstrat pater filio: sed monstrando facit per filium. Cuidet enim patrem filius demonstrantem anque aliquid faciat: et ex demonstratione patris et visione filii fit: quod fit a patre per filium. Sed dices ostendo filio meo: quod volo facere: et facit ipse ait: ego per ipsum non. Sed verba dicturus es ei filio tuo: sed ipse filius est verbum patris. Numquid ergo per verbum loqueretur ad verbum: an quod filius magnus est verbum: minora verba transitura erunt inter patrem et filium: et sonus aliquis et quasi creatura quodam tempore erit ex ore patris et percussura aurem filii. Ne moue oia corporalia: simplicitatem vide si similes es. si non potes comprehendere quod sit deus: vel hoc comprehendere quid non sit multum proficies: si non: aliud quod senseris de deo. In mente tua vide quod volo dicere: in qua video memoriam et cogitationem: demonstrat memoria tua cogitationi tue carthaginem: et quod in illa erat: anteque incenderes conuerse ad se cogitationi ostendit. Acce facta est a memoria demonstratio: facta est in cogitatione visio et nulla verba in medio concurrerunt. Nullum ex corpore signum datum est: sed tamen omnia que in memoria tenes forinsecus accepisti. Pater que demonstrat filio: non accepit extrinsecus intus totum agitur: quia nihil creaturarum esset forinsecus nisi pater hec fecisset per filium. et ea pater demonstrando fecit: quia per filium vidente fecit. Sic ergo demonstrans pater filij videt

Johannes

sionem gignit: queadmodum pater filium gignit.
Demonstratio quippe generat visionem: non visio demonstrationem. quod si purius et pfectius intueri valeremus: fortassis inueniremus nec aliud esse patrem: aliud eius demonstracione: nec aliud filium aliud eius visionem. **HYLA.** vii. de trinitate. Non igitur pignorationem credendus est unigenitus de doctrina demonstrationis eguisse. demonstratio enim operum nihil aliud hic nobis preterquam natuitatis fidem ingerit: ut subsistente filii et subsistente deo patre credamus. **TAVG.** Videre enim patrem hoc est illi esse filium. sic ergo demonstrat pater omnia que facit filio: et a patre videat filius. Vidento enim natus est: et ab eo est illi videre a quo est illi esse et natum esse et permanere. **HYLA.** vii. de trinitate. Neque aut incircuspectum se celestis termino egit: ne forte diuerse nature significatio sub occasione dicti ambigui subriperet. Demonstrata enim potius opera patris esse ait domino quod ad operationem eorum naturae virtutis adiectam ut demonstratio ipsa natuitatis esse doceretur cui per dilectionem patris operum paternorum que per eum effici veller: et cognita cognitione. **TAVG.** Sed ecce quem diximus patri coeternum videntem patrem et videntem existentem: rursus nobis tempora nominat. nam sequitur. Et maiora his demonstrabit ei opera. Si autem demonstrabit: hoc est demonstratur est nondum demonstratum: et tunc filio demonstratur est quando et istis. Sequitur enim: Ut vos miremini. Et hoc difficile est videre quomodo tantum temporaliiter filio coeterno aliquando monstraret eternus pater omnia scientia que sunt apud patrem: Nihil autem illa maiora facile est intelligere et hoc quod subditur. Sicut enim pater suscitator et ceterum. Maiora enim opera sunt mortuos suscitare quod languidos sanare: sed qui paulo ante loquebatur ut deus cepit loqui et homo. Demonstrabit enim quasi temporaliter homini facta in tempore opera maiora. I. resurrectionem corporum. Corpora enim resurgent per dispensationem humanam: sed anime resurgent per substantiam dei. participatione enim sit anima beatam: non participatione beate anime. Quomodo enim anima que inferior deo est: id quod ipsa inferius est: hoc est corpus vivere facit: sic eandem animam non facit beatuere: nisi per ipsa anima superiorius est. scilicet deus. unde et prius dictum est quod pater diligit filium et demonstrat ei que ipse facit. Demonstrabit enim pater filio ut anime suscitantur: quia per patrem et filium suscitantur: nec possunt vivere nisi earum vita sit deo vel nobis pater demonstratur est non illi. propterea subiungit: Ut vos miremini. In quo exposuit quid voluit dicere. Et maiora his demonstrabit ei opera. Sed quare non dicit: Demonstrabit vobis: sed filio: quia et nos membra sumus filii: et ipse dicit quodammodo in membris suis: quomodo et patitur in nobis. Sicut enim dicit: Quod vni ex minimis meis dedistis mihi dedistis: ita si interrogetur a nobis: Qui eris discens: cum tu doceas omnia. Redit: Cum unus ex minimis meis dicit ego disco. **C**Sicut enim pater suscitat mortuos et vivificat: sic et filius quos vult vivificat. Neque enim pater iudicat

quemque: sed omni iudicium dedit filio: ut omnes honorificant filium sicut honorificant patrem. Qui non honorificant filium: non honorificant patrem qui misit illum.

TAVG. Autem dicerat quod maiora his opera pater demonstratur est filio: que sunt maiora prosequitur: et dicit: Sicut enim pater suscitat mortuos et vivificat: sic et filius quos vult vivificat. Plane maiora sunt ista. valde enim plus est ut resurgat mortuus quod et connalecat egrotus. Non autem sic hoc intelligamus: et alios a patre susciri: alios a filio existemus: sed eosdem quos pater suscitat et vivificat: ipsos et filius suscitat et vivificat. Et ne quod diceret: Suscitat pater mortuos per filium: ille tanquam potens: iste tanquam ex aliena potestate: tanquam minister facit sicut dicitur. Potestatem filii signavit dicens: Filius quos vult vivificat. Tenete hic non solum potestatem filii: verum etiam et voluntatem. Eadem enim patris et filii potestas est et voluntas. non enim vult pater alius quam filius: sed sicut illis una substantia: sic una voluntas est. **HYLA.** vii. de trinitate. Velle quidem nature libertas est: que ad perfecte virtutis beatitudinem cum arbitrio voluntate in libertate subsistat. **TAVG.** Sed qui sunt isti mortui: quos vivificat pater et filius. Vult nobis infinitare resurrectionem mortuorum quam omnes expectamus: non illam quam quidam habuerunt et ceteri crederent: resurrexit enim lazarus moriturus. Cum ergo dixisset: Sicut enim per suscitat mortuos et vivificat: ne intelligeremus illam mortuorum resurrectionem quam fecit ad miraculum non ad vitam eternam secutus ait. Neque enim pater indicat quemque et ceterum. ut ostendat quia de illa resurrectione mortuorum dixerat que futura est iudicio. Vnde aliter de resurrectione animarum dictum est: Sicut pater suscitat mortuos et ceterum. De resurrectione autem corporum sic dicit: Neque enim pater iudicat quemque et ceterum. Resurrectione enim animarum sit per substantiam patris et filii: et ideo id simul operantur pater et filius. resurrectione vero corporum sit per dispensationem humanitatis non patri coeternam. Sed vide quomodo verbum christi mentem nostram hic atque illud dicit: uno carnis loco remanere non sinitur: ut versando exercet: exercendo mundet: mundando capaces reddat: capaces factos impletat. Paulus enim ante dicebat: quia demonstrat pater filio quicquid facit: vis debam quasi patrem facientem et filium expectantes modo rursus video filium facientem patrem vacantes. **TAVG.** primo de trinitate. Non enim quod dicit: Omne iudicium dedit filio: sed illam locutionem dictum est quia dicitur: Sic dedit filio vitam habere in semet ipso: et significarer: quia sic filius genuit. Si enim sic diceretur: non utique diceretur: Pater non iudicat quemque. sed cum hoc enim quod pater equaliter genuit filium iudicat cum illo. sed hoc ergo dictum est quod iudicio non forma dei sed forma filii bonis apparebit: non quod non iudicabit: quod dedit oportet iudicium filio: cum de illo dicatur filius: Est qui querat et iudicet: sed ita dictum est: Pater non iudicat quemque: ac si diceretur: Patrem uero videbit in iudicio: sed oportet filium: quod filius bonis est: et

Ca.V.

possit et ab impiis videri: cum et illi videbunt in quem pupugerunt. **HYL** A. vii. de tri. **V**el aliter: quod dixerat: et filius quos vult vivificat: ne non nativitas videtur in se babere naturam: sed non natus potius prae iure subsistere: continuo subiecit: Neque enim pater iudicat quemque: sed omne iudicium dedit filio. Et in eo quod omne iudicium datum est nature: nativitas demonstratur: quod et oia habere sola natura possit indifferens: neque nativitas aliqd possit habere nisi datum sit. **CHRY.** Sicut enim dedit vita. id genuit eum viventem: ita dedit iudicium. id genuit eum iudicem. Dedit enim: hic positum est ne hoc ingenitum suspiceris neque duos patres estimes. **V**icit autem: Omne iudicium: quia vis est et puniendo et honorandi ut voluerit. **HYL** A. vii. de tri. **D**atum esse ei est: ei omne iudicium: quod vivificat quos vult: neque adeptum patris iudicium potest video: nisi ipse non iudicet: quod filius iudicium ex iudicio est parentem: ab eo enim datum omne iudicium est. Sed datum iudicij causa non tacita est. **S**equitur enim: Ut omnes honorificant filium: sicut honorificat patrem. **CHRY.** Ne enim audiens quoniam patrem habet auctorem: omnini similitudinem substantiae estimes et honoris minorationem: complicat honorem filii patris honorem: euende ostendens esse honorem patris et filii. Sed namque patrem eum dicimus: absit: qui enim patrem eum dicit: non adhuc filium et patrem honorat: sed totum confundit. **AVG.** Expius quidem filius videbatur ut seruus: pater honorabat ut deus: apparebat filius equalis patri. Ut omnes honorificant filium sicut homo: pa. Sed quod si innescunt qui patrem honorificant et non honorificant filium non potest fieri. **vii** sequitur: Qui non honorificant filium non homo: pa. qui misit illum. Aliud est enim cum tibi commendatur deus: qui deus est: et aliud cum tibi commendatur deus: quod pater est. **A**liu tibi commendat deus creator: tibi commendat omnipotens: spes quidam summa: eternus: inuisibilis: incomutabilis. **A**liu vero tibi quia pater est commendat: nihil tibi aliud quam filius commendat: quia pater vocatio non potest filium non habet. Sed si forte patrem quidem honorificas tanquam maiorem: filium tanquam minorem: ibi tollis honorem patris ubi minorem das filio. Quid enim tibi aliud videtur ita sentient: nisi pater equaliter sibi filium generare aut noluit: aut non potuit: Si noluit inuidit: si non potuit defecit. **V**el aliter: **N**on dicitur: Ut omnes honorificant filium sicut honorificant patrem: redditum est resurrectioni animalium quam sic operatur filius sicut pater: sed post resurrectionem corporum subditur: Qui non honorificant filium non honorificant patrem: qui misit illum. Non dicitur sic: Honoratur enim homo christus: sed non sicut pater deus. Sed dicit aliquis: Missus est filius: et maior est pater: quia misit. Recede a carne missione audi: non separationem. **R**es humanae fallunt homines: res diuinae purgant: quaque et ipse res humanae dicunt contra se testimonium: velut si quis verum velit petere: et per se non posset: amicum maiorem mitit: qui eam petat. **E**t non attende quod sit aliud in rebus humanis. Numquid enim homo pergit cum eo quem mittit: pater aut qui misit filium non recessit a filio cum dicit: Non sum solus quia pater mecum est. **AVG.** **iij**. de tri. **N**on autem eo ipso quod de patre natus est: missus dicitur filius: sed uel eo quod apparuit huic mundo: verbum caro factum. **vnde** dicit: **A** patre exiui et

veni in hunc mundum. **V**el eo quod ex tempore cuiuscumque mente precipitur sicut dictum est: **M**itte illaz ut mecum sit: et mecum labore. **HYL** A. vii. de tri. **C**losa igitur sunt omnia aduersum hereticum furoris in genia. **F**ilius est: quia a se nil facit. **D**eus est: quod quesumus pater facit: et ipse eadem facit: unde sunt: quia exequantur in honore. **N**on est propter ipsum: quod missus est.

Amen amen dico uobis: quia qui uerbum meum audit: et credit ei qui misit me: habet vitam eternam. **E**t in iudicium non uenit: sed transiet a morte in uitam.

T **GLO.** Quia dixerat quod filius quos vult vivificat: consequenter ostendit qualiter per filium puenias ad uitam dicens: **A**men amen dico uobis: quod qui uerbum meum audit: et credit ei qui misit me: habet vitam eternam. **AVG.** **Q**uandoquidem in audiendo et crenendo vita eterna est: multomagis in intelligendo. **S**ed gradus pietatis est fides: fidei fructus intellectus. **E**t non dixit mibi: **S**ed credit ei quod misit me. **Q**uare uerbum audit tuum: et credit alteri quid volunt dicens: nisi quod uerbum eius est in me: **E**t quid est? **A**udit uerbum meum: non audit me: **C**redit autem ei quod misit me: quod cum illi credit uerbo eius credit: mihi credit: quod ab eo prius ego sum. **CHRY.** **V**el non dixit: Qui audit sermones meos et credit mihi: estimassent enim haec et timorem et gloriationem verborum suscipiantur. **D**icentes autem: **C**redit ei quod misit me: susceptibile faciebat suum finem. **E**x duobus enim suis sermonibus susceptibile facit et in hoc quod patri creditur ab eo quod ipsum audit: et in hoc quod multis bonis poterit. **vnde** sequitur: **E**t iudicium non venit. **AVG.** **S**ed quis est hic: **E**rit quisque paulo apostolo melior: quod ait: Oportet nos exhiberi omnes ante tribunal christi. **A**liquidque iudicium penitentie dicitur: aliquod iudicium discretio dicitur: Ergo finis iudicij discretionis oportet nos omnes exhiberi ante tribunal christi. **S**ed iudicium damnationis hic dicitur: In iudicium non veniet: id non veniet in damnationem. **S**equitur: **S**ed transiit a morte in uitam. **N**on nunc transiit: sed iam transiit a morte infidelitatis ad uitam fidei a morte iniquitatis ad uitam iusticie. **V**el aliter: **N**on putares credendo te non moritur finis carnis: scias te mortem quam debes supplicio adam post solitum. **A**ccepit enim ille in quo tuus omnes fuimus morte morieris. **N**ec potes evadere diuina misericordia. **S**ed cum postuleris mortem veteris hominis: suscipies uitam noui hominis: et transitus facies de morte ad uitam. **A**d quaerit uitam ad eternam. **R**esurrectionem enim in fine seculi mortui in uitam eternam transibunt: vita enim ista nec vita nomina est: quia non est vera vita: nisi quod est eterna. **AVGVSTI.** de verbi do. **V**idemus autem homines amatores prius vite: talis ac finiende: sic per illa laborare: ut quoniam veniat mortis metus: quicquid potest facient: non ut auferant: sed ut differant mortem. **S**i ergo tanto labore: tanta cura agitur: ut aliquatenus vivat: quoniam agendum est ut super vivat: **E**t si prudenter dicitur: quod omnes modis agunt: ut differant mortem et vivant paucos dies: quod stulti sunt quod sic vivunt ut perdant eternam diem.

Amen amen dico uobis: quia ne

Johannes

nit hora t nunc est quando mortui
audient uocem filij dei: t qui audie
rint uiuent. Sicut enim pater habet
uitam in semetipso: sic dedit t filio
habere uitam in semetipso.

Avg. Posset aliquis dicere: Ex patre aliquis vi
uificatur cui credit: quid tu nos vivificas? vide qd
t filius quos vult vivificavit. unde dicit: Amem amem
dico vobis: quia venit hora t nunc est quando mor
tui audient vocem filij dei: t qui audierint uiuent.

Chry. Cum aut dicat: Uenit hora: ne forte longum
susciperis tempus addidit: Et nunc est. Sicut enim
in resurrectione futura vocez audientes percipientes
suscitabimur: ita t tunc fit. **Theo.** Hoc enim dicit
pro his quos a mortuis susciturus fuit. s. filia archi
synagogi: filio vidue t lazaro. **avg.** Uel aliter:
Ne forte qr dicit: Transit de morte ad vitam: intel
ligamus hoc in futura resurrectione: ostendere volens
quod transit qui credit subiungit: Amem amem dico vo
bis: qr venit hora: que hora? Et nunc est: qm mortui
audient vocem filij dei: t qd audierint uiuent. Non in
quit: Quia uiuunt audiunt: sed audiendo reuiuscunt.
Quid est enim? Audient: nisi obediunt. Qui enim credit
t finit veritate agunt: uiuunt t mortui non sunt. Qui
aut vel non credit vel credit male uiuentes: t chari
tatem non habentes: mortui potius deputati sunt:
t tam adhuc agitur hora ista t usq ad finem seculi
ipsa hora una agitur: vt iohannes dicit: Non illa
hora est. **avg.** de ver. do. Quando mortui. i. infideles
Audient vocem filij dei. i. euangelium. Et qd audie
rint. i. qui obedierint uiuent. i. iustificabuntur: t infi
deles iam non erunt. **avg.** super jo. Sed queret
aliquis: Pabet filii vitam unde uiuant credentes?
Audi ipsum dicente: Sicut enim habet pater vitam
in semetipso: sic dedit t filio habere vitam in semetip
so: uiuere quippe suu in illo non aliud: non alienum
est: non quasi princeps sit vita: que non est qd ipse: sed
habet vitam in semetipso: vt ipsa vita sibi sit ipse. Quid
tu: anima mortua eras. Audi patrem p filii: Surge
vt in eo recipias vitam quia non habes in te. Qui habet
vitam in semetipso: t sic agitur prima resurrectio. Nec
enim vita p pater t filius est: ad aliam pertinet. Non n
vitam illa sapientis sentit corpus: sed mens rationalis.

HyL A. in li. de synodis. Conclusi quidem heretici
scripturarum auctoritatibus: hoc solu tribuere so
lent filio: vt patri tui virtute similis sit. tollunt aut ei
similitudinem nature non intelligentes: non nisi ex
nature similitudine similitudinem esse virtutis. neqz
enim aliquando inferior natura superior a se potiorisqz
nature virtutem consequitur. Non aut p negari qm fu
lius dei idem possit cu dixerit: Quemque pater facit
eadem t filius facit similiter. sed similitudini virtutis
nature similitudo succedit cu dixit: Sicut habet p
vitam in semetipso: ita t filio dedit habere vitam in se
metipso. In vita nature t essentie significatio est: q
sicut habet: ita data esse docetur ad habendum. Non
enim in utroqz vita est: id in utroqz significat essentia
t vita que gignit ex vita. i. essentia que de essentia
nascit: dum non dissimilis nascit. s. quia vita ex v

ta est tener in se originis sue indissimile naturam.
avg. xv. de trini. Intelligitur aut pater non sine
vita existenti iam filio vitam dedit: sed ita eu sine te
pore genuisse: vt vita quia pater filio gignendo dedit
coetera sit vite ei qui dedit. **HyL A.** vii. de trini.
Qd enim ex viuo uiuere natu est: haber natu tatis p
sectione sine nouitate nature. non enim noui est qd ex
vitu generat in uiuere: qz nec ex nibili ad natu tate
vita qfita est: t vita que natu tate sumit ex vita: nec
se est p nature vnitate t pfecte natu tatis sacramen
tu: vt in uiuente uiuat t in se habeat vitam uiuentem.
Et quidem nature humana infirmitas ex disparibus
comparatur: t ex inanimatis cotineat ad vitam: nec
statim in ea qd gignitur uiuit: neqz totu uiuit et ve
ta: cum in ea multa sint que sine nature sensu cu ex
creuerint desiccent. In deo vero totu quod est uiuit
Deus enim vita est: t ex vita non potest quicqz esse nisi ui
uui. **avg.** Ergo quod dicit: Dedit filio: tale est ac
si diceretur: Benuit filiu: generando enim dedit. Quo dedit
vt esset: sic dedit vt vita esset in semetipso: vt
non aliud vita indigeret: sed ipse esset plenitudo vi
te: unde credentes alii uiuenter dum uiueret. Quid
interest: quia ille dedit: iste accepit. **Chryso.**
Uides indissimilitudinem in uno solo differentiem o
identem in essendo: hunc quidem patrem: illu vero si
liu. **HyL A.** de syno. Discernitur enim persona accep
tis t dantis. Non enim potest intelligi ipse atqz en
a se accepisse qui dederit: quia aliud est ibi uiuens:
alius profitens se uiuere p auctorem.

Et potestatem dedit ei iudiciz
facere: quia filius hominis est. No
lite mirari hoc: quia uenit hora in q
omnes qui in monumentis sunt au
dient uocem filij dei: t procedent qui
bona fecerunt in resurrectionem ui
te: qui uero mala egerunt: in resur
rectionem iudicij.

Theo. Non solu pater dedit filio p vivificet: s
etiam p iudicium faciat. vñ dicit: Et pratem dedit ei iu
dicium facere. **Chry.** Qui aut gratia circa hoc co
tinue vertit iudicium dico t resurrectionem t vitam: qm
hec maxime omnium sunt que introducere pnt: t inse
xibile facere auditorem. Qui enim psumus est qm rest
get: t filio dabit uox eoz qd deliquerit. t si nihil ali
ud viderit signum: hoc suscipies currens: benignus s
bi iudicem faciens. Sequitur: Quia filius hominis
est: nolite mirari hoc. Paulus quidam samotitanus
non ita ait: sed sic: Dedit ei pte iudicium facere: q
filii hois est. Et nullam uiuenitiam habet h dicit ita:
Non enim ppterera suscepit iudicium qd h est: qz quis p
bibet omnes hois esse iudices: sed quia ineffabilis
dei filius est: ppterera t iudex est. Ita igitur le
gendum: Quia filius hominis est: nolite mirari hoc.
Quia enim videbat audiencibus obstat bis que o
cebarunt: quoniam nihil plus estimabat eē christi q
purum hominem. que vero dicebant erant maiora q
fm hominem: t etiam qz fm angelum: t erat soli
dei. ideo haec opinionem solu dixit: Ne uiuemus qz

filius hominis est. et subdit eam quare non sit mirandum dices: Quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem filii dei. Et cuius gratia non dicit: Ne miremini quia filius hominis est: et ipse filius dei est. Si resurrectionem posuit: quia s. opus dicens quod dei proprium erat: dat audiencibus ex eo syllogizare de reliquo quanto deus erat et dei filius. Etenim qui argumeta complicantur: cum partes ponentes nobiliter demonstraverint: quod queritur multotiens non inducit ipsi conclusionem: sed clarioz facientes victoriam: dimitunt illi qui contradicunt: ut pro eis sententiam ferant. Igitur ei quidem que sum lazarum resurrectionis supra reminiscens de iudicio tacuit: non enim propter indicium surrexit lazarus. Universaliter vero resurrectionem inducens iudicium posuit. unde sequitur: Et procedent quae bona fecerunt in resurrectione vite: quae vero mala egereunt: in resurrectionem iudicii. Quia enim supra dixerat: Qui audit sermonem meum et credit ei qui misit me in iudicium non venit: ut non estimet quis quod credere sufficit ad salutem adiecit hic et de vita: dum dicit: Et qui bona eggerunt et qui mala eggerunt. AVG. Uel aliter: Inquit erat verbum in principio apud deum: deit ei vita habere in seipso: sed quia verbum caro facti est et virgine maria: homo factus filius homis est. Et quia filius hominis est: accepit potestatem iudicium facere: quod si erit in fine seculi. Et ibi erit resurrection corporum mortuorum. Animas ergo suscitat deus per christum filium dei: corpora suscitat per eundem filium hominis. unde additur: Quia filius hominis est. Nam sum deus filius est semper habui. AVG. de ver. do. Ad iudicium enim forma hominis ventura est: forma illa iudicabit quem iudicata est. sedebit iudex qui stabat sub iudice. Damnabit veros reos: qui factus est falso reus. rectus enim erat ut iudicandi viderentur: indicandi autem erat boni et mali: restabat ut in iudicio forma serui et bonis et malis ostenderetur: forma dei solis bonis seruaretur. Beati enim mundo corde quoniam ipsi deum videbunt. AVG. Omnes autem qui instituerunt alicuius etiam false religionis sectam negare resurrectionem mentium non potuerunt: sed multicarnis resurrectionem negauerunt: et nisi tu osse iesu diceris eam: quid opponemus contradictionibus? Ad ipsam igitur offendendam subdit: Nolite mirari hoc: s. quod dedit patrem filio homini iudicium faciendi: quia venit hora. AVG. de verbis do. Hic non addit: Et nunc est: quia ista hora in fine seculi erit. Nolite inquam mirari quia dixi: Exportet homines ab homine iudicari: sed quos homines: non solum quos intenieret viuos. unde sequitur: Quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt. AVG. sup. 3o. Quid evidenter us: corpora sunt in monumentis non anime. Superiorus etiam cum diceret: Venit hora. et adderet: Et nunc est: subiecit quodammodo mortui audient vocem filii dei. Non dicit: Omnes mortui. mortuorum enim iniquos voluit intelligi: sed non omnes iniqui obediunt euangelio. At vero in fine omnes qui sunt in monumentis audient vocem eius et procedent: non volunt dicere. Et vivent. quod supra dixit: ubi vita eternam intelligi voluit et beatam quam non omnes habebunt qui de monumentis procedent. Accepisti certe potestatem iudicandi: quia filius hominis es

Resurgent corpora de ipso iudicio: dic aliquid: et hoc audite. Qui bona fecerunt in resurrectione vite viuerentur: s. cui angelis dei. Qui male eggerunt: in resurrectione nem iudicij: hic iudicium pro pena posuit.

CNon possum ego a meipso fare quicquam. Sicut audio iudico: et in iudicium meum iustum est: quia non quero voluntatem meam: sed voluntatem eius qui misit me patris.

TAVG. dicturi eram christo: Tu iudicabis: et pater non iudicabit: nonne ergo sum patre iudicabis? Et iohannes adiecit: Non possum ego a me facere quicquam.

CHRY. Hoc est: non extraneum neque dissimile his que vult pater: a me fieri videbitis: sed sicut audio iudico. In quo nihil aliud ostendit quam quoniam impossibile est eum aliquid aliud velle quam quod pater vult: hoc est ita iudico ac si ipse pater esset qui iudicaret.

AVG. Cum ageretur de resurrectione animarum non dicebat audio: sed video: audio enim nunc dicit tantum precipientis patris imperium. Nam ergo sicut homo loquitur quo maior est pater. **A**VG. in ser. contra arrianos: Uel aliter dicit filius: Sicut audio iudico: sive sum illam incōmutabilem: similius quam naturam que sic est filius: ut tamē ei de patre sit. In qua natura non est aliud audire: aliud videre: aliud esse. Unde ab illo est ei audire et videre a quo illi est ipsum esse: et ideo sicut audit iudicat: quia sicut genitū est verbum: ut idē verbum sit veritas: ita sum veritatem iudicat. Sequitur: Et iudicium meum iustum est: quia non quero voluntatem meam: sed voluntatem eius qui misit me patris. Hoc enim dicens ad illum hominem volunt referre intentionem nostram: qui voluntatem suam querendo nō eius a quo factus est: nō habuit iustum iudicium de seipso: sed iustum iudicium habitum est de ipso. Ipse quippe faciens voluntatem suā: non dei mortuorum se esse nō credit: sed et hoc iudicium eius iustum non fuit. Denique fecit et mortuus est: quod iudicium dei iustum est: quod iudicium facit dei filius: non querendo voluntatem suā: cuī sit etiam hominis filius: non quia ipsius in iudicando nulla voluntas est: sed quia non ita est voluntas eius propria ut sit a voluntate patris aliena. **A**VG. super iohannem: Non quod quero voluntatem meā: praepiam. i. filii hominis que resultat deo: faciūt enim homines voluntatem suam: non dei quando faciunt quod volunt: non quod iubet deus. Quādō autē ita faciūt: quod volunt: et nō sequantur voluntatem dei: nō faciunt voluntatem suam. **U**el ideo dicit filius: Nō quero voluntatem meam: quia christus non ē de se: sed de patre suo est. **C**HRY. Ostendit enim nō aliam esse patris voluntatem preter suam: s. viam virtus quod. Si vero humanius hoc loquitur ne mireris: hominem enim pugnū adhuc eum estimabat. Inde igitur suū iudicium iustum esse dixit: ut qlibet alius excusans dicas: quod enī sua vult statuere in suspicionē deueniet de corruptō iusticie. quod nō suis initivis: quā occasiō habebit ut iustitia iudicet. **A**VG. Filius unius dicit: non quero voluntatem meam: et homines volunt facere voluntatem suam. Sacraius ergo

Johannes

voluntate patris: christi: et spiritus sancti: quia bona
vna voluntas: vna potestas: vna maiestas est.

Si ego testimonium phibeo de me
ipso: testimonium meum non est uerum.
Alius est qui testimonium phibet de
me: et scio quia uerum est testimonium
eius quod perhibet de me. Uos mi
sistis ad iohannem: et testimonium p
hibuit ueritati. Ego autem non ab ho
mine testimonium accipio: sed hec di
co ut uos salui sitis. Ille erat lucer
na ardens et lucens. Uos autem no
luisitis ad horam exultare in luce eius.
Ego autem habeo testimonium maius
iohanne. Opera enim que dedit mihi
pater ut perficiam ea: ipsa opera quod
ego facio testimonium phibet de me:
quia pater misit me. Et quod misit me
pater ipse testimonium phibuit de me.
Neque uocem eius unquam audistis:
neque speciem eius uidistis. Et uer
bum eius non habetis in uobis ma
nens: quia quem misit ille: huic uoi
non creditis. Scrutami scripturas:
quia uos putatis in ipsis uitam eter
nam habere. Et ille sunt qui testi
monium phibent de me: et non uultis
uenire ad me ut uitam habeatis.

IOHANNES CHRYSOSTOMUS. Quia christus magna
de se enunciaverat: quorum demonstratio non erat
dicta ad confirmationem eorum que dicta sunt: op
positionem eorum inducit dicens: Si ego testimo
niu perhibeo de me: testimonium meum non est verum.
Quis autem non statim turbabitur: christum audiens
hoc docentem: Etenim in multis locis apparet su
bi ipsi testatus. Si igitur oia hec falsa sunt que no
bis erit spes salutis? Unde veritate inueniens?
cum ipsa veritas dicat: Testimonium meum non est ve
rum. Hoc igitur quod dicit: Non est verum: non
est quod ad dignitatem suam: sed est quod ad illorum
suspitionem loquebatur. Poterant enim ei inuidi sub
inferre: quoniam tibi non credimus. Nullus enim uenit
sibi testans dignus est fide. Deinde post oppositio
nem alias dat responsiones manifestas et irrefraga
biles: tres inducens testes eorum que dicta sunt: ope
ra que ab ipso sunt facta: patris testimonium et iohann
is predicationem: et ponit priorum minorum: eam. si que
iohanis. unde dicit: Alius est qui testimonium phib
bet de me: et scio quoniam verum est testimonium eius quod
phibet de me. AVG. Non erat enim ipse verus esse de
se testimonium suum: sed propter infirmos et propter incre

dulos querebat sol lucernas: fulgor enim quippe solis
lippitudo eorum serre non peterat: ideo quesitus est
iohannes qui testimonium perhiberet veritati. Mar
tyres nonne testes sunt christi: ut testimonium perhi
beant veritati. Sed si diligentius inspicimus: quan
do martyres perhibent illi testimonium: ipse sibi phib
bet testimonium. Ipse enim habitat in martyribus:
ut phibeant testimonium veritati. ALCVI. Ut ali
ter: Quia christus deus erat et homo: utrumque natu
re proprietate ostendit: aliquando loquens fin hoc quod
ex homine assupsum: aliquando fin maiestate divinitatis.
Quod ergo ait: Si ego testimonium phibet de me.
Pater enim testimonium habet de parte humanitatis et accipendum. et est sensus: Si
ego homo de me perhibeo testimonium. sibi absque deo
testimonium meum non est verum. unde sequitur: Alius
est qui testimonium phibet de me. Pater enim testimo
niu phibet christo: quia in baptismo vor patris au
dita est: et in monte transfigurato christo. Sequitur:
Et scio quia verum est testimonium eius. Petus enim
veritas est: ergo testimonium veritatis quid aliud po
test esse quam verum. CHRYS. Sed fin priorum intel
lectu possent illi dicere: Si non est verum testimonium
tuum: quod dicis quoniam noui quod verus est testimonium
iohanis: unde ad eorum suspicionem respondeat dicens:
Uos misistis ad iohannem et testimo. perbi. veritati.
q.d. Non misissetis ad iohannem si eum dignus fide
non opinaremini. Et quod utrumque malius est: non mis
sunt ad eum interrogandum de christo: sed de ipso. Qui
enim missi sunt non dixerunt: Quid dicens de christo?
sed Tu quis es: quid dicens de teipso? ita magnam
de hore admirationem habebant. AVGVI. Ille
autem testimonium phibuit: non sibi sed veritati: sicut
amicus veritatis christo testimonium phibu
it. Non autem dominus refellit testimonium iohanis quod
vere necessarium fuit: sed ostendit non ita debere ho
mines in iohanne intendere: ut iam non putet solum
christum sibi esse necessarium. viii subdit: Ego autem non
ab ho. testi. acci. BEDA: Quia non indigeo. Joha
nes autem etsi testimonium phibuit: non tamen ut christus
cresceret: sed ut homines ad ipsius cognitionem promoue
ret. CHRYS. Testimonium etiam iohannis dei testi
moniu erat: ab illo enim discens dixit quod dixit. sed
ne dicant: Unde manifestum est quod a deo didicit quod
didicit: suspicionem corredit dicens: Sed hoc dico ve
ros salutis. quasi diceret: Ego quod deus existens
non indigebam hinc testimonio humano: quia vero ei
magis attenditis et eu magis omnibus fide dignus pura
tis: mihi autem neque miracula faciet credidisti: propter
hoc vobis commemorabo testimonium illius. ut enim non oī
cat: Quid igitur si ille dixit: Nos autem non suscepimus?
oīdum quoniam non acceptauerunt que ab eo dicta sunt. viii
sequitur: Ille erat lucerna ardens et lu. vos autem non ad
ho. exul. in lu. eius. Hoc autem quod dicit: Ad horam:
facilitatem credendi ostendit. et quod cito ab eo resili
rūt: quod si non fecissent: cito eos ad iustum manuduc
tis. vocando autem eum lucernam: ostendit quoniam
non ex se habebat lumen: sed a spiritu sancti grata.
ALCVI. Iohannes enim erat lucerna illuminans a
xpo luce: ardens fide et dilectione: lucens verbo et actione
qui promissus est ut iuniorum christo conserueret: sed illud:
Parvum lucernam christo meo: iuniorum ei indu
confusione. CHRYS. Ad iohannem igitur vos duco

nō quasi illius idigens testimonio: sed et vos salues
mūnū i. habeo maius testimoniuū iohāne. et hoc est
quod sequit: Ego autē habeo testimoniuū mai⁹ iohā-
ne. hoc autē est quod est ab operib⁹. vñ sequit: Opera
enī que dedit mihi pater ut perficiā ea: ipa opa que
ego fa. testi. pei b. de me q: misit me p̄. ALCV.
Quod enī cecos illuminat: aures aperit: ora mutorū
resolut: memoria fugat: mortuos suscitat: opa hec te-
stimoniuū phibet de christo. HYLA. vii. de trinitate.
Unigenit⁹ enī de⁹ nō nominis testimonio tñ: sed
enī virtutis docet esse se filiuū. opa enī eius que fas-
ci teitanē eū a patre misum. Itaq̄ filii obedientia
et paterna auctoritas docens i missio. Sed q̄ opera
nō sufficit in credibil⁹ ad testimoniuū sequit: Et
qui misit me pater: ipse testimoniuū phibet de me. Re-
volvite enī angelica columnā et oē eou op⁹ recensete:
nullū aliud patris de filio testimoniuū extat in libris
q̄ hic sit fili⁹ suis. Quod iserit bodie calumnie et
adoptione non nisi sit: vt mēdar de⁹ sit: vt nomina fania
sint. BEDA: Missio autē carnatio ei⁹ debet itel-
ligi. Deniq̄ oñdit q̄ de⁹ icorpore⁹ sit: et q̄ corporali-
bus et visibil⁹ oculis videri nō possit. vñ sequitur:
Neq̄ vo. eius en. au. neq̄ specie ei⁹ vidi. ALCV.
Possent enī iudei dicere: Nos soliti sum⁹ vocē omni
audire i syna: et eu vidim⁹ i specie ignis. Si ergo de⁹
phibet testimoniuū de te: nos intelligerem⁹ vocē omni
Lóra h̄ dicit: Ego habeo testimoniuū a patre q̄ quis
nō intelligit: q̄r̄ vos nūq̄ audistis vocē ei⁹: neq̄ spe-
cie eius vidistis. CHRY. Quo ergo moyses dicit:
Sicut aliquād huiusmodi res ut audiret popu-
lus vocē dei loquuntis de medio ignis: sicut tu audi-
sti et vidi: vidisse etiā eu dicunt̄ Isaías et alij plus
rea. Quid ergo ē quod nūc ait christus: In philoso-
phici eos ouicit dogma: paulatum oñdens qm̄ neq̄
vocē circa dei ē: neq̄ specie: sed supior⁹ et figuris ē et
loqueli talib⁹. Sicut enī dicit: neq̄ vocē eius audi-
sta. Propter h̄ nō idicat q̄ vocē emittat: sed nō au-
dibilē ita dices: Neq̄ specie ei⁹ vidistis: nō h̄ dicit:
q̄ specie sensibiliē habeat et visibiliē: sed qm̄ nihil hor-
ē circa dei. ALCV. Nō enī carnalibus auribus:
sed spiritali intelligentiā p̄ gratiā sp̄issanci audiri pos-
set. Nō ergo vocē ei⁹ spiritale audierat: qm̄ eu ama-
ret p̄cepta ei⁹ obediēre nolebat. neq̄ specie eius vi-
denit: q̄ nō exteriorib⁹ oculis videri p̄t sed fide et
dilectione. CHRY. Sed neq̄ possibile erat eis di-
cere: q̄ p̄cepta ei⁹ suscepissent et fuerat: iōq̄ subiun-
git: et verbū ei⁹ nō haberis i vobis manēs. i p̄cepta
dei legē et pp̄betas. et enī ea de⁹ cōstituit: sed apud
vos nō sit. si enī scripture vbiq̄ docent ut mibi cre-
dat: vos autē nō creditis: m̄. i festū ē q̄ fmo ei⁹ de-
scrit a vobis. Et ppter h̄ subdit: Quia q̄e misit ille
buic vos nō creditis. ALCV. Uel aliter: Uerbus
quod in p̄ncipio erat nō habet i se manēs: q̄ verbus
dei quod audiūt et memoria tenere et ope iplere cō-
tinent. Dicerat iḡ se habere testimoniuū a iohāne:
ab opib⁹ a patre addit et testimoniuū a lege que da-
ta ē p̄ moysen vicēs: Scrutamini scripturas i qbus
putatis vitā eternā habere: et ille sūt q̄ testimoniuū p̄-
būt de me. q. o. Vloa q̄i scripturis putatis vitā eti-
nā habere: et me quasi cōtrariū moysi repudiatis: te-
stimonio ipsi⁹ moysi me eē deū intelligere potestis: si
i p̄as scripturas diligēter i vestigatio. Dis enī scriptu-

ra testimoniuū phibet de christo: sive p̄ figuris: sive p̄
pp̄betas: sive p̄ angelorū mysteria. Sed his iudei d̄
christo nō crediderūt: et iō vitā eterna habere nō pos-
sunt. vñ sequit: Et non vultis ve. ad me vt vi. ba. q. d.
Scripture phibet testimoniuū. Et tñ p̄ tot testimoniā
nō vultis venire ad me. i. nō vultis mihi credere et a
me querere verā salutē. CHRY. Uel aliter p̄t cō-
tinuari: Posse illi dicere: Qualiter si vocē ei⁹ nō
audiūm⁹: de⁹ tibi testat⁹ ē: et iō dicit: Scrutamini
scripturas: oñdens q̄ p̄has testat⁹ ē de⁹ de eo. etenī
i iordanē testat⁹ ē et i mōte: sed vocē quidē facta in
mōte nō audierūt: facta autē i iordanē audierūt: sed
nō attenderūt. Propterea mittit eos ad scripturas:
oñdens qm̄ et patris testimoniuū illuc ē. Non autē ad
lectionē h̄ implicitē scripturarū: sed ad scrutinationē ex-
quisitā eos mittebat q̄ ea q̄ de eo dicebant in scri-
pturis: desup̄ obumbrabāt neq̄ i superficie exp̄imebā-
tur: sed velut quidā thesaur⁹ recōdebant. Nō dicit
autē qbus haberis vitā eternā: sed in qbus estimatis
vos habere: oñdens qm̄ nō capiebat magnū iructū
et nobilē et scripturis sola lectiōe estimates se salua-
ri cū fide eēt p̄uati. Propter qđ subdit: Et nō vultis
ve. ad me. q̄ ei credere nolebat. BEDA: Quod
autē venire p̄ credere ponat psalmista oñdit dicens
Accedite ad eu et illuminani. Subdit autē: Ut vita
habeatis. Si enī aia que peccat morit⁹: et i p̄ anima
et mente mortui erant. Promittebat ergo illis vita
anime vel felicitatis eternae.

Claritatē ab hominibus nō acci-
pio: sed cognoui uos: quia dilectio
nem dei nō habetis in uobis. Ego
ueni in nomine patris mei: et nō ac-
cepistis me. Si ali⁹ uenerit in noīe
suo: illuz accipietis. Quo uos pote-
stis credere qui gloriā ab inuicē acci-
pitis: et gloriā que a solo deo est nō
queritis? Molite putare q̄a ego ac-
cusaturus suz uos apud patré. Est
qui accusat uos moyses in quo uos
speratis. Si enim crederetis moysi
crederetis forsitan et mihi. De me
enī ille scripsit: Si autē illi⁹ l̄ris nō
creditis: quo uerbis meis credetis?
CHRY. Quia dñs supra meminit et iobānis et te-
stimoniuū dei: et operū suorum vt eos ad sc̄ip̄m attra-
beret: pbabile erat multos suspicari q̄ hec diceret:
gloriā hominū amās. et iō cōtra h̄ dicit: Claritatē
ab ho. nō accipio. hoc ē nō idigeo. Nō enim ē mea
natura talis: vt idigat q̄ ab hominibus est gloria. Si
ei sol a lucerne lumē nō recipit adiunctionē: multo
magis ego hūana gloria nō idigeo. ALCV. Uel
claritatē ab hominibus nō accipio. i. laudē humānā
nō quero. nō enī veni vt honore ab hominibus acci-
perē carnalē: sed honore homib⁹ carē spiritualē.
Nō ergo iō hoc loquo: vt gloriā meā querā: s̄ con-

Johannes

Doleo vobis erratisbus: et volo vos reducere ad vias
veritatis. vñ dicit: Sed cognoui vos: qz dilectiones
dei nō habetis in vobis. **CHRY.** q.d. **J**o hoc dicit:
vt cōuincā vos: qñ ppter amore dei me nō psequis-
mini. **E**t enī ipse testat mibi t p opera t p scripturas
Q potebat igis ut sicut t me abiūciebatis estimates
esse deo cōtrarii: ita nūc ad me venietis: si deū am-
retis: sed nō amatis. Nō aut ab his solū: sed etiā a fu-
turiis b̄ oñdit dices: Ego veni i nomine patris mei: t
nō accipitis me. Si ali⁹ ve. i no. suo: illū accipietis.
Jo dicit se in nomine patris venisse: vt oēm absidat
occasione ideuotiois. **ALCV.** Ac si dicat: iō veni
in mundū: vt p me glorificet nomine patris: qz patri
oia attribuo. **Dilectione ergo dei nō habebat: qz no**
lebat eu recipie qz patris venerat facere voluntate. **A**n-
tichrist⁹ aut veniet i nomine nō patris sed suo: vt nō
gloria patris: sed suā querat. Quia enī iudei nolue-
rūt recipie christū: pena peccati hui⁹ cōgruerit: vt reci-
piat antichristū: vt q nolūt credere veritati: credant
mēdacio. **AVG.** de verbis do. Sed audiam⁹ t iō
bannē. Audistis qz antichrist⁹ venit: t nūc antichri-
sti multi facti sūt. Quid aut expauescis i antichristo
nisi qz nomine suū honoratur? ē: t nomine dñi cōtem-
pturus? Quid aliud facit qz dicit: Ego iustifico: nisi
boni fuerim⁹: p̄stis. Argō vita mea ex te pēdebit: et
sal⁹ mea ex te religabit: ita ne oblit⁹ sim fundamen-
tū meū: nōne petra erat christ⁹. **CHRY.** Sic igis
irrefragabilē ideuotiois eoru ponit demonstrationē
q.d. **S**i vt amates deū me p̄se querimini: multoma-
gis i antichristo b̄ vos facere oportet. ille enī non
dicit se a patre misum: neqz sim voluntate illi⁹ venis-
re: sed ecōtrario ea que sibi nō cōgruit rapiēs super
oia deū se ēē dicit. **M**anifestū ē igis qz luxoris p̄se-
cutio erat: qua christū p̄sequebant: t odij i deū. De
inde cām eoru ifidelitatis ponit dices: **N**ūo vos po-
testis cre. qz gloria ab iniūce acci. t glo. qz a solo deo
ē nō queritis. **N**ic enī rursus oñdit: qñ nō que dei
sūt intēdebāt: sed p̄priā volebāt passionē defendere
ALCV. **M**agnū igis vitii ē lactatia: t humane
lātūs ambitio: que de se vult estimari: qz de se nō
habet. **J**o enī nō possūt credere qz supba mēs eoru
laudari desiderat: t se super alios efferre. **BEDA:**
Hoc aut vitii meli⁹ caueri nō pōt: qz vt ad colcien-
tias nostras redeam⁹: nosqz puluerē cōsiderem⁹: si
qd nobis boni esse dephēdimus: nō nobis sed deo
ascribam⁹. **I**nstruimur etiā vt semp nos tales exhibe-
bam⁹: qles ab alijs videri desideram⁹. Deniqz pos-
sent ipi rādere. Ergo accusabis nos apud patrem. Et
iō eoru questionē pueniēs subdit: Nolite putar qz
ego accusatur⁹ sū vos apud parre. **CHRY.** Quia
s.nō veni dānare sed saluare. **E**st q accu. vos Moys-
ses i quo speratis. Sicut enī de scripturis supra di-
xit: In qbus putatis vitā eternam habere: ita t de
moysi ait: i quo vos spatis: ex p̄p̄is eos vbiqz capi-
ens. **S**ed dicent: Qualiter nos ille accusabit: quid
tibi t moysi cōc: qz sabbati soluisti: t iō subdit: Si ei
crede. moysi: crederetis for. t mibi. De me ei ille scri-
psit hec ex supiorib⁹ cōstitutionē habē. cū enī in cō-
fessiōe deducti sit: qz a deo veni: ab opibus: a voce
iōh. iñis: a patris testimonio: manifestū ē qz moyses
eos accusabit. **E**t enī dixit: Siqz venierit signa faciēs
t ad deū dices: t futura p̄dices cū veritate: oportet

ei obedire. Christ⁹ aut hec oia fecit nec crediderūt.
TALCV. **F**orsitan aut more nostro posuit: nō qz
dubitatio fit i deo. **S**cripsit aut de christo moyses
dices: Propheṭa vobis suscitabit de⁹ de fratrib⁹ re-
stris: taqz meipm audietis. **AVG.** cōtra Faustus:
Sed t oē qz scripsit moyses de christo est. ad chri-
stū oīno p̄tinet: siue qz eu figuris rerū vel gestarū et
dictarū p̄nunciet: siue qz eius grām gloriāqz cōmen-
det. sequit: Si aut illi⁹ Iiris non creditis: quo verbis
meis cre. q.d. **I**pse etiā scripsit t apud vos libros re-
liqt vt si forte obliuiscēmini: de facili recordari pos-
sit. t cū scriptis nō credidistis: quo verbis meis nō
scriptis credetis. **ALCV.** **E**x Bertia colligit: quia
qz legit p̄cepta qz rapina t alia mala: pbibet: t imple-
re negligit dicta euagelij que p̄fectioia t subtilioia
sūt iplere nō valēt. **CHRY.** **E**t quidē si attēderent
bis qz dicebant: oportebat q̄rere t ab eo discere que
sūt illa qz moyses de eo scripsit: sed filēt. **L**ale enī est
neqz: vt qui cōquid dicat aliquis vel faciat: maneat
propriū venenū cōseruans. **CAPI. VI.**

Dost hec abijt iesus trās ma-
re galilee: qz ē tyberiadis.
Et sequebas eū multitudo
magna: qz uidebāt signa qz faciebat
sup his qui ifirmabāt. **S**ubijt ergo
i mōtē iesus: t ibi sedebat cū disci-
pulis suis. **E**rat at p̄ximū pascha dies
festus iudeorum. **C**um subleuasset
ergo oculos iesus: t uidisset qz mul-
titudo maxia uenit ad eū: dic ad phi-
lippū: **V**nde emem⁹ panes ut man-
ducent hi? **H**oc at dicebat tentans
eū. **I**pse enī sciebat qd ēē factur⁹.
Respondit ei philipp⁹: **D**ucētorūz
denariorūz panes nō sufficiūt eis: ut
unusqz modicū qd accipiat: **D**ic
ei un⁹ ex discipulis ei⁹ adreas frater
simois petri: **E**st puer un⁹ hic qbz
quiqz panes ordeaceos et duos pil-
ces: **S**z hec qd sunt: inter tantos?
Dic ergo iel⁹ facite hoies discubere
Erat at fenuz multū i loco. **D**isci-
buerunt ergo uiri numero qz quiqz
milia. **A**ccepit ergo iel⁹ panes: t cū
grās egisset: distribuit discubētib⁹.
Gisl t ex piscib⁹ quātū uolebat. **A**t
autē ipleti sunt: dixit discipulis suis
Colligite que supauerūt fragmēta
ne pereat. **C**ollegerunt ergo: t iplē